

Uvodnik

Nasilje v šolah zagotovo ni nekaj novega, saj obstaja najmanj, odkar obstajajo šole, stičišča barvitih družbenih ozadij in kakor starši nismo popolni, tudi otroci, v mnogocem naše zrcalne slike, ne morejo biti robotsko vodeni. Kljub temu moramo priznati, da so naše šole marsikje celo bolj varne od skupnosti, v katerih številni izmed otrok preživljajo prosti čas. V šolah so vsaj pravila, ki nasprotujejo nasilju in tudi odrasli, ki naj bi zagotavljali njihovo upoštevanje. Na ulicah, igriščih ali med štirimi stenami slovenskih domov pogosto ni takšne zaščite. Otroci so velikokrat ravno doma priča nasilju kot legitimnemu načinu razreševanja konfliktov.

Žal se prepogosto dogaja, da posamezniki, odgovorni za vzpostavljanje šolskega reda in discipline, v očeh učencev nimajo ustrezne kredibilnosti. Z lahkoto se spomnim primerov, ko so se otroci proti vrstnikom ali šolski lastnini vedli neprimerno, učitelji in odrasli, ki so stali poleg njih, pa so se pretvarjali, da jih ne vidijo. Morda so se bali, da njihovega posredovanja ne bo nihče upošteval. Navsezadnje skoraj z vsakršnim posredovanjem, najsi bo to povzdignjen glas ali bognedaj fizična odstranitev motečega, pobesnelega otroka, tvegajo, da si bodo na vrat nakopali tožbo. Da je mera polna,

običajne grožnje otrokom pomenijo bore malo. Grožnja o izključitvi iz šole učencu, ki je že izkusil neuspeh, nasilje ali ponižanje v šoli in se je posledično rad izogiba, ne pomeni čisto nič. Kljub temu se zdi, da to ostaja največji adut v rokah učiteljev, ko so se prisiljeni spoprijeti z nasilnim vedenjem.

Trenutno šole skušamo narediti bolj nadzorovane z uvedbo varnostnikov in zaklepanja vhodnih vrat, kar kaže na to, da nasilje sprejemamo kot neprijeten, a neizogiben del življenja. Otroški občutki do šole se lahko razvijejo v tako negativne, da sama ustanova postane tarča nasilja skozi vandalizem ali nadlegovanje, usmerjeno proti učiteljem in drugim šolskim delavcem.

Neuspešnost tradicionalnih metod za soočanje z nasiljem v šolah vodi v iskanje novih, alternativnih poti. Za začetek moramo prepoznati faktorje, ki prispevajo k težavi. Med slednje spada tudi izkazovanje nasilja v medijih, med političnimi veljaki, starši in šolskim osebjem. Če se je omenjenih pojavov treba lotiti strateško, pa na praktični ravni vseeno lahko začnemo z iskanjem možnosti, da bi znotraj šolskega okolja ustvarili atmosfero, ki jo zaznamujejo spoštovanje, sočutje, dostojanstvo in nenasilje.

V mestnih šolah učitelji večinoma ne živijo v skupnostih, kjer so zaposleni, zato imajo omejeno znanje o vedenju svojih učencev zunaj šole. Prepad se dodatno poveča ob upoštevanju premoženjskih, družbenih razlik ali različnega nacionalnega porekla. Vaške

skupnosti imajo v tem smislu veliko prednost, saj se tam učitelji z učenci in njihovimi starši lahko tesneje povežejo, tudi preko udeleževanja na lokalnih prireditvah, praznikih ipd.

Varnost bi morda lahko zagotovili na bolj humane načine: namesto oboroženega, zastrašujočega varnostnika, bi bila šolska nadzornica ali vratarka lahko priletna gospa, ki bi izhajala iz enake skupnosti kot šolski otroci in bi razumela njihovo resničnost, potrebe, morda bi bila celo znanka njihovih staršev. Brez sile bi vzpostavila red in upoštevanje osnovnih šolskih pravil, učenci pa bi se nanjo pozitivno odzivali, saj bi bil njen interes za dobrobit soseske in šole avtentičen, pristen; položaj bi ji zagotovil moralno avtoriteto. No, jasno je, da so potrebna dodatna sredstva, financiranje in izkušeno, ustrezno izobraženo osebje, toda za začetek bo dovolj, če si dovolimo razširiti vizijo tega, kar šole zmorejo in bi morale nuditi, da bi se ustrezno odzvale na potrebe svojih otrok.

Nasilje v šolah je zgolj simptom veliko večjih težav, ki pestijo družbeno stanje. Enostavnih odgovorov ni, zato smo perečo temo umestili v fokus pričujoče revije: Nasilno vedenje z znanstvenim pristopom proučuje dr. Tina Bregant, čisto praktične izkušnje nam s stališča ravnateljice osvetljuje avtorica Barbara Kampjut, nasilje v šolah pa je pod drobnogled vzela tudi naša kolumnistka, predsednica Učiteljskega združenja Slovenije, Metka Zorec.

Polona Meglič

2 - NASILJE IN AGRESIVNO VEDENJE – ZAKAJ JU JE TREBA RAZLIKOVATI? / Dr. Tina Bregant

6 - ZAZNAVA IN OBRAVNAVA MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA V OSNOVNI ŠOLI / Barbara Kampjut

8 - BRALNE STRATEGIJE V DIDAKTIČNIH INSTRUMENTARIJH BERIL ZA TRETJE TRILETJE OSNOVNE ŠOLE / mag. Petra Vnuk

13 - MOŽNOST KORUPCIJE PRI JAVNIH NAROČILIH ŠOLSKIH DELOVNIH ZVEZKOV / DR. ANDREJA SINJUR

21 - PREDLOG ZDRUŽITVE ZADNJEGA ŠTUDIJSKEGA LETA Z OBVEZNO PRAKSO IN PRIPRAVNOSTVOM / Mag. Jožica Frigelj

24 - UPORABA CUISENAIROVIH PALIČIC PRI TUJEJEZIKOVNEM POUKU / Mag. Alenka Tratnik

28 - TUJI JEZIKI ŽE, KAJ PA ROČNE SPRETNOSTI IN USTVARJALNOST? / Simon Kurinčič

32 - ODKRIVANJE PRETEKLOSTI IN DELO Z ZGODOVINSKIMI VIRI – TERENSKO DELO IN UČENJE Z ODKRIVANJEM / Jasmina Zalar

35 - RAZVIJANJE FINE MOTORIKE / Lilijana Hrovat

38 - ŠOLSKI PROJEKT OZAVEŠČANJA UČENCEV ZA SOBIVANJE IN SOŽITJE: ODNOS DO INVALIDOV – OGLEDALO NAŠE DRUŽBE / mag. prof. inkl. ped. Renata Štritof in mag. prof. inkl. ped. Milojka Poš

46 - ZAKAJ JE HUMOR POMEMBEN? / Snježana Marinovič

47 - ŠOLANJE OTROK V POSEBNEM PROGRAMU IN MOŽNOSTI PO KONCU ŠOLANJA / Andreja Janežič

49 - TEDEN VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA / Saša Klemenc

52 - PARTICIPACIJA OTROK V UVAJALNEM MESECU – UTRINEK IZ VSAKDANJE PRAKSE / Vesna Jarh

55 - NA POTEH SREČANJ Z DEDIŠČINO V VRTCU / Barbara Bednjčki Rošer

59 - SODELOVANJE IN KOMUNIKACIJA MED VRTCEM IN STARŠI / Sabina Žavski

62 - KNJIŽNIČNA DEJAVNOST ŠOLSKIH KNJIŽNIC / Nataša Gerbec

68 - PREDSTAVNICI IZ CIRIUS VIPAVA V OTROŠKEM PARLAMENTU / Mateja Kete Černe

71 - NASTAJANJE PREDSTAVE MARTINKRPAN.COM, KI SO JO USTVARILI UČENCI SAMI / Mojca Fuchs Lukežič

73 - Z GLASBENO PRAVLJICO V POMLAD: RAZREDNI PROJEKT – 1. RAZRED / Anamarija Cvek in Irena Snodic

76 - KULTURNI DNEVI V PIONIRSKEM DOMU - DNEVI, KJER OTROCI AKTIVNO SODELUJEJO

78 - KOLUMNA / NASILJE V ŠOLI / Metka Zorec

NASILJE IN AGRESIVNO VEDENJE – ZAKAJ JU JE TREBA RAZLIKOVATI? / Dr. Tina Bregant, dr. med., spec.

pediatrije, specializantka FRM; URI Soča

UVOD

Živimo v dobi izobilja: najnižje umrljivosti med novorojenčki in malimi otroki, najdaljše življenjske dobe, najbolj številne populacije ljudi na planetu, najnižje svetovne revščine (WHO 2017). In vendar se nam zdi, da je naš svet grob: nevljudni in agresivni svetovni voditelji; grobi mediji, ki se hranijo s krvjo posameznikov in množic; vzpon terorizma – množičnega nasilja posameznikov nad nič hudega slutečimi množicami, ki ga do sedaj nismo poznali; in grozeča ekološka katastrofa – nasilje vsega človeštva nad našim edinim prebivališčem – Zemljo. Z biološko-ekološkega vidika ni nenavadno, da z zmanjševanjem okoljskih kapacitet agresivnost osebkov vrste, katere okoljska kapaciteta je bila presežena, narašča (Wilson 1978). Zaskrbljujoče je, da se ne zavedamo mehanizmov, ki vodijo v agresivnost in da smo pričeli enačiti nasilje z agresivnostjo, saj na ta način le še poglobljamo nerazumevanje problemov, ki bi jih morali pričeti reševati že zdavnaj.

V šolstvu, od vrtca dalje, se soočamo s situacijo, ko na eni strani narašča agresivnost in celo nasilje ter avtoritarnost staršev in otrok do strokovnim delavcem in vrstnikom, po drugi strani pa agresivnost in asertivnost manj privilegiranih, zlasti otrok, žensk in manjšin (za Evropo ponovno!) postaja problematična. Najbolj preprosto se zdi zavzeti stališče ničelne tolerance do kakršnekoli agresivnosti. Vendar pa ničelna toleranca do nasilja še zdaleč ne pomeni enako kot netoleriranje agresivnosti. V prispevku bom zato opredelila razlike med nasiljem in agresivnostjo ter pomen razlikovanja. Netoleranca do asertivnega in morda za nekatere celo agresivnega vedenja otrok, z željo, da imamo samo »pridne« otroke oz. da edino pridnim in neproblematičnim pripada naša ljubezen, namreč pomeni resno nevarnost za njihovo zdravo samopodobo in samospoštovanje ter poznejše duševno zdravje.

AGRESIVNO, NASILNO IN SOVRAŽNO VEDENJE

Pri vedenju je treba razumeti, da se vsi vedemo tako, kot se v danem trenutku lahko oziroma zmoremo vesti. Naše vedenje ima svoj vzrok, ki ni vedno jasno razviden, je pa rezultat naših genetskih predispozicij, okoljskih dejavnikov in preteklih izkušenj. Agresivno vedenje je praviloma odgovor na občutek jeze ali frustracije (APA 2000). Stopnjuje se pod vplivom zunanjih dejavnikov, kot je neustrezno okolje, ki je vroče in natrpano, ali notranjih dejavnikov, kot sta lakota ali utrujenost. Lahko se stopnjuje v nasilno vedenje bodisi zaradi naraščajočega vzdraženja (stopnjevanje dejavnikov) ali pa zaradi odsotnosti inhibitornih mehanizmov.

Nasilje kot ekstremna oblika agresivnosti ima veliko vzrokov: frustracijo, sovražno nastrojenost, izpostavljenost nasilju ipd., in ga je težko povezati z zgolj enim vzrokom. Drži pa, da je za nasilje in nasilno vedenje najbolj pogost vzrok prav predhodno nasilje. Psihologi za razliko od biologov in etologov agresivnost razumejo kot katerokoli vedenje, katerega namen je prizadeti drugega fizično ali psihično. Tako razlikujejo sovražno ali reaktivno agresijo in instrumentalno agresijo, katere namen ni primarno prizadeti drugega, pač pa si pridobiti npr. premoženjsko korist (npr. ob ropu) (Vitale 2010).

Sovražnost opisuje zlasti človeško oz. antropomorfnost vedenje. Lahko jo razumemo na več načinov; po nekaterih definicijah (Buss in Durkee 1957) pa vključuje napade trme, razdražljivost, ljubosumje, sumničenje, na kar včasih pri splošnih opisih agresivnosti in nasilja pozabimo.

Etologi agresivnost razumejo nekoliko drugače. Etolog Lorenz (1963) agresivnost opredeli kot borbeni instinkt, skupen tako ljudem kot živalim, proti članom iste živalske vrste.

V agresivnem in nasilnem vedenju vidi mehanizem naravnega izbora, saj agresivnost v svojih skrajnostih vodi v resno poškodbo in smrt drugega osebk. Etologi in biologi v v agresivnost vključujejo tudi nosilno kapaciteto okolja, ki, če je presežena, vodi v stopnjevanje agresije in nasilja, kar vodi v ponovno uravnoteženje številčnosti vrst. Nasilje pa posebej označuje agresivno vedenje med ljudmi, čeprav tudi pri ljudeh uporabljamo oba pojma: morda agresivnost bolj uporabljajo psihologi in biomedicinske znanosti; nasilje pa kriminologija, sociologija, pravna znanost in politične vede.

AGRESIVNO IN NASILNO VEDENJE KOT FUNKCIJA MOŽGANOV

Agresivno in nasilno vedenje sta najbolj razširjeni vedenji v vsem živalskem svetu. Ne, ne skrbijo vsa živa bitja ljubeče za svoje potomce, a vsi, brez izjeme, se znajo braniti in napadati druge. Ker pri vseh živali srečamo določeno stopnjo agresivnosti, lahko iz tega sklepamo, da ima določeno evolucijsko vrednost (Bregant 2017). Vendar pa šele v zadnjem času ugotavljamo, da se večina živali lahko izogne agresivnemu vedenju, kadar je to v njenem interesu. Tako sklepamo, da so se skozi evolucijo poleg agresije razvili tudi inhibitorni mehanizmi, ki omogočajo uravnavati to vedenje. Uporaba agresije je neke vrste metoda izbora: določena je znotraj specifičnega socialnega konteksta in glede na prejšnje izkušnje ter ima skupno osnovo za to vedenje v živčevju.

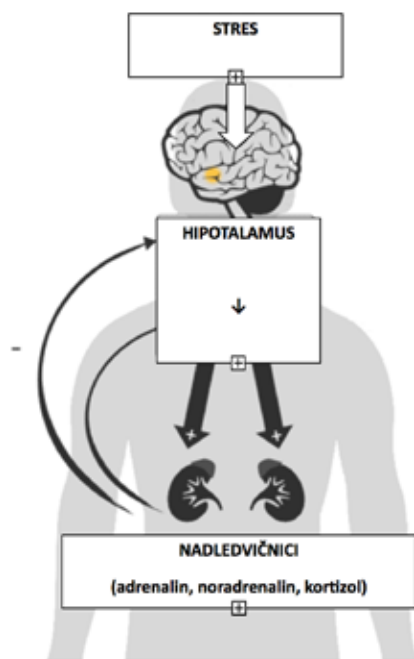
Na vedenje lahko gledamo kot na funkcijo možganov. Možgani so organ, ki je namenjen odzivu na okolje, hkrati pa se ne samo odziva, pač pa tudi spreminja in prilagaja okolje. Na ta način ščiti naše potrebe, pri čemer se odziva hierarhično. Najprej morajo biti zadoščene osnovne fiziološke potrebe in potrebe po varnosti, nato psihološke potrebe po ljubezni in sprejetju ter samospoštovanju in šele čisto na koncu

potrebe po samouresničitvi (Maslow 1954). Podobno hierarhično so urejeni možgani, pri čemer so bolj osnovne funkcije tudi evolucijsko starejše in so locirane fizično nižje (v podaljšan hrbtenjači, možganskem deblu), in jih včasih imenujemo tudi plazilski možgani (Bregant 2012; Bregant 2010; Sunderland 2017). Višje so čustveni deli možganov, t. i. sesalski možgani, ki nam omogočajo čustveni svet (t. i. limbični del možganov). Najvišje je možganska skorja, zlasti čelni režnj, ki je lasten evolucijsko najmlajšim in najbolj razvitim sesalcem, ter njen del – prefrontalna skorja, ki leži najbolj spredaj in je lastna le nam, ljudem.

Zamislimo si dražljaj, ki v nas povzroči nelagodje in frustracijo; npr. hodim po cesti in vame se zaleti gospod, ki bere sporočila s telefona. Name zavpije in me odrine: »Kako ste lahko tako nerodni!« Občutim bolečino, ker je vame udaril; ustrašim se, ker mi je zmanjkalo ravnotežja in skoraj padem; ustrašim se gospoda, ker je večji in močnejši od mene; povrhu vsega še vpije name. Ogrožene so moje potrebe po varnosti, vendar pa so ogrožene tudi čisto fiziološke potrebe, kar mi sporočata bolečina in izguba ravnotežja. V mojem telesu se aktivira stresni odgovor: boj, beg ali zamrznitev. Dotok neprijetnih dražljajev aktivira moj hipotalamus, ta aktivira hipofizo in le-ta sproži moji nadledvičnici, da pričneta izločati stresne hormone: adrenalin, noradrenalin in kortizol. Ti me preplavijo, moje bitje srca in dihanje se pospešita, nivo sladkorja v krvi naraste, prekrvljenost mišic se poveča. Aktivirata se tudi moji amigdali, centra za strah ter hipokampus, kjer se aktivirajo spomini, ki mi lahko pomagajo najti izhod iz situacije. Ker sem naspana, sita, dobre voje, nikamor se mi ne mudi, se široko nasmehnem, skorajda odplešem izgubo ravnotežja in opazim, da je to ugleden gospod iz televizije, ki ga zelo rada gledam: »Opa, joj, gospod, usoda mi Vas je pripeljala na pot! Ste za kavo?« Moja prefrontalna skorja je bila pripravljena ustaviti dotok neprijetnih dražljajev; ustavila je amigdali; upočasnila je stresni odgovor in ga zavrla. Gospod

se nasmehne in reče: »Joj, oprostite. Veste, da Vas nisem videl. Pa greva res lahko na kavo.« Če pa sem nenaspana, lačna, mudi se mi na pomemben sestanek, moja prefrontalna skorja signalizira: »Pozna boš! Pomemben sestanek zamujaš!« Dotok prefrontalne skorje še spodbudi amigdali, da še bolj dejavno reagirata. Zavpijem nazaj: »Kreten! Kaj počneš!« Odrine me močnejše in zamrma: »Budala. Nimam časa!« Padem in zavpijem: »Policijo bom poklicala!« Ljudje se pričnejo zbirati okoli obeh; gospod prične odrivati ljudi okoli sebe; nekdo drug ga prime za roke in mu reče: »Stop! Počakali boste policijo!« Nadaljevanje si lahko izmislite sami.

S primerom sem pokazala, kaj se dogaja v naših možganih. Neprijeten dražljaj namreč sproži naslednje dogodkov v živčevju, ki se odrazijo v našem vedenju. Ne glede na neprijetne dražljaje, ki tipično aktivirajo os hipotalamus-hipofiza-nadledvičnici in obe amigdali, lahko to sosledje dogodkov ustavimo z dotokom drugih dražljajev (naših misli) s prefrontalno skorjo. Na sliki 1 je predstavljena stresna os, ki se aktivira vedno ob dovolj močnih, dovolj dolgih in neprijetnih dražljajih ter na sliki 2 nadaljnja aktivacija obeh amigdal in čelnega režnja.

Slika 1: Stresna os HHN: hipotalamus-hipofiza-nadledvičnici, ki povzroči, da

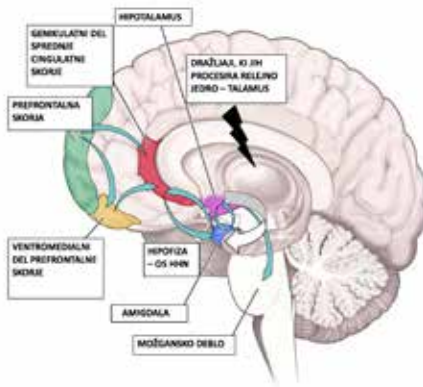
ob stresu naše telo preplavijo stresni hormoni: noradrenalin, adrenalin in kortizol, ki naše telo pripravijo na telesni odgovor: boj ali beg ali zamrznitev.

Pri agresivnem vedenju in nasilju igrajo zelo pomembno vlogo naslednje možganske strukture:

- 1) obe amigdali, ki sta centra za strah;
- 2) hipokampus, ki sta centra za spomin in se zanašata na predhodne izkušnje in spomine;
- 3) delovanje čelnih režnj, kjer se nahaja center izvršilnih funkcij in dozori najpozneje – šele v poznem obdobju najstništva in ga lahko okvarijo poškodba npr. po prometni nesreči, udarci v glavo ipd. Delovanje čelnega režnja pa oslabi tudi zaužitje alkohola (Pardini in drugi 2011).
- 4) vzdražnost avtonomnega živčevja (zlasti delovanje stresne osi hipotalamus-hipofiza-nadledvičnici ter razmerje med delovanjem simpatičnega in parasimpatičnega živčevja).

Sama lezija ali odstranitev amigdal povzroči izrazito pasivno vedenje; če amigdali električno dražimo, pride do nenadzorovanega izbruha besa (Miczek in drugi 2007). Amigdali vplivata na delovanje hipotalamusa in možganskega debla ter prispevata k stresnemu odzivu boj, beg ali zamrznitev. Hipokampus je spremenjen, če smo pod stalnim stresom in priklic spominov ni tako učinkovit (Bregant 2016). Vzdražnost avtonomnega živčevja je deloma genetsko pogojena, deloma pa nanjo vplivamo tudi z življenjskim slogom (Bregant in Neubauer 2016). Če smo umirjeni, prakticiramo meditacijo in čuječnost, znamo prevzeti nadzor nad čustvi, potem je vzdražnost sistema nižja (Bregant 2015).

Za nasilno vedenje je najbolj pogost vzrok predhodno nasilno vedenje. Pri tem pa velja, da praviloma povračilni ukrepi presežejo prvotno nasilno vedenje. Kljub empatiji namreč občutimo bolečino ali neugodje nad samim seboj veliko močnejše kot nad kom drugim.

Slika 2: Ob strahu oz. neprijetnem dražljaju se aktivirata obe amigdali (imenovani tudi mandljasti ali amigdaloidni jedri) – t. i. »center za strah« (na sliki obarvana leva amigdala z modro barvo). Povezani sta s čelnim režnjem s predeli prefrontalne skorje (obarvano rumeno in zeleno) preko genikulatnega dela cingulatne skorje (obarvano rdeče). Preko teh povezav lahko vplivamo na svoje vedenje ter svoj strah in agresivno vedenje še okrepimo in se odzivamo bolj impulzivno (npr. pri slabo delujočem čelnem režnju zaradi nezrelosti, poškodbe čelnega režnja npr. v prometni nesreči ali vpliva alkohola) oz. se pomirimo npr. z meditacijo in okrepljenim miselnim nadzorom.

Testosteron, moški spolni hormon, vpliva na agresivnost tako pri živalih kot pri ljudeh (Bregant 2017). Velja tudi obratno, da agresivno in nasilno vedenje povzroči večje sproščanje testosterona. Glede na količine testosterona pri moških oz. živalskih samcih bi lahko sklepali, da je agresivnosti in nasilnega vedenja pri njih več. Po nekaterih podatkih lahko sklepamo, da testosteron res vpliva na telesno izraženo agresivnost. Ko pa v agresivno in nasilno vedenje vključimo tudi druga, netelesna vedenja, pa postane slika nejasna in spolno nediferencirana. Agresivnega vedenja v odnosih namreč ne moremo pripisati le moškemu (samcem), pač pa tudi ženskam (samcam). Vedenjske razlike so sicer povzročene tudi z vzgojo in socializacijo, so pa tudi biološko pogojene. Eden izmed hormonskih dejavnikov, ki povzroči stopnjevanje agresivnega vedenja vse do nasilja, je tako tudi serotonin (Van Erp in Miczek 2000). Danes celo menimo, da je testosteron

eden izmed dejavnikov, ki povečuje agresivnost in tekmovalnost, serotonin oziroma njegove znižane vrednosti pa so na koncu tiste, ki omogočajo, da katerokoli agresivno dejanje, tudi v odsotnosti testosterona, eskalira v nasilje.

OTROCI IN AGRESIVNOST

Raziskave, ki jih je delal Bandura, kažejo, da je agresivno in nasilno vedenje otrok v veliki meri priučeno (Bandura 1986). Preden obtožimo otroka, da je agresiven po svoji naravi, zato pogledajmo, kakšni odrasli ga obkrožajo.

Agresivno dejanje je v naši družbi velikokrat nagrajeno. Posamezniki lahko izbiramo dejanja, ki nas pripeljejo do cilja, a se pogosto izkaže, da je cilj, ne le v športnih panogah, pač pa tudi v akademskih krogih, dosežen hitreje, če je pristop agresivnejši. Kljub morebitnim kaznim za agresivno ali celo nasilno vedenje se izkaže, da kazni ne zmanjša agresivnosti.

Najbolj pogosta vzroka za agresivno in nasilno vedenje sta tudi pri otrocih neudobje in bolečina. Stopnjevanje vedenja od nevtralnega do razdražljivega in nato nasilnega vidimo v poskusih z neprijetnimi dražljaji (polivanjem z mrzlo vodo, neprijetnim hrupom, vročino in natrpanostjo prostorov). Poleg okoliščin, ki povečujejo vzdražnost, k temu prispeva tudi nivo frustracije. Bolj ko ne uspemo slediti ciljem, ki smo si jih zastavili in višji ko je nivo frustracije, bolj verjetno se bomo vedli agresivno. Agresivnost še stopnjujejo visoka pričakovanja; če imamo občutek, da smo cilj že skoraj dosegli; in če imamo občutek, da je bila naša pot do cilja prekinjena iz neupravičenih razlogov. Kako se mora torej počutiti otrok, katerega starši imajo visoka pričakovanja in ki od otroka pričakujejo, da je najboljši in najmočnejši? Pa čeprav to morda starši mislijo zato, ker si njihov otrok zasluži »le najboljše«?

Dobro se je tudi vprašati, kakšen zgled smo mi sami. Ali si kot starši želimo, da bo naš otrok velik in močan, pаметen in uspešen? Da bo zmožni premagati vse ovire, ki mu jih bo življenje

postavilo na pot? Res? Si tega želimo? Ali dodamo k željam tudi način, kako bo te življenjske ovire sprejel, premagal, se jim ognil? Da ne bo uporabil nasilja za lažjo dosego svojih ciljev? Da bo dober, prijazen, sočuten? Če slednje niso naše prve želje in cilji, h katerim pri vzgoji stremimo, zakaj potem tolikšno presenečenje in ogorčenje, če otroci posnemajo nasilno vedenje odraslih, ki so ga ponotranjili, saj vendar zgolj sledijo vzgojni maksimi: najboljši, najmočnejši, najpametnejši, nepremagljiv?!

Ob izbruhih nasilja, ki ga ne moremo pojasniti, včasih zasledimo izjave o deprivaciji, češ da so bili kot otroci družbeno prikrajšani. Vendar pa se je v raziskavah izkazalo, da ti otroci oz. odrasli večinoma niso bili deprivirani, pač pa močno frustrirani. Frustracija namreč ni popolna odtegnitev pozornosti, frustracija je relativna odtegnitev pozornosti, ki pa ima lahko še bolj nasilne posledice. Tako morilski pohodi, kot je npr. tisti na šoli Columbine, prej odražajo vrh ledene gore, ki se dviga iz atmosfere, zastrupljene s tekmovanjem, izključevanjem, poniževanjem (Aronson 2000), kot izolirano dejanje motenega posameznika. Zavrnitev in ponižanje sta verjetno najmočnejši gonili agresivnosti tako pri otrocih kot tudi odraslih.

V manj ekstremnih primerih pa je mogoče kot strokovnjak presoditi, kaj se skriva za agresivnim vedenjem. V raziskavah se je izkazalo, da le desetina agresivnosti vodi v nasilje. Zanimivo je, da za večino agresivnega vedenja ni povod jeza, pač pa presežen frustracijski prag (Kassinove in Tafrate 2002). Jeza kot taka je lahko tudi konstruktivna in gonilo sprememb, vendar pa le pri tistih, ki sicer ne znajo izraziti svojih želja dovolj asertivno. Če bi namreč »jezni« sporočevalci zmogli pristopiti k problemu bolj asertivno, do jeze kar pri eni tretjini preiskovancev niti ne bi prišlo (Tafrate in drugi 2002).

Pravo vprašanje torej ni, ali dovolimo sebi in drugim jezo izraziti in smo ob tem agresivni ali celo nasilni. Pravo vprašanje je, kako rešimo problem,

zaradi katerega smo jezni. Jeza je namreč kontekstualna in socialna ter če postane destruktivna, lahko zavzame različne oblike vedenja: lahko vodi v agresijo in nasilje; lahko pa vodi v ponotranjenje z depresijo, motnjami komunikacije in zdravstvenimi problemi, ki zavzamejo včasih prav nenavadne in težko prepoznavne oblike potlačene jeze, ki se največkrat kažejo v depresiji, srčno-žilnih obolenjih in povišanih lipidih v krvi (Finney in drugi 2002).

Zato pri vzgoji otrok nikoli ne sodimo, pač pa opazujemo otroka, aktivno iščimo vzroke in povode za določeno ravnanje ter ga naučimo uporabiti orodja, ki povečujejo zmožnost izražanja. Otroci, ki se zmorejo jasno in razumljivo izraziti, ki so priučeni asertivnega ter vljudnega vedenja ter se zmorejo v skladu s svojo zrelostjo tudi čustveno nadzorovati ter so hkrati empatični in sočutni, nimajo nobene potrebe po nasilju; k agresiji se zatečejo le takrat, ko je frustracijski prag presežen in enostavno ne zmorejo več drugačnega vedenja.

ZAKLJUČEK

Človeka skozi zgodovino spremljajo napadalnost, agresivno vedenje in nasilje. V knjigah o evoluciji lahko preberemo, da sta napadalnost in tekmovanje med osebki omogočala razcvet tistih vrst, ki danes prevladujejo na našem planetu. Toda vprašati se moramo, ali to res drži ali pa smo morda zreli kot družba, da preko empatije in sočutja ter asertivnega izražanja presežemo meje nasilja do samih sebe, drugih in tudi do planeta, na katerem živimo? Če nam bo naše otroke z lastnim zgledom uspelo naučiti jasnega, asertivnega izražanja, empatije in sočutja, potem me za našo prihodnost ne skrbi.

Literatura

- American Psychological Association – APA. Adapted from: *Encyclopedia of Psychology* (Kazdin A. E. Eds.) (2000). Dostopno na: <http://www.apa.org/topics/>
- Aronson E. (2000). *Nobody Left to Hate: Teaching Compassion After Columbine*. Freeman, USA.
- Bandura A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall, USA.
- Bregant T. (2017). Agresivnost in nasilje – besnilo nevarne zveri ali vedenje, ki tudi ljudem pomaga preživeti? *Proteus* – v tisku.
- Bregant T, Neubauer D. (2016) Motnje v delovanju avtonomnega živčevja pri otrocih in mladostnikih s prikazi primerov. *Medicinski razgledi*, letn. 55, št. 2, str. 163–175.
- Bregant T. (2016). Nasilje nad otroki – trajne spremembe v delovanju njihovih možganov. *Isis*, letn. 25, št. 8/9, str. 40–42.
- Bregant T. (2015). Čuječnost za odrasle, ki delajo z otroki: kako polno zaživeti. *Didakta*, letn. 25, št. 180, str. 54–57.
- Bregant T. (2012). Razvoj, rast in zorenje možganov. *Psihološka obzorja*, letn. 21, št. 2, str. 51–60. Dostopno na: http://psiholoska-obzorja.si/arhiv_clanki/2012_2/bregant.pdf.
- Bregant T. (2010). Razvoj možganov. *Proteus*, letn. 73, št. 4, str. 168–174.
- Buss A. H. in Durkee A. (1957). An inventory for assessing different kinds of hostility. *Journal of Consulting Psychology*, letn. 21, št. 4, str. 343–349. Dostopno na: <http://dx.doi.org/10.1037/h0046900>
- Finney M. L., Stoney C. M. in Engebretson T. O. (2002). Hostility and anger expression in African-American and European American men is associated with cardiovascular and lipid reactivity. *Psychophysiology*, št. 39, str. 340–349.
- Kassinove H. in Tafrate R. C. (2002). *Anger Management: The Complete Treatment Guidebook for Practice*. Impact, USA.
- Lorenz K. (1963). *On aggression*. New York: Harcourt Brace & Company.
- Maslow A (1954). *Motivation and personality*. New York, NY: Harper.
- Miczek K. A., de Almeida R. M., Kravitz E. A., Rissman E. F., de Boer S. F. in drugi. (2007). Neurobiology of escalated aggression and violence. *Journal of Neuroscience*, letn. 27, št. 44, str. 11803–11806.
- Pardini M., Krueger F., Hodgkinson C., Raymond V., Ferrier C. in drugi. (2011). Prefrontal cortex lesions and MAO-A modulate aggression in penetrating traumatic brain injury. *Neurology*, letn. 76, št. 12, str. 1038–1045.
- Sunderland M. (2017). *Znanost o vzgoji* (2. dopolnjena izdaja). Radovljica: Didakta, 2. natis.
- Tafrate R. C., Kassinove H. in Dundin L. (2002). Anger episodes of angry community residents. *Journal of Clinical Psychology*, letn. 58, št. 12, str. 1573–1590.
- Van Erp A. M., Miczek K. A. (2000). Aggressive behavior, increased accumbal dopamine, and decreased cortical serotonin in rats. *Journal of Neuroscience*, letn. 20, št. 24, str. 9320–9325.
- Vitale J. E. (2010) Aggression. *The Corsini Encyclopedia of Psychology*. John Wiley and Sons inc. Dostopno na: DOI: 10.1002/9780470479216.corpsy0027
- World Health Organization – WHO. (2017). *World Health Statistics 2017: Monitoring health for the SDGs*. Dostopno na: <http://apps.who.int/gho/data/node.sdg.tp-1?lang=en>

ZAZNAVA IN OBRAVNAVA MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA V OSNOVNI ŠOLI / Barbara Kampjut, ravnateljica / OŠ

Franceta Bevka, Ljubljana

Starši in druga laična javnost težko sprejmejo dejstvo, da je medvrstniško nasilje vsakdanji pojav na vsaki šoli, da je posledica vrstniških odnosov in da se vanj vpletajo običajni otroci, ki se znajdejo v neželenih situacijah. V šolah menimo, da medvrstniško nasilje ni prevladujoč pojav, se pa vedno bolj ukvarjamo z dvema pojavoma, ki sta se oblikovala pri zaznavanju in obravnavanju medvrstniškega nasilja v osnovni šoli. Prvi pojav se veže na pretirano poseganje odraslih v vrstniške odnose, ki so del normalnega razvoja, drugi pa zajema resne nasilne dogodke, ki presegajo okvire šolskega okolja, vanje pa so vpleteni otroci s hudimi čustveno-vedenjskimi motnjami.

Pa pojdemo k prvi situaciji. Z zavezo k ničelni toleranci do nasilja ne ločimo več, kaj je običajno moteče vedenje, ki kaže na normalni razvoj skupine, in kaj je tisto, ob čemer je treba takoj posredovati. Naj ilustriram, kako v osnovni šoli skoraj ni dneva, ko se ne bi srečali s »kriznim dogodkom«, ki zahteva takojšnje posredovanje staršev in naše nujno reševanje. Običajni izgubljeni copati postanejo skriti copati, izgubljen mobilni telefon postane ukraden mobilni telefon, v tekmovalnosti in žaru igre pridobljene praske postanejo nasilni dogodki s poškodbo, zavrnitev sošolca pri vključevanju v igro, ki že poteka, postane izločanje ... Ob strokovni odgovornosti ter osebni vnemi po hitrem prepoznavanju in učinkoviti obravnavi medvrstniškega nasilja, nemalokrat spodbujeni še s čustvenimi odzivi in zahtevami staršev, se nemudoma znajdemo v vlogi reševalcev prav vsakega vrstniškega konflikta. Kaj opažamo? Otrok doma pove, da se je sprl s sošolcem. Starši, ki takoj odreagirajo s pretirano zaskrbljenostjo, otroka ne znajo pomiriti, pač pa ga s številnimi vprašanji, obarvanimi s svojo čustveno in prizadeto interpretacijo, usmerijo v razmišljanje, da se mu je zgodilo nasilje ali vsaj krivica. V razgovoru s starši strokovni delavci ugotavljamo, da se ti z otrokom in njegovo stisko poistovetijo do te mere, da mu ne znajo pomagati pri vrednotenju doživetega dogodka, pač vsak otroški prepir ovrednotijo kot nasilje, vsako učiteljevo vzgojno ukrepanje pa kot krivico. Izgublja se osnovno zaupanje v šolo kot institucijo. Nemalokrat se znajdemo v situaciji, ko starši na tehniko postavljajo otrokovo besedo proti besedi strokovnega delavca.

Kje delamo napako? Z načini našega odzivanja (tu imam v mislih tako panično in prezaščitniško odzivanje staršev kot tudi naše pedagoško reševalsko odzivanje), ko tudi običajne vrstniške odnose nemalokrat ovrednotimo kot nasilje. Ob tem pa vsi skupaj pozabljamo, da je šolsko življenje za otroke izrazito čustveno dogajanje, da poleg pridobivanja znanja v šoli iščejo tudi svoje mesto v socialni skupini. Vse to je zanje v današnjem času še težje, saj hočejo in morajo vzpostavljati tudi digitalne odnose. Opaziti je, da odrasli s pretiranim poseganjem in interveniranjem otrokom odvzemamo možnost urejanja lastnih odnosov. Da so otroci prezaščiteni, vemo vsi. Razglabljanje o moderni vsedopuščajoči vzgoji in slikovito opisovanje staršev helikopterjev, kosilnic, snežnih plugov, pa tistih, ki vdirajo svoje otroke, pustimo tokrat ob strani. Strokovnjaki govorijo o otrokocentrični družbi, v kateri je ideal odgovornega starševstva in protekcijskega otroštva postal družbena norma. Poglobljena družbena skrb za otroka prispeva k večjim strahovom staršev, to pa k povečevanju količine časa, ki ga starši namenijo nadzoru otrok, kar se kaže v pretiranem izkazovanju pozornosti staršev otrokom, predvsem v smislu šole in tudi v prevladi organiziranih dejavnosti kot nadomestilom za samostojno prosto igro. Strokovnjaki ugotavljajo, da je za večjo ranljivost otrok kriv prav nadzor, ki postaja doma vedno bolj sofisticiran, v šoli pa vedno bolj normiran, podprt z nadzorom v obliki vseh mogočih dežurstev.

Rešitve? Ena izmed njih je, da se pogumno distanciramo od pritiskov staršev

in vzpostavimo večje zaupanje do otrok, v smislu, da so sposobni vzpostavljati in vzdrževati ustreznih vrstniških odnosov ter reševanja določenih konfliktov. Ob tem pa jim je treba nuditi vodenje oz. pomoč pri ustreznem razvijanju socialnih in čustvenih zmognosti, ki zmanjšujejo tveganje za njihovo vpletanje v medvrstniško nasilje. Čustveno opismenjevanje pomeni spodbujanje prepoznavanja čustev pri sebi in drugih, razumevanje nastajanja čustev, nenasilno izražanje čustev, sprejemanje odgovornosti za lastna čustva, zmožnost zavzemanja zase in za druge, osebnostna prožnost, odpornost oz. trdoživost ter prilagodljivost. Ključna preventivna strategija pa je izboljševanje celotne šolske skupnosti in njene kulture. Šolska kultura je sistem vrednot in prepričanj, ki jih zagovarja šola, ter vključuje stališča učiteljev in vodstva o naravi medosebnih odnosov, stališča do odgovornosti, učenja. Voditi mora k enotnemu vzgojnemu delovanju strokovnih delavcev, ki mora vključevati jasne meje glede nasilja oz. kdaj so kršena šolska pravila.

Druga situacija, ki jo želim izpostaviti, pa so nasilni dogodki, ki s svojo resnostjo presegajo okvire šolskega okolja, vanje pa so največkrat vpleteni otroci s hudimi čustveno-vedenjskimi motnjami. Naj vam orišem stanje, ki ga pozna skoraj vsaka osnovna šola in zahteva poleg poglobljene šolske obravnave tudi resno angažiranost staršev ter predvsem hitro ukrepanje zunanjih institucij.

Vpis učenca. Učitelji začnejo zelo hitro poročati o udarjanju, suvanju, grizenju, ščipanju, praskanju, brcanju

sošolcev in učiteljev. Učenec šolskega dela ni sposoben, razmetava stvari in uničuje izdelke, sošolce in učitelje zmerja, kriči, da bo vse pobil itd. Opozorila, prepovedi, nadzor, navodila ne zaležejo. Odzove se z begom in divjanjem po razredu in šoli, da se prepereči fizični spopad ali poškodbe se mora učenca tudi fizično umakniti. Staršem se pove, da otrokovo vedenje v šoli kaže na njegove velike stiske in hude prilagoditvene težave in da bo treba poiskati pomoč. Predlaga se takojšen pregled v svetovalnem centru za otroke in mladostnike ali kakšni drugi ustrezni instituciji. Pri drugih starših se že oblikuje zahteva po izrednem roditeljskem sestanku, kjer postavijo vprašanje: »Ali šola lahko zagotovi vključitev otroka v razreda tako, da ne bo ogrožal varnosti in dobrega počutja drugih otrok?« V naslednjih tednih, mesecih se stvari samo še slabšajo. Opisani vedenjski vzorci in izbruhi besa so prisotni dnevno, pri šolskem delu učenec praktično ne sodeluje, umik iz razreda je potreben večkrat dnevno, prisotnost svetovalnega ali drugega strokovnega delavca v razredu je potrebna ves čas. V razredu ni mogoče izpeljati niti ene učne ure, povsem običajne šolske zahteve pri otroku sprožijo hude agresivne reakcije tako do vrstnikov kot odraslih. Starši ne želijo slišati šole, ne poiščejo pomoči v nobeni zunanji instituciji, zavrnejo omogočeno prednostno diagnostično obravnavo s hospitalizacijo na Pedopsihiatrični kliniki. Težave se nadaljujejo. Opisani vzorci vedenja so v nekaj letih utrjeni in prepoznani, na zahteve, navodila in običajne vsakodnevne situacije odreagira nepredvidljivo in agresivno, je fizično nevaren drugim, vsakodnevni čustveni in agresivni izbruhi vplivajo na pouk in klimo v razredu.

V treh do štirih letih šolanja se po navadi doseže, da se starši vendarle odločijo za postopek o usmeritvi otroka s posebnimi potrebami. Opredelitev otroka s težjimi čustveno-vedenjskimi motnjami, s pripisom v strokovnem mnenju komisije, da otrok nujno potrebuje obravnavo pri pedopsihiatru, dodeljeno maksimalno število

ur pomoči socialnega ali specialnega pedagoga, kar pomeni 4 oz. 5 ur na teden, ter začasnega spremljevalca, ki ni sistemizirano delovno mesto in ga mora zagotoviti šola iz obstoječega kadra, kjer se obravnava otroka na sistemski ravni zaključiti. Šola seveda mora delovati naprej kljub vsakodnevni hudim čustvenim in agresivnim izbruhom. Vsi zaposleni zavzamejo pozitiven pristop v reševanju vsakodnevnih konfliktov z otrokom. Dela se predvsem na umirjanju otroka ob čustvenih izbruhih, minimalizirajo se učne zahteve in popolnoma se prilagodi preverjanje in ocenjevanje znanja, otroku se omogoči možnost umika iz razreda in prihoda v šolsko svetovalno službo, kjer se z otrokom vsakodnevno predelujejo njegovi odzivi, uči se ga socialnih veščin, izvajajo se socialne igre za vključenost otroka v razred, intenzivno se dela na področju razredne dinamike ... Z učencem se vzpostavlja odnos zaupanja in sprejetosti, dela se na tem, da bi usvojil osnovne veščine ter upošteval osnovna pravila za sobivanje v določeni skupini. Otroku kljub vsem ukrepom še naprej izvaja fizično nasilje nad vrstniki, pa tudi zaposlenimi, moti pouk z oponašanjem, riganjem, pačenjem, petjem, metanjem po tleh. Pogosto odhaja iz razreda, ob tem loputa z vrati in vdira v sosednje razrede.

Vsakodnevno izvajanje individualne pomoči učencu, številne prilagoditve, izvajanje dodatne strokovne pomoči, spremstvo otroka, pomoč zunanjega strokovnjaka šolskemu timu, obveščanje pristojnega Centra za socialno delo in Zavoda za šolstvo ter vsi drugi izvajani ukrepi ne delujejo in presegajo pomoč, ki se jo lahko otroku omogoča na ravni šole. Predlaga se vključitev v vzgojni zavod, CSD meni, da šola še ni izčrpala vseh možnosti. Kako naprej? Šola nima zaposlenega kadra s specialnimi znanji, poleg tega nima ustrezne in hitre podpore ustreznih institucij, na državni ravni ni jasno, kako naj ravnamo s takšnimi otroki. Zavedamo se, da nas vse to ne odvezuje odgovornosti, da storimo vse, kar je v naši strokovni moči, da preprečujemo in odpravljamo moteče vedenje,

pa vendar imamo občutek, da nihče ne sliši, da moramo najti rešitev na sistemski ravni. Odgovornost šole je, da take otroke prepozna, odreagira s svojimi standardnimi postopki in v primeru neučinkovitosti napoti otroka in starše na ustrezne zunanje institucije, ki naj nato prevzamejo odgovornost za nadaljnjo obravnavo tega otroka. Če res želimo pomagati tej ranljivi skupini otrok, ki se bo ob neustreznih oz. nezadostnih pomočih v prihodnosti lahko znašla tudi v obravnavi policijskega in sodnega sistema, potrebujemo zakonsko podlago, na osnovi katere bi starše in otroka lahko napotili na ustrezno obravnavo, sodelovanje staršev pa zakonsko zavezujoče, saj gre v nasprotnem primeru za ogrožanje otrokovega razvoja. Potrebno je boljše povezovanje pristojnih institucij preko nekega krovnega organa, ki bo vodil obravnavo otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami od diagnosticiranja do odločitve, ali se otroka pusti v šoli z dodelitvijo ustrezne zunanje pomoči ali se ga napoti v drugo ustrezno ustanovo. Starši s selitvijo in s tem spreminjanjem krajevne pristojnosti CSD-jev za seboj brišejo sledi, otrok pa na ta račun izgublja dragocen čas za ustrezno ukrepanje in pomoč.

Zaposleni v šolah smo se znašli na fronti, obkoljeni z vseh strani. Starši otrok s čustveno-vedenjskimi motnjami nam zatrjujejo, da doma z njimi nimajo težav, torej je njihovo nasilno ali neprilagojeno vedenje posledica ravnanja šole oz. pedagoških delavcev, starši drugih učencev z vso pravico zahtevajo za svoje otroke varno in spodbudno učno okolje, torej naj se nasilneža nemudoma odstrani iz razreda in šole, inšpektorat za šolstvo se mora odzivati na številne (anonimne) prijave in preverjati postopkovnost našega ukrepanja, mediji pa v boju za bralce ob vsesplošnem zgražanju javnosti izpostavljajo našo nesposobnost, saj ne znamo umiriti niti tako nedolžnih bitij, kot so mali šolarji. Vsem po vrsti dokazujemo, da delamo strokovno in več, kot je v naši moči, ob tem pa čakamo na pomoč zunanjih institucij, ki delujejo počasi, omejeni s številnimi predpisi in pomanjkljivo zakonodajo.

Sprašujem se tudi o vlogi medijev in pravici javnosti do obveščeniosti. Je res v interesu javnosti, da se v medijih senzacionalno poroča o otrocih? Je pravica javnosti do obveščeniosti nad otrokovo pravico do zasebnosti, nad upoštevanjem otrokovega dostojanstva in varstva osebnih podatkov ter nerazkrivanja otrokove identitete v primeru poročanja o občutljivih življenjskih situacijah, v katerih se je znašel otrok, kar je vse zapisano v Smernicah za poročanje o otrocih.

Ne odobravam nikakršnega nasilja, predvsem pa verjamem v državo in

javni sektor, ki uresničuje javne interese in skrbi za dobrobit vseh. Verjamem v institucije in menim, da je v Sloveniji že nekaj časa velik problem prav pomanjkanje zaupanja v institucije in to na sistemski ravni. Izbrali smo demokracijo, a se premalo zavedamo, da se v demokraciji izhaja iz predpostavke zaupanja v institucije, sicer je njihovo delovanje oteženo. Prof. dr. Miro Haček pravi: »Institucije nastopajo kot mediatorji, ki v pravnem okviru prisilijo državljane, da spoštujejo določene zakonske in moralne norme, kar se posledično odraža v višjem nivoju zaupanja.« Žal so naše institucije, ki

vsaka zase večinoma delujejo dobro, videti, kot da so nesposobne delovati povezano in organizirano, predvsem pa so pogosto izrabljene s strani državljanov za uveljavitev lastnih interesov.

Literatura:

Vzgoja in izobraževanje letnik XLVII, številka 3–4, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2016

Položaj otrok v Sloveniji danes: situacijska analiza, Inštitut RS za socialno varnost, Ljubljana 2016

BRALNE STRATEGIJE V DIDAKTIČNIH INSTRUMENTARIJIH BERIL ZA TRETJE TRILETJE OSNOVNE ŠOLE / Izvirni znanstveni članek / mag. Petra Vnuk, prof. pomočnica ravnateljica / OŠ bratov Letonja Šmartno ob Paki

Mladinska književnost je kot poseben del književnosti specifična in zato potrebna natančnejše obravnave in proučevanja; v naši raziskavi in pripravah na pouk književnosti je bil cilj razviti recepcijsko sposobnost učencev ob branju in interpretaciji literarnega dela pri pouku književnosti v tretjem triletju osnovne šole. Ugotovili smo, da strategije pouka književne vzgoje, ki vključuje zaznavanje, razumevanje in vrednotenje literarnega dela, v berilih za tretje triletnje osnovne šole, s poudarkom na prozih besedilih ne omogočajo optimalnega razvoja estetske funkcije literarnega dela v celoti, zato smo bralne strategije izpopolnili in nadgradili.

Didaktične instrumentarije ob prozih besedilih v berilih smo diferencirali glede na intelektualne sposobnosti učencev, in sicer v skladu z najnovejšimi slovenskimi in tujimi didaktičnimi spoznanji, s katerimi smo opravili natančno raziskavo, opredelitev, razširitev in nadgraditev. Ugotovili smo, da vsi elementi didaktičnega instrumentarija ob prozih delih, v berilih za tretje triletnje osnovne šole (tudi življenjepisi avtorjev literarnih del, razlaga neznanih besed ipd.) vplivajo na razvijanje estetske funkcije literarnega dela in literarno recepcijske sposobnosti učencev pri komunikacijskem pouku književnosti, zato smo jih dejavno vključili v interpretacijo in analizo obravnavanih umetnostnih besedil glede na cilje učnega načrta za slovenščino.

UVOD

V slovenskem prostoru so se strokovnjaki že v drugi polovici 20. stoletja zavedali, da je ustvarjalno branje pri pouku književnosti potrebno in mogoče (Grosman 1989), kar je podkrepilo

prepričanje, da je mladinska književnost kot poseben del književnosti potrebna natančne obravnave.

Branje in poslušanje umetnostnih besedil je tako nekoč kot danes tista dejavnost, ki otroke in odrasle pozitivno zaznamuje za vse življenje. Njen glavni namen je razvijati literarno sposobnost na poti k doseganju razvite estetske komponente v večplastnostni zgradbi literarnih besedil, kjer se estetski komponenti za polno doživljanje literarne umetnine pridružujeta tudi etična in spoznavna komponenta oz. funkcija, kar omogoča sooblikovanje posameznikove osebnosti in razširjanje njegovega intelektualnega pogleda na posamezne dejavnosti pri razvoju bralnih učnih strategij, bralne sposobnosti in vrednotenja bralne kulture in kulture posamezne družbe. A v današnjem svetu se prevečkrat dogaja, da se branje umika drugim dejavnostim, kot npr. gledanju televizije (Grosman 2004).

Strokovnjaki, ki raziskujejo bralne dejavnosti, poudarjajo, da sedanji modeli

za poučevanje književnosti »ne spodbujajo in včasih tudi ne omogočajo učiteljevega osredinjanja na konkretne učence in njihove posebne potrebe« (Grosman 2006: 17). V novejši slovenski didaktiki (Kordigel Aberšek 2008; Saksida 1994) strokovnjaki poudarjajo, da mora biti pouk književnosti usmerjen h komunikaciji med bralcem in literarnim delom, ki jo določajo cilji učnega načrta, a hkrati ob tem ugotavljajo, da šolska praksa kaže drugače. Interpretacija mladinskega književnega besedila je v berilih za osnovno šolo dokaj šibko povezana s cilji književnega pouka (Vnuk 2011). Pomemben premik v razvoju bralnih dejavnosti sta dosegla Igor Saksida (1994) in Metka Kordigel Aberšek (2008), ki sta v ospredje postavila t. i. komunikacijski pouk književnosti, kjer »ostaja literarnorecepcijsko načelo temeljno načelo književnega pouka« (Kordigel Aberšek 2008: 13), torej tudi pri obravnavi mladinske proze. Recepcijski pristop pri obravnavi književnega besedila v berilih za osnovno šolo namreč zahteva t. i. didaktični instrumentarij, ki

omogoča dosegati temeljni cilj pouka književnosti, tj. prekriti učenčev horizont pričakovanj s pomenskim poljem besedila (Kordigel Aberšek 2008). In ravno na tem področju smo želeli predvsem v berilih za učence tretjega triletja raziskati in nadgraditi didaktični instrumentarij, ki bo omogočal razvoj bralnih učnih strategij, od zaznavanja in razumevanja do vrednotenja literarnega besedila.

POUK KNJIŽEVNE VZGOJE

Pri pouku slovenščine tako v osnovni kot srednji šoli ima pouk književnosti prav posebno mesto, česar se morajo učitelji slovenščine in tudi učitelji drugih predmetov zavedati prednostno, vnaprej, kar pomeni, da je primarnost razširjanja bralne motivacije, interpretativne moči, tisti kazalec, ki usmerja vsakdanji korak k oblikovanju naše kulture, kulturne vzgoje in pomena literature za naš obstoj skozi stoletja, ko smo gradili svojo identiteto. Didaktična načela pouka književnosti sledijo najnovejšim smernicam, da je treba sistematično razvijati procesne cilje in literarnovedne vsebine v okviru učnega načrta za slovenščino.

RECEPCIJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI

Literarna recepcija pri pouku književnosti mora biti vedno usmerjena k udeležencem in njihovi komunikaciji s književnim besedilom.

Igor Saksida (2006: 46) meni, da je za komunikacijski pouk književnosti bistveno spoznanje, da je branje književnosti dialog, ki poteka med učencem in književnim besedilom (branje književnega besedila je izhodišče šolske interpretacije) ter med učenci samimi (učenec – učenec) ter učenci in učitelji (učenec – učitelj) o književnem besedilu. Ni dovolj, da besedilo v šoli le »preberemo«, temveč se je o prebranem treba tudi pogovarjati ter besedilo in s tem svoje literarnoestetsko doživetje vrednotiti, dograjevati, preoblikovati.

Pri tem je pomembno tudi, katera literarna besedila izbere učitelj, da jih bo obravnaval pri pouku slovenščine

v posameznih razredih. Igor Saksida (2006: 49) navaja naslednja priporočila oz. merila, kako naj učitelj izbira primerna literarna dela:

- branje književnosti je **dialog** med učencem in književnim besedilom, a tudi med učenci in učenci ter učiteljem o književnem besedilu,
- književno besedilo omogoča, da se, ob upoštevanju dialoški književnega pouka, bralčevo subjektivno razvajanje **razvija in pogloblja**,
- branje je možnost za **preseganje spoznavnih omejitev**, ki jih vzpostavlja vsakdanje življenje,
- mladinska književnost je glede na dojetje otroštva **raznolika**, otroštvo ustvarjalci pojmujejo kot igro, posnetek stvarnega sveta (resničnost), upor zoper pravila odraslih, čudenje podobam sveta, otroško razlaganje sveta in kot spomin,
- književnost nagovarja mladega bralca z **bogastvom žanrov, podob in tem**,
- šolsko branje književnosti je zanimivo tudi zaradi **pestrosti didaktičnega instrumentarija** ob izbranih besedilih.

Ob tako razvejanih merilih in priporočilih šolski kurikulum nudi učencem možnosti za njihov recepcijski razvoj tudi z individualizacijo pouka kot eno izmed strategij dela v komunikacijskem pouku književnosti.

DIDAKTIČNI INSTRUMENTARIJI V BERILIH ZA TRETJE TRILETJE OŠ

Didaktični instrumentarij sledi komunikacijskemu vidiku poučevanja in učenja (mladinske) književnosti in razširja učenčeve recepcijske zmožnosti predvsem z dejavnostmi, ki osmišljajo besedilno stvarnost z njegovimi domišljjskimi, čustvenimi in spoznavnimi zmožnostmi ter bralnimi izkušnjami. Vsekakor je vloga beril v osnovni šoli v postopnem razkrivanju pripovednih, lirskih in dramskih besedil slovenskih avtorjev, ki jih mladi bralci dešifrirajo zaradi bralnega užitka in veselja – ob sestavljanju vedno novih pomenov. [...] Didaktični instrumentarij ob besedilih v sodobnih berilih devetletne osnovne šole je sistematičen in nagovarja

mladega bralca s strokovno še neobremenjenim jezikom, vendar je hkrati natančen in živ, saj spodbuja učenčeve dejavnosti k individualnemu nadgrajevanju besedilnih svetov in k usvajanju temeljnega književnega znanja (Medved Udovič 2006: 50–52).

Miha Mohor (2006: 64) pravi, da mora didaktični instrumentarij omogočati razvijanje in poglobljanje sposobnosti, usmerjen mora biti k temu, da bodo učenci čim bolj intenzivno doživljali literaturo. Omogočati mora tudi literarnoestetsko branje, ki ni pragmatično naravnano, pri branju pa naj sodelujejo procesi, ki so tudi kognitivni.

Podobno kot Miha Mohor tudi Barbara Hanuš (2006: 70) besedila, ki jih uvrsti v svoja berila, izbere tako, da skuša odgovoriti na vprašanje, kaj otroke nagovori, kaj jim sporoča, da je svet književnosti zanimiv. Barbara Hanuš (2006: 71) je v svojem članku pri obravnavi svojega berila *Moje prvo berilo* iz leta 2005 napisala: »Berilo je most med književnostjo, kakor jo je otrok doživel v predšolskem obdobju, in literarnimi deli, ki jih posluša zdaj, ko je šolar. Srečuje se z že znanim, kar vpliva na njegov občutek varnosti.«

Za učence je zelo pomembno, kakšen je njihov interes za branje, katere vrste literature jih zanimajo oz. kaj radi berejo. »Pri pouku književnosti največ prispeva k razvoju učenčeve bralne sposobnosti tisto čtivo, ki ga bere z zanimanjem in veseljem, in ne samo zato, ker je obvezno ali pa ker pričakuje, da mu bo prineslo pohvalo odraslih. Obravnava leposlovja bi zato morala biti naravnana tako, da bi spodbujala čim več učenčevega zanimanja in mu omogočala čim več veselja ali pa vsaj prinašala čim manj muke in drugih odbijajočih trenutkov« (Grosman 1989: 61).

Učitelj mora biti čim bolj senzibilen, da v pogovoru z učenci hitro spozna, katere vrste literature so učencem všeč, pa tudi, zakaj jih ta vrsta zanima, ali so na to vplivale tudi kakšne njihove osebne izkušnje, način življenja ipd.

Posameznim sestavinam literarnega dela, ki so učencem razmeroma nerazumljive, mora učitelj posvetiti še posebno pozornost, da jih učencem predstavi v obliki, ki bo njim najbolj ustrezala – glede na starost, razred učencev, mogoče tudi socialno okolje, kjer živijo, kakšne posebnosti glede strukture prebivalstva, dogodkov, situacij, geografskih in zgodovinskih posebnosti, aktualnosti v ožjem in širšem okolju.

Menimo, da je učence treba vedno znova spodbujati k branju književnih besedil z domačim branjem, domačega branja, branjem za bralno značko, branjem v prostem času, pri čemer bodo imeli učenci veliko možnosti za srečevanje z različnimi zgodbami, o katerih se bodo lahko pogovarjali tudi s sošolci, to pa bo predstavljalo nov izziv, hkrati pa bodo lahko tako še bolj motivirani za branje mladinske literature.

CILJI UČNEGA NAČRTA ZA POUK KNJIŽEVNOSTI V TRETJEM TRILETJU OSNOVNE ŠOLE

Leta 2011 smo dobili prenovljen učni načrt za slovenščino v osnovni šoli, ki po triletnih sledi najnovejšim smernicam v razvoju bralne in literarnoestetske recepcijske razvitosti postopno, s funkcionalnimi in z izobraževalnimi učnimi cilji. Načrt predstavlja nadgradnjo prejšnjega učnega načrta za slovenščino iz leta 1998.

Prenovljeni učni načrt za slovenščino iz leta 2011 je sestavljen iz opredelitve predmeta, splošnih ciljev, operativnih ciljev in vsebin, za področje jezika in književnosti po triletnih, iz standardov znanja po triletnih, iz didaktičnih priporočil, kako uresničevati cilje predmeta, po triletnih, iz poglavij o individualizaciji in diferenciaciji, medpredmetnih povezavah, preverjanju in ocenjevanju znanja in informacijski tehnologiji (Učni načrt za slovenščino 2011: 3).

Bistvo razumevanja povezanosti med cilji učnega načrta, literarno vedo in znanjem je zajel Igor Saksida (2008: 91): »Razvijanje literarnoestetske

komunikacije je vzpostavljanje pogojev, v katerih bralec »prepozna« relevantnost literarnega besedila za svoje obzorje pričakovanj. Literarnovedno znanje je v razumevanju besedila sicer pomembna sestavina, ne pa glavni cilj pouka književnosti.«

RAZISKAVA DIDAKTIČNIH INSTRUMENTARIJEV V BERILIH ZA TRETJE TRILETJE OSNOVNE ŠOLE

V ospredju naše raziskave, v kateri so sodelovali učenci tretjega triletja štirih osnovnih šol, so bila prozna besedila v berilih za tretje triletje osnovne šole, s poudarkom na analizi didaktičnega instrumentarija in njegovih segmentov. Tako smo posebno pozornost namenili vrstam proznih besedil, njihovem številu v posameznem berilu, njihovi zunanji in notranji zgradbi, razdelku didaktičnega instrumentarija, ki zajema podatke o literarni teoriji, življenjepisu avtorja in poustvarjalne dejavnosti učencev. Analizirali smo ustreznost didaktičnega instrumentarija ob posameznih proznih besedilih glede na funkcionalne in izobraževalne cilje, ki jih zahteva učni načrt za slovenščino v tretjem triletju osnovne šole.¹ Ob tem smo vzporedno ugotavljali² ustreznost posameznih priročnikov k slovenskim berilom, ki jih najpogosteje uporabljajo učitelji v slovenskih osnovnih šolah. Komunikacijo bralca z izbranim mladinskim proznim delom smo razvijali glede na rezultate analize možne realizacije funkcionalnih ciljev v obstoječih berilih in starost oz. razvojno stopnjo učenca, z ustreznimi bralnimi strategijami, usmerjenimi v temeljni cilj književnega pouka pri obravnavi proznih besedil v tretjem triletju osnovne šole, tj. komunikacijski pouk književnosti z literarnorecepcijskim načelom književnega pouka (Kordigel Aberšek 2008).

¹ Učni načrt (2011).

² V Katalogu učbenikov smo preverili, katera berila v tretjem triletju osnovne šole so potrjena s strani Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Zbrali smo najnovejšo izdajo potrjenih beril založb DZS (Ta knjiga je zate, Spletaj niti domišljije, Z roko v roki), Rokus Klett (Novi svet iz besed 7, 8, 9) in Mladinska knjiga (Sreča se mi v pesmi smeje, Dober dan, življenje, Skrivno življenje besed).

V raziskavi smo uporabili več metod raziskovanja, s pomočjo katerih smo obravnavali izbrani problem v naslednjih literarnih delih: Martin Krpan Frana Levstika, Potolčeni kramoh Lovra Kuharja Prežihovega Voranca, Kozlovska sodba v Višnji Gori Josipa Jurčiča (za 7. razred), Starejši brat Leva Nikolajeviča Tolstoja, Mačkova očeta Janka Kersnika, Črno sonce Marjana Tomšiča (za 8. razred), Bobi Ivana Cankarja, Gimnazijka Antona Ingoliča in Mali princ Antoineta de Saint-Exupéryja (za 9. razred). Z deskriptivno metodo smo teoretično opredelili bralni razvoj in primernost osnovnošolskih beril v tretjem triletju osnovne šole s poudarkom na proznih besedilih. Ob tem smo uporabili tudi komparativno metodo in primerjali najpogosteje uporabljena berila različnih slovenskih založb. Z metodo (primerjalne) analize smo analizirali vse elemente didaktičnega instrumentarija pri obravnavi proznih besedil v tretjem triletju osnovne šole v izbranih slovenskih berilih.

Analitično metodo smo uporabili pri razlagi besed, vsebinski obravnavi posameznih proznih del in razdelkih o literarni teoriji glede na posamezna prozna dela, sintetično metodo pri podatkih o življenju in delu pisateljev ter primerjalno analitično metodo pri razdelkih o poustvarjalnih dejavnostih učencev in ustreznosti didaktičnega instrumentarija glede na cilje učnega načrta. Z metodo klasifikacije smo razvrščali posamezne elemente didaktičnega instrumentarija glede na cilje učnega načrta, s primerjalno sintetično metodo pa smo to klasifikacijo dopolnjevali s primeri didaktičnih instrumentarijev v tujih berilih.

UGOTOVITVE RAZISKAVE DIDAKTIČNIH INSTRUMENTARIJEV

Ugotovitve, ki smo jih zaznali skozi raziskavo v okviru pouka književnosti v 3. triletju osnovne šole, so:

Mladinska književnost je kot poseben del književnosti specifična in zato potrebna natančnejše obravnave in proučevanja, s ciljem razviti recepcijsko sposobnost učencev ob branju in interpretaciji literarnega

dela pri pouku književnosti v tretjem triletju osnovne šole.

To se je v fazi novih nalog ali v fazi sinteze v eksperimentalnih skupinah (kjer smo razvijali predstavljene funkcionalne in izobraževalne cilje, ki jih obstoječi didaktični instrumentariji v berilih za tretje triletje osnovne šole skušajo realizirati z manjšim številom nalog), potrdilo predvsem pri nalogah višjih taksonomskih ravni, kjer so učenci v vlogi prvoosebni pripovedovalcev ali posameznih književnih oseb razvili zmožnost privzemanja (humorne) književne perspektive, kjer so morali utemeljevati etično in psihološko motivacijo za ravnanje književnih oseb, povezati elemente notranje zgradbe in vrednotiti sporočilnost posameznih segmentov zgodbenosti in značajskega književnih oseb obravnavanih literarnih besedil, dogajalnih enot pri spešitvah in zaviranjih, spešitev in zaviranj, pomenskosti dialoških elementov v poustvarjalnih besedilih in slogovnih prvin v tvorbnih nalogah, tudi z ozirom na kriterij obsega oz. kvantitativnosti, kjer se je v eksperimentalnih skupinah nasproti kontrolnim skupinam pokazal velik napredek pri sintetiziranju, argumentiranju, vrednotenju in oblikovanju besedilnih vrst, predvidenih v učnem načrtu za slovenščino.

Strategije pouka književne vzgoje, ki vključuje zaznavanje, razumevanje in vrednotenje literarnega dela, v berilih za tretje triletje osnovne šole, s poudarkom na prozih besedilih v celoti ne omogočajo optimalnega razvoja estetske funkcije literarnega dela, zato smo bralne strategije izpopolnili in nadgradili. Z ustreznimi bralnimi strategijami, učnimi oblikami, metodami in sredstvi smo vplivali na estetsko doživljanje mladinske književnosti.

To se je pokazalo v okviru kvalitativne analize, v kateri smo ugotovili, da se kvalitativni rezultati med šolami (skoraj) ne razlikujejo.

Če gledamo celostno, so učenci eksperimentalnih skupin na ravni vsebine v

primerjavi z učenci³ kontrolnih skupin k nalogam pristopali odločneje⁴ in s skupinsko obliko dela, z delom v dvojicah ter z različnimi učnimi metodami (debato, diskusijo, kvizom, delom v krogu ipd.) uspešneje in bolj poglobljeno komunicirali drug z drugim in z učiteljico, saj so izhajali iz navedenih navodil, ki so jih v poustvarjalnih izdelkih oplemenitili z večplastno tematsko in idejno strukturo ter bogatim besediščem. Iz rešenih nalog je razvidno, da so se pri pisanju poglobili v vsebinsko povezanost in miselni tok posameznih elementov zgodbe. Še posebej se je to izražalo v doživljajskih spisih, kjer so izhajali iz svoje realne izkušnje; na tem mestu so se jim učenci kontrolnih skupin predvsem na vsebinski ravni najbolj približali, vsebinsko pa so bili vseeno manj prepričljivi, besedno manj izrazni in zgradbeno manj povezovalni od učencev eksperimentalne skupine. V elementih, kjer so morali pokazati svojo zmožnost odkrivanja domišljajskih svetov, so bili učenci eksperimentalnih skupin sporočilno natančnejši in bolj raznoliki. V homogenih skupinah so v eksperimentalnih skupinah največ znanja in razvite zmožnosti zaznavanja, doživljanja, razumevanja in vrednotenja pokazali učenci 3. zahtevnostne ravni. Ti so kakovostno zelo izstopali v primerjavi z učenci 1. in 2. zahtevnostne ravni, saj je pouk pri skupini učencev najvišje zahtevnostne ravni potekal zelo intenzivno z uporabo nalog, metod in oblik dela višjih taksonomskih stopenj, tj. argumentacije in vrednotenja. Zato je bila med skupinami 1. in 2. zahtevnostne ravni na eni strani in 3. zahtevnostne ravni na drugi strani precejšnja razlika tudi v obsegu napisanega in količini tehtnosti argumentov.

Didaktični instrumentariji ob prozih besedilih v berilih za tretje

³ V raziskavi je sodelovalo 229 učencev od sedmega do devetega razreda štirih osnovnih šol. Pri pouku v eksperimentalnih skupinah je sodelovalo 131 učencev, v kontrolnih skupinah pa 98 učencev. Na OŠ A je bilo v raziskavo vključenih 86 učencev, na OŠ B 67 učencev, na OŠ C 53 učencev in na OŠ Č 23 učencev.

⁴ Po mnenju učiteljic, ki so izvajale pouk, so učenci eksperimentalnih skupin k nalogam pristopali samozavestnejše in odločneje.

triletje osnovne šole niso zadovoljivo diferencirani – glede na intelektualne sposobnosti in recepcijske zmožnosti učencev, zato smo v skladu z najnovjšimi slovenskimi in tujimi didaktičnimi spoznanji opravili natančno raziskavo, opredelitev, razširitev in nadgraditev.

Diferenciacijo pouka smo z različnimi metodami in oblikami dela, tj. s skupinskim poukom, z delom v dvojicah, v krogu, z individualnim/samostojnim delom, z diskusijo, debato, vpletali v vse faze pouka⁵ oz. interpretacije ume tnostnega besedila eksperimentalnih skupin (diferenciacije nismo uporabili v vseh fazah pouka vseh besedil), torej v uvodni motivaciji, najavi literarnega dela, interpretativnem branju, izražanju doživetij, razčlenjevanju besedila – analizi, v fazi sinteze in novih nalog. Rezultati kvalitativne analize so pokazali, da so bili (po)ustvarjalni izdelki učencev eksperimentalnih skupin na ravni vsebine, izvirnosti, sloga in oblike kakovostno kompetentnejši, globinsko večplastni in interpretativni.

Vsi elementi didaktičnega instrumentarija ob prozih besedilih v berilih za tretje triletje osnovne šole (tudi življenjepisi avtorjev literarnih del, razlaga neznanih besed ipd.) vplivajo na razvijanje estetske funkcije literarnega dela in literarnorecepcijske sposobnosti učencev pri komunikacijskem pouku književnosti.

V pripravah na učne ure eksperimentalnih skupin smo se osredotočili tudi na vse zunajbesedilne elemente, ki so vplivali na literarno recepcijo učencev od 7. do 9. razreda, jih med seboj povezali in nadgradili (npr. s knjižnično-informacijskim znanjem), kar smo preverili v nalogah, v katerih so morali učenci vplesti podatke o avtorju literarnega dela, navesti spremembo teme v enem besedilu, vključiti primere realističnega sloga besedila. Učenci eksperimentalnih skupin so, v fazi kvantitativne raziskave, tudi v tem delu dosegli odstotkovno boljše rezultate kot učenci kontrolnih skupin, ⁵ Prim. M. Kerndl (2012).

v fazi kvalitativne raziskave pa so na ravni prepričljivosti osebne odziva pokazali zmožnost medbesedilnega ali zunajbesedilnega vrednotenja umetnostnega besedila.

Predlogi za izboljšave didaktičnih instrumentarijev ob prozih besedilih v tretjem triletju se nanašajo na strategije dela pri pouku književnosti. Rezultati drugega dela raziskave so pokazali, da so bili učenci eksperimentalnih skupin, v katerih je potekal pouk z različnimi oblikami in metodami dela, pri razvijanju recepcijske zmožnosti uspešnejši kot učenci kontrolnih skupin. Za učinkoviti učni obliki sta se izkazali skupinska oblika (po 3 ali 4 učenci v skupini) in delo v dvojicah, za uspešne metode metoda dela v krogu, kviz, debata, diskusija, razgovor, metoda interpretativnega branja, metoda opazovanja, komentiranja, prikazovanja, razvrščanja in argumentiranja, učna sredstva, ki so pripomogla h kakovostnejšemu literarno-estetskemu doživetju, pa so bila računalniško (povezava z vsebinami na internetu) in slikovno gradivo ter druga avdio-vizualna sredstva, ki vplivajo na vidne in slušne zaznave učencev. Tudi analiza didaktičnih instrumentarijev ob prozih besedilih v tujih berilih je pokazala, da je v teh veliko ilustrativnega gradiva (fotografij, slik, risb ipd.) in navedb povezav k različnim virom informacij, ki so povezane z obravnavanimi književnimi deli. Uspešna učna strategija, ki je omogočala večjo motiviranost učencev za delo, je tudi diferenciacija oblik in metod dela v posameznih fazah interpretacije umetnostnega besedila, tj. v fazi uvodne motivacije, najave besedila in njegove umestitve, interpretativnega branja, izražanja doživetij, razčlenjevanja besedila in novih nalog. Za učitelje predstavlja ta strategija veliko priprav in načrtovanja dela, še posebej, če na šolah z velikim številom učencev v manjših učnih skupinah sodeluje več učiteljev.

V didaktičnih instrumentarijih bi morali več pozornosti nameniti glasnemu interpretativnemu branju, saj bi tako učenci lahko globlje doživljali literarno delo, hkrati bi s to strategijo učence bolj

motivirali za delo z besedilom in omogočali, da učenci delo razumejo bolj kompleksno; to pa bi omogočalo, da učenci tudi v fazi vrednotenja besedil v večjem številu postanejo kompetentni za razvijanje znanj na višjih taksonomskih ravneh, tj. na ravni argumentiranja, sinteze in vrednotenja obravnavanih književnih del. Večji delež bi bilo smotrno nameniti (po)ustvarjalnemu delu učencev v fazi sinteze in novih nalog, npr. učenci pišejo nadaljevanje zgodbe, spremenijo konec, vpletejo novo književno osebo, se živijo v književne osebe z različnih perspektiv. Te naloge namreč omogočajo globlje doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih del, ker so poustvarjalne aktivnosti most med obravnavo literarnih besedil in učenčevim izkustvenim oz. domišljjskim svetom.

Eno izmed odlik prenovljenih didaktičnih instrumentarijev predstavlja tudi medpredmetno povezovanje (korelacija s knjižnično-informacijskimi urami pouka) in vertikalno povezovanje ciljev učnega načrta za slovenščino (priklic značilnosti obravnavanega literarnega pojma, ki so ga učenci spoznali že npr. v prejšnjem šolskem letu). Učinkovitost učnih strategij pouka predstavlja globina in večji obseg dela v samih fazah interpretacije posameznega umetnostnega besedila (večjo vlogo bi bilo treba, kot kažejo vzorci tujih beril, nameniti uvodni motivaciji), ki zahteva obravnavo manjšega števila besedil, a te za razvijanje recepcijske zmožnosti učencev bolj temeljito. Po vzoru tujih beril bi bilo za motiviranje učencev primerno, da snovalci beril v tretjem triletju – kljub priporočilu o manjšem številu obravnav besedil – v berila uvrstijo večje število umetnostnih besedil, ki učitelju omogočajo večjo izbiro, na katero pa lahko s svojimi predlogi vplivajo tudi učenci.

SKLEP

Z novimi strategijami dela na ravni interpretacijskih faz pouka književnosti pri prozih besedilih v tretjem triletju osnovne šole smo dosegli zastavljene cilje z osredotočenjem na komunikacijski pouk književnosti⁶. S

tem smo omogočili dosegati najvišji cilj recepcijske estetike, tj. kompetentno razvijanje zmožnosti literarnega branja, doživljanja in vrednotenja umetnostnega besedila.

Literatura

- Grosman, Meta, 1989: *Bralec in književnost* (1. natis). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Grosman, Meta, 2004: *Zagovor branja: bralec in književnost v 21. stoletju*. Ljubljana: Sophia.
- Grosman, Meta, 2006: *Razsežnosti branja: za boljšo bralno pismenost*. Ljubljana: Karantanija.
- Hanuš, Barbara, 2006: Kako povabiti otroke v svet književnosti? *Otrok in knjiga*, 33 (67). 65–75.
- Kerndl, Milena, 2012: Nadarjeni učenci in pouk slovenščine. V: *Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole: priročnik*. Str. 140–144. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kordigel Aberšek, Metka, 2008: *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Medved Udovič, Vida, 2006: Berila in kulturna identiteta mladih. *Otrok in knjiga* 33 (67). 49–59.
- Mohor, Miha, 2006: Kakšno berilo osnovnošolskemu najstniku? *Otrok in knjiga*, 33 (67). 59–65.
- Saksida, Igor, 1994: *Izhodišča in modeli šolske interpretacije mladinske književnosti*. Trzin: Different.
- Saksida, Igor, 2006: Komunikacijski pouk književnosti. *Otrok in knjiga*, 33 (67). 46–49.
- Saksida, Igor, 2008: *Poti in razpotja didaktike književnosti*. Mengeš: Izolit.
- Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Slovenščina*, 2005. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Slovenščina*, 2009. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina* (b. d.): http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf (Pridobljeno 18. 1. 2014)
- Uradni list RS*, 2012, št. 40/2012, 40. člen ZUJF.
- Vnuk, Petra, 2011: *Motivacijski postopki pri obravnavi pravljice v osnovni šoli*. Magistrsko delo, Maribor: Filozofska fakulteta.

⁶ Prim. I. Saksida (1994) in M. Kordigel Aberšek (2008).

MOŽNOST KORUPCIJE PRI JAVNIH NAROČILIH ŠOLSkih DELOVNIH ZVEZKOV / Dr. Andreja Sinjur, prof.

razrednega pouka / OŠ Dušana Bordona Semedela Koper

Prispevek se ukvarja s korupcijo v edukacijskem kontekstu, ki jo Hallak in Poisson definirata kot favoriziranje določenih dobaviteljev v zameno za 'tajno' plačilo v denarju ali v stvari. Z vidika različnih definicij in najbolj pogostih oblik korupcije se bomo v prispevku posvetili predvsem korupciji kot ponujanju, dajanju, sprejemanju ali zahtevanju vsakršne koristi, ki bi vplivala na odločitve javnega uslužbenca pri sklepanju pogodb in postopku javnih naročil ter favoriziranju. Prispevek predstavlja javna naročila male vrednosti, kjer imajo naročniki pri oddaji naročil malih vrednosti praktično največ možnosti, da glede na veljavno zakonodajo izberejo tistega ponudnika, ki ga želijo izbrati. Na podlagi študije primera bomo predstavili možnost korupcije v procesu in postopku preskrbe šolskih delovnih zvezkov ter poiskali nekatere možne rešitve, ki bi pripomogle k izboljšanju stanja.

1. Uvod

Mednarodne organizacije, ki se ukvarjajo s korupcijo, jo definirajo na različne načine. Svet Evrope jo definira kot podkupovanje ali takšno obnašanje v razmerjih do oseb, ki so jim zaupana pooblastila, bodisi v javnem ali zasebnem sektorju, ki predstavlja kršitev njihovih obveznosti, izhajajočih iz statusa javnega uslužbenca, osebe zaposlene v zasebnem sektorju, neodvisnega zastopnika ali podobno, in ima za cilj obdržati kakršnekoli nezakonite prednosti zase ali za tretje osebe (Corruption and Economic Development 1998). OECD (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj) opredeljuje korupcijo kot dajanje ali obljubljanje nagrad, daril ali drugih koristi javnim uslužbencem in s tem vplivanje na njihove odločitve (Hallak in Poisson 2002, 104–105). TI (Transparency International) pravi, da je korupcija zloraba uradnega položaja, s katerim javni uslužbenci nepravilno in nezakonito pridobivajo koristi (prav tam). Svetovna banka jo pojmuje kot ponujanje, dajanje, sprejemanje ali zahtevanje vsakršne koristi, ki bi vplivala na odločitve javnega uslužbenca pri sklepanju pogodb in postopku javnih naročil (prav tam). OZN definira korupcijo kot zlorabo moči za pridobitev zasebne koristi, ki vključuje tako javni kot zasebni sektor (The Global Programme against Corruption 2004, 13). Urad vlade RS pa jo definira kot vsako kršitev dolžnostnega ravnanja zaradi posredno ali neposredno obljubljenе, ponujene, dane, sprejete, zahtevane ali pričakovane koristi, zase ali za koga drugega. Tudi slovenska pravna zakonodaja se loteva korupcije z različnih plati. Kazenski

zakonik Republike Slovenije (KZ) in drugi kazenskoopravni predpisi ne poznajo ene same definicije korupcije, ki bi zajemala vsa korupcijska kazniva dejanja. Med korupcijska (podkupovalna) kazniva dejanja uvrščajo: kršitev proste odločitve volivcev (162. člen KZ), sprejemanje podkupnine pri volitvah (168. člen KZ), neupravičeno sprejemanje daril (247. člen KZ), neupravičeno dajanje daril (248. člen KZ), jemanje podkupnine (267. člen KZ), dajanje podkupnine (268. člen KZ), nezakonito posredovanje (269. člen KZ) (Stroligo 1998, 949).

Če povzamemo različne definicije, lahko rečemo, da je korupcija na splošno največkrat pojmovana kot zloraba javnega položaja za pridobitev zasebne koristi. Z vidika edukacijskega konteksta pa Hallak in Poisson definirata korupcijo tudi kot favoriziranje določenih dobaviteljev v zameno za 'tajno' plačilo v denarju ali v stvari (Hallak in Poisson 2006, 190).

Najbolj pogoste oblike korupcije so podkupovanje, poneverba, kraja, goljufija, izsiljevanje, zloraba diskrecije, nepotizem in favoriziranje. Ene izmed najbolj pogostih oblik korupcije znotraj področja vzgoje in izobraževanja pa predstavljajo prav podkupovanje, nepotizem in favoriziranje. Podkupovanje namreč pomeni dati, podariti nekaj v zameno za izvedbo dejavnosti ali odločitve. Lahko je spodbujena s strani tiste osebe, ki išče ali prosi oziroma predlaga podkupnino, ali s strani tistega, ki ponuja. Kot podkupnino se lahko razume tako denar kot tudi druge dragocenosti. Podkupnina

je lahko plačana neposredno ali posredno osebi, ki je podkupljena, ali pa tretji vpleteni stranki, npr. prijatelju. Podkupnina je lahko plačana individualno, ob izpeljavi ustrezne storitve, sproti ali pa kot ponavljajoče se plačilo in ne nazadnje, kot kontinuiran odnos v zameno za ponavljajoče se usluge. Specifične oblike podkupovanja so: vplivanje, ponujanje oziroma sprejemanje neprimernih daril; podkupovanje da se izognemo plačevanju taks in drugih pristojbin; podkupovanje v podporo poneverb; podkupovanje, da se izognemo zakonski odgovornosti; podkupovanje v zameno za neloyalno konkurenco; podkupovanje zasebnega sektorja; podkupovanje za pridobitev zaupnih podatkov.

Nepotizem in favoriziranje vsebujeta tudi zlorabo diskrecije. Ne temeljita na interesu posameznikov, temveč na interesih nekoga v zvezi s to osebo; ta pa je lahko del družine, prijatelj, član enake politične stranke, verske ali kakšne druge zveze. V primeru, da posameznik podkupi npr. ravnatelja, da ga zaposli, je ta deloval iz osebnih interesov. Če ravnatelj zaposli sorodnika, in s tem dela v dobro družinskih vezi, rečemo temu dejanju nepotizem. Nasprotno je lahko favoriziranje ali diskriminacija zasnovana na številnih karakteristikah (npr. političnih, gospodarskih, socialnih, kulturnih, zgodovinskih, psiholoških pravnih ali drugih razmer ter okoliščin).

V nadaljevanju bomo predstavili javna naročila male vrednosti, kjer imajo naročniki pri oddaji naročil malih vrednosti praktično največ možnosti, da

glede na veljavno zakonodajo izberejo tistega ponudnika, ki ga želijo izbrati. Ker naročniki v teh postopkih sami določijo pravila igre, je možnost subjektivnega ravnanja lahko v največji meri prisotna. Naročniki poziv za oddajo ponudbe pošljejo vnaprej določenim ponudnikom, kjer se dopušča možnost, da je izbor izvajalca opravljen še pred pozivom (Kodela 2000, 73). Izhajali bomo iz predpostavke, da korupcija na področju javnih naročil male vrednosti v Sloveniji predstavlja problem. Sistemске rešitve sicer obstajajo, vsekakor pa še niso dorečene in bi se na tem področju dalo še veliko storiti. Na podlagi študije primera se bomo osredotočili na področja, ki pomembno vplivajo na delovanje šole in znotraj katerih se pri študiji primera pokažejo možnosti za koruptivno delovanje vodstva šole. To so delo sveta šole, sveta staršev in poraba finančnih sredstev.

Najprej bomo opredelili javna naročila pod vrednostnim pragom, ki ga določa državna zakonodaja in se imenujejo naročila male vrednosti, nato bomo na kratko predstavili postopek za oddajo javnih naročil in dodali zakonsko podlago za javna naročila, ki (ne)določa in (ne)omejuje možnosti za nastanek korupcije pri javnih naročilih male vrednosti. Obravnavali bomo možnosti za korupcijo v procesu in postopku nabave šolskih delovnih zvezkov.

2. Javna naročila male vrednosti

Kot zanimivost naj najprej povemo, da je bil prvi predpis, ki je urejal področje javnega naročanja na ozemlju današnje Slovenije, cesarska uredba o gradnji južne železnice Dunaj-Trst. Razlog za uvedbo tega predpisa je bila oddaja poslov le izbranim izvajalcem z Dunaja, kar pa je naletelo na določen odpor s strani lokalnih izvajalcev gradbenih del. Prvi zakon na tem področju pa je bil sprejet leta 1908 s podpisom cesarja Franca Jožefa (Primec 2000, 8). Černigoj (2001, 23–30) pravi, da je javno naročanje v Sloveniji relativno nov pojem. Je del nove družbene ureditve, ki jo je vzpostavila Ustava RS leta 1991. Področje javnih naročil se je z zakoni in podzakonskimi predpisi razvijalo od leta 1992 dalje po pravilih

in sledeč ciljem, ki veljajo za tržno ekonomijo (enake možnosti ponudnikov, transparentna poraba javnih sredstev, preprečevanje omejevanja konkurence, gospodarnost in učinkovitost).

Javna naročila malih vrednosti so tista naročila, katerih vrednost je pod določenim pragom. Pri teh naročilih zakon odstopa od načela javnosti in popolnega zagotavljanja vseh institutov javnega naročanja. Odstopanje je utemeljeno iz ekonomskih razlogov, saj pri nakupih blaga, storitev in gradenj nižje vrednosti bremena javnega razpisa in postopka, ki sledi javnemu razpisu, niso sorazmerna s prednostmi, ki jih sicer zakon zagotavlja (Kranjc 2004b, 423). Zakonodaja javnih naročil opredeljuje dva vrednostna pragova, ki sta vezana na izvedbo posameznih postopkov in objavo raznih obvestil o naročilu. Nacionalni vrednostni prag predstavljajo mejne vrednosti, od katerih dalje je potrebna objava obvestil na Portalu javnih naročil, evropski vrednostni prag pa predstavljajo mejne vrednosti, od katerih dalje je potrebno obvestila objaviti na Portalu javnih naročil in v Uradnem listu Evropske unije (Tenders Electronic Daily – TED). Pod nacionalnim vrednostnim pragom naročil ni potrebno objavljati (Statistično poročilo o oddaji javnih naročil v letu 2007).

Mejna vrednost, do katere ni potrebno objaviti naročila na Portalu javnih naročil in/ali v Uradnem listu Evropske unije, mora biti nižja od 40.000 evrov, kadar so predmet naročila blago in storitve in nižja od 80.000 evrov, kadar so predmet naročila gradnje. Tu so upoštevane mejne vrednosti, ki so veljale v letu 2007, tj. pred uveljavitvijo Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o javnem naročanju in Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o javnem naročanju na vodnem, energetske, transportnem področju in področju poštne storitve (Statistično poročilo o oddaji javnih naročil v letu 2007).

Javna naročila male vrednosti v Sloveniji predstavljajo večji del javnega naročanja. V letu 2015 so naročniki

oddali 1.027.264 posameznih naročil na podlagi sklenjenih okvirnih sporazumov. Njihova vrednost je bila 421.831.971 evrov. Tako kot v preteklih letih je tudi v letu 2015 razviden trend povečevanja števila tovrstnih naročil. V letu 2015 se je povečala tudi vrednost. V letu 2015 se je skupna vrednost posameznih naročil v primerjavi z letom 2014 povečala, zmanjšala pa se je povprečna vrednost posameznega naročila, in sicer s 441,07 v letu 2014 na 410,64 v letu 2015 (Statistično poročilo o oddaji javnih naročil v letu 2015).

Ob upoštevanju načela gospodarnosti se predmet javnega naročila lahko oblikuje v smiselne celote, tako da jih je mogoče oddajati ločeno. To lahko naročniki storijo v primeru, če bodo s tem vzpodbudili konkurenco in tudi manjšim ponudnikom omogočili poslovanje z njimi. Prepovedano je oblikovanje naročil v vrednostno preizke ali previsoke sklope z namenom, da se naročnik izogne predpisanim postopkom in na ta način privilegira določene ponudnike. Znani so primeri, ko je naročnik za oddajo istovrstnega blaga oblikoval sklope, tako da je bila vrednost posameznega sklopa pod vrednostnim pragom, kar pomeni oddajo naročil z značilnostmi male vrednosti.

2. 1. Postopek za oddajo javnih naročil male vrednosti

Postopek oddaje naročila male vrednosti je postopek oddaje javnega naročila, katerega ocenjena vrednost je nižja od vrednosti, določene v zakonu o izvrševanju proračuna Republike Slovenije. V skladu s 125. členom ZJN-1-UPB1 naročnik določi način oddaje javnega naročila male vrednosti s svojim notranjim aktom, upoštevajoč temeljna načela ZJN-1-UPB1, ki so načelo ekonomičnosti porabe javnih sredstev, načelo transparentnosti postopka oddaje naročila, načelo enakopravnosti ponudnikov in načelo konkurence. Temeljna načela uravnavajo celotni sistem javnega naročanja v Sloveniji. Naročnik mora na podlagi javnega razpisa pridobiti čim več konkurenčnih ponudnikov in s tem čim nižjo ceno. Načelo enakopravnosti ponudnikov zavezuje naročnika, da nobenemu od

ponudnikov ne sporoči ničesar, kar ni sporočil tudi drugim ponudnikom, tako potencialnim že v fazi priprave razpisne dokumentacije kot med samim postopkom (Primec 2000, 20). Načelo, ki je zelo pomembno za preprečevanje korupcije, je tudi načelo poštene konkurence, ki prepoveduje kartelne sporazume, zlorabo prevladujočega položaja na trgu, nelojalno konkurenco, nedovoljeno špekulacijo in podobno.

V notranjem aktu naročnik določi ocenjeno vrednost javnega naročila, nad katero mora naročnik voditi dokumentacijo o oddaji javnega naročila; način izvedbe naročila; način dokazovanja izpolnjevanja pogojev; način obveščanja ponudnikov o izidu oddanega naročila ter način zbiranja in dokumentiranja ponudb (Uredba o skupnih osnovah za pripravo notranjega akta za oddajo javnih naročil male vrednosti). Čeprav zakon naročnikom pri oddaji javnih naročil male vrednosti pušča precej odprte roke, je vlada izdala Uredbo o skupnih osnovah za pripravo notranjega akta za oddajo javnih naročil male vrednosti (Uradni list RS, št. 84/04), kjer so postopki natančneje definirani. Postopki oddaje so na podlagi ocenjene vrednosti posameznega javnega naročila razdeljeni na tri dele, in sicer naročniku ni potrebno voditi postopka in hraniti dokumentacije, če je ocenjena vrednost javnega naročila nižja od 2 odstotkov vrednosti, določene v Zakonu o izvrševanju proračuna. Gre torej za vrednost nižjo od 40.000 evrov za naročila blaga in storitev ter nižjo od 80.000 evrov za gradnje. Pri drugem in tretjem delu je treba voditi postopek, in sicer po enostavnem postopku brez zbiranja ponudb do vrednosti največ 10 odstotkov od vrednosti, ki velja za naročila male vrednosti in po postopku zbiranja ponudb. Nad ocenjeno vrednostjo za blago in storitve oziroma za gradnje pa mora naročnik ponudnike pisno povabiti k oddaji ponudb, pri čemer se običajno povabi vsaj tri ali več ponudnikov, javno naročilo pa se praviloma odda s sklenitvijo pogodbe (Bohnec idr. 2005, 141–146). Ker naročniki v teh postopkih z notranjim pravilnikom sami določijo postopke, je možnost subjektivnega

ravnanja lahko v največji meri prisotna in možnost koruptivnega ravnanja največja. Naročniki v tem primeru poziv za oddajo ponudbe pošljejo vnaprej določenim ponudnikom, kjer se dopušča možnost, da je izbor izvajalca opravljen še pred pozivom.

Področje nabave oziroma naročil je vsekakor eno od področij v javnem sektorju, kjer se zaradi razpolaganja s proračunskimi sredstvi lahko pojavijo ravnanja, ki imajo znake korupcije. Praktično v vseh fazah izvedbe naročil, od zahtevka za izvedbo naročila, pa vse do njegove dejanske realizacije, obstaja možnost, da osebe, ki so zadolžene za izvedbo naročil, ravnaajo v nasprotju z veljavno zakonodajo (Kodela 2002, 71).

2. 2. Zakonska podlaga za javna naročila male vrednosti

Bistvena za oddajo javnega naročila male vrednosti je opustitev obveznosti objave javnega razpisa, torej opustitev vseh objav, vključno z objavo obvestila o oddaji javnega naročila. ZJN-1-UPB1 v 124. členu določa, da se za oddajo naročil male vrednosti ne uporabljajo določbe tega zakona o objavah na enotnem informacijskem portalu Ministrstva za finance. Gre za portal elektronskih objav javnih naročil, ki ga pripravljata Ministrstvo za finance in Ministrstvo za javno upravo (prej Center Vlade RS za informatiko) in ki bi uvedel brezplačno razviden zunanji znak znižanja formalnosti postopka. Obveznosti sporočanja podatkov pa naročniki vendarle niso povsem razbremenjeni. Še vedno je v okviru statističnih sporočil, ki jih morajo naročniki vsako leto do 30. aprila posredovati Ministrstvu za finance, potrebno v poročilo posebej vključiti tudi vsa naročila malih vrednosti (Bohnec idr. 2005, 141). Opustitev obveznosti objave javnega razpisa lahko zaradi pomanjkanja nadzora privede do možnosti koruptivnih ravnanj, zato je kakovostna priprava notranjega akta za oddajo javnih naročil male vrednosti še posebej pomembna.

Z vidika priprave vsebine notranjega akta predstavlja mnogo več prostora

prosta presoja naročnikov, da določijo način oddaje naročil male vrednosti, pri čemer niso neposredno vezani na določbe ZJN-1-UPB1, pač pa na njihova temeljna načela (Mužina in Vesel 2004, 864). Omejitev predstavlja pooblastilo vladi, da na predlog ministra, pristojnega za finance, izda uredbo, s katero določi osnove, ki jih morajo upoštevati naročniki pri pripravi notranjega akta v skladu s 125. členom ZJN-1-UPB1. Uredba o skupnih osnovah za pripravo notranjega akta za oddajo javnih naročil male vrednosti (Uradni list RS, št. 84/04) je zgolj vodilo pri pripravi notranjega akta, pri tem pa so naročniki še vedno dolžni sprejeti avtonomni notranji akt in postopke oddaje javnih naročil skladno s temi tudi voditi. Obveznost naročnika, da dokumentira in evidentira postopke, se veže tudi na vodenje evidenc o oddanih javnih naročilih, predvsem iz razloga nadzora nad porabo proračunskih sredstev ter v primeru vodenja evidenc zaradi potrebe po spremljanju gibanj na trgu javnih naročil (Bohnec idr. 2005, 38).

3. Metodologija

Možnosti za korupcijo v procesu in postopku nabave delovnih zvezkov smo proučili z metodo študije primera (angl. Case Study), zasnovane na kvalitativnem pedagoškem raziskovanju. Izvedli smo analizo dostopnih dokumentov (zapisniki sveta šole, sveta staršev, poročilo o delu učbeniškega sklada, objave v časopisu, forumi), ki so povezani z nabavo šolskih delovnih zvezkov, pogovora z učiteljicami ter knjižničarko. Pri svojem delu smo uporabili analizo dokumentov kot samostojno tehniko zbiranja podatkov, saj se nam je za obravnavo tega področja korupcije zdela najbolj primerna in smiselna. Raziskava namreč ne vpliva povratno na analizirano gradivo, zato je s tem zagotovljena avtentičnost gradiva.

Pri delu smo se osredotočili na eno od slovenskih osnovnih šol. Šola ima podružnico in se glede na število vpisanih otrok uvršča med večje osnovne šole. Zaradi občutljivosti tematike so iz navedenega gradiva izpuščena imena

in drugi podatki, ki bi lahko na kakršenkoli način razkrili identiteto proučevane šole. Označeni so z znakom [...]. S tem smo zagotovili zaupnost podatkov in anonimnost. Prav tako je vse analizirano gradivo shranjeno le v osebni arhivu.

4. Rezultati in interpretacija

Na podlagi veljavne zakonodaje na področju javnega naročanja in skozi proces analize postopkov naročanja blaga in storitev v skladu s postopki javnega naročanja malih vrednosti je zaznati problemske situacije, ki lahko vodijo do nepravilnosti oziroma morebitnih koruptivnih ravnanj. Opisali bomo le nekatere slabosti veljavne zakonodaje, ki se zrcalijo prek analize postopkov javnega naročanja malih vrednosti.

4.1. Korupcija v predpostopku nabave šolskih delovnih zvezkov

Še preden se prične proces nabave v skladu s postopki javnega naročanja, obstaja možnost, da naročnik favorizira določenega ponudnika, saj lahko že sam predlog za izvedbo javnega naročila vsebuje določene specifičnosti, ki jih lahko izpolni samo določen ponudnik in se na ta način izključi oziroma omeji morebitno konkurenco. Ker vodja naročila v postopku naročanja malih vrednosti sam izbere tri ponudnike, ki jih bo pozval k predložitvi ponudb, tudi v tem primeru lahko obstoji sum koruptivnega dejanja, zato je še posebej pomembno, da v skladu s postopkom predlog pred samo izvedbo odobri odgovorna oseba. Glede na dejstvo, da lahko torej že sam predlog usmeri javno naročilo, je treba pozornost nameniti že samemu oblikovanju predloga in opredelitvi predmeta naročila. Pomembno vlogo na tem področju ima tudi svet šole. V Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996, 48. člen) so navedene pristojnosti sveta šole. Mednje spada tudi obravnavanje zadev, ki mu jih predložijo učiteljski zbor, šolska inšpekcija, sindikat zaposlenih, svet staršev, skupnost učencev. To pomeni, da svet šole potrjuje delovne zvezke, saj so le-ti del letnega delovnega načrta, ki ga sprejme svet šole.

Iz tega lahko sklepamo o pomembnem položaju in veliki moči, ki jo svet šole predstavlja z vidika delovanja šole. Deluje ne le kot organ, ki izbere ravnatelja, temveč tudi nadzoruje njegovo delo. Gledano z vidika ravnateljev je zelo pomembno, kdo bo zasedel mesto v svetu šole. Svet je namreč organ, ki najbolj neposredno in vplivno zaznamuje njegovo delovanje. Obstaja torej realna možnost, da ravnatelj izkoristi vse svoje napore v prizadevanje za takšno sestavo sveta, ki bi njemu zagotovila uresničenje svoje vizije vodenja. Na podlagi osebne formulacije lahko avtorica prispevka oceni le delovanje ravnateljice proučevane šole, ki je v svojem štirinajstletnem mandatu pridobila veliko znanja in izkušenj o delovanju sveta šole, se zavedala pomembnosti njegove sestave in si pridobila tudi neformalno moč vplivanja na njegovo sestavo.

V predpostopku zbiranja ponudb v skladu z Zakonom o javnih naročilih male vrednosti se korupcija lahko hitro zgodi. Na omenjeni šoli že več let kupujejo delovne zvezke preko založbe [...]. Iz spremljanja dogodkov in iz pogovorov z učiteljicami ter knjižničarko, ki vodi učbeniški sklad, je avtorica dobila občutek, da je omenjena založba zelo dobro seznanjena s potrebami šole in s tem, kaj bo šola v naročilo umestila; poleg običajnega pozivanja k oddaji ponudb za učbenike in delovne zvezke. Tako lahko založba ponudi natanko to, kar šola zahteva. Hkrati pa se tudi šola prilagodi založbi, ki je npr. zmožna, poleg običajnih popustov in rabatov, ponuditi še tisto, česar druge založbe niso. Na šoli je zaznati dober primer tega dejanja, in sicer npr. brezplačne likovne delavnice. To pomeni, da je v izbrani založbi zaposlena oseba, ki se s tem »polprofesionalno« ukvarja v prostem času. Tega druge založbe niso sposobne ponuditi brezplačno.

V opisanem primeru je v predpostopku zelo favorizirana le ena založba. Ob tem je treba poudariti, da šola s tem ne krši načela nižje cene in gospodarne porabe proračunskih sredstev, saj ima izbrana založba že več let tudi nižje cene oziroma večje popuste in

več drugih ugodnosti. Dejstvo pa je, da na ta način nima nobena druga založba veliko možnosti za sklenitev pogodbe o dobavi delovnih zvezkov. Šola povabi k sodelovanju založbe, ki jih sama želi povabiti. Teoretično (in seveda tudi praktično) lahko povabi založbo, ki jo želi izbrati (zaradi dodatnih, nenapisanih uslug), in založbe, za katere že vnaprej ve, da imajo višje cene in ne nudijo toliko ugodnosti, kot zelena založba. Morebitnih založb, ki bi imele konkurenčne cene, pa šola k sodelovanju ne povabi. Podobno se lahko zgodi pri izbiranju ponudnika za izvedbo npr. šole v naravi ali tabora. Povabilo vsaj trem ponudnikom pa zadostuje zahtevam zakona – pomeni, da je vse legalno. Vprašanje, ki se ob tem pojavlja, pa je, ali je tudi legitimno.

Iz proučevanih dokumentov je razvidno, da so bili člani šolskega sveta slabo poučeni, tako o finančnem delovanju šole kot tudi o izbiranju ponudnikov za dobavo delovnih zvezkov. Od ravnatelja niso na nobeni seji sveta šole niti na svetu staršev, zahtevali pojasnila v zvezi s postopkom naročanja in izbiranja ponudbe. Iz zapisnikov sveta šole (in sveta staršev) je razvidno, da je ravnateljica omenila le ponudnike v izboru ter pojasnila razlog za izbiro prav te založbe [...]. Ravno tako ni bilo nobenih vprašanj glede ponudnikov za organizacijo šole v naravi. Vprašanje je, ali je tovrstno delovanje članov sveta izjema ali pravilo. V proučevanem primeru se je vsekakor pokazalo za zelo koristno šoli. Vprašamo se lahko tudi, ali gre za namerno ravnanje svetnikov ali za nepoučenost.

4.2. Korupcija v procesu in postopku nabave šolskih delovnih zvezkov

Šola nabavlja delovne zvezke v skladu z notranjim aktom o javnih naročilih male vrednosti. Posreduje naročniške sezname trgovskih družb, knjigarn in papirnic učencem ter njihovim staršem, vendar na način, s katerim naj ne bi dajala prednosti nobenemu izmed ponudnikov.

V nadaljevanju si bomo pogledali primere javnih naročil male vrednosti na proučevani šoli, in sicer med leti 2005

in 2008, ki nakazujejo na elemente koruptivnega dejanja (favoriziranje).

Leta 2005 je šola prejela štiri ponudbe založnikov [...]. Podobno kot zgoraj, je prevladala založba [...], kajti pri učbenikih je ponudila 5 % popusta na prodajno ceno blaga; 2 % dobropisa in 30 brezplačnih knjig na leto po njihovi izbiri. Učenci dobijo delovne zvezke 5 % ceneje; 10 % pri nakupu potrebščin; nagradno žrebanje in privlačna darila. Šoli pa je ponudila še 3 % popusta na prodajno ceno blaga in 2 % dobropisa. Druge tri založbe [...] so ponudile bistveno manj; s tem da je četrta založba ponudila še brezplačni rokovnik za vseh 60 učiteljev v vrednosti okrog 375 evrov. Nato je svet staršev izrazil željo, da bi pri zbiranju ponudnikov za delovne zvezke dali na voljo tri različne ponudbe in da bi morda upoštevali starše z dvema otrokoma ter tako dosegli dodatne ugodnosti. To je pomenilo, da je šola pripravila več ponudnikov s primerljivimi ponudbami.

Leta 2006 je šola je prejela tri ponudbe založnikov [...].

Prva založba je staršem ponudila obročno odplačevanje (3 obroki); pošiljanje paketov na dom; ponudba kakovostnih in cenovno ugodnih šolskih potrebščin; vsak učenec prejme šolski urnik; veliko nagradno žrebanje (7-dnevno bivanje z družino na Jadranu). Šoli pa je ponudila ugodnosti, kot so: podjetje prevzame vso administracijo povezano z nabavo delovnih zvezkov, vsi prvošolčki prejmejo nahrbtnik in vsi učitelji brezplačen rokovnik.

Druga založba [...] prav tako ponudi staršem obročno odplačevanje; vsi učenci prejmejo bon za 5 % popusta pri nakupu delovnih zvezkov (ne pa tudi učbenikov); bon za 10 % popusta pri nakupu potrebščin v njihovih knjigarnah. Šoli so ponudili naslednje ugodnosti: knjigarna sponzorira kulturne prireditve (obisk literarnega ustvarjalca); vsi prvošolčki prejmejo darila; priložnostne knjižne nagrade za učence; pomoč pri tiskanju naročilnic za učbeniške sklade.

Tretja založba [...] je staršem ponudila obročno odplačevanje; vsi učenci

prejmejo bon za 5 % popusta pri nakupu delovnih zvezkov (ne pa tudi učbenikov); bon za 10 % popusta pri nakupu potrebščin v njihovih knjigarnah; sodelovanje pri nagradnem žrebanju; vsak učenec v paketu prejme praktično darilo. Šoli so ponudili 2 % dobropis za nabavo materiala, knjig ali učil v vrednosti 5 % vseh naročil.

Favorizirana prva založba [...] je tega leta sklenila posel v vrednosti 40.000 evrov. Takrat je bilo na šoli 500 učencev. Starši so tega leta plačevali tudi obrabnino za učbenike (1/3 na leto). To je tudi pomenilo, da je šola dobila 2 % dobropisa, kar je takrat zneslo 1000 evrov. Ta denar so porabili za knjižne nagrade učencem ob zaključku 9-letnega osnovnega šolanja.

Leta 2007 je šola prejela tri ponudbe založnikov [...].

Prva založba je imela tega leta še boljše pogoje, in sicer: dobropis v vrednosti 3,5 %; 10 % popusta pri nakupu splošne literature za šolsko knjižnico; dodatno izobraževanje učiteljev za implementacijo sodobnih pristopov k poučevanju angleškega jezika; 10 % popusta pri nakupu učil; likovna delavnica za razredno in predmetno stopnjo. Za delovne zvezke ima manj popusta na prodajno ceno (3 %), pa 2 % dobropis, 30 knjig po njihovi izbiri; 50 % popusta pri tiskanju šolskega glasila v njihovi fotokopirnici.

Druga založba je ponudila 5 % osnovni popust založbe; dodatni 5 % popust (gratis učbeniki, ostala literatura), tretja založba pa 5 % popusta na naročilo; 10 % gotovinski popust za druge šolske potrebščine, darilo, nagradno žrebanje. Istega leta so na svetu staršev izrazili pripombe, da delovni zvezki, zlasti devetošolcev, ostajajo prazni in da so učbeniki, zlasti šestošolcev, v slabem stanju. To bi bila lahko dobra priložnost za pogovor o ustreznosti delovnega zvezka, ki ga ponuja favorizirana založba [...], vendar do tega ni prišlo.

Leta 2008 je ravnateljica na svetu staršev predstavila učbenike in delovne zvezke za naslednje šolsko leto in obnovila odločitev, ki je bila predhodno

sprejeta že na svetu staršev. Starši so se odločili, da delovne zvezke kupijo v favorizirani založbi [...], in sicer z možnostjo obročnega odplačevanja na tri obroke ter možnostjo, da jih v sodelovanju s šolo učenci prejmejo prvi teden pouka. Istega leta je šolska knjižničarka v poročilu o delu učbeniškega sklada zapisala, da so se tudi tega leta starši odločili, da delovne zvezke naročijo preko šole. Na svetu staršev so za knjigarno sprejeli favorizirano založbo [...], ki je predložila najbolj ugodne pogoje. Založba [...] je prevzela tudi naročilnice za delovne zvezke ter omogočila staršem, da so znesek poravnali v treh obrokih.

Iz tega lahko sklepamo, da se proces in postopek nabave šolskih delovnih zvezkov med leti 2005 in 2008 ni bistveno razlikoval. Stalni dobavitelj, torej založba [...], je očitno zelo dobro poznal omenjeno šolo in njeno delovanje, zato pri ponovni izbiri ni bilo nobenih pomislekov ali drugih težav.

Zanimalo pa nas je tudi mnenje staršev na forumu, kjer smo po pregledu teme »Nakup šolskih učbenikov in delovnih zvezkov«, zasledili tudi izjave staršev, ki odkrito namigujejo na možnost korupcije pri nabavi delovnih zvezkov.

V prvem primeru je eden od staršev napisal: »Nikoli ne bi naročila knjig in delovnih zvezkov preko šole, ker se mi v glavi slikajo provizije.« V drugem primeru se postavlja vprašanje: »Kako šola določi, v kateri knjigarni bo naročila knjige in ji s tem omogočila velik dobiček? Poznamo jih namreč kar nekaj, saj imajo ljudje različne interese. Če ti ne dobiš nič – mogoče pa to ne velja za vašega ravnatelja ali kogarkoli nad tabo, ki določi, kje se bodo kupili delovni zvezki.« V naslednjem primeru pa pravi: »Resnično ne vidim poante v tem, da se zadeve kupujejo preko šole, sploh če lahko plačaš v knjigarni. Res ne. Razen, če se seveda knjigarne grebejo, izdatno lobirajo pri šolah in tako dosežejo, da šole izvedejo nakup. Provizija je seveda padla. In potem nas v šoli prepričujejo, kako zakomplicirano je kupiti delovne zvezke v knjigarni in naj raje v šoli.«

Vsi ti primeri jasno pokažejo, da so starši senzibilni za elemente korupcije, vendar ne spregovorijo javno. Tudi njihova izjava leta 2007, kjer so na svetu staršev izrazili pripombo, da delovni zvezki ostajajo prazni, in dejstvo, da je naslednje šolsko leto ravnateljica ponovno favorizirala založbo [...], jasno pokažeta, da se šola prilagodi založbi, ki je, poleg običajnih popustov in rabatov, zmožna ponuditi še tisto, kar druge založbe niso (npr. brezplačne likovne delavnice). To pa po definiciji Hallaka in Poissona (2006) označuje koruptivno dejanje (favorizacija).

5. Predlogi za preprečevanje korupcijskih praks v predpostopku, procesu in postopku javnih naročil male vrednosti

V zaključnem delu razprave bomo izpostavili nekaj predlogov za preprečevanje korupcijskih praks v procesu in postopku javnih naročil, med katerimi sta po našem mnenju od (naj)pomembnejših spoštovanje etičnega kodeksa javnih uslužbencev in permanentno posredovanje protikorupcijskih priporočil vsem uslužbencem v obliki obveznih predavanj, izobraževanj, službenih razgovorov in srečanj, osebnih razgovorov. To dokazujeta tudi Hallak in Poisson s trditvijo, da bi lahko učenje etike v vzgoji in izobraževanju prekinilo sklenjen krog korupcije, saj je ravno mladina tista, ki predstavlja potencial za prihodnost (Hallak in Poisson 2007, 24).

5.1. Zmanjšanje korupcije v predpostopku javnih naročil

Z uskladitvijo Zakona o javnih naročilih z direktivami Evropske unije je Slovenija naredila velik korak naprej na področju preprečevanja korupcije. Novelirani zakon pomeni ureditev celotnega področja v enem samem predpisu, razen določb o varstvu ponudnikov. Prinesel je določene poenostavitve, manjše število postopkov in s tem večjo preglednost.

Eden izmed prvih predlogov za preprečevanje korupcijskih praks v procesu in postopku javnih naročil male vrednosti je uvajanje poenotenja naročanja na nekaterih področjih. To pomeni, da

bi se delovni zvezki naročali z enega samega mesta za vse uporabnike proračuna hkrati. K naročilu bi bili tako pozvani vsi potencialni naročniki, ki bi nato v skupnem imenu izvedli masovno naročilo, pozneje pa podpisali še interne pogodbe. Tak globalen sistem naročanja ne bi pripomogel le k večji transparentnosti, temveč bi omogočil ugodnejše cene in večjo smotrnost naročila. Šoltes (2004, 76–78) pravi, da bi centraliziran pristop k javnemu naročanju pomenil opredelitev okvirov za vzpostavitev sistema javnih naročil, ki bi zagotavljal doseganje enega izmed temeljnih ciljev javnega naročanja po principu »dobiti največ za dogovorjeno plačilo« in bi se operacionaliziral skozi delovanje npr. Agencije za javna naročila. Takšna agencija bi imela centralno vlogo pri oblikovanju ustreznih podlag, metod, standardov, zagotovitev izdelave metodologij za izdelavo vrst katalogov, pocenitev naročanja in poenotenje vsebin in prakse postopkov javnega naročanja. Podobno razmišljata tudi Hallak in Poisson, ko pravita, da bi decentralizacija šolskih financ preprečila možnost koruptivnega ravnanja (Hallak in Poisson 2006, 190).

Drugi predlog je uvajanje elektronskega javnega naročanja. Dolinšek (2004, 24–27) pravi, da je moderna tehnologija prinesla veliko novosti. Izvajanje postopka javnega naročanja preko interneta, ki širi krog ponudnikov, povečuje dostopnost in s tem tudi konkurenco, obenem pa omogoča večjo transparentnost postopka. V prihodnosti je predvidena vzpostavitev enotnega sistema elektronskega naročanja. Podlaga za tovrstni sistem je poleg zahtevane pravne ureditve in informacijsko-tehnološke opremljenosti tudi standardizirana vsebina razpisnih dokumentacij. V nekakšnem e-centru naj bi se zbirale vse objave javnih naročil, ki bi temeljile na vnaprej določenih standardih, merilih in pogojih na način, da bi ponudniki dnevno pridobivali podatke o tekočih postopkih javnih naročil. Tak način vsekakor predstavlja velik premik v transparentnosti in preglednosti javnih naročil. S pomočjo elektronskega naročanja bi ponudniki svoja dokazila

o statusu shranjevali v posebnem registru, odprtem tudi za druge naročnike, kar bi bistveno pripomoglo tudi k zmanjševanju potrebnega zbiranja dokazil ob vsakem kandidiranju na javnem razpisu.

Tretji predlog na področju javnega sektorja pa je skrb za etično ravnanje zaposlenih. To pomeni dejansko spoštovanje etičnih načel v posamezni družbi, ki se izvršujejo na podlagi zakonodaje in etičnih kodeksov ravnanja. Z etičnim ravnanjem zaposleni na vseh organizacijskih ravneh in na vseh področjih v javnem sektorju uresničujejo demokratična načela vladanja.

Menimo, da je ta predlog predpogoj vsem drugim predlogom, ki lahko prispevajo k omejevanju korupcije. Tratnik Volasko (1999, 30) pravi, da ta predlog vsebuje sprejem kodeksa obnašanja oziroma častnega kodeksa javnih uslužbencev, ki ga morajo podpisati vsi uslužbenci ob predhodnem pojasnilu nadrejenega. Natančen obseg diskrecijskih pravic in pooblastil javnih uslužbencev ter učinkovito uveljavljanje njihovih kodeksov etike so področja, ki lahko k odpravljanju vzrokov in pogojev za nastanek korupcije znotraj javne uprave najbolj pripomorejo. Drugi splošni ukrep predstavlja permanentno posredovanje protikorupcijskih priporočil vsem uslužbencem v obliki obveznih predavanj, izobraževanj, službenih razgovorov in srečanj, osebnih razgovorov.

Na tem mestu bi še posebej izpostavili kodeks ravnanja, ki za učitelje enostavno ni predpisan. Poznajo le zgoraj omenjeni kodeks ravnanja, ki velja za vse javne uslužbenke, torej tudi za učitelje, in je za omejevanje korupcije v vzgoji in izobraževanju zagotovo in absolutno premalo. Učitelji bi nujno potrebovali svoj etični kodeks, saj je njihova temeljna naloga zagotavljanje enakosti in pravičnosti ter kakovostno izobraževanje za vse učence in mladoletnike, ki so zaupani v proces vzgoje in izobraževanja. Vzgoja in izobraževanje sta tako zelo pomembna za razvoj posameznika in skupnosti, da ju nikoli ne smemo prepustiti samovolji

in naključju. Poleg dobre zakonodaje in materialnih osnov je pomemben predvsem lik učitelja, kajti šola je takšna, kakršni so učitelji in učenci v njej. Med dejavnike, ki vplivajo na etično vedenje zaposlenih v javnem sektorju in na presojo etičnosti tega vedenja, pa sodijo naslednji dejavniki, ki jih lahko štejemo kot možne vzroke za nastanek korupcije v javni upravi: zmanjševanje razpoložljivih sredstev, porast zahtevnosti državljanov, preoblikovanje javnega sektorja, decentralizacija pristojnosti odločanja in razpolaganja s sredstvi, povečano sodelovanje javnega in zasebnega sektorja, vse večja transparentnost dela v javnem sektorju, spremembe v mednarodnem okolju, spreminjajo se družbene norme.

5.2. Zmanjšanje korupcije v procesu in postopku javnih naročil

Svet šole je tisti organ, ki ima visoke kompetence, zato lahko nadzoruje delo ravnatelja in celotne šole ter ima tako vpogled tudi v finančno poslovanje šole. Letni delovni načrt šole vsebuje tudi poglavje o učbenikih in delovnih zvezkih ter cene le-teh. Od šolskega leta 2007/2008 starši ne plačujejo več učbenikov, saj je ta strošek prevzela država, so pa kljub temu predmet javnega naročila male vrednosti, saj šola naroči, plača in nato izda zahteve za vračilo stroškov Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport. Svet šole je tisti organ, ki letni delovni načrt šole sprejme oziroma potrди. Sem pa sodijo tudi cene ekskurzij, šol v naravi, taborov itd.

Ob sprejetju teze o pomenu sveta šole za kakovostno poslovanje šole se nam postavi vprašanje o načinu zagotavljanja njegovega kakovostnega delovanja, ki bi preprečeval možnosti za korupcijo s strani ravnateljev. Na podlagi opisa proučevanega primera vidimo, da obvezne volitve vseh članov v svet šole ob spornem kadrovanju niso vedno optimalna rešitev, so pa vsekakor dobrodošel prispevek k preprečevanju korupcije. Vprašanje članov sveta šole temelji predvsem na zahtevi po visoki moralni odgovornosti in zavedanju svojih nalog in poslanstva. Tu lahko

znova izpostavimo že prej omenjeno pomembnost izobraževanja članov sveta šole. Gre seveda tudi za etično vprašanje enakega ravnanja šole do vseh ponudnikov in spoštovanje načela enakih možnosti. Šola sicer redno pridobi vsaj tri ponudbe (v proučevanem primeru tudi štiri) in ima vse dokumentirano, vendar se težko izognemo subjektivni oceni, ki jo je avtorica dobila po pregledu zapisnikov in pozivov k oddaji ponudb. Ta ocena pa je, da šola vsekakor favorizira že večkrat izbrano založbo. To pomeni, da šola ne upošteva zgoraj omenjenega načela.

Mogoče bi bilo vredno razmisliti o izobraževanju članov sveta šole, saj lahko dolgo obdobje (najmanj 4 leta in največ 8 let) sedijo v svetu in odločajo v skladu s svojimi pristojnostmi. Ponekod po svetu, predvsem v razvitih decentraliziranih sistemih (npr. v Avstraliji in Angliji), so razvili sistem šolanja za člane sveta šole, s katerim želijo zagotoviti kvaliteto njihovega odgovornega ravnanja. Od članov sveta se namreč prevečkrat pričakuje, da bodo obvladali področje vodenja šole, ki ga nadzorujejo, dejansko pa jih ima le malo potrebno znanje. Pogosto se zgodi, da se v svetih šol znajdejo ljudje, ki so izvoljeni bolj ali manj naključno in nimajo dovolj znanj o šolskem sistemu oziroma menedžmentu. Od tod tudi možnost manipulativnega ravnanja s strani ravnatelja. Tu lahko znova izpostavimo že prej omenjeno pomembnost izobraževanja članov sveta šole. Ko govorimo o svetu šole, pa lahko na podlagi opisanega primera pridemo do pomisleka, ki je vezan na način, kako se določa ali voli predstavnike, ki sodelujejo v svetu. Če želimo zmanjšati možnosti za korupcijo, je zelo pomembno, da so člani sveta zares izbrani kot predstavniki in zastopajo interes svoje skupine. Zavedati se morajo interesa celotne skupnosti za uspešno delovanje šole kot take in tudi delovati v tem duhu. Pri nastavljanju občinskih predstavnikov v svet šole bi bilo potrebno uzakoniti demokratičen način izvolitve članov (tako kot zakon zahteva pri imenovanju predstavnikov s strani staršev in predstavnikov šole). S tem bi se izognili možnosti

političnega vplivanja, ki je že tako ali tako preveč izrazit na ravni centralne potrditve ravnateljevega mandata. Na tem mestu se lahko dotaknemo tudi vpliva trenutne politične opcije na delovanje šole. Kakor hitro se spremeni vladajoča koalicija, že se v šolstvu začnejo spreminjati vsebine in učni načrti, kar nedvomno potegne za seboj pripravo novih učbenikov, delovnih zvezkov, priročnikov in še česa, ki jih morajo učitelji, učenci in šola kupiti. Iz dnevnega časopisja in medijev lahko večkrat ugotovljamo, da je tudi tukaj pogosto prisoten sum korupcije.

6. Sklep

Z analizo dokumentov smo dobili vpogled v sistemske mehanizme in dokazovali možnost podkupovanja v smislu kontinuiranega odnosa v zameno za ponavljajoče se usluge.

Različne definicije korupcije smo predstavili v uvodu. Iz tega lahko zaključimo, da je kljub različnim definicijam v določenih primerih težko postaviti jasno mejo med korupcijo in nestrokovnostjo, saj menimo, da je toleranca do takšnih dejanj v naši družbi še vedno prevelika. To smo poskušali dokazati tudi s tem, da so se v omenjeni šoli pri procesu in nakupu šolskih delovnih zvezkov dogajale nepravilnosti, ki kažejo na elemente korupcije v smislu ponujanja, dajanja in sprejemanja vsakršne koristi, ki vplivajo na odločitev šole pri sklepanju pogodb in postopku naročil šolskih delovnih zvezkov.

Učitelji/-ce se namreč odločajo za favorizirano založbo [...] predvsem zaradi tega, ker že poznajo delovni zvezek. Šola pa se odloča za založbo zato, ker jim ponuja ugodnosti ter neke vrste komoditeto (npr. prevzame vso administracijo povezano z nabavo delovnih zvezkov itd.).

Sistemske rešitve se, kot rečeno, vedno znova spreminjajo in dopolnjujejo. Slovenija se tudi približuje razvitejšim državam, kjer javno naročanje predstavlja velik delež proračuna, zato je primerno reguliranje področja še bolj pomembno. Tu bi znova izpostavili predlog, da se več pozornosti nameni

sistemu šolanja za člane sveta šole, s katerim želijo zagotoviti kvaliteto njihovega odgovornega ravnanja. Neustrezno je tudi sklepanje, da zgolj z zakoni in predpisi lahko preprečimo koruptivna dejanja. Potrebna je zavest o posledicah tovrstnega ravnanja, zavest o nesprejemljivosti in izjemah, ki se poslužujejo tovrstnih nelegalnih postopkov. Do slednje pa lahko pride mo le tako, da se posameznike poučijo o negativnih posledicah koruptivnih dejanj. S tem se zgradi in utrdi visoko etično zavest, na drugi strani pa zagotovi, da je korupcija ostro zavržena s strani družbe. Ozaveščanje je tako ključ do senzualizacije pri posameznikih, ki ne le, da se s tem sami izognejo koruptivnemu dejanju, ampak razvijejo občutek za zaznavo in nesprejemanje korupcije v svojem družbenem okolju. Dolgoročno bi bilo treba veliko pozornost nameniti ozaveščanju mladih. Mlade bi morali opozarjati na jasne argumente proti korupciji, z njimi razviti debate, da bi verjeli, da je tudi to pot, ki bo nekoč pripomogla k večji demokraciji in pravičnejši družbi. Podobne strategije reševanja vprašanja korupcije so se lotili v Litvi in Bolgariji (Hallak in Poisson 2007, 285), kjer skušajo z antikorupcijsko izobrazbo doseči čim več družbenih skupin. Njihova izkušnja kaže potrebo po konkretnih znanjih, kako prepoznati in ukrepati v primeru zaznave korupcijske prakse.

Omenjene prakse bi bilo vsekakor smiselno prenesti tudi v naše okolje. Menimo namreč, da bi bilo treba največji poudarek nameniti prav mladim, pri njih razvijati moralni čut in protikorupcijsko prepričanje. Vse to s ciljem, da se korupcijske prakse, ki so v večini primerov posledica šibke morale, v veliki meri odpravijo iz našega sistema.

Literatura

Bohnc, I. idr. (2005). *Vzorci aktov v postopkih javnih naročil in revizijskem*

postopku. [Elektronski vir]. Ljubljana: Nebra.

Corruption and Economic Development. Dostopno na <http://www.worldbank.org/html/extdr/corruptn/cor02.htm>, 20. 7. 2009.

Černigoj, P. (2001). Javno naročanje sredstvo za doseganje strateških ciljev. V: *Dnevi javnih naročil. Konferenca o javnih naročilih* (str. 23–30). Ljubljana: Združenje seniorjev Slovenije, Agencija za management.

Dolinšek, A. (2004): Ekonomski vidiki javnih naročil. V: M. Haček (ur.). *Slovenija v Evropski Uniji: zmožnosti in priložnosti* (str. 24–27). XIV. slovenski politološki dnevi. Slovensko politološko društvo, Portorož.

Ethics and corruption in education. Codes of conduct in the education sector. Dostopno na <http://www.unesco.org/iiep/eng/focus/etico/conduct1.htm>, 17. 7. 2009.

Forum: *Starši osnovno - in srednješolcev*. Dostopno na <http://med.over.net/forum5/read.php?65,4756324,4756830,quote=1,27>. 7. 2009.

Ivelja, R. (11. 12. 2007). Drago Kos: Šolski minister ni kršil predpisov. *Dnevnik*, Dostopno na <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/286331>, 12. 7. 2009.

Hallak, J. in Poisson, M. (2002). *Ethics and corruption in education. Results from the Expert Workshop held at the IIEP. Paris, 28–29 November 2001*. Paris: International Institute for Educational Planning/ UNESCO.

Hallak, J. in Poisson, M. (2006). *Governance in education: transparency and accountability*. Paris: International Institute for Educational Planning/ UNESCO.

Hallak, J. in Poisson, M. (2007). *Corrupt schools, corrupt universities: What can be done?*. Paris: International Institute for Educational Planning/ UNESCO.

Kodela, F. (2002). Korupcija in javna naročila. V: B. Dobovšek (ur.).

Korupcija v javni upravi (str. 73). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.

Kranjc, V. (2004). Zakon o javnih naročilih s komentarjem. Ljubljana: GV.

Mužina, A., Vesel, T. (2002). *Javna naročila, pogoji in merila*. Ljubljana: Nebra.

Primec, B. (2000). Zakon o javnih naročilih (ZJN-1): s komentarjem. Ljubljana: Bonex.

Statistično poročilo o javnih naročilih Ministrstva za finance oddanih v letu 2007. Dostopno na http://www.mf.gov.si/slov/javnar/statJN%202007%20maj11_www%20_2_.pdf, 13. 7. 2008.

Statistično poročilo o javnih naročilih Ministrstva za finance oddanih v letu 2015. Dostopno na http://www.djn.mju.gov.si/resources/files/Letna_porocila/Stat_por_JN2015.pdf, 1. 6. 2016.

Stroligo, K. (1996). Korupcija v mednarodnem poslovanju. *Pravnik*, 51, št. 4–5: 239–253.

The Global Programme against Corruption. Anti-Corruption Toolkit. (2004). Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

TI Source Book 2000: Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System, Part 1: The Analytical Framework: The Challenge of Renovation. Dostopno na <http://www.transparency.org/sourcebook/01.html>, 30. 4. 2009.

Tratnik Volasko M. (1999). Korupcija. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, bilten št. 1/1999, str. 153.

Zakon o izvrševanju proračuna za leto 2003 in 2004 (Uradni list RS, št. 118/2002).

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. (1996). Uradni list RS, št. 12/96.

Uredba o skupnih osnovah za pripravo notranjega akta za oddajo javnih naročil male vrednosti (Ur. l. RS, št. 84/04).

PREDLOG ZDRUŽITVE ZADNJEGA ŠTUDIJSKEGA LETA Z OBVEZNO PRAKSO IN PRIPRAVNIMŠTVOM /

Mag. Jožica Frigelj, prof. RP, spec. za poučevanje angleščine v 1. in 2. triletju, generalna sekretarka Civilne iniciative Kakšno šolo hočemo / OŠ Ketteja in Murna, Ljubljana

Več kot leto dni je od takrat, ko je bil ta predlog dokončno oblikovan in poslan na različne naslove: FAKULTETAM, ki izobražujejo bodoče pedagoge, ŠTUDENSKIM ORGANIZACIJAM, SVIZ-u in MIZŠ-ju, ODBORU za šolstvo, znanost, šport in mladino v Državnem zboru, PREDSEDNIKU združenja ravnateljev, PREDSEDNIKU ZASSS, SINDIKATU mladih učiteljev. In od takrat se – razen zahvalnih odgovorov za poslano (pa še to ne od vseh) ni zgodilo nič. Z eno izjemo: na MIZŠ-ju je bila ustanovljena delovna skupina, ki naj bi pripravila predlog sistemske rešitve zaposlovanja mladih. In tudi kmalu zamrla. Še vedno sem prepričana, da je predlog smiseln, izvedljiv in rešuje vsaj problem pripravnštva.

Izhodišča

Vedno glasnejša so opozorila in negodovanja študentov pedagoških programov, da je 5. letnik študija namenjen sam sebi, da pa jim manjka izkušenj za vzporejanje s prakso. Zato ne vidijo niti povezanosti niti smisla in dojemajo zadnje leto študija kot izgubo časa. Kot učiteljica-mentorica opažam dobro teoretično izobraženost študentov, ki pa je za marsikoga izjemno težko prenosljiva v prakso. Delo z otroki pa je vedno bolj zahtevno in ne dopušča večjih spodrseljajev.

Na MIZŠ so tudi neuspeli poskusi urejanja področij pripravništva in prve zaposlitve v vzgoji in izobraževanju (po prvem razpisu je bilo urejeno 6 pripravništev, po drugem pa še 103). Narašča število nezaposlenih ali prekarnih delavcev v vzgoji in izobraževanju, nezadovoljstvo in stopnjevanje različnih pritiskov.

In ne nazadnje je daljšanje delovne dobe ob vedno zahtevnejših generacijah prevelik psihofizični napor zlasti za starejše učitelje, ki izgorevajo, kar se kaže v povečanem številu (daljših) bolniških odsotnosti, so pa ravno ti učitelji zakladnica izkušenj in znanja.

Cilji predloga:

- prispevati k ureditvi področja obvezne prakse, predvsem s povečanjem števila ur prakse ter hkrati prispevati k sistemski in učinkoviti ureditvi pripravništva v vzgoji in izobraževanju;
- razvijati poklicne kompetence bodočih učiteljev na celotnem področju vzgojno-izobraževalnega dela, ne le na področju poučevanja ter

omogočiti študentom celostno spoznavanje učnega načrta z nadgradnjo ciljev in pomenom kompetenčnega pristopa;

- neposredno spoznavanje in razumevanje razvojnih značilnosti učencev, ki se večinoma razlikujejo od teoretičnih navedb, predvsem kot neposredno izkustveno učenje;
- omogočiti študentom izkušnjo samostojnega in timskega poučevanja;
- vzpostaviti aktivno sodelovanje fakultet s šolami, teorije s prakso;
- razbremeniti starejše učitelje z zmanjšanjem učne obveznosti in jih izkoristiti za svetovalno delo ter hkrati prihraniti pri nadomestilu zaradi bolniških odsotnosti z dela.

Utemeljitev

Transfer teoretičnih znanj pridobljenih v času študija v prakso je bila vedno zelo zahtevna naloga. Zato fakultete, ki izobražujejo za pedagoške poklice, izvajajo hospitacije, nastope in pedagoško prakso v šolah. Bolonjski študij je zaradi podaljšanja odprl možnosti za še več prakse, a neizpodbitno dejstvo je, da so vse oblike kljub vsemu izvajane v dokaj umetnih situacijah, ki ne omogočajo realnega vpogleda v razredno klimo. Učenci so na hospitacije in nastope študentov vnaprej pripravljene, navzoči razredni oz. predmetni učitelj pa je še dodatno zagotovilo, da se študentu verjetno ne bo treba ukvarjati z nepredvidenimi situacijami. V takšnih okoliščinah je »podajanje snovi« edini vidik vzgojno-izobraževalnega procesa, ki ga mora študent kontrolirati. A pouk je veliko več kot le »podajanje snovi«, celotno delo v vzgojno-izobraževalnem procesu pa

tako kompleksno in raznoliko, da ga je mogoče spoznati le z neposredno izkušnjo. Poučevanje postaja izjemen psihofizični izziv na vsej vertikali in hkrati družbeno-ekonomski problem (opušcanje šolanja, upad učnih dosežkov, porast nasilja ...).

S končanjem študija mladi vstopajo na trg dela, ki pa je zaradi takšnih ali drugačnih administrativnih ukrepov zasičen. Že leta lahko spremljamo večje število prekarnih delavcev, ki z delom za določen čas zapolnjujejo lečasne vrzeli bolniških ali porodniških odsotnosti. Ob ukinitvi volonterskega pripravništva (v letih od 2010 do 2012 jih je bilo vsako leto 500, leta 2013 264, leta 2014 797, v letih 2015 in 2016 pa nič volonterskih in 109 plačanih) je nastala vrzel tudi na tem področju (katerega trenutno nespretno ureja predlog sprememb ZOFVI). Ob dveh ponesrečenih razpisih MIZŠ je problem pripravništva in prve zaposlitve le še bolj očit.

Tako je že na prvi pogled več kot očitno, da je preobrazba 5. študijskega leta v obvezno prakso in priznano pripravništvo dobronameren in koristen predlog za vse vpletene. Win-win situation.

V enem šolskem letu bi študentje, ki bi imeli status študenta, pridobili delovne izkušnje, opravili pripravništvo in nastope za strokovni izpit, spoznali celoten vzgojno-izobraževalni proces pod vodstvom izkušenega mentorja, pridobili izkušnje v samostojnem in timskem poučevanju, hkrati bi se povečala količina in kompleksnost učenja ter poklicnega razvoja. Takšno pripravništvo bi bilo tudi bistveno

bolj humano kot sedanji način, saj bi imel študent ob stalni prisotnosti mentorja takojšnja povratno informacijo o ustreznosti izbranih postopkov in metod in/ali pomoč pri obvladovanju nepredvidljivih situacij.

Učitelju–mentorju bi se za delo s študentom zmanjšala učna obveznost za polovico ob zaposlitvi za polni delovni čas. S tem bi se odprlo tudi nekaj novih delovnih mest. Učitelji–mentorji bi bili izbrani na podlagi lastne prijave iz vrst izkušenih učiteljev. Pogoji bi se opredelili na podlagi delovne dobe v vzgoji in izobraževanju, doseženem strokovnem nazivu in drugih vidnih doprinosih v vzgoji in izobraževanju. Zaradi morebitne nekompatibilnosti mentorja in pripravnika je predvidena tudi možnost zamenjave mentorja: v mesecu decembru bi se lahko študentje med seboj zamenjali.

Študentje bi skupaj z mentorji vodili svoj portfolijo pedagoške prakse, ključna elementa bi bila samoevalvacija študenta in evalvacija mentorja s poudarkom na profesionalnem napredku in razvoju. Na koncu bi mentor študenta opisno ocenil predvsem z vidika napredka pri poklicnih kompetencah, ta ocena pa bi bila tudi doprinos k zaključku študijskih obveznosti. Če bi mentor presodil, da študent še ni pripravljen na samostojno delo, bi lahko predlagal spremembo programa pripravništva. V tem primeru bi po šestih mesecih prakse mentor podal pisno poročilo, v katerem bi utemeljil razloge, zaradi katerih meni, da študent še ni pripravljen na samostojno delo. Študent bi moral opraviti še vsaj 20 ur dodatnih hospitacij ter se obvezno udeležiti svetovalnih ur na fakulteti.

Evidence mentorskih šol in mentorjev (ki bi jih vodilo MIZŠ) pa bi študentom omogočale tudi rotacije (v primeru, da je na isti šoli več mentorjev) ter spoznavanje alternativnih oblik izobraževanja s povezovanjem z mentorjem in menjavami študentov. Učitelji–mentorji bi se namreč povezovali v mentorske mreže in bi tako lahko organizirali enotedenske izmenjave zainteresiranih študentov.

Številne fokusne skupine na družbenih omrežjih polnijo mladi in malo manj mladi učitelji, ki predvsem potrebujejo čisto konkretne praktične nasvete, kar nam nakazuje, da izkušenj in nasvetov vedno manjka.

V želji osmisliti mladim študij, razrešiti zagato pripravništva in prve zaposlitve ter razbremeniti starejše učitelje, ki res težko ali pa na račun svojega zdravja zmorejo zahtevne in številne mlade generacije, prispevajo pa lahko neizmerno bogastvo s svetovalnim delom, je nastal ta predlog.

V že prej omenjenih fokusnih skupinah pa je nastala analiza predstavnega predloga.

Prednosti in priložnosti predloga Za državo in družbo:

- rešitev več perečih problemov hkrati ob minimalnih stroških,
- enostavna sistemska ureditev pripravništva,
- dolgoročno večja kakovost vzgojno-izobraževalnega dela in s tem večja konkurenčnost znanja.

Za študente:

- bistveno povečanje izkustvenega učenja,
 - večja kompetentnost za poklicno delo že ob diplomi, boljša zaposljivost,
 - večja delovna uspešnost skozi celotno delovno dobo.
- (op. v ZDA merijo t. i. 'teacher retention rates', ker je toliko učiteljev, ki že v začetni fazi kariere ne zdržijo pritiska, v porastu je tudi menjavanje šol)

Za fakultete:

- večje doseganje ciljnih kompetenc pri študentih pedagoških programov,
- ob ustrezni integraciji predlaganega modela prakse v študijske programe višja kakovost in višji delež diplomantov,
- zmanjšani stroški izvedbe študija.

Za učitelje in šole:

- razbremenitev učiteljev (posebej pri številčnih, izjemno heterogenih

- in/ali disciplinsko zahtevnih razredih, vključevanju učencev s posebnimi potrebami, diferenciaciji ...),
- kakovostnejše delo, več možnosti za razvijanje kreativnih rešitev za probleme v šolstvu,
- manj izgorevanja in bolniških odsotnosti učiteljev,
- stalni strokovni razvoj učiteljev,
- možnost napredovanja v višji naziv za mentorje,
- rešen problem spremljevalcev (gibalno oviranih, vedenjsko motečih, učno zahtevnejših).

Za učence (v razredih, kjer bi delala učitelj–mentor in študent–pripravnik):

- boljša učna klima (zaradi lažjega uravnavanja discipline in skrbi za socialno dinamiko v razredu),
- več pozornosti in učne podpore za vsakega posameznega učenca,
- večja dinamika in kakovost pouka zaradi stalne izmenjave opažanj in idej med mentorjem in študentom ter dveh različnih osebnosti,
- možnost opazovanja in spontanega učenja timskega dela/sodelovalnega pristopa skozi celo leto.

Slabosti in nevarnosti predloga:

- zagotavljanje ustreznega števila mentorjev za vse študente,
- študente naj bi sprejeli le mentorji, ki bi to želeli,
- učna obremenitev profesorjev na fakultetah bi se zmanjšala,
- pretirana birokracija,
- strah pred odgovornostjo (mentorji),
- nepripravljenost na spremembe in ležernost ministrstva,
- potrebno bi bilo določiti, koliko je študentova obvezna prisotnost,
- posledice v primeru slabega dela študenta ali mentorja.

Predlogi rešitev za še v predlogu neopredeljene pomisleke:

- potrebno bi bilo določiti, koliko je študentova obvezna prisotnost (predlog je 90 odstotkov), mentor vodi evidenco prisotnosti (odsotnosti pa morajo biti najavljene);
- učna obremenitev profesorjev na fakultetah bi se zmanjšala: izgubo

ur bi lahko nadomestile hospitacije in ocenjevanje nastopov študentov po šolah; govornilne ure za študente s svetovanjem; sodelovanje z mentorji po šolah;

- v primeru slabega dela študenta se mora ta obvezno udeležiti svetovalnih ur pri profesorju didaktiku;
- v primeru slabega dela mentorja ima študent možnost zamenjave: novega mentorja si izbere iz baze, ki jo vodi ministrstvo;
- pretirana birokracija: evidence bi bilo nujno poenostaviti, pripraviti le enotne obrazce (osnova za študentov portfolijo, mentorjeve evidence in opažanja).

Sklep

Šola stoji in pade z učiteljem!

Če bo imela Slovenija boljše učitelje, bodo učenci, dijaki in diplomanti dobili boljše znanje, bodo bolj konkurenčni, podjetni in inovativni, predvsem pa bodo manj na državnih podporah. Upam in želim, da bi ta sprememba na ravni paradigme pomenila dragoceno in ne problem. Družba vedno bolj tone v paralizacijo, ločevanje in neracionalnost, bistvo tega predloga pa je naravna ekonomičnost, povezovanje in sinergija.

In kot nas uči zgodovina: uspemo lahko le s sodelovanjem.

Za pomoč pri nastajanju tega predloga se zahvaljujem:

- mojim sodelavkam: Damijani Kavčič, Barbari Topolovec Klanke in Anji Milošič
- dr. Vesni Štemberger (PeF Ljubljana) in dr. Urški Sešek (FF Ljubljana),
- številnim, ki so prispevali svoja mnenja in predloge v Facebook skupinah:

Kakšno šolo hočemo

Kje vas čevlji žuli – šolstvo?

Razredni pouk – učitelji,

Angleščina v 1. triletju,

Učiteljice OPB,

Vzgojitelj SI,

Učiteljsko socialno omrežje,

Creative_learning_cogniti-

ve_processes.

Časovni načrt z aktivnostmi in nosilci

AKTIVNOSTI IN NOSILEC	apr	maj	jun	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mar	apr	maj	jun
MIZŠ													
razpis za mentorje	■												
zaključek razpisa		■											
nabor šol in mentorjev posredujejo fakultetam		■											
FAKULTETE													
izbor in informativno obveščanje mentorjev			■										
navodila za pripravo portfolija pedagoške prakse			■										
refleksije in izmenjave izkušenj								■					■
ocenjevanje nastopov študentov po šolah												■	
govornilne ure za študente s svetovanjem							■	■	■	■	■	■	■
MENTOR													
nastopi za študenta in analize učnih ur				■									
hospitacije pri urah študenta					■	■	■	■	■	■	■	■	■
timsko poučevanje s študentom					■	■	■						
mesečna evalvacija dela s študentom				■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
polletno poročilo								■					
zaključno poročilo													■
ŠTUDENT													
hospitacije in opazovalne naloge				■									
timsko poučevanje z mentorjem					■	■	■						
samostojno poučevanje								■	■	■	■	■	■
samostojna priprava in izvedba dneva dejavnosti								■	■				
samostojna priprava in izvedba oddelčne skup. (5)										■	■	■	
samostojna priprava nastopa učencev na prireditvi										■			
načrt in izvedba ustnega ocenjevanja znanja učencev											■		
samostojna priprava pisnega ocenjevanja znanja učencev												■	
aktivno sodelovanje na govornilnih urah s starši					■	■	■	■	■	■	■	■	■
izvedba dopolnilnega/dodatnega pouka				■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
udeležba na KUZ, OK, in strokovnih aktivih (vsaj 1x)				■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
DODATNE MOŽNOSTI													
dodatne hospitacije in svetovanje										■			
enotedenske izmenjave – možnost alternativ											■		
možnost zamenjave mentorja								■					

UPORABA CUISENAIROVIH PALIČIC PRI TUJEJEZIKOVNEM POUKU / Mag. Alenka Tratnik, lektorica

za angleški jezik / Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede

Cuisenairove paličice so didaktični pripomoček, ki se uporablja primarno za učenje matematike, pri pouku tujega jezika pa so paličice večinoma prezrt, a nadvse uporaben, učinkovit in učencu prijazen didaktični pripomoček. Cuisenairove paličice sem spoznala pred petimi leti, odtlej pa so moj najljubši in nepogrešljiv tradicionalni didaktični pripomoček za učenje in poučevanje učencev vseh starosti ne glede na njihovo predznanje. O njihovi praktični uporabnosti in možnostih uporabe pri pouku angleščine pa več v nadaljevanju.

Cuisenairove paličice

Uvod

Eden izmed pomembnejših elementov pri načrtovanju aktivnosti tujejezikovnega pouka je upoštevanje načina sprejemanja znanja učencev in uporaba ustreznega didaktičnega pripomočka. Na izbor didaktičnega pripomočka za pouk in delo z učenci vpliva več dejavnikov: namen in cilji pouka, učna vsebina, učne oblike, metode in pristopi, značilnosti socialnega okolja, učencev in učitelja ter učiteljev odnos do določenega pripomočka (Kalin 2004). Didaktični pripomoček naj bi omogočal kar se da aktivno učenje (Marentič Požarnik 2000) in učenje v medsebojni interakciji (Johnson in Johnson 2009), ki lahko poteka med učiteljem in učenci ali med učenci.

Za pouk angleščine kot prvega tujega jezika je danes na voljo vrsta specialnih didaktičnih pripomočkov, kot so didaktične igre (Dobrila, Gorjup in Potočnik 2009), ilustrirane kartice z dopisano besedo (Selič 2012), slikovne kartice, lutke, domine, leseni čepki, kinetični pesek idr. Poleg teh je za uresničevanje ciljev tujejezikovnega pouka nujno omeniti še Cuisenairove paličice, le-te so za razliko od prej naštetih pripomočkov večini učiteljev tujega jezika dokaj nepoznane,

pri pouku pa jih je mogoče uporabiti za doseg različnih učnih ciljev in za različne namene, tako za razvijanje govornega sporočanja, usvajanje določene jezikovne stopnje, spoznavanje jezika (Požgaj Hadži, 2003) kot tudi za vadbo besedišča.

Cuisenairove paličice kot didaktični pripomoček za učenje jezika

Cuisenairove paličice, poznane tudi kot matematične palčke ali rodke (Lipovec in Antolin 2014), je Georges Cuisenaire izumil v 30. letih preteklega stoletja v Thuinu v Belgiji za razvijanje matematičnih sposobnosti in poučevanje aritmetike. Uporabljal je le deset različno obarvanih paličic in ugotovil, da učenci lažje razumejo matematiko, če jim da material, s katerim lahko vidijo in otipajo relacije, na katerih temeljijo osnove matematike. Inovativni didaktični pripomoček je ostal nepoznan kar 23 let, dokler Cuisenaire leta 1953 ni obiskal britanski profesor matematike Caleb Gattegno, ki je uporabo paličic prek učnega pristopa Tiha metoda (angl. The Silent Way) razširil tudi na področje poučevanja jezikov (Gattegno 1963).

Danes se Cuisenairove paličice uporabljajo predvsem za poučevanje matematike (zlasti na predšolski in osnovnošolski stopnji), za poučevanje tujih jezikov pa jih uporablja le malokateri učitelj. A kot z obžalovanjem ugotavlja Čerček (2012), so v slovenskem izobraževalnem prostoru Cuisenairove paličice celo matematikom dokaj slabo poznane. Na spletu zanje dobimo le borih 91 zadetkov, redki so tudi strokovni članki na to temo (Čerček 2012; Lipovec in Antolin 2014; Šepul 2009), pa še ti se osredotočajo na uporabo

paličic pri pouku matematike. O uporabi Cuisenairovih paličic pri tujem jeziku so na voljo le angleški prispevki in zapisi na spletnih blogih.

Pri tujejezikovnem pouku je Cuisenairove paličice brez kakršne koli priprave mogoče uporabiti za različne jezikovne stopnje oz. znanja učencev v vseh fazah učnega procesa in po mojih izkušnjah vselej doseči zanimiv, aktiven in motivacijsko spodbuden pouk. Cuisenairove paličice omogočajo izvajanje različnih dejavnosti za razvijanje govornega sporočanja in za medsebojno interakcijo, spodbujajo k aktivnemu sodelovanju, ustvarjalnemu razmišljanju in inovativnosti. Paličice aktivirajo vizualni spomin, spodbujajo senzorno učenje, vzbudijo učenčevo radovednost in dvigujejo motivacijo za učenje.

Aktivnosti za delo v razredu s Cuisenairovimi paličicami

Osnovni set Cuisenairovih paličic predstavlja 10 paličic, dolžine 1–10 cm. Vse paličice določene dolžine so enake barve. Tiste z dolžino 1 cm so bele, kvadri z dolžino 2 cm so rdeči, z dolžino 3 cm so svetlo zeleni, s 4 cm karminasto rdeči, s 5 cm rumeni, s 6 cm temno zeleni, s 7 cm črni, z 8 cm rjavi, z 9 cm modri in z 10 cm oranžni. Koliko paličic potrebujemo za delo v razredu, je odvisno od vrste aktivnosti in števila učencev v razredu. Tako na primer za ponazoritev naglasa ali poudarka zadošča 2–10 paličic, za delo v skupinah pa potrebujemo do 30 in več paličic na skupino. Paličice je mogoče naročiti prek spleta, velja pa izbrati lesene, saj so te narejene iz naravnih, človeku prijaznih materialov in so prijetnejše na otip kot plastične.

Učenje s Cuisenairovimi paličicami

Cuisenairove paličice lahko za poučevanje tujega jezika uporabimo v najrazličnejših aktivnostih za delo pri pouku ali samostojno delo učencev s ciljem razvijanja govornega sporočanja, za razlago slovničnih struktur, za posredovanje nove učne snovi, za pripovedovanje in ustvarjanje zgodb, opisovanje razmerij, utrjevanje besedišča, za ponazoritev časov idr. Ker aktivnosti s paličicami temeljijo na konkretni in vizualni predstavitvi, omogočajo lažje razumevanje slovničnih struktur in pomnjenje besedišča.

Še več, aktivnosti s paličicami spodbujajo pozitiven in bolj sproščen ter »lahkoten in zabaven« način učenja; primerne so za vse tipe učencev, najbolj pa bodo v njih uživali vizualni in kinestetični zaznavni učni tipi. Čeprav se zdi, da so paličice bolj primerne za delo z mlajšimi učenci, jih sama uporabljam tudi pri poučevanju odraslih in študentov poslovne angleščine. Glede na vlogo učitelja oz. učenca delim aktivnosti v vodene in samostojne.

Vodene aktivnosti

Vodene aktivnosti zahtevajo aktivnega učitelja, čigar vloga je voditi in usmerjati potek aktivnosti. Učitelj paličice lahko uporabi za razlago nove snovi ali pa prek zastavljanja vprašanj v aktivnost vključi tudi učence, s čimer omogoči večjo dinamiko in personalizacijo pouka. Med učiteljem in učencem poteka izmenjava vprašanj in odgovorov, pri čemer se učitelj odziva na odgovore učencev in na podlagi le-teh prilagaja smer pogovora. Na vprašanja lahko odgovarja en ali več učencev, učitelj pa lahko povpraša tudi po nadaljnjih pojasnilih ali zastavi dodatna

vprašanja. Izmenjava je odvisna od raznolikosti učenčevih odgovorov, ki so vselej poljubni in jih ni mogoče predvideti vnaprej, zato te aktivnosti od učitelja zahtevajo nekaj več iznajdljivosti, prilagodljivosti in domisljivosti. Učenci prav tako v aktivnosti vstopajo s svojo domišljijo in ustvarjalnim razmišljanjem in s tem ustvarjajo zgodbo ter vedno nove in zanimive situacije. Primeri vodenih aktivnosti so na primer opisi prostorov/dogodkov, razlaga pojmov, pripovedovanje zgodb itd. Podrobneje predstavljam štiri primere vodenih aktivnosti.

1. aktivnost

Cilj: utrjevanje in ponavljanje sedanjih časov (Present Simple, Present Continuous), razvijanje govornega sporočanja

Učencem povemo, da bomo skupaj ustvarili zgodbo. Vzamemo eno od paličic in jim zastavimo vprašanja: *Who's this? What's her/his name? How old is (s) he? Where does (s)he live? What does (s) he like doing in her/his free time? What is (s)he doing now?* Vzamemo paličico druge barve in, upoštevajoč učenčeve predhodne odgovore, zastavimo nadaljnja vprašanja. Ta so lahko enaka ali drugačna, kot smo jih zastavili pri prvi paličici. Z dodajanjem paličic gradimo zgodbo in ustvarjamo razmerja med osebami (živalmi, predmeti). Dodamo lahko poljubno število paličic in tako dolgo, dokler učenci kažejo zanimanje za nadaljevanje zgodbe.

Ustvarjanje zgodbe

Aktivnost je mogoče ponoviti poljubnokrat, določiti je mogoče tudi kraj in čas dogajanja. Moje izkušnje kažejo, da so z dodajanjem paličic osebe, predmeti, potek zgodbe in njen izid vsakokrat drugačni, odgovori učencev pa vselej raznoliki, inovativni in

velikokrat povsem nepričakovani. Pomembno je, da upoštevamo in sprejmemo prav vse učenčeve odgovore, da jih ne zavrtnemo, pa naj bodo ti še tako neobičajni. Kar zadeva strukturo, je opisana aktivnost vedno enaka (učitelj zastavlja vprašanja, učenci odgovarjajo), vsebinsko pa zaradi raznolikosti učenčevih odgovorov vsakokrat drugačna in neponovljiva.

2. aktivnost

Cilj: ponazoritev števila zlogov v besedi in mesta naglasa ali stavčnega poudarka

Izberemo besede, ki jih bomo uporabili za našo ponazoritev. Kot primer vzemimo besedo *apple*. Besedo najprej izgovorimo in učence vprašamo, koliko zlogov ima. Pravilen odgovor je dva zloga, zato vzamemo dve paličici, eno bele in drugo rdeče barve. Položimo ju na mizo in učence vprašamo, kje je mesto naglasa. Ta je na prvem zlogu, zato na levo položimo rdečo paličico, ki ponazarja naglasno mesto, poleg te pa na desno stran paličico bele barve, ki ponazarja zlog. Učenci izgovorijo besedo, pri čemer s prstom pokažemo na rdečo paličico – mesto naglasa.

Postopek ponovimo z besedo z dvema zlogoma ali z drugo besedo z več zlogi. Ponazorimo to na primeru besede *spaghetti*. Ker ima beseda tri zloge, uporabimo tri paličice (dve beli in eno rdečo), ki jih položimo na mizo. Učence povprašamo po mestu naglasa in paličice razporedimo v zaporedju bela – rdeča – bela paličica. Učenci izgovorijo besedo in s prstom pokažejo na rdečo paličico – mesto naglasa. Ko so učenci seznanjeni z aktivnostjo, lahko paličice razporejajo tudi oni. Aktivnost lahko večkrat ponovimo, pri čemer lahko uporabimo vedno druge besede, pa tudi tiste besede, ki učencem povzročajo težave pri naglaševanju. Pri tej aktivnosti je pomembno, da vedno uporabimo paličice iste barve, v našem primeru rdeče za ponazoritev naglasa in bele za dele besed (zloge).

Na podoben način lahko vadimo, utrjujemo ali ponazorimo tudi stavčni poudarek. Potrebujemo toliko paličic, kolikor je besed v stavku/povedi, za

stavčni poudarek pa paličico rdeče barve, ki jo premikamo glede na to, na kateri besedi želimo, naj bo poudarek v povedi.

3. aktivnost

Cilj: podajanje, usvajanje in utrjevanje besedišča, slovnične strukture *It's* Paličice uporabimo kot gradnike za vadenje besedišča. Ko zgradimo model, učence povprašamo, kaj smo zgradili (*What's this?*). Učenci odgovarjajo, npr. *It's a house.* / *It's a car with two passengers.* / *It's a man fishing by the river.* Možna različica te aktivnosti je, da neki model sestavijo učenci in nato sošolce povprašajo, kaj postavitev predstavlja. Ali pa da s sestavljanjem prične učitelj, nadaljujejo pa učenci, pri čemer mora biti iz začetne postavitve razvidno, kaj smo želeli sestaviti, sicer se aktivnost lahko kaj hitro izjalovi in ne da pričakovanega rezultata. Poudarim naj še, da to aktivnost lahko uporabimo le za konkretno, razmeroma osnovno besedišče, težje pa s paličicami upodobimo abstraktne besede, pojme ali kompleksne besedne zveze.

Učenci gradijo modele s Cuisenairovimi paličicami.

4. aktivnost

Cilj: podajanje, utrjevanje in ponavljanje slovničnih struktur *There is/There are*, krajevnih predlogov; vadenje besedišča (bivalni prostori, oprema, pohištvo)

Iz paličic sestavimo tloris prostora (hiše, stanovanja, šole) s poljubnim številom sob in kosov pohištva. Učence povprašamo, kaj naj bi paličice predstavljale, in jih prosimo, da pojasnijo svoje stališče (*What do you think this*

is and why?). Nato jim za vsak prostor (sobo) zastavimo različna vprašanja, npr.: *Which room is this? How about this room? What makes you think this is the (kitchen, gym ...)? Where is the (garage, bathroom ...)? What other rooms are there in this house? Name the furniture in this room. What's next to the (bed, sofa)?*

Aktivnost je mogoče uporabiti tudi kot uvod v učno uro, pri kateri obravnavamo zgoraj omenjene strukture in besedišče. Uporabimo poljubno število paličic, ki predstavljajo mesto, ulice, zgradbe, sobe, pohištvo, in sočasno opisujemo postavitev, npr. *There are five rooms in this house. / Next to the kitchen on the left there's a dining room. There are six chairs and a large table.* Lahko pa učencem damo navodilo, da iz paličic po nareku sestavijo neki realni ali sanjski prostor, zgradbo, mesto ali pa ga zgradijo sami in ga nato predstavijo, opišejo. Take aktivnosti pa so že del aktivnosti za samostojno delo učencev, ki jih obravnavam v nadaljevanju.

Aktivnosti za samostojno delo učencev

V središču teh aktivnosti je učenec kot samostojni in aktivni ustvarjalec učenja. Učitelj je odgovoren za vodenje in koordinacijo aktivnosti ter spodbujanje in pospeševanje učenja. Njegova pglavitna naloga je, da omogoči in ustvari ustrezne pogoje za izvedbo aktivnosti, spremlja in usmerja potek dela ter spodbuja učence, jih motivira in jim nudi ustrezno podporo. Pred začetkom aktivnosti da učencem natančna navodila, ti pa so nato pri delu s paličicami samostojni. Učenec lahko dela sam, v paru ali v skupini. S sodelovanjem v skupini se poleg doseganja ciljev tujejezikovnega pouka spodbuja tudi dinamiko skupine, krepijo se medsebojni odnosi in razvijajo socialne veščine. Aktivnosti za samostojno delo učencev uporabimo, potem ko so učenci že vajeni dela s paličicami, sicer se lahko zgodi, da učenci ne vedo povsem, kaj bi z njimi počeli. Paličice je v aktivnostih za samostojno delo

mogoče najbolj učinkovito uporabiti za razvijanje govorne jezikovne zmožnosti, kot kažejo spodnji trije primeri.

1. aktivnost

Cilj: razvijanje govornega sporočanja in sporazumevanja
Vsak učenec dobi deset paličic. Uporabi jih za predstavitev sebe (npr. videza; svojih interesov in konjičkov; izkušenj, načrtov, idej; prijateljev, družine, doma). Učenci nato v paru ali v skupini opišejo sebe.

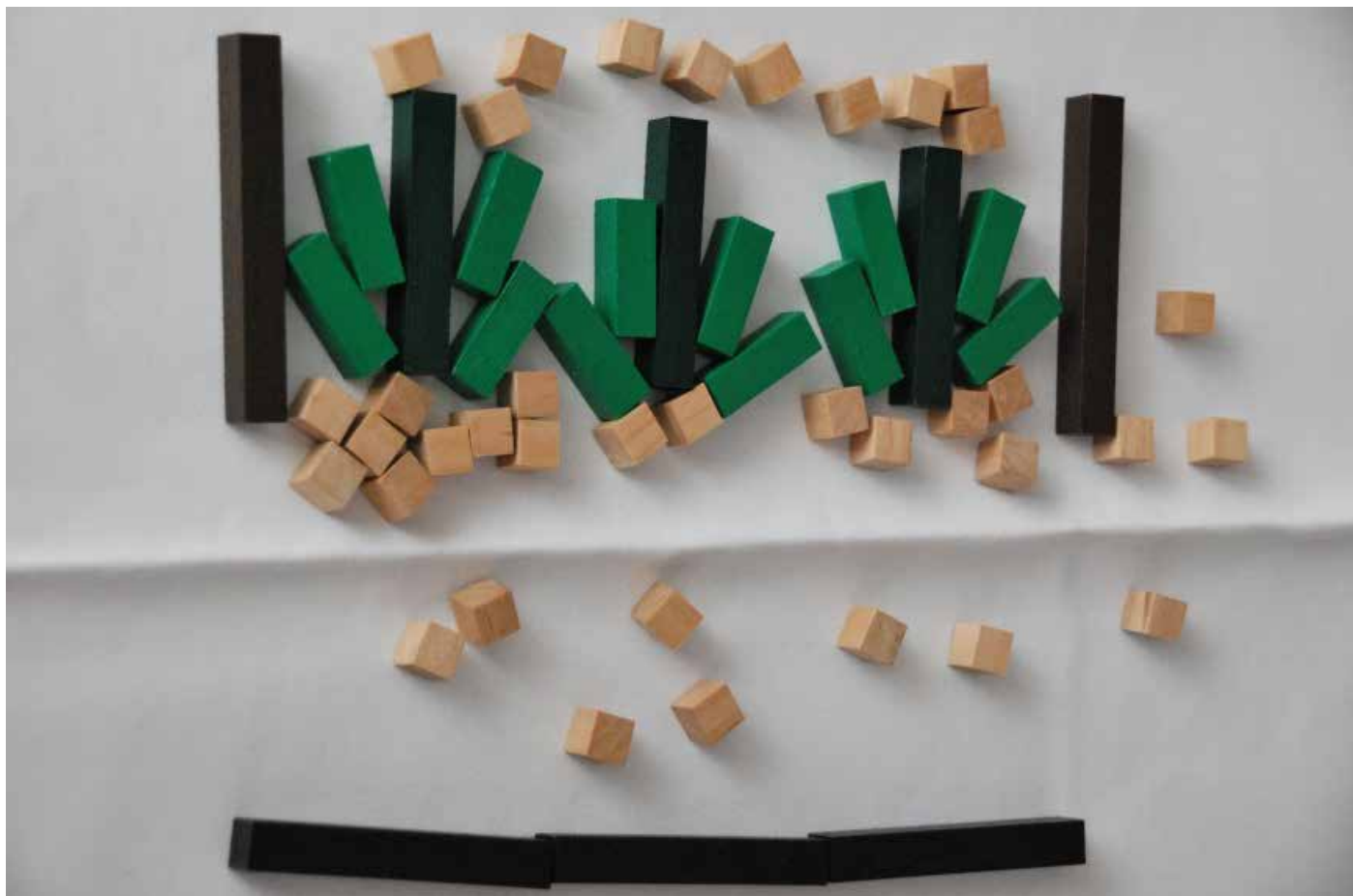
Študenti predstavljajo svoje podjetniške ideje.

2. aktivnost

Cilj: razvijanje govornega sporočanja in sporazumevanja, utrjevanje preteklika (Past Simple Tense)
Delo v paru. Vsak par dobi 10–20 paličic. Učenci opišejo svoj včerajšnji dan, vikend, šolski izlet ali pa, kaj so počeli med prazniki, počitnicami. Iz paličic najprej naredijo časovno premico, na katero polagajo paličice različnih barv. Vsaka paličica predstavlja neki dogodek, dejavnost, dogodivščino, izkušnjo.

3. aktivnost

Cilj: razvijanje govornega sporočanja in sporazumevanja
Učence razdelimo v skupine (4–6 učencev), vsaka skupina dobi 40 paličic. Povemo jim, da bodo naredili »sliko« z naslovom, npr. Prazniki, Vreme poleti, Zima. Naslov je lahko izmišljen ali pa povezan z učno snovjo. Določimo čas, ki ga imajo na voljo za postavitev (najmanj 3 min). Vsaka skupina nato na kratko ali z določenim številom povedi predstavi svojo postavitev. To aktivnost lahko uporabimo tudi za opis in obnovo prebranega besedila,

Aktivnost za samostojno delo učencev – Zima

članka, knjige, literarnega dela ali pa za ponavljanje določene učne snovi.

Zaključek

Učitelji tujega jezika se večkrat srečamo z izzivom, kako v široki ponudbi didaktičnih pripomočkov na trgu izbrati tiste, s katerimi bomo v kar največji meri in čim učinkoviteje dosegli ne le začrtane učne cilje, temveč tudi in predvsem motivirali učence ter omogočili kar se da aktivno in interaktivno učenje. Cuisenairove paličice so didaktični pripomoček, ki omogoča prav vse zgoraj navedeno. Še več, paličice odlikuje enostavna in raznovrstna možnost uporabe, ki temelji na premisi, da je usvajanje jezika mogoče tudi brez papirja in svinčnika, računalnika ali multimedijских tehnologij. Pomeni vračanje k tradicionalnemu načinu dela z učenci in predstavlja dobrodošlo novost v poplavi uporabe sodobne informacijske-komunikacijske tehnologije. Edina pomanjkljivost paličic je, da so učiteljem tujega jezika manj znane. A upati je, da bo pričujoči

članek zapolnil vrzel v poznavanju paličic ter predvsem spodbudil učitelje k uporabi tega nadvse uporabnega didaktičnega pripomočka tudi pri pouku tujih jezikov.

Literatura

- Čerček Natalija (2012) Čudežne Cuisenairove paličice. *Didakta*, letnik XXII, št. 158: str. 43–45.
- Dobrila Vesna, Gorjup Peter in Potočnik Bernarda (2009) *80 iger za učenje tujih jezikov: Priročnik za učitelje*. Radovljica: Didakta.
- Gattegno Caleb (1963) *Teaching Foreign Languages in Schools: The Silent Way*. New York: Educational Solutions Worldwide.
- Iturain Malisa (2005) *Cuisenaire rods in the language classroom*. Dostopno na <https://www.teachingenglish.org.uk/article/cuisenaire-rods-language-classroom>, 19. 7. 2017.
- Johnson David W. in Johnson Roger T. (2009) An Educational Psychology Success Story: Social Interdependence Theory and Cooperative

Learning. *Educational Researcher*, letn. 38, (št. 5): str. 365–379.

- Kalin Jana (2004) Vloga medijev pri sodobnem pouku in presojanje njihove učinkovitosti. V: Blažič Marjan (ur.) *Mediji v izobraževanju*, str. 213–214. Novo mesto: Visokošolsko središče.
- Marentič Požarnik Barica (2000) *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Požgaj Hadži Vesna (2003) Didaktični pripomočki. *Šolski razgledi*, št. 11: str. 13.
- Selič Mija (2012) *Celostna didaktično-metodološka podpora zgodnjemu učenju tujega jezika – CoolPool*. Dostopno na <http://c00lsch00l.eu/CoolPool>, 17. 7. 2017.
- Šepul Romana (2009) *Cuisenairove paličice v vrtcu*. Maribor: Pedagoška fakulteta UM – diplomsko delo.
- Lipovec Alenka in Antolin Darja (2014) Cuisenairove paličice (rodke) – znan, neznan pripomoček v predšolski matematiki. *Vzgojiteljica*, letnik XVI, št. 2: str. 6–8.

TUJI JEZIKI ŽE, KAJ PA ROČNE SPRETNOSTI IN USTVARJALNOST? / Simon Kurinčič, učitelj tehnike in tehnologije /

OŠ Franca Rozmana Staneta, Ljubljana-Šentvid

Že dolga leta v medijih poslušamo tako različne strokovnjake kot tudi naše vodilne, da leži priložnost za višjo gospodarsko rast in posledično večjo blaginjo v Sloveniji predvsem v inovativnih produktih ter lastnemu znanju. To pa lahko dosežemo le z dobro vizijo poučevanja. In začeti je treba že v vrtcu. Dandanes delodajalci povedo, da pogosto kandidati za delovno mesto teoretično pridobljenega znanja ne znajo prenesti v prakso. Poslušamo, da je v osnovni šoli preveč učenja na pamet, torej faktografskega znanja in premalo praktičnega in izkustvenega učenja.

Na te spremembe v družbi naj bi se prilagodila tudi šola. A v praksi lahko vidimo, da je ta odziv zelo počasen. Današnja šola učence preobremenjuje s faktografijo, premalo jih neposredno vključuje v učni proces in upošteva njihove interese, kar pri učencih zmanjšuje učno motivacijo in učinkovitost učenja, vpliva na njihov odklonilni odnos do šole in jim onemogoča celostni razvoj. Sodobni način poučevanja naj bi spodbujal učence k učenju iz lastnih izkušenj, samoiniciativnemu delu, pridobivanju delovnih navad in k sodelovanju v timu. Redni pouk temu vedno ne sledi.

Nekaj od tega lahko v osnovni šoli dosežemo z medpredmetnim povezovanjem ali pa s projektnim učnim delom (PUD). Z ugotovitvami raziskav je potrjeno, da je prav medpredmetno povezovanje lahko ena izmed možnih poti za doseganje vseživljenjskega znanja. Ker je pri rednih urah pouka medpredmetno povezovanje še vedno redkost, te cilje najlažje dosežemo pri dnevih dejavnosti.

Nekaj več svobode nam v osnovni šoli ponujajo tehniški dnevi. Le-ti nudijo učencem učenje iz lastnih izkušenj, s samostojnim delom in s tem pridobivanje dragocenih delovnih navad, ki jih danes primanjkuje. Takšno učenje povečuje kakovost in trajnost izdelkov. V skupinah je manj otrok, po možnosti si lahko učenci temo delavnice izberejo glede na zanimanje, ki ga imajo. Vedno si prizadevamo, da so načrtovani izdelki uporabni. Tako učenci izdelke z veseljem odnesejo domov in izdelki ne romajo v koš, ampak jih doma v čim večji meri uporabljajo. Lahko jih namenimo za darila ali pa jih v zameno za prostovoljne prispevke

menjamo na šolskih sejmih. Dnevi dejavnosti morajo biti načrtovani ciljno. To pomeni, da si zastavimo skupne cilje, ki jih moramo ob koncu doseči. Upoštevati je treba tudi že razvite interese in sposobnosti pri učencih. To sproži pri učencih motivacijo za delo. V nadaljevanju bom predstavil nekaj primerov tehniških dni, kjer je bil cilj, da izdelamo čim več uporabnih izdelkov za novoletni sejem, čigar izkupiček gre v šolski sklad. Učiteljem, ki organiziramo dneve dejavnosti, pride izmenjava primerov dobre prakse vedno prav.

ORGANIZACIJA

Učence razredov razdelimo v manjše skupine (običajno polovico razreda). Seveda je organizacija odvisna od posamezne šole glede na prostorske, materialne in kadrovske zmožnosti. Učenci naj se po možnosti na določeno delavnico prijavijo po svoji izbiri in že nekaj dni pred tehniškim dnevom, saj s tem dosežemo, da je učenec bolj motiviran za delo. Na naši šoli imamo zgolj eno tehniško učilnico, tako da poleg te potrebujemo še druge klasične učilnice. Ker sem na šoli edini tehnik, je treba izbrati tudi takšne izdelke, da jih je mogoče izdelati v klasični učilnici (brez strojev), pri tem je potrebno sodelovanje drugih učiteljev. Zaradi tega je potrebna predhodna priprava materiala (načrt, razrez, vrtanje). Učitelji, ki sodelujejo, morajo imeti predvsem voljo do dela in obvladati večšine, kot so: iznajdljivost, angažiranost, kreativnost, ročne spretnosti ...

VARNOST

Pred začetkom dela z učenci vedno znova ponovimo, da je varnost pri delu vedno na prvem mestu. Vsakršno zadrževanje v delavnici pri strojih zahteva

še posebno pazljivost. Nujno vsi uporabljamo zaščitna sredstva (očala, predpasnike, rokavice). Pazljivo ravnamo z orodjem, pri tem pazimo nase in na druge. V delavnici se ne prerivamo, ne kričimo in dosledno upoštevamo vsa pravila.

LES – PRIJAZEN MATERIAL

Les je v osnovni šoli najprijaznejši material za oblikovanje, poleg papirnih gradiv seveda. A izdelki iz papirnih gradiv imajo ožji spekter uporabe in zaradi tehničnih lastnosti tudi krajši rok uporabe. Posledično je les največkrat izbran kot osnovni material za delo pri tehniških dnevih, ki trajajo 5 ali 6 pedagoških ur ter od učencev zahtevajo veliko sodelovanja, natančnosti in koncentracije. Pri delu, kjer je material na otip, videz in vonj prijazen, učenci lažje obdržijo zanimanje za delo. Les je material, ki daje domu toplino in domačnost in prav zato smo za delo na tehniškem dnevu izbrali izdelke iz lesa, ki vsemu temu ustrezajo. Dela z lesom ne zmanjka, saj učitelji vedno znova zasledimo uporabne, privlačne in lepo oblikovane lesene izdelke, ki nam porodijo idejo za nov izdelek, ki ga prilagodimo zmožnostim naših učencev.

DOMAČE MILO Z LESENIM PODSTAVKOM

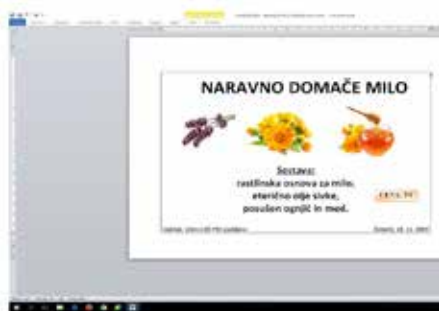
Potrebujemo:

Milo: rastlinsko osnovo za milo, med, posušena zelišča (ognjič, sivka ...), eterično olje, lonec, štedilnik, embalažo od skutic, jogurtov, modelčki za mafine. Podstavek: odpadne kose vezanih plošč različnih debelin, odpadne letvice, brusni papir, vrtni stroj, lepilo za les, žaga za les, pirograf ali barve. Zavijanje: rafija različnih barv, prozorna kuhinjska

folija, natisnjene deklaracije, škarje. Deklaracije: računalnik, tiskalnik, škarje, luknjač.

Prvi primer je izdelava domačega mila z lično izdelanim podstavkom iz lesa. Izdelek naj bi bil tudi lepo zapakiran in tako še bolj prijeten za oko. Izkazalo se je, da je ideja zelo dobra. Učenci se lahko razdelijo v skupine po interesu (izdelava mila, izdelava podstavka, izdelava deklaracije, zavijanje). Podstavek je treba izdelati v tehniški delavnici pod vodstvom učitelja TIT. Deklaracije lahko učenci izdelajo v računalniški učilnici in jih tudi natisnejo ter izrežejo. Milo lahko izdelujejo v učilnici za kemijo ali gospodinjstvo. Na koncu izdelke še lično zavijejo.

Izdelava: osnovo za milo stališmo na pari. Dodamo med, eterična olja in zelišča. Vse skupaj premešamo in vlijemo v modelčke. Za podstavek najprej odžagamo dno pravih velikosti in letvice za ograjo. Vse dobro obrusimo, da se natančno prilega. Letvice prilepimo na dno in počakamo, da se lepilo posuši. Na daljši strani podstavka zvrtaemo luknje (sveder premera 6 mm) za rafijo. Podstavek lahko pobarvamo ali pa ga okrasimo s pirografom. Na koncu ga še prelakiramo. V računalniški učilnici oblikujemo v urejevalniku besedil lične deklaracije z osnovnimi podatki (sestava mila, datum, avtor). Deklaracije nato barvno natisnemo, razrežemo in preluknjamo. Na koncu mila s podstavki zavijemo z rafijo in nanje pritrdimo še deklaracije. Milo je tako izdelano iz naravnih sestavin, ki so zdravju prijazne. Uporabimo pa tudi odpaden les in modelčke.

SVEČNIK IZ LESA IN BAKRA

Potrebujemo: tehniško učilnico, mehkejši masiven les ali debelejšje ostanke vezanih plošč, brusni papir, brusilni in vrtalni stroj, nekaj metrov žice iz bakra, klešče, akrilne barve, čopiče, čajne svečke, prozoren lak v spreju, močnejše sekundno lepilo.

Izdelava: učenci na začetku najprej skicirajo svečnik, ki ga bodo izdelali. V primeru, če ima učenec več idej, skupaj z njim izberemo najprimernejšo. Pri tem pazimo na velikost, funkcionalnost in primerno zahtevnost izdelave svečnika. Idejo potem z ravnilom in svinčnikom prenesejo na les, ki ga nato v delavnici do potankosti obdelajo. Pri tem: žagajo z motorno rezljačo, ročno in strojno brusijo vse površine, vrtaejo morebitne luknje z vrtalnim strojem, kamor bodo zapčili bakrene žičke. Pri vrtnanju lukenj je treba paziti, da je velikost svedra le malenkost večja od premera žice. Ko je les obdelan, sledi barvanje ter končno

oblikovanje bakra, ki služi za okrasitev ter kot posodica, ki svečko drži. Če se bakrene žičke preveč premikajo, jih zalepimo v les s sekundnim lepilom. V zadnjih minutah dneva izdelke še polakiramo in jih vsaj nekaj ur pustimo, da se dobro posušijo. V vsak svečnik vstavimo še svečko in s tem je delo končano. Svečnik je pripravljen za uporabo.

TABLA ZA OBVESTILA IZ PLUTE

Potrebujemo: tehniško učilnico, vezane plošče različnih dimenzij (priporočena debelina 6 mm), brusni papir, pluto, akrilne barve, čopiče, letvice različnih debelin, prozoren lak v spreju, lepilo za les, trikotne kljukice za slike, pisane žebličke za pluto, spone za les, nož za papir in kovinsko ravnilo.

Izdelava: učenci si morajo najprej določiti prostor v stanovanju, kjer bo tabla obešena, saj so od tega odvisne velikost, barva in tematika table, ki jo bodo izbrali. Tabla za obvestila je lahko obešena v otroški sobi, v predprostoru ali pa v kuhinji, ki lahko služi kot nakupovalni listek. Ko je velikost določena, jo učenci nažagajo na motorni rezljači in brusijo tako dolgo, dokler ne dosežejo ustrezne pravokotnosti plošče. Nato je na vrsti okvir table. Tukaj je potrebna zbranost, ker morajo biti letvice na robovih natančno odžagane pod kotom

45 stopinj, saj se drugače pri lepljenju okvirja pojavijo grde razpoke na robovih okvirja. Razpoke kljub natančnosti pogosto vendarle nastanejo, zato jih skrijemo z različnimi okraski iz vezane plošče, ki jih učenci izrežejo, pobarvajo ter prilepijo na rob, ki ga želijo skriti. Če bo tabla visela v kuhinji, je lahko okrasek npr. korenček.

V naslednji fazi letvice pobarvajo z zeleno barvo in jih nalepijo na rob plošče, pri tem uporabljajo spono in lepilo za les. Učence vzpodbujamo, da so res natančni. Medtem ko se okvir suši, si učenci s pomočjo kovinskega ravnila in noža za papir odrežejo ustrezen kos plute in izrežejo okrasek za rob, če ga želijo. Nato pluto natančno prilepijo v okvir, tako da je celotna notranjost pokrita s pluto. Pri tem si pomagajo s sponami. Na koncu nam ostane še lepljenje okraskov, pritrditve dveh trikotnih kljukic za slike in izdelek je pripravljen za lakiranje. Učenci pustijo izdelek do naslednjega dne v šoli, da se dobro posuši. Končanemu izdelku dodamo še 10 žebličkov za pluto in tabla za obvestila je končana.

LESENE PLOŠČICE ZA VRATA

Potrebujemo: klasično učilnico, mehkejši masiven les ali debelejšo ostanke vezanih plošč, brusni papir, akrilne barve, čopiče, prozoren lak v spreju, močnejši dvostranski lepilni trak, lističe z imeni, škarje za papir, lepilo Mekol.

Predpriprava: mehkejši masiven les ali debelejšo ostanke vezanih plošč razžagamo na ploščice velikosti 140 x 90 mm (za vsakega učenca pripravimo dve ali tri ploščice), natisnemo lističe z različnimi imeni za ploščice v velikosti: 130 x 80 mm.

Izdelava: izdelali bomo preprost, zelo uporaben, poceni in trajen izdelek iz lesa. Naredili bomo lesene ploščice z različnimi napismi za na vrata. Vsak učenec si izbere napise po lastni želji. Možnosti so naslednje: spalnica, dnevna soba, moja soba, shramba, garaža, otroška imena, kopalnica, kuhinja, wc in otroška soba. Učenci najprej lesene ploščice natančno pobrusijo po vseh površinah ter določijo lepšo, sprednjo stran lesa (brez grč), na katero bomo s pomočjo servietne tehnike nalepili listek z napisom. Ko je ploščica pobrusena, učenci izberejo zeleno barvo in natančno pobarvajo vse štiri stranske ploskve lesa. Ko se barva posuši, s finim brusnim papirjem odstranimo morebitne packe, ki so nastale pri barvanju sprednje površine lesa. Ta mora biti namreč popolnoma čista, saj moramo v naslednjem koraku na to ploskev nalepiti bel papir z izbranim napisom. Zdaj se prvi izdelek suši, zato učencem svetujemo, da začnejo z drugo ploščico, po enakih korakih. Ko je prva popolnoma suha, jo najprej malenkost pobrusimo po robovih, nato pa polakiramo. Naslednji dan, ko je vse popolnoma suho, na zadnjo ploskev nalepimo močnejši dvostranski lepilni trak. Izdelek je končan.

OBEŠALNIK ZA NAKIT

Potrebujemo: klasično učilnico, stare lesene obešalnike, brusni papir, akrilne barve, čopiče, prozoren lak v spreju, dekorativne lesene rožice za prekrivanje izvrtanih lukenj, 15 mm dolge žebličke, kladivo, lesene zaščitne podlage za mize.

Predpriprava: učence, ki so se prijavili na to delavnico, že vnaprej obvestimo, da je zaželeno, da prinesejo v šolo lesen obešalnik vsaj en dan pred tehničkim dnevom. Vsak učenec lahko prinese dva obešalnika, nekaj pa jih priskrbimo tudi v šoli. V obešalnike predhodno izvrtamo luknje, saj v klasičnih učilnicah vrtnih strojev nimamo. Izvrtamo dve luknji (mi smo vzeli sveder št. 6) skrajno levo in desno na obešalniku, luknji bosta služili pritrditvi obešalnika doma na steno.

Izdelava: učenci najprej pobrusijo stare obešalnike do gladkega. Nato jih pobarvajo z različnimi barvami. Če bodo za obešala uporabili lesene kljukice za perilo, pobarvajo tudi te. Učence opozarjamo na natančno barvanje, saj je estetski videz zelo pomemben.

Ko se kljukice in obešalniki posušijo, lahko nadaljujemo z delom. Sušenje lahko pospešimo s fenom za lase. Nato je treba označiti mesta, kjer bodo

prilepljene kljukice oziroma zabiti žeblički. Pazimo na enakomerno razporejenost po celotnem obešalniku. Kljukice nato z lepilom za les prilepimo na označena mesta na obešalniku in pustimo, da se lepilo posuši.

Če smo se odločili za žebličke, le-te previdno zabijemo v obešalnik. Obešalnik naj bo na podlogi za zaščito mize. Pazimo na primerno izbiro teže kladiva (lažje kladivo).

Na koncu prilepimo še dekorativne okraske nad luknje za pritrditev na steno. Po potrebi obešalnike še prelakiramo. S tem dosežemo večji sijaj.

POSPRAVLJANJE

Po nekaj letih organiziranja tehniških dni smo učitelji tehnike pridobili izkušnje, da pospravljanju namenimo večjo pozornost, kot smo jo pred leti. Pospravljanje je tista izkušnja, ki izdelek ovije v celoto. Tako učenci dobijo občutek, koliko truda, časa za izdelavo in pospravljanja je potrebno za en preprost izdelek in da se nič ne pospravi samo od sebe. Ob načrtovanju petih pedagoških ur, lahko pospravljanju in evalvaciji izdelka namenimo dobršen del zadnje ure. *Če kakšna minuta ostane*, se z učenci lahko v miru pogovorimo o dnevu, kaj jim je bilo všeč in kaj ne ... Stresno je, če izdelki nastajajo do zadnje minute, potem pa v nekaj minutah v naglici vse pospravimo. Stresa je v šolskih prostorih že več kot dovolj, ne povečujmo si ga še s tem. Pospravljanje je pomembno tudi v učilnicah, ki niso tehniške, saj morajo učenci ves preostali material, orodja, izdelke in vse drugo prinesiti

v tehniške učilnice. Torej, za pospravljanje si vzemimo čas, ker je tudi to del pedagoškega procesa, ki velikemu številu učencem povzroča težave, tako v šoli kot doma. Na koncu takega dneva smo vsi utrujeni, vendar naj to ne bo vzrok, da pospravimo na hitro ...

EKONOMIKA

Ker se izdelki običajno tudi prodajo (bodoči podjetniki), smo na koncu z nekaterimi učenci izračunali tudi ceno izdelka. To smo storili z računalniškim programom Kalkulacije, ki je preveden v slovenski jezik in je prilagojen osnovnim in srednjim šolam. Na ta način dobijo učenci še ekonomski vpogled v postavke, ki vplivajo na končno ceno izdelkov (DDV, nabava materiala, prostor, orodja in pripomočki, delo).

Učenci so dobili znanja o nastajanju novih izdelkov. Vse se začne pri dobri ideji, nadaljuje z dobrim načrtovanjem in konča s kakovostno izdelavo. Najbolj pa razveseljuje pogled na zadovoljne učence ob uspešno opravljenem timskem delu. Vsak je doprinesel s svojim znanjem k skupnemu cilju.

SKLEPNA MISEL

Na tehniškem dnevu smo utrjevali postopke in znanja o lesu, ki smo ga pri predmetu tehnika in tehnologija pridobili v šestem razredu. Učenci so se naučili nekaj o ročni izdelavi domačega mila in nekaj o ekologiji in zdravju. Vsi opisani izdelki so odlično darilo, ki ga učenci lahko podarijo prijateljem, staršem ali ga preprosto zadržijo zase. Če izdelek ostane doma, je največ vredno dejstvo, da ima učenec ob vsakem pogledu nanj dober občutek, saj ga je izdelal popolnoma sam.

Sam sem v teh letih poučevanja prišel do zanimive ideje, ki jo morda v kateri drugi državi ali pa na drugem nivoju izobraževanja tudi že uporabljajo. Sam trdim, da se je s tem, ko se je na prehodu v devetletko odvezel iz učnega načrta v 9. razredu predmet tehnika in tehnologija, logično zmanjšal vpis na poklicne šole. Ravno to pa je dandanes problem, ki ga za sedaj skušajo reševati z omejevanjem vpisnih mest na nekatere gimnazijske programe. Ravno v devetem razredu se učenci odločajo o nadaljnji poklicni poti in predmeta s tega področja sploh nimajo. V devetem razredu imamo učence z največ znanja in bi to lahko izkoristili sebi v prid. Sem mnenja, da bi morali v deveti razred vpeljati nekakšen sistem mentorstva. Da bi si lahko vsak učenec glede na zanimanje izbral svoje področje, pri katerem bi v celem šolskem letu nato izdelal neko seminarsko, raziskovalno nalogo ali pa kakšen drug projekt v smislu od ideje do izdelka. Ob koncu leta bi pripravili predstavitev in razstave omenjenih izdelkov. Govorim o tem, na kar sem namigoval v uvodu prispevka. Da bi se učenci že v osnovni šoli (vsi) naučili teoretično pridobljeno znanje prenesti v prakso in svoj izdelek tudi predstaviti.

O tej temi pa kdaj drugič ...

In ravno ob nastajanju tega članka se zaključuje javna razprava o ponovnih spremembah v osnovni šoli. Na žalost ne v prid ročnim spretnostim, kreativnosti in praksi. V 3. triado naj bi vključili obvezni, drugi tuji jezik. Posledično se bo zmanjšalo število ur izbirnih predmetov, kar je na neki način bogatilo devetletko in povečalo izbirnost vsebin pri učencih. In prav pri izbirnih predmetih so se imeli učenci možnost odločati za tehnične predmete v večjem obsegu. Prav na tem področju se kaže mačehovski odnos odgovornih do tehnike v naši državi.

Odgovorni, tuji jeziki že, kaj pa ročne spretnosti, kreativnost in ustvarjalnost naših otrok?

ODKRIVANJE PRETEKLOSTI IN DELO Z ZGODOVINSKIMI VIRI – TERENSKO DELO IN UČENJE Z

ODKRIVANJEM / Jasmina Zalar, profesorica razrednega pouka / OŠ Tržič

Pri obravnavi vsebinskega sklopa Ljudje v času sem kot posebno obliko motivacije za učence pripravila terensko delo o domačem kraju (Tržič), ki je temeljilo na zgodovinskih in geografskih izhodiščih. Učni list, ki sem ga pripravila, je vodil učence po domačih ulicah do pomembnih izbranih točk (stavbe, mostovi, spominske plošče, kipi, spomeniki, industrijski obrati, reke), kjer so učenci morali na različne načine sami poiskati oz. pridobiti potrebne informacije in jih zapisati v učni list. Pri tem so se učenci urili v iskanju, uporabi in interpretaciji različnih zgodovinskih virov, ki so jim pomagali odkrivati preteklost njihovega domačega kraja.

Sodobni pouk naj bi učence spodbujal k aktivnemu delu in samostojnosti. Tako naj bi domači kraj učenci opazovali in raziskovali s terenskim delom, s čimer bi si pridobili dragocene izkušnje in nova znanja. S tovrstnim delom spoznavajo značilnosti domače gorske pokrajine in značilnosti ter posebnosti njihovega domačega mesta, različne pojme, pojave in procese. Takšnega učenja ne more nadomestiti nobena knjiga. In ker terensko delo pri učencih spodbuja njihovo lastno aktivnost, učenje z raziskovanjem in razmišljanjem, bi se takšnih metod dela morali posluževati čim večkrat pri različnih šolskih predmetih. Z aktivnim učenjem namreč postanejo učenci uspešnejši in samozavestnejši, saj pri raziskovanju razvijajo svoje sposobnosti in si pridobivajo nove izkušnje, kar pa posledično vpliva na samozavest posameznika. Njihovo znanje in razumevanje učne snovi, ki so jo na ta način usvojili, pa je nedvomno boljše in trajnejše. Res pa je, da je za učitelja terensko delo zahtevnejše od dela v razredu, saj se mora nanj dobro pripraviti. Iti mora na teren in temeljito raziskati čim več možnosti, katere aktivnosti bodo učenci izvajali pri terenskem delu. Končni rezultat (bodisi znanje, do katerega učenci pridejo, kot tudi motivacija učencev za nadaljnje šolsko delo, ki jo s tako aktivnostjo vzpodbudimo) pa nedvomno odtehta ves vložen trud.

Prednost tovrstnega dela vidim tudi v tem, da učitelj učence opazuje in jih spoznava še z drugih zornih kotov (sodelovanje v skupini, prilagajanje novim situacijam, komunikacija med učenci, komunikacija z naključnimi mimoidočimi ljudmi, odzivi na probleme, orientacija v prostoru).

Terensko delo je lahko organizirano med rednimi urami pouka ali pa kot projektni dan, naravoslovni dan ali ek-skurzija. Pomembno je tako za učitelja kot za učenca. Pri učitelju spodbudi potrebo po dodatnem izobraževanju in raziskovanju, poveže se s strokovnjaki (v mojem primeru z učiteljem zgodovinarjem, kustosi v muzeju in zaposlenimi referentkami v tržiškem turističnem centru). Seveda je potrebna dobra predhodna priprava – izbor mest za opazovanje, ki omogočajo učencem, da dobro vidijo predmet opazovanja, da lahko učno delo poteka nemoteno, zagotoviti je treba varnost za učence. Za učence pa je pomembno, ker jim omogoča lastno aktivnost, torej, da sami pridejo do odgovorov na zastavljena vprašanja oz. probleme. Kadar je le mogoče, naj učenci opazujejo predmete in pojave, o katerih se učijo. Zbirajo in primerjajo naj podatke ter slikovno gradivo, opazujejo geografske značilnosti in posebnosti ter razmišljajo, kako so vse te različne stvari vplivale na življenje ljudi v njihovem kraju nekoč v preteklosti in kakšen vpliv imajo danes.

NAČRTOVANJE TERENSKEGA DELA

Pri načrtovanju moramo čim bolj temeljito zajeti predvidene cilje iz učnega načrta. Nato predvidimo čas in tematiko terenskega dela. Vsebinsko zasnujemo tako, da je za učence zanimiva, jih motivira, vsebuje vseživljenjsko znanje in temelji na njihovi aktivnosti.

PRIPRAVA IN IZVEDBA TERENSKEGA DELA

Na terensko delo se dobro pripravimo. Učencem povemo, kako bo delo potekalo, v kakšne skupine bodo razdeljeni, seznanimo jih z metodami, ki jih

bodo lahko uporabljali ter z različnimi pripomočki, ki jim bodo na voljo. Pripravimo opazovalne naloge, pri katerih bodo čim bolj aktivni. Naloge naj bodo razumljive, vprašanja zastavljena čim bolj konkretno. Pred začetkom terenskega dela učence seznanimo z območjem, kjer bodo terenske vaje potekale. Na teren se odpravimo pripravljeni. Učitelj spremlja delo učencev, jih spodbuja, usmerja, nudi dodatno razlago ter jih opozarja na varnost in disciplino. Pomembno za dober potek dela je seveda tudi, kolikšno je število učencev. Za boljše in bolj varno izvedbo naj ima učitelj še dodatnega spremljevalca. Naloge lahko razdelimo posameznikom, dvojicam ali skupinam. Kadar gre za skupine, vedno določimo vodje skupin. Če terensko delo traja dlje časa, je smiselno narediti premore, saj zbranost učencev pada.

ZAKLJUČEK TERENSKEGA DELA

Zaključna faza (evalvacija) se običajno opravi v razredu. Učenci pripravijo poročilo o svojem delu. V ta namen lahko izdelajo plakat, naredijo povzetke ali preglednice. Učenci naj povedo svoje mnenje, kako so se počutili med delom, kje so naleteli na težave, kako so jih rešili. S tem dobimo odgovor na to, ali smo terensko delo ustrezno zastavili in izpeljali ter uresničili zastavljene cilje. Ugotoviti moramo, ali je bilo dovolj časa za opravljanje nalog, ali so bile naloge primerno oblikovane, katera nova spoznanja so pridobili. Učitelj učencem poda povratno informacijo o njihovem delu. Kot učitelji pa se moramo zavedati tudi tega, da je tovrstna aktivnost za učence vendarle do neke mere specifična (drugačna od običajnega šolskega dela, ki poteka v učilnicah), zato učenci potrebujejo

večkratno tovrstno delo. Po nekajkratnih izvedbah se temu načinu privadijo in učna raziskovalna dejavnost poteka lažje, zastavljene probleme in vprašanja pa učenci tudi vedno hitreje in bolje rešujejo.

KDAJ JE TERENSKO DELO USPEŠNO ORGANIZIRANO?

Terensko delo je uspešno organizirano takrat, ko:

- aktivno sodelujejo vsi učenci,
- so navodila natančna in razumljiva,
- poskrbimo za varnost,
- pripravimo primerne naloge,
- od učencev pričakujemo ravnanje po navodilih,
- določimo vodje skupin,
- poskrbimo za sodelovanje z učitelji,
- spremljamo delo učencev,
- spodbujamo sodelovanje,
- skupaj z učenci pregledamo rezultate ter naredimo analizo dela. (Kunaver idr., 1989).

METODE TERENSKEGA DELA

Učne metode so znanstveno potrjeni postopki in načini dela učitelja ter učencev pri pouku, ki peljejo k zastavljenemu cilju (Brinovec, 2004).

Temeljna metoda pri terenskem delu je nedvomno opazovanje. Učence navajamo, da aktivno opazujejo, analizirajo, merijo ter posplošujejo. Določimo cilje opazovanja in pripravimo naloge. Metodo opazovanja pogosto kombiniramo še z metodo risanja. V našem primeru smo uporabili še metodo intervjuja in anketiranja, saj so učenci podatke zbirali tudi tako, da so morali spraševati mimoidoče o tematiki, ki nas je zanimala.

Slika 1: Anketiranje mimoidočega

Vsebinska sklopa Ljudje v prostoru in Ljudje v času omogočata veliko

možnosti za terensko delo. Nekateri cilji so taki, da jih lahko dosežemo le z aktivnostjo učencev na prostem. V nadaljevanju vam želim prikazati primere nalog, ki smo jih z učenci 5. razreda izvedli na terenu. Pri sestavljanju nalog sem se opirala na učne cilje iz sklopa LJUDJE V ČASU. Učenci:

- spoznavajo življenje ljudi v preteklosti (zlasti v domači pokrajini) in ga primerjajo z današnjim,
- spoznavajo slovensko kulturno dediščino,
- raziskujejo preteklost z uporabo različnih virov in dejavnosti (terensko delo),
- spoznavajo načine življenja danes in v preteklosti,
- pojasnijo vzroke in posledice gospodarskih in drugih sprememb skozi preteklost.

Primer učnega lista (prostor za odgovore prilagodi učitelj).

ODKRIVANJE PRETEKLOSTI IN DELO Z ZGODOVINSKIMI VIRI

(Terensko delo in učenje z odkrivanjem)

1. Prečkaj most čez reko Tržiško Bistrico in nadalj pot desno skozi podhod, ki se drži Kulturnega centra. Kaj je bilo v preteklosti v tej stavbi? Za pomoč lahko vprašaš mimoidoče.

2. Pot nadalj naravnost do naslednjega mostu. Ustavi se, se ozri čez cesto na levo stran, kjer vidiš tipično alpsko hišo – Kurnikovo hišo. Nariši in opiši jo. Kdo je živel v tej hiši in kaj veš o tej osebi?

3. Pot nadalj desno preko mostu po Partizanski ulici. Poišči stavbo, ki nosi hišno številko 22. Opazuj polkna na tej stavbi. Nariši jih in napiši, kaj je njihova posebnost in zakaj misliš, da je uporabljen ta material?

4. Še vedno nadaljuješ pot po Partizanski cesti. Opazuj posebne obcestne kamne, imenovane opeštniki. Čemu so služili?

5. Nadalj pot. Pri prvem odcepu zavij desno. Ustavi se na Šolski ulici, pri hišni številki 2. Kaj je v tej stavbi?

Sprehodi se do parkirišča, ki se nahaja za to stavbo. Tu je nekoč stala šola. Na to nas danes spominja le še ostanek zidu, ki je bil nekoč mejnik med šolo in drugimi stavbami.

Ob poti med parkiriščem in novo šolo stoji drevored lip. Ta drevored ima neki pomen. Veš kakšen? Pomagaj si z natančnim opazovanjem.

6. Vrne se nazaj do Partizanske ulice. Poišči hišno številko 11. Kaj je bilo nekoč v tej stavbi? Kaj meniš, čemu služi kovinska ploščica na tleh pred vhodom v hišo številka 11? V čem se ta stavba razlikuje od drugih hiš?

7. Nariši vhod (portal) hiše s številko 9. Natančno opazuj kamnino, iz katere je izdelan portal. Kaj opaziš? Poskusi razložiti, kaj se dogaja in najti vzrok za to.

8. Pot naj te še naprej vodi po Partizanski ulici. Opazuj pritlična okna. V čem se razlikujejo od oken v nadstropjih? Na koncu ulice prideš do cerkve. Poglej si streho hiše, ki se nahaja pred teboj čez cesto. Skiciraj streho. Kaj opaziš? Čemu je bilo to namenjeno?

9. Kaj je posebnost hiše na Koroški cesti 1? Nariši.

10. Pot nadalj po Trgu svobode. Sprehodi se do Česalnice Zibler. Tam poišči spominsko ploščo. Komu v spomin je namenjena?

11. Dobro si oglej stavbe v bližini in poišči tisto, na kateri so še danes vidni sledovi požara. Zapiši hišno številko.

12. Skiciraj pročelje glavne mestne hiše na Trgu svobode 26.

13. Nasproti Lesnega inženiringa lahko opaziš izvesek Livarstvo. Nariši ga. Kdo je bil doma v stavbi, na kateri visi izvesek?

14. Pri antikvariatu zavij levo skozi podhod. Kam si prišel? Razglej se po okolici in poišči imena pobratenih mest ter jih zapiši. Kje bi lahko izvedel več o predmetu v stekleni vitrini? Stori to in zapiši, kaj si o tem predmetu izvedel.

15. Vrni se nazaj skozi podhod. Prečkaj prehod za pešce. Pot nadaljuj levo do frizerskega studia Sanja, kjer zaviješ desno skozi ozek prehod. Prišel si do enega kraka potoka speljanega skozi mesto. Kako se ta potok imenuje? Kaj je bil njegov namen v preteklosti?

16. Pot naj te vodi po ulici Za Mošenikom. Poišči rojstno hišo dr. Toneta Pretnarja. Napiši ulico in hišno številko. Kdo je bil Tone Pretnar? Napiši, kdaj se je Tone rodil in kdaj umrl. Katera institucija se danes imenuje po njem? Pred Brodijem se obrni na levo. Katera stavba je na nasprotnem bregu Mošenika? Kam vodijo stopnice, ki se vzpenjajo v breg? Katera institucija je bila nekoč na tistem mestu?

17. Nadaljuj pot mimo Brodija do parkirišča. Kaj je bilo nekoč v stavbi, kjer je danes Gradbeništvo – DEKO? Če ne veš, povprašaj mimoidoče.

18. Nadaljuješ pot po Muzejski ulici levo do Tržiškega muzeja (Muzejska ulica 11). Tam vprašaj, kaj je bilo nekoč v tej stavbi, kjer je danes muzej.

19. Na vrtu pred muzejem poišči spomenik okrajnemu zdravniku iz 19. stoletja in zapiši njegovo ime ter priimek. Zapiši še tri rodbinska imena, ki jih najdeš na nagrobnikih v bližini.

20. Vrni se nazaj po Muzejski ulici in pot nadaljuj levo. Kaj je posebnost hiše, ki stoji nasproti Muzejske ulice 3?

21. Pri glavni cesti prečkaj prehod za pešce in se povzpni na vrh do znamenja v spomin padlim francoskim vojakom. To znamenje je dal postaviti lastnik gradu, ki se nahaja v neposredni bližini.

Kako se ta grad imenuje?

S tem si končal zgodovinski del raziskovanja. Čaka te samo še spust do šole.

Slika 2: Pridobitev podatkov z natančnim opazovanjem.

Terensko delo je potekalo tri šolske ure, nato je sledilo delo v razredu. Tam so učenci imeli možnost dopolniti manjkajoče zadeve in urediti zapise. Pregledali smo rešitve in se o njih pogovorili. Sledila je še evalvacija terenskega dela, kjer so učenci zapisali svoje vtise – kaj so se novega naučili, po čem si bodo dan najbolj zapomnili, kaj jih je motilo oziroma jim ni bilo všeč in kaj bi turistu, ki bi se pripeljal v Tržič, najprej pokazali.

Nekaj odgovorov otrok na evalvacijska vprašanja.

Kaj si novega izvedel?

- Da je bila na Zalem Rovtu stara šola,
- da je bila v stavbi, kjer je danes muzej, usnjarska delavnica,
- da ima skoraj vsaka hiša na vhodu portal,
- da je bila včasih v stavbi, kjer je danes kulturni dom, sirotišnica.

Dan si bom najbolje zapomnil po:

- raziskovanju,
- tem, da sem se veliko naučil,
- tem, ko smo raziskovali, kdo vse je živel v določenih stavbah,
- tem, da smo se zelo zabavali in kaj novega izvedeli.

Ni mi bilo všeč,

- ker v skupini niso vsi delali,
- ker so bili nekateri preveč tekmovalni,
- ker so bile skupine preveč skupaj,
- ker nisem bil v dobri skupini.

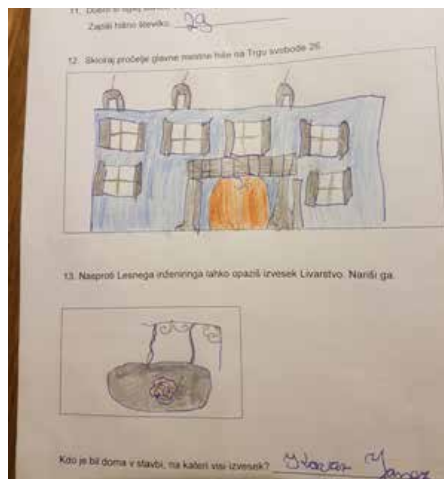
Turistu bi v Tržiču najprej pokazal:

- Kurnikovo hišo,
- Tržiški muzej,
- grad Neuhaus,
- staro mestno jedro.

Domača pokrajina ponuja veliko možnosti za terensko delo. Učitelj mora biti čim bolj odprt za različne oblike dela in se zavedati, da si učenci več zapomnijo z lastno aktivnostjo in raziskovanjem. Res je, da se slovenske pokrajine kar precej razlikujejo med seboj, pa vendar sem mnenja, da ima vsaka šola svojo okolico, s svojimi posebnostmi in značilnostmi, ki jo je vredno raziskati. Prav je, da jo učenci poznajo in o njej tudi kaj vedo. Za takšno delo so učenci večinoma motivirani in z veseljem opravljajo naloge, kar poplaha vso zahtevnost, ki jo ima učitelj ob pripravah na tovrstno delo. Poleg tega predstavlja idealno priložnost za medpredmetno povezovanje, saj se ob njem prepletajo vsebinski in procesni cilji. Potrebno in nujno je za kvaliteten pouk in uspešnost učencev. Nedvomno tako delo naredi pouk zanimivejšega, pestrejšega, kvalitetnejšega in spodbudnejšega. Kljub temu pa je treba paziti, da ni taka oblika pouka sama sebi namen, ampak se učitelj zanjo odloči takrat, ko meni, da bo z njo dosegel največje učinke oziroma bo ustvaril pogoje, kjer bodo učenci začutili željo po učenju in raziskovanju.

Literatura:

- Brinovec Slavko in drugi (1997), Terensko delo. Pedagoška delavnica. Ljubljana: Zavod republike za šolstvo.
- Kunaver Jurij in drugi (1989), Geografija: domača pokrajina. Priručnik za geografsko spoznavanje domače pokrajine. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Rajšel Milena (2016), Terensko delo v 4. razredu pri družbi v Mirni Peči. Ljubljana. Pedagoška fakulteta – diplomska naloga.

Slika 3: Del rešenega učnega lista

RAZVIJANJE FINE MOTORIKE / Lilijana Hrovat, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok / Vrtec Žužemberk

Sem vzgojiteljica v Vrtcu Žužemberk. Lani sem delala v skupini Zajčkov, tj. otrok, starih od 2 do 4 leta. Ker sva s pomočnico vzgojiteljice opazili, da ima večina otrok težave s fino, nekateri pa tudi z grobo motoriko, sva se odločili, da bo naša prednostna naloga v tem šolskem letu s področja gibanja, in sicer pod naslovom **Z GIBANJEM RASTEM IN SE RAZVIJAM**. V skupini je bilo 10 deklic in 7 dečkov. Razvoj fine motorike je za otroke zelo pomemben, saj zahteva usklajeno delovanje živčevja in mišičnega sistema. Gibalni razvoj poteka po določenem zaporedju, kljub temu pa med otroki obstajajo individualne razlike. Zavedava se, kako pomembno je, da otrokom ponudiva čim več aktivnosti, pri katerih bodo razvili svoje gibalne potenciale, grobo in fino motoriko.

Na področju grobe motorike sva s pomočnico vzgojiteljice izvajali veliko gibalnih aktivnosti nog, rok in celega telesa z različnimi igrami na prostem, igrami z žogo, skakanjem, plazenjem, plesom in tekom.

Za razvoj grobe motorike sva otrokom ponudili različne gibalne aktivnosti na prostem in v igralnici. Na prostem smo premagovali naravne ovire, razgibavali smo se na različnih poligonih, z različnimi rekviziti (žoge, baloni, različni trakovi, obroči ...), s plesom, tekom, rajalnimi igrami, vsak dan v jutranjem krogu s telovadbo ob pesmi z zgoščenko z naslovom **TELOVADBA** in **PALČKOVA TELOVADBA**.

Fina motorika je sposobnost, da otrok izvaja natančne drobne gibe rok in ob tem ohranja dobro koordinacijo med prsti in očmi. Za uspešno obvladovanje procesa pisanja je treba najprej razviti fino motoriko mišic prstov in dlani. Vsak dan je treba otrokom ponuditi taka sredstva, s katerimi uporablja vseh deset prstov.

Pomembno je, da že v zgodnjem obdobju otroku nudimo različne vsakdanje dejavnosti, kot so: prijemanje, držanje in izpuščanje igračk, samostojno hranjenje, prijemanje drobnih predmetov (pincetni prijem), slačenje, oblačenje, obuvanje, sezuvanje ...

Za razvoj gibanja rok t. i. fine motorike sva otrokom, poleg striženja in lepljenja, ponudili veliko dejavnosti z didaktičnimi igračami lastne izdelave.

Presipanje riža s plastično žlico iz ene posode v drugo

Robkanje in presipanje koruze

Risanje s prsti v psenični zdrob

Pripenjanje določene barve ščipalk na določeno barvo

Prijemanje cofkov s ščipalkami

Navijanje vrvice na leseno ploščico

Nizanje narezanih slamic na vrvice in obročkov iz kartona na trak

Kartonaste statve

Obešanje perila

Pretikanje volne skozi model žoge oz. kroga iz kartona

Na leseni kocki navita vrvice, ki pušča sled

Izdelovanje kroglic iz narejenega plastelina

Piši briši labirint

Valjarji, oviti v valovito lepenko

Lepljenje krogov na podlago

INTERAKTIVNA KNJIGA ZA URJENJE VEŠČIN ODPENJANJA IN ZAPENJANJA TER ŠTETJA

Otrokom sem izdelala interaktivno knjigo za urjenje spretnosti fine motorike. Ker se mi je zdelo nesmiselno, da vse povežem v knjigo, sem raje izdelala posamezne »liste«, da so bili dostopni več otrokom istočasno.

Vse je narejeno iz pralnega blaga.

Vaza z rožami:

- * otrok uri zapenjanje gumbov o (vsak cvet se zapne na gumb),
- * otrok prešteva cvetove.
- * otrok poimenuje barve cvetov.

Zadrge različnih barv in velikosti:

- * otrok odpenja in zapenja zadrge,
- * otrok poimenuje barve zadrge,
- * otrok prepozna dolžino o (večja/manjša zadruga).

Prيرهanje enakih likov:

- * otrok poveže enake like po obliki,
- * otrok poimenuje like,
- * otrok poimenuje barve likov,
- * otrok prešteva.

Izdelovanje verige iz trakov:

- * otrok iz žepka vzame trak, ga zatakne in zapne o (ponavlja, dokler mu trakov ne zmanjka),
- * otrok prešteva trakove,
- * otrok poimenuje barve,

- * otrok niza trakove po določenem zaporedju barve o (navodila vzgojitelja).

Odpenjanje in zapenjanje srajčke s pritiskači:

- * otrok odpne pritiskač in ga spet zapne.

Pikapolonica:

- * otrok odpne zadrgo in poišče pike in nato zadrgo zapne,
- * otrok pike namesti na ježke.
- * otrok prešteva pike.

Preštevaje do deset

- * otrok prešteje kroglice,
- * otrok prešteje bele pike na roži,
- * otrok prepozna število na desni roži.

Deset prstov:

- * otrok prešteva prste.

Copati za zavezovanje:

- * otrok uri zavezovanje in odvezovanje vezalk,
- * otrok poimenuje barve copat in vezalk.

Obešanje perila s kljukicami:

- * otrok rokuje s kljukicami,
- * otrok prešteva kose prerila,
- * otrok poimenuje barve,
- * otrok pove, kam spada katero oblačilo.

Nahrbtnik, v katerem je igra tri v vrsto:

- * otrok odpne nahrbtnik, v katerem so liki za igro tri v vrsto,
- * otrok poimenuje like,
- * otrok poimenuje barvo likov,
- * otrok prešteva do tri.

Trak za zapenjanje likov:

- otrok zapenja like po določeni barvi,
- otrok poimenuje like,
- otrok poimenuje barve,
- otrok prešteva like.

Otroci pri vsakodnevni igri z interaktivno knjigo:

Pomembno je, da otrokom vsakodnevno ponudimo čimveč aktivnosti s tega področja. Otrokom je v tem obdobju fina motorika še zelo naporna, ker se mišice hitro utrudijo. Čeprav potrebujejo veliko potrpljenja in vztrajnosti, se splača potruditi in jim omogočiti čim več vzpodbud za razvoj motoričnih sposobnosti.

ŠOLSKI PROJEKT OZAVEŠČANJA UČENCEV ZA SOBIVANJE IN SOŽITJE: ODNOS DO INVALIDOV – OGLEDALO NAŠE DRUŽBE / mag. prof. inkl. ped. Renata Štrifof in mag. prof. inkl. ped. Milojka Poš, učiteljici DSP /

OŠ Janka Glazerja Ruše

Svet je narejen po meri videčih, slišočih in hodečih. Ljudje, ki vidimo, slišimo, hodimo, si ne predstavljamo, kako je, če živis v temi, v tišini, ali če si gibalno oviran. Toda ti ljudje živijo med nami in z nami. Ovire, s katerimi se srečujejo, se nam pogosto zdijo nepremagljive. Ob pogledu nanje nekateri občutijo strah, usmiljenje, odvrtaajo poglede, ali pa so neobčutljivi, morda celo izražajo nestrpnost, predsodke.... Ne glede na ovire in težave, verjetno pa številni invalidi premagujejo tudi notranje bitke, morajo vztrajati in se naučiti, kako samostojno in enakopravno (pre)živeti v današnjem času. Svet si približajo in ga spoznavajo preko drugih čutil. Ne smemo dopustiti, da so invalidi sami ali osamljeni. Na različne načine jim pomagamo, z njimi sodelujemo, velikokrat pa s svojimi zgodbami bogatijo in osmišljajo naša življenja, nas ozaveščajo o pomenu vrednot, ki so povezane s strpnostjo, optimizmom, srečo, zdravjem, odgovornostjo, prijateljstvom, ljubeznijo, samo(spoštovanjem), prijaznostjo, razumevanjem, sodelovanjem.

Na OŠ Janka Glazerja Ruše učence vzgajamo za sodelovanje in sožitje v skupnosti, za medsebojno strpnost in spoštovanje drugačnosti (Letni delovni načrt 2016/2017), prav tako sledimo vzgojno-izobraževalnim usmeritvam Občine Ruše na področju vzgoje in izobraževanja (Strategija, 2017), zato z različnimi šolskimi projekti med mladimi širimo solidarnost in učenje vrednot sobivanja.

Naše šole postajajo inkluzivne šole. Pogoji uspešne inkluzije je primerno socialno-emocionalno ozračje v šoli, ki se mu namenja premalo pozornosti (Kavkler, 2008). Z različnimi šolskimi projekti učitelji skupaj z učenci in starši soustvarjamo spodbudno učno okolje.

Spodbudno učno okolje je temelj vzgojno-izobraževalnega procesa na šoli, saj omogoča polnovredno vključevanje učencev, dviga njihovo motivacijo, omogoča jim doseganje ciljev z aktivnim sodelovanjem in opolnomočenjem (Jereb, 2011). Tudi Magajna (2008) izpostavlja učinkovito učno okolje in navaja cilj inkluzivne šole: ustvarjanje močnih in raznolikih učnih okolij za optimalen razvoj potencialov posameznega otroka, ne le na kognitivnem področju, temveč tudi na drugih področjih: fizičnem in socialno-čustvenem.

IDEJA ZA PROJEKT

Ugotavljamo, da se učenci srečujejo z invalidnostjo, vendar o tej tematiki niso dovolj ozaveščeni. Da bi že pri

najmlajših preprečili nestrpnost do drugačnih, celo morebitne zametke nasilja in podobno, smo načrtovali in izvedli šolski projekt z naslovom **Sprejemanje in odnos do invalidnosti: odnos do invalidov – ogledalo naše družbe**. Potekal je od septembra 2016 in se zaključil konec junija 2017.

Na svetu živimo različni ljudje. Vendar te razlike ne bi smele ustvarjati stereotipov, predsodkov, diskriminacije, nestrpnosti ... Ker pa se, žal, vse to pojavlja, tudi že pri naši mladi populaciji, »je še toliko bolj potrebno zavedanje o sobivanju, zavedanje o naših stereotipih in grajenje zavesti, da drugačnost prinaša pestrost, nas bogati, ne pa zavira in uničuje« (Rozman, 2006, str. 139). Predviden projekt je prava pot za ozaveščanje naših učencev o sprejemanju in odnosu do invalidnosti.

Projekt sva izvajali sorazredničarki obeh 3. razredov, ob sodelovanju in pomoči razredničark. Obe sva inkluzivni pedagoginji, na šoli izvajava dodatno strokovno pomoč za učence s posebnimi potrebami. Na prvem roditeljskem sestanku septembra 2016 sva staršem tretješolcev podali idejo o načrtovanem šolskem projektu, navedli razloge za izvajanje, predstavili cilje in vse dejavnosti, ki bi v okviru projekta potekale. Prav vsi starši so idejo z navdušenjem sprejeli, zato sva projekt naslednji dan predstavili še učencem, pozitivno povratno informacijo staršev in učencev prenesli vodstvu šole in tako pridobili dokončno soglasje za izvajanje projekta.

CILJI PROJEKTA

- predstaviti učencem pojem invalidnosti;
- seznaniti učence z vrstami invalidnosti;
- ozavestiti učence o sprejemanju in pravilnem odnosu do invalidnih oseb;
- spodbujanje učencev k nudenju pomoči in prostovoljstvu;
- predstaviti učencem osebne izkušnje invalidov;
- razvijanje vrednot: strpnost, optimizem, sreča, zdravje, odgovornost, prijateljstvo;
- predstaviti pomen in namen dobroteljnosti.

DEJAVNOSTI V PROJEKTU

Dejavnosti so potekale skozi vse šolsko leto. Vsaka dejavnost je bila predstavljena na šolski spletni strani, takoj po zaključeni izvedbi. Prav tako smo vse dejavnosti z učenci sproti evalvirali.

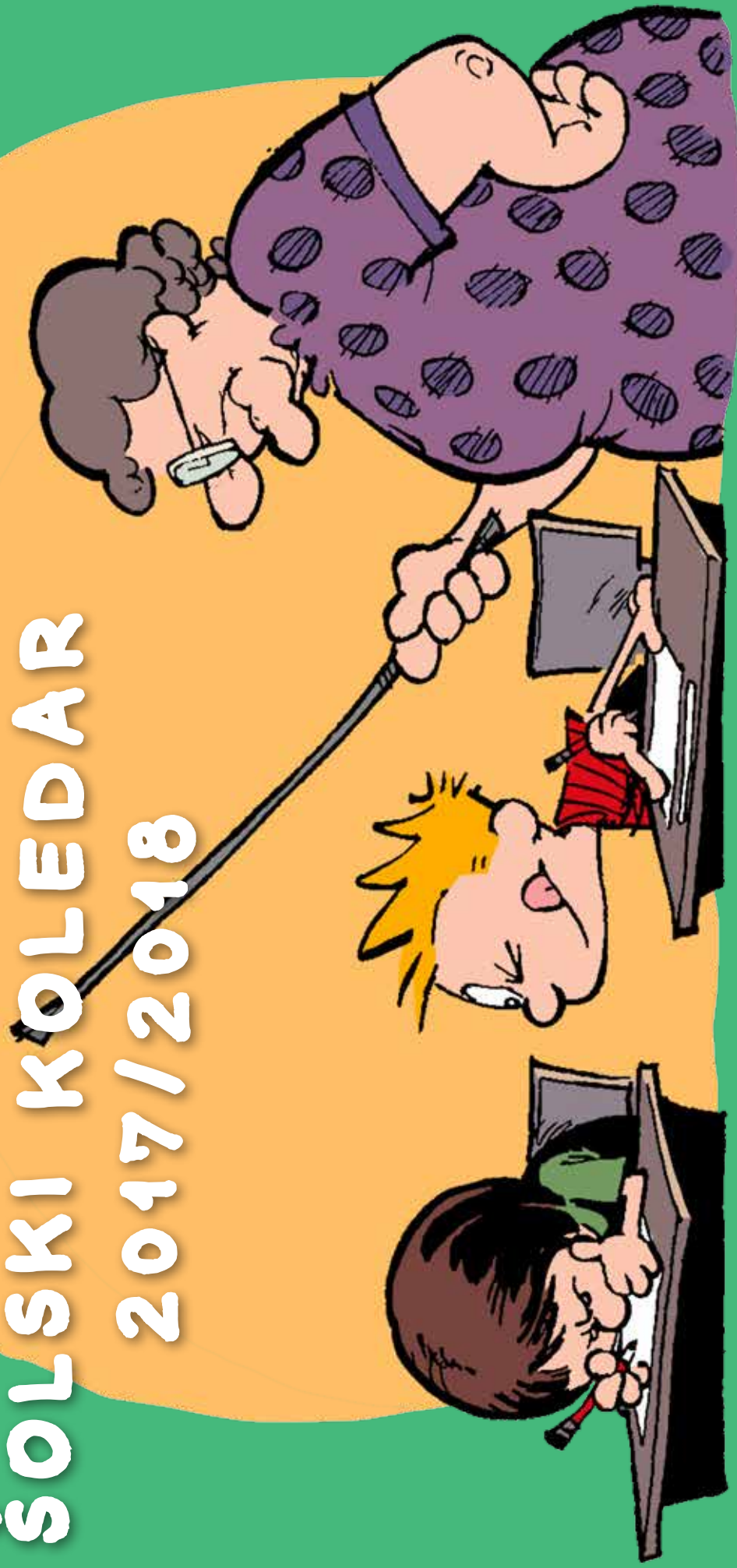
Uvodna predstavitev za učence Vsi drugačni – vsi enakopravni

Predstavitev je potekala s pomočjo Konvencije o pravicah invalidov (2008), ki je zapisana v lažje berljivi obliki in Vodniku po pravicah invalidov (2015), ki je prav tako izdan v lahko berljivi in razumljivi obliki. Oboje nam je predstavljalo idealno izhodišče ozaveščanja mladih o spoštovanju človekovih pravic, in o razlogu vključitve v šolski projekt: omogočiti invalidom, da bi imeli enake pravice in enake možnosti, kot jih imajo vsi drugi. Še posebej smo se dotaknili tematike vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi

Calvin in Hobbes

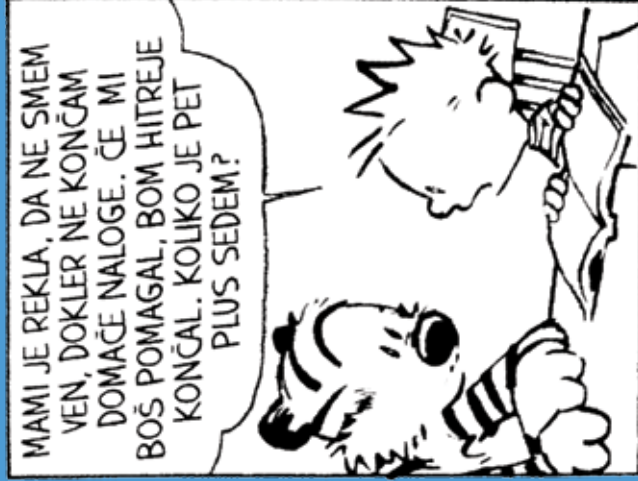
ŠOLSKI KOLEDAR

2017/2018

Strip iz Knjige Calvin in Hobbes

✚ DIDAKTA

SEPTEMBER

	1	2	3			
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

OKTOBER

					1	
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

NOVEMBER

	1	2	3	4	5	
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

DECEMBER

	1	2	3			
--	---	---	---	--	--	--

JANUAR

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

FEBRUAR

	1	2	3	4		
--	---	---	---	---	--	--

4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17
18 19 20 21 22 23 24
25 26 27 28 29 30 31

8 9 10 11 12 13 14
15 16 17 18 19 20 21
22 23 24 25 26 27 28
29 30 31

5 6 7 8 9 10 11
12 13 14 15 16 17 18
19 20 21 22 23 24 25
26 27 28

MAREC

1 2 3 4
5 6 7 8 9 10 11
12 13 14 15 16 17 18
19 20 21 22 23 24 25
26 27 28 29 30 31

APRIL

1
2 3 4 5 6 7 8
9 10 11 12 13 14 15
16 17 18 19 20 21 22
23 24 25 26 27 28 29
30

MAJ

1 2 3 4 5 6
7 8 9 10 11 12 13
14 15 16 17 18 19 20
21 22 23 24 25 26 27
28 29 30 31

JUNIJ

1 2 3
4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17
18 19 20 21 22 23 24
25 26 27 28 29 30

JULIJ

1
2 3 4 5 6 7 8
9 10 11 12 13 14 15
16 17 18 19 20 21 22
23 24 25 26 27 28 29
30 31

AVGUST

1 2 3 4 5
6 7 8 9 10 11 12
13 14 15 16 17 18 19
20 21 22 23 24 25 26
27 28 29 30

LEGENDA: ○ PRAZNIK, ○ POČITNICE,

☐ POČITNICE ZAHOD,

☐ POČITNICE VZHOD,

☐ ZAKLJUČEK OCENJEVALNEGA OBDOBJA

Jo Nesbø

ZBIRKA DOKTOR PROKTOR

Zabavni mladinski romani priznanega avtorja kriminalk Jo Nesba. Knjige so prežete s humorjem, hudomušnostmi, pustolovščinami in pozitivnimi vrednotami, predvsem pa je napete do zadnje strani. Knjige so prejele znak kakovosti Zlata hruška, po knjigah Prdoprašek doktorja proktorja in Časovna kad doktorja Proktorja so posneli tudi film.

Avtor knjig JO NESBØ (1960) je poznan kot eden najboljših piscev kriminalk na svetu. Njegovi romani z glavnim junakom detektivom Harryjem Holom so dosegli uspeh tako v njegovi rodni Norveški kot tudi drugod po svetu, navdušili so kritike, knjigarnarje in bralce. Njegove knjige so prevedene v štirideset jezikov, pogostokrat nagrajene ter redno na lestvicah najbolje prodajanih knjig.

potrebami, saj število otrok s posebnimi potrebami v rednih šolah narašča. Pogoji uspešne inkluzije je primerno socialno-emocionalno ozračje v šoli. Učenci s PP potrebujejo spodbudno okolje, razumevanje in tudi več časa za prilagajanje. Tudi s projektom, kot smo si ga zastavili, učitelji razvijamo socialne veščine in strategije vključevanja vrstnikov, da sprejemajo posebne potrebe učencev, da izvajajo različne oblike pomoči in tako oboji izboljšujejo komunikacijske in organizacijske veščine, učne dosežke in lastno samopodobo (Kavkler, 2008).

V drugem delu uvodne predstavitve so učenci poslušali pravljico Svetlane Makarovič: Veveriček posebne sorte. Učenci so izrazili in zapisali svoja občutja, če bi bili Čopko, na koncu so še ilustrirali poljuben odlomek.

Naslovnica PPT predstavitve za učence

Uvod v pravljico

Likovno in literarno ustvarjanje na temo invalidnosti

Učenci so skozi vse šolsko leto ustvarjali na temo invalidnosti, solidarnosti na različne načine; najraje so risali, pri čemer so uporabljali različne tehnike; radi so tudi pesnili, predvsem pa so po

vsaki dejavnosti zapisali bodisi svoje vtise ali pa daljše zgodbe. Z njihovimi izdelki smo okrasili šolske hodnike in učilnice.

Narisala Olivia Maria Copello, 3. a

Čeprav ne vidiš, slišiš ali hodiš,
vseeno čutiš svet okoli nas.
Veš, kdo te rad ima,
zato prijatelja ostaniva.

Neža Jurše in Ana Topolovec, 3. a

Narisala Mercedes Varga, 3. a

Povsod po svetu invalidi živijo
Ob pomoči njim je veselo naše srce
Lepo nam je, če družimo se
Življenje vendar samo eno je.

Teja Urleb in Olivia Maria Copello, 3. a

Druženje z varovanci VDC Polž - Enota Ruše

Obiskali smo Varstveno delovni center POLŽ – Enota Ruše, kamor so vključeni uporabniki z motnjo v duševnem razvoju po 18. letu starosti. Učencem smo predstavili in razložili njihov moto: »Vodi me, da uspeš sam.« Pod skrbnim vodstvom zaposlenih strokovnih delavcev se varovanci vključujejo

v delovno in socialno okolje. Skupaj smo preživeli nepozabne urice; sodelovali smo pri kooperacijskem delu za lokalno podjetje in skupaj izdelovali pujske iz gline. S strokovnimi delavci in uporabniki so učenci navezali pristanke stike in se ob zaključku obiska kar sami dogovorili za ponovno srečanje. Učencem smo pojasnili tudi pomen kratice POLŽ, ki nosi v sebi sporočilo: Pomagajmo Osmisliti Leta Življenja. Z našim medsebojnim druženjem smo stopili na pot k uresničitvi tega sporočila.

Izdelovanje pujskov iz gline

Sodelovanje pri kooperacijskem delu

Izvedba igre Veveriček posebne sorte za varovance VDC Polž - Enota Ruše

Že ob predstavitvi pravljice Veveriček posebne sorte ob pričetku projekta so učenci izrazili željo, da bi uporabnikom VDC POLŽ – Enota Ruše, zaigrali igrice po predstavljeni pravljici. Učenci so v šoli pred poukom in po njem pridno vadili svoje vloge, si naredili primerne kostume in se spremenili v veveričke, miške, zajčke,

šjo, kosa ... ter doživeto predstavili vsebino pravljice s tematiko strpnosti in sprejemanja drugačnosti. Dokazali so, da smo prav vsi na tem svetu nekaj posebnega. Imeli smo se lepo, uporabniki VDC so bili navdušeni, naši učenci pa ponosni. Igro so predstavili tudi svojim vrstnikom v šoli in staršem na skupnem srečanju. Vsi smo se strinjali s Pavčkovimi verzji:

Ta svet je lep, če nekomu nekaj daš.
Ta svet je lep, če nekoga rad imaš,
če stisneš roko komu, ki ga kaj boli.
Ta svet je lep, če si človek do ljudi.

(Tone Pavček)

Zabeležili smo tudi vtise uporabnikov, ki so postali naši prijatelji:

K nam so prišli otroci 3. b razreda OŠ Janka Glazerja iz Ruš. Predstavili so nam igrico »Veveriček posebne sorte«. Bila nam je zelo všeč. Igrali so učenci, ki so bili veverička, zajčki, kos, miške, replja ... Tudi peli so. Po igrici smo jim ponudili bombone, nam pa so prinesli kavico in kekse. Po končani igrici smo se poslovili. Učenci so odšli nazaj k pouku.

Monika Pliberšek, uporabnica VDC POLŽ, enota Ruše

Iz šole so prišli k nam učenci 3. b razreda OŠ Janka Glazerja. Predstavili so se v igrici »Veveriček posebne sorte«. Imeli so ušesa, narejena iz kartona, repe, čopke ... Po igrici so se priklonili, mi pa smo jim zaploskali. Razdelila sem jim bombone. Igrica mi je bila zelo, zelo všeč, poznam pa tudi to knjigo.

Jadranka Prah, uporabnica VDC POLŽ Maribor, enota Ruše

Ta zgodba me je spomnila na osnovno šolo in na drugačnost. Tudi mi smo igrali to zgodbo. Zgodba govori o nas, ki smo drugačni. Vsak je lahko drugačen. Otroci so lepo nastopili. Čestitam jim za trud in veseli bomo ponovnega druženja.

Sašo Martinjak, uporabnik VDC POLŽ Maribor, enota Ruše

Skupno druženje s predstavitvijo igre

Izvedba intervjuja s slepo osebo

Učenec Tine je samostojno podal pobudo, da opravi intervju z družinsko znanko, ki je slepa. Njegov intervju se je pričel z naslednjimi mislimi: »Nekaterim se invalidi smilijo, drugi so do njih nestrpni. Mislim, da je oboje narobe. 3. december je mednarodni dan invalidov, zato sem se odločil, da bom opravil ta intervju. Izbral sem tebe. Rad bi ti postavil nekaj vprašanj in prosim, da odgovoriš nanje.« Potek intervjuja je predstavil sošolcem.

Doživljajske delavnice

Izvedli smo doživljajske delavnice **Ne vidim; Ne slišim; Ne hodim** Na svojevrsten način so učenci pridobivali izkušnje vživljanja v druge, razvijanja strpnosti, odpravljanja predsodkov, sprejemanja odgovornosti, nudenja pomoči ter razvijali medsebojne odnose.

Vsaj za trenutek so naši učenci doživeli svet slepih, gluhih, gibalno oviranih ter pridobivali veščine, kako se približati osebam z invalidnostjo in jim po potrebi ponuditi pomoč.

Izposodili smo si invalidski voziček, hišnik nam je naredil bele palice, prijazna šivilja nam je zašila preveze za oči, učiteljice pa smo pripravile učne liste za ogledovanje z ustnic. Učenci so v delavnicah, ki smo jih izvedli po skupinah, premagovali številne ovire. Ugotovili so, da si morajo medsebojno pomagati ter si zaupati in se zanesti drug na drugega.

Prvič sem občutil, kaj vse se dogaja invalidom. Potrebujejo našo pomoč. (An Kumer, 3. a)

Težko je brati iz ustnic in hoditi z vezanimi očmi. (Maksim Mihelak, 3. a)

Ta dan je bil lep. Še posebej, ker smo občutili, kako težko živijo invalidi. (Jaka Grdadolnik, 3. a)

Delavnice so bile veliko presenečenje. Menim, da je bilo vsem zelo všeč. (Tina Vodušek, 3. a)

Mislim, da lahko invalidi živijo tudi tako lepo življenje, kot mi. (Tine Pušenjak, 3. a)

Uporabljali smo invalidske pripomočke. Ta dan si bom vedno zapomnila. (Olivia Maria Copello, 3. a)

Spoznal sem, kako si odvisen od tuje pomoči. (Jaka Mihelič, 3. a)

Začutila sem, kako je živeti kot invalid. Zdaj razumem svojega dedka. (Klara Dobaj, 3. b)

Bilo je lepo in upam, da ta dan še kdaj ponovimo. (Bor Prednik, 3. b)

Poskusili smo, kako je biti slep, gluh in invaliden. To je bilo za nas poučno. (Zara Lašič, 3. b)

Tega dneva ne bom pozabila (Lina Brečko, 3. b)

Premagovanje ovir s pomočjo sošolke
Vsi so želeli pomagati

Obisk gospoda Igorja Plohla s predstavitvijo osebne zgodbe

V mesecu juniju smo povabili na šolo gospoda Igorja Plohla, učitelja v bolnišnični šoli v Mariboru. Tokrat pa smo ga spoznali tudi kot pisatelja. Predstavil nam je svoje knjige, ob zgodbi o levu Rogiju pa tudi svojo osebno izkušnjo – nesrečo in življenje na invalidskem vozičku. Učenci so razumeli smisel življenjske zgodbe: da se je potrebno in vredno v življenju boriti, kot se je boril lev Rogi. Gospod Pohl nam je dokazal, da kljub tegobam in nesrečam, ki nas doletijo v življenju, nikoli ne smemo obupati. Njegova zgodba se je vseh učencev in učiteljev močno dotaknila.

S predstavitvami, kakršno je pripravil tudi za naše učence 3. in 4. razredov, ozavešča mlade o invalidnosti, strpnosti, optimizmu, zdravju, sreči in prijateljstvu. To pa so vrednote, ki bogatijo naše življenje.

Obisk Igorja Plohla
Učenci so zavzeto poslušali

Predaja slikanic in knjig šolski knjižnici

Učenci so v okviru projekta sodelovali tudi pri nakupu knjig Igorja Plohla: pravlјice Lev Rogi najde srečo,

avtobiografskega romana Ne domišljaj si in mladinske pustolovske zgodbe Pustolovščine v Prlekiji. Navedena dela so s ponosom na sami predstavitvi podarili šolski knjižnici z željo, da bi čim več učencev in učiteljev prebralo knjige.

Doniranje knjig za šolsko knjižnico

Izdelava zloženke o projektu

Ob zaključku projekta smo izdali zloženko, s katero smo obeležili cilje in dejavnosti projekta ter vse skupaj podprli s slikovnim materialom. Namen zloženke je, da se čim širši krog ljudi seznanijo z izvedenimi aktivnostmi. Razdelili smo jo staršem učencev, drugim vključenim ter vsem učencem, ki so pri projektu sodelovali. Prav tako smo o poteku seznanili učitelje na šoli pa tudi vodilne na pristojni občini.

ZAKLJUČEK

Šolski projekti pomenijo tako učencem kot učiteljem ter vsem drugim udeleženiim priložnost za učenje življenjskih veščin in razvijanje medosebnih odnosov ter socialnih spretnosti. Sodelovanje v projektih predstavlja izkustveno učenje. Ažmanova (2008) citira Jarvisa (1998, str. 47): »Izkustveno učenje je lahko definirano kot proces ustvarjanja in pretvarjanja izkušnje v znanje, spretnosti, vedenje, vrednote, čustva, prepričanja in zaznave. Je proces, v katerem učenci postanejo sami svoji.« Kakovostno izvedeni šolski projekti odigrajo v učenčevem življenju pomembno vlogo, prispevajo k razvoju njegovih potencialov. S sodelovanjem v projektih učenci prepoznajo svoje talente, interese, širijo socialno mrežo, spreminjajo vedenje, zadovoljujejo svoje potrebe, a se pri tem ozirajo tudi na potrebe in želje drugih, se učijo socialnih in komunikacijskih veščin, skratka, učijo se za življenje, v katerem spoštujemo in sprejemamo sebe ter druge.

Literatura in viri

- Ažman, T. (2008). Učenje učenja – kako učiti in se naučiti spretnosti vseživljenjskega učenja: priručnik za učence, dijake, učitelje, razrednike in svetovalne delavce. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Jereb, A. (2011). Učno okolje kot dejavnik pomoči učencem z učnimi težavami. V S. Pulec Lah, M. Velikonja. (ur.), Učenci z učnimi težavami: izbrane teme (str. 68–79). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kavkler, M. (2008). Uresničevanje inkluzivne vzgoje in izobraževanja v šolski praksi. V M. Kavkler, A. Clement Morrison, M. Košak Babuder, S. Pulec Lah in S. Viola. (ur.), Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom (str. 57–93). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Konvencija o pravicah invalidov: mednarodni sporazum o pravicah invalidov: lahko berljiv vodnik po konvenciji. (2008). Cveto Uršič in drugi (ur.). Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (Zbirka človekove pravice in invalidi). Dostopno na http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/konvencija_invalidi_lahki_vodnik.pdf, 2. 9. 2016
- Letni delovni načrt osnovne šole Janka Glazerja ruše 2016/2017. Dostopno na http://www.glazer.si/files/2015/09/LETNI_DELOVNI_NACRT_2016_17.pdf, 15. 6. 2017
- Magajna, L. (2008). Učne težave in šolska neuspešnost – kompleksnost, razsežnost, opredelitev. V L. Magajna idr. (ur.), Učne težave v osnovni šoli: problemi, perspektive, priporočila (str. 15–22). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Rozman, U. (2006). Trening socialnih veščin. Nova Gorica: Educa.
- Strategija vzgoje in izobraževanja v občini Ruše. (2017). Dostopno na https://ruse.si/fileadmin/user_upload/STRATEGIJA_VZGOJE_IN_IZOBRAZEVANJA_V_OBCINI_RUSE.doc15.6.2017
- Vodnik po pravicah invalidov. (2015). Cveto Uršič in drugi (ur.) Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/invalidi_vzv/Lahko_berljiva_in_razumljiva_oblika_Vodnika_po_pravicah_invalidov.pdf, 2. 9. 2016

ZAKAJ JE HUMOR POMEMBEN? / Snježana Marinovič, vzgojiteljica / Vrtci občine Žalec

Odločila sem se napisati nekaj o humorju, ki ga sama veliko uporabljam med otroki in sodelavci. Vedno sem naletela na prijeten odziv, kadar sem uporabila pravo mero humorja. Morda se premalo zavedamo, kako pomembno je naše notranje čute sprostiti in jih s tem bolje aktivirati. Rada sem nasmejana, ker to pomeni, da sem zadovoljna. Če sem zadovoljna jaz, potem bodo zadovoljni tudi otroci v moji bližini. S humorjem otrokom hudomušno približam znanje in spodbudim notranjo motivacijo.

UVOD

Humor je vrsta zabave in hkrati tudi oblika sporazumevanja med ljudmi, njen namen je spraviti ljudi v smeh in jih s tem razvedriti. Humor je beseda, ki pomeni predvsem razbremenitev. S smehom se sproščajo mišice, zniža se raven stresnih hormonov skratka počutje je prijetnejše. Zakaj je smeh tako pomemben? Sprosti telo in dušo, okrepi imunski sistem, sprošča hormon endorfin, ščiti srce, saj poveča pretok krvi. Smeh je univerzalen jezik, ki ruši vse meje: politične, starostne, spolne, jezikovne, družbene in rasne.

HORMON SREČE

Serotonin imenujemo tudi ‚hormon za srečo‘, saj igra glavno kemično vlogo pri občutenju sreče. Če ga imamo dovolj, nas preveva zadovoljstvo in dobro razpoloženje. Zaradi serotonina smo bolj sproščeni in se bolje počutimo, prav tako tudi bolj spimo. Če je v možganih premalo serotonina, se naše razpoloženje dokaj hitro poslabša, če je pomanjkanje preveliko, lahko postanemo celo agresivni. Strokovnjaki pravijo, da je količina serotonina odvisna od več dejavnikov. Med najpomembnejšimi so: človeška narava, hrana, ki jo uživamo, delo, ki ga opravljamo, in dejavnosti, s katerimi se ukvarjamo. Na tvorbo hormona pa vplivajo tudi različni dogodki v življenju. Ob veselih trenutkih ga imamo v telesu več, v stresnih situacijah pa nivo serotonina upade. Strokovnjaki razlagajo, da naj bi bila sreča predvsem spontano čustvo, ki je rezultat zapletenega možganskega in hormonskega delovanja.

ZAKAJ SE SMEJIMO?

Do komične situacije pride zaradi nenadnega neskladja med pričakovanim in resničnim razvojem dogodka, ko se nenadoma vsa interpretacija razvoja

dogodka za nazaj postavi na glavo. Smejimo se vicem in šalam, ki so toliko bolj smešni, kot je izviren pripovedovalec. Otroci se smeji tudi zaradi ugodja ali pa smo jih nasmejali zaradi naše obrazne mimike.

VZGOJNE KORISTI HUMORJA

Čeprav je vzgoja v predšolskem obdobju v vrtcu razumljena tradicionalno precej resna, pedagoški trendi v zadnjem desetletju promovirajo bolj sproščene okoliščine za vzgajanje in učenje. Poudarek je na zabavnejšem in zato učinkovitejšem učenju in vzgoji. Vzgojitelj naj bi v svoji strategiji dela uporabljal več smešnih anekdot ali sporočil, kar bi otroke pritegnilo in navduševalo. Tako bi humor v igralnici premagoval stres ali kratkočasnost. Ustvarjal bi se pozitiven odnos do vzgoje in spodbujalo bi zanimanje otrok. Seveda humorja ni, če nimamo smisla zanj.

SMISEL ZA HUMOR

Smisel za humor ima tri pomene, sklicujoč se na raziskave v povezavi s humorjem:

- konformističen pomen: oseba s smislom za humor se smeji podobnim šalam kot mi,
- kvantitativni pomen: oseba se veliko smeji in je ni težko spraviti v smeh,
- produktivni pomen: oseba druge spravlja v smeh (Peštaj, 2006, str. 6).

NEKAJ PRIMEROV IZ PRAKSE:

Med dopustom sem obiskala sodelavko v vrtcu, in medtem ko sem ji posredovala neke informacije, sem začutila, da me nekdo ščipa. Obrnem se in zagledam otroke, ki sem jih spremljala tri leta. Zakaj so me ščipali in se nasmihali? Ker so se spomnili naše igre

humorja in nesmiselnih trenutkov, ki so jim popestrili dan v vrtcu. Seveda sem se odzvala, kakor da jih prvič vidim in sem jih spraševala, kdo so. Otroci pa vsi hkrati: »Ja pa to smo mi nooo ...« smeh, neverbalne kretnje in koketiranje z očmi je bilo dovolj, da sem popustila in priznala, da se jih spomnim. Seveda sem jim namenila nekaj pozornosti, nato pa sem se posvetila pogovoru s sodelavko naprej. Za mano pride deček in mi prinese gumijastega dinozavra z odprtimi usti in se pohvali, da je njegov in mi ga dovolj prijeti. Svoj prst sem dinozavru približala in se zgrozila, kakor da me je ugriznil. V tistem trenutku polno smeha in otroci so se pridružili in želeli še. Tako malo je dovolj, da otrokom popestriš bivanje v vrtcu.

Na svoji delovni poti v vrtcu sem se srečevala s humorjem kar veliko. Včasih sem tudi kaj ušpičila. Velikokrat sem s humorjem prebila led med mano in starši. Nasmejani in zadovoljni starši z zdravo mero humorja bo tako vplival tudi na otroka. Nekateri starši se ob neformalnem pogovoru povsem sprostijo in povejo kakšno smešno drobtinico, pa jim jaz vrnem dve drobtinici v znak, da smo na pravi poti.

Ko sem delala z otroki v starosti 1–2 let, torej z najmlajšimi, sem se srečala z veliko joka, žalosti, stiske, nemoči. Otrokom sem se približala najhitreje tako, da sem pred njimi zganjala norosti. Na primer vzela sem kitaro v roke in pričela igrati nanjo. Zraven sem pela. Naj povem, da na kitaro ne znam igrati in sem kar tako v tri dni brenkala po kitari in vmes pela znane in manj znane pesmice. Verjetno vas zanima odziv otrok. Negibno so obstali in me gledali z odprtimi usti. Nekateri so se pozibavali, posamezniki pa so

se želeli dotikati kitare. Za trenutek je jok potihnil in nastal je balzam za ušesa. S sodelavko sva se odločili, da bova ob navalu joka pričeli z igranjem na kitaro in petjem. Uspevalo nama je. Nekega dne sva si na glavo nadeli klobuk, ki je moral biti najbolj čudaški. Otroke sva zjutraj sprejemali s klobukom na glavi in s tem razvedrili tudi starše, ki so čutili stisko ob predaji otroka v vrtec. Zajtrk smo pojedli in nato je sledila nega otrok. Z zanimanjem so naju opazovali in želeli so imeti ta klobuk. Otrokom sva ponudili manjše klobuke in pokrivala in že smo imeli spontano igro oblačenja. Ko je koncentracija otrokom padla, sva jim ponudili še čevlje in smo si natikali velika in mala obuvala. Otroci so se smejali najinim norostim, midve pa sva se smejali njihovi nerodnosti ob nošenju prevelikih čevljev (mojih seveda).

Moram opisati še eno dejavnost, ki je preseгла vsa pričakovanja. Otroci so z nama ostali še eno leto na željo staršev in so bili stari 2–3 let. Igro z barvami sva se lotili malo drugače. Oblekli sva se v bel kombinezon za enkratno uporabo. Igralnico sva po tleh zaščitili. Tempera barve so imeli na tleh v posodicah, priloženi so bili čopiči in valjčki iz pene. Otroci so dobili navodilo, da naju lahko pobarvajo po kombinezonu. Lahko s čopičem, valjčkom ali pa kar z rokami. Na začetku nihče ni pristopil,

le opazovali so. Potem sva se midve lotili barvati kar druga drugo in sva se smejali. No, potem pa so prvi najbolj pogumni pristopili in ugotovili, da je zadeva luštna. Barva je bila hladna na dotik, zato sva še rahlo poskakovali in spuščali smešne zvoke. Otroci so si dali duška in prav vsi so aktivno sodelovali, se opazovali med sabo, nekateri celo skakali od zadovoljstva. Igralnica je bila v trenutku prepojena otroškega smeha in radosti. Ob igri so prepoznavali barve, jih poimenovali, opisovali, kateri del telesa barvajo ... Dejavnost smo nekako morali zaključiti zaradi časovne stiske in rutine seveda. Takrat so otroci pomagali pri slačenju najinih kombinezonov in se pri tem še sami dodobra pobarvali. Zopet smeh, navdušenje. Skupaj smo odšli v umivalnico, kjer smo se umili in marsikaterega otroka sva morali preobleči. V času oddajanja sem staršem na kratko povedala, kako je potekal današnji dan in se obenem opravičila za madeže na majicah in hlačah. Prav vsak starš je sprejel obvestilo z odobravanjem in pohvale so bile na mestu. Je pa res, da sem imela kar nekaj dela s pospravljanjem, medtem ko so otroci z vzgojiteljico odšli v garderobo, kjer so se pogovarjali o pravkar končani dejavnosti. Otroci so se sprostili, ustvarjali, raziskovali in se utrudili. Midve pa sva tudi utrujene obsedele v času počitka in se pohvalile med sabo.

Vedno je dobro imeti kakšen vic v ro kavu, da nasprotnika in sebe nasmejiš. Svojo pozitivno energijo s kančkom humorja bom razvijala še naprej. Za zdaj nisem imela priložnosti delati s starejšimi otroki od štirih let, tako da nimam izkušnje, kako razvit smisel za humor imajo otroci pri tej starosti. Tako kot uganke so zanimivi vici za otroke, pri katerih mora otrok prav tako povezovati in dobro poslušati, da razume bistvo šale.

ZAKLJUČNA MISEL

Humor nosi v sebi vsak človek, le uporabiti ga mora. Otroci v njihovem predšolskem obdobju potrebujejo smeh in humor. Osebnostno mnenja, da je humor izredno pomemben kot vzgojno sredstvo tako v vrtcu kot doma. Starši uporabljajo humor kot način vzgoje, vzgojitelji in učitelji pa kot pristop k otroku in izvajanju dejavnosti. Če bomo s humorjem pristopili k otroku, nas bo vedno vesel in nam bo prisluhnil.

Viri

- Peštaj, M. (2006). *Kako otroci prepoznajo humor in se nanj odzivajo*. Panika: širimo psihološka obzorja 10 (3) str.6.

ŠOLANJE OTROK V POSEBNEM PROGRAMU IN MOŽNOSTI PO KONCU ŠOLANJA /Andreja Janežič,

profesorica defektologije za motnje vedenja in osebnosti ter domske pedagogike

Downov sindrom ali trisomija 21 je kromosomska motnja. Na enainvajseti spolni kromosom se prilepi še en kromosom. Ljudje z Downovim sindromom imajo motnjo v duševnem razvoju, značilne obrazne poteze, ki so kratek nos, navpična očesna guba, nizek mišični tonus, širši razmak med očmi, ena prečna brazda namesto dveh in tako dalje. Te ljudi spodbujamo, da čim več tekajo, skačejo, plezajo, ker imajo ohlapno mišičevje. Imajo povečan apetit in je zato treba še posebej paziti na uravnoteženo prehrano. Pri osebah z Downovim sindromom je prisotna manjša odpornost pred prehladi in slabši vid.

»Ko sem spoznala, da je Dagmar otrok z Downovim sindromom, sem vedela, da se bo naše življenje spremenilo. Nikoli pa si nisem mislila, da bo ta otrok, ki je padel med nas kot zvezda, razširil naše obzorje in spremenil naša merila.«¹ Tako

je zapisala mati o deklici z Downovim sindromom.

Vem, da težko sprejmemo, da je otrok drugačen, vendar rodil se je, tu je in takšnega ga moramo sprejeti. Ti otroci so bolj čustveni, čutijo slabo voljo, opazijo, da imaš novo frizuro, nov parfum.

Ne poznajo tekmovalnosti, vedno le sočutje in pomoč. Sem profesorica defektologije in vsakodnevno se srečujem z otroki s posebnimi potrebami in njihovimi starši. Že šestnajst let poučujem v posebnem programu vzgoje in izobraževanja. V mojem razredu so trenutno štirje otroci z zmerno motnjo

¹ Lehmann D., 1988, str. 13.

v duševnem razvoju, na domu pa poučujem učenko s težjo duševno motnjo.

ŠOLANJE

Otroci z zmerno, težjo ali težko duševno motnjo potrebujejo kontinuirano pomoč. Ti otroci ne morejo živeti sami oziroma potrebujejo stalno pomoč in nadzor. Obiskujejo posebni program, ki se deli na obvezni del, ki vključuje prvo, drugo in tretjo stopnjo in vsaka od njih traja tri leta. Sledi prehod v četrto stopnjo, ki zopet traja tri leta. Otroci šolanje lahko potem nadaljujejo tudi v neobvezni peti stopnji. Za konec je organiziran še petletni del – program Učenje za življenje in delo, ki vključuje šesto stopnjo. Sem se učenci vpisujejo z enaindvajsetim letom starosti, ostanejo pa lahko do dopolnjenega šestindvajsetega.

Program od prve do pete stopnje vključuje celo paleto različnih predmetov, katerih cilj je navajati na skrb za zdravje in samostojno življenje, pridobivati osnovna znanja in spretnosti in navajati na čim bolj aktivno, delno samostojno vključevanje v okolje. Pri razvijanju samostojnosti otrok z učenjem osvaja hranjenje, osnovne higienske navade, oblačenje, varnost in osebno urejenost. Splošna poučenost zajema tri področja, ki so spoznavanje okolja, jezik in matematika. Pri predmetu gibanje in šport skrbimo za otrokovo kondicijo in splošno gibalno ozaveščenost. Poleg omenjenih predmetov se poučujejo še glasbena, likovna in delovna vzgoja.

Program v šesti stopnji vsebuje drugačen predmetnik: splošna poučenost, razvijanje in ohranjanje samostojnosti, kreativna znanja (glasba, ples, drama, likovna dejavnost, fotografija in videokamera), rekreacija in šport, učenje za aktivno preživljanje prostega časa, razvijanje aktivnega državljanstva, intimno življenje in odnosi med spoloma ter nazadnje še delovne in zaposlitvene tehnike.

Vsak otrok, ne glede na stopnjo, je individuum zase, vse mu je potrebno prilagoditi, sploh glede na njegove zmožnosti in njegova močna področja (nekdo računa do sto, drugi pa

prepozna le števila do pet). Otroci lahko v posebnem programu ostanejo do svojega šestindvajsetega leta, nato pa se vključijo v Varstveno delovni center (VDC), če dobijo prosto mesto v njem. Program je tam raznolik, še posebej pa mislim, da bi bilo treba izvajati dejavnosti, ki bi še bolj utrdile mladostnikovo samozavest, veselje do življenja, kjer bi člani zavoda postali pomembni, si še bolj utrjevali komunikacijske veščine in izboljševali svojo pozornost ter vztrajnost.

DOBRA PRAKSA

Kaj vse pa lahko naredimo mi, da bi se ti otroci bolj vključevali v družbo, da bi si ti otroci krepili samozavest? Eden izmed mladostnikov, ki ga poučujem in ima Downov sindrom, obiskuje trgovnico, ki jo je ustanovilo društvo Verjamem vate. To je združenje staršev z izkušnjami in znanjem o otrocih z motnjo v telesnem in duševnem razvoju. Trgovnico obiskuje sedem otrok, ki so stari nad osemnajst let z zmerno duševno motnjo. Idejo o trgovnici sta dobili materi otrok z Downovim sindromom, ki sta želeli svoja otroka vključiti v trgovnico, kjer bi si nabirala izkušnje, komunicirala, prodajala, urejala police, utrjevala delo z denarjem, izdajala račune na računalniku, se kulturno in tekoče izražala z osebami iz širšega okolja. Tam se prodajajo rabljena oblačila, nekatera tudi reciklirajo. Njihov slogan je »iz rok v roke za dober namen«. Financirajo se trenutno izključno sami s prodajo izdelkov. Pomagajo jim prostovoljci, za pomoč so zaprosili tudi občino Domžale. Poleg naštetega skušajo pridobiti evropska sredstva, da bi lahko nekoč njihova trgovnica postala dnevni center. Mislim, da je to primer dobre prakse, saj ne vidim veliko možnosti za te otroke, da bi se aktivno vključili v širšo družbo. Trgovnica je posebne vrste, saj v njej pomagajo mladim, ki se zaradi svoje motnje, svoje drugačnosti ne morejo redno zaposliti. Tudi ti mladostniki bodo s tem, ko si bodo nabirali izkušnje, doprinesli sebi in okolju.

ZAKLJUČEK

Ko mladostniki končajo šolanje v posebnem programu, se zelo težko kam vključijo. Čakalne vrste v VDC-jih so

dolge. Ali naj ta mladostnik ostane doma, da bo še hitreje izgubljal že tako težko pridobljeno znanje? Mislim, da bi si morala današnja družba prizadevati, da bi odprla čim več takih trgovnic, lokalov, pekarn, v katere bi vključevali mladostnike s tako vrsto motnje. Ti bi bili v okolju še bolj sprejeti, čutili bi se ljubljene, pomembne in potrebne.

Literatura

Lehmann D., Dagmar. Ognjišče, Koper, 1988.

Internetni viri

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/posebni_program/Posebni_program_vzgoje_in_izob.pdf

Jaka na delovnem mestu

Pohod na Sv. Primoža

Tehnična delavnica – izdelovanje listov iz fimo mase

TEDEN VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA / Saša Klemenc, prof. razr. pouka, dipl. vzg. predšolskih otrok, koordinatorica TVU / OŠ Rodica

Teden vseživljenjskega učenja (TVU) je najvidnejša promocijska kampanja na področju izobraževanja in učenja v Sloveniji. Projekt usklajujejo na Andragoškem centru Slovenije in ga prirejajo v sodelovanju s stotinami ustanov, skupin in posameznikov po vsej državi pa tudi onkraj naših meja. Z njim se opozarja na vseprisotnost in tudi pomembnost učenja – v vseh življenjskih obdobjih in za vse vloge, ki jih posameznik v svojem življenju prevzema.

Vsi, ki projekt soustvarjamo, bodisi v vlogi izvajalcev prireditev bodisi kot udeleženci, prispevamo k udeležanju slogana »Slovenija, učeča se dežela«. TVU je član mednarodnega gibanja festivalov učenja. Zavod gluhih in naglušnih Ljubljana je bil tudi letos območni koordinator in je usklajeval več kot 45 šol, vrtcev in drugih podizvajalcev.

Pridružila se jim je tudi naša osnovna šola z različnimi tematskimi delavnicami. Tematske delavnice smo izvajali v uradnem (12. do 21. maja in razširjenem, 12. maja do 30. junija 2017) terminu. Z veseljem se jim bomo na Tednu vseživljenjskega učenja pridružili tudi v šolskem letu 2017/2018. Sodelujočim učencem so bile izvedene tematske delavnice zelo všeč. Izrazili so celo željo, da bi jih izvajali skozi celo šolsko leto.

Tibetančki z meditacijo

Učiteljica Petra je učencem predstavila 5 tibetanskih vaj, ki so jih izvajali tudi učenci. Tibetanske vaje krepijo naš imunski sistem, oblikujejo postavo, sproščajo napete mišice, krepijo ohlapne mišice, vzpodbujajo hormonsko delovanje, dvigujejo energijo ... Tibetančki so sklop petih vaj, znanih kot 5 tibetanskih vaj ali Vrelec mladosti, ki omogočajo telesu prost pretok energije, povežejo telo, um in duha, hkrati pa otroka sprostijo. Po izvedenih vajah so se učenci umirili in se predali poslušanju meditacijske pravljice Samorogovi škratki.

SAMOROGVI ŠKRATKI (C. Žmahar)

Zapri oči, kajti čas je za čarobno ježo. Danes te čaka čudežni samorog v svoji lepi staji. To bo prav posebno darilo zate. Toda, da prideš do te čudežne staje, potrebuješ nekaj miru. Ker veš,

ta staja je nežna in malce skrita pred svetom. Ravno ti lahko danes vstopiš vanjo in spoznaš to čudovito bitje, ki biva tam.

Se sedaj pripraviva? Mirno dihaj in začuti, kako prijetno je v tvojem telesu. Začuti mir, začuti čarovnijo v sebi. Kaj praviš, si želiš popotovanja v čudežno deželo? Želiš spoznati svojega samoroga? Tako dobro se počutiš, tako zelo sproščeno. Tvoje roke in noge so popolnoma mehke. Tvoja pljuča mirno zadihajo. Globok vdih, globok izdih. Globok vdih, globok izdih. Še enkrat: globok vdih, globok izdih. Sedaj pred tvojimi očmi zapleše nešteto prelepih barv, ki se svetijo v noči in ko se združijo v eno, opaziš, da so zgradile čarobni most. Poglej ga, kako lep je. Veš, to je čarobni most, ki vodi v samorogovo deželo. In ker je v tebi takšen mir in takšna nežnost, ti most dovoli, da ga prečkaš ter te tako povabi k čudežni staji. Sprehodiš se, opazuješ, uživaš. Uživaš v čudežni deželi, ki je tukaj. Le zate.

Čudežna staja je staja, ki se sveti v lepi zlati svetlobi in ti kaže pot. Ta čarobna dežela je okopana v svetlobi lune. Luna je položila noč na zemljo in tebi odprla vrata do tega skrivnega sveta, ki je tukaj zate. Pa le pojdi do te staje. Pokukaj, vstopi. Poglej, tam te čaka prelep samorog, njegov kožuh se sveti v belo srebrni svetlobi. Tako zelo čaroben je, tako zelo je lep. Dovolj, da pobožáš ta njegov magični kožuh. Pobožaj ga. Ko se dotakneš samoroga, te nežno pogleda in ti preko svojih ljubeznivih oči sporoči, da ti danes želi pokazati svoje čarobne škratke, ki imajo zate prav posebno darilo. Zagotovo te že zanima, kaj je to darilo, kajne? Pridi, sedaj ti bo samorog pokazal, kaj je to darilo. To čarobno bitje poklekne,

da se lahko vzpneš nanj in se oprimeš njegove grive. Še malo ga pobožaj, kajti kmalu bosta pripravljena, da zapustita stajo in se sprehodita skozi deželo. Skozi deželo, ki jo objema noč.

In sedaj pojdeteta, pogumno zakorakata in čeprav je noč, vidiš prav vse, kajti ta dežela ti sedaj pošlje samorogovo darilo. Ko se sprehajata med drevesi in prelepim grmovjem, k tebi priletijo leteči škratki. Veš, ti škratki so prav posebni, saj se svetijo v temi. Tako lepo je nebo, ko zaplešejo pred tvojimi očmi. Tako zelo lepi so. Imajo velika krila, da lahko letijo. In svetijo se kot najlepše zvezdice neba.

Nekaj časa samo opazuješ te škratke, tako zelo te očarajo. Poglej, koliko jih je. Toliko. Samo zate.

O, pogledaj, ti čarobni škratki tudi govorijo. Eden izmed njih je sedaj čisto blizu tebe in ti reče: »Mi smo leteči škratki veselih misli. Smo leteči škratki radosti, sreče, veselja, smeha. Smo vse, kar si želiš. Pozdravljamo vaju s samorogom na naši osvetljeni poti. Ko bosta hodila po njej, se vaju bodo dotikale lepe misli. Zato se prepusti tej ježi in nas opazuj. Vsak izmed nas ti prinaša eno lepo misel. To misel takoj začutiš v sebi in jo prepoznaš, katera je. Vsak izmed nas ti bo prinašal same lepe stvari. Zato kar pojdi. Kaj prepoznaš v nas? Lahko opaziš, kdo smo in kaj lepega ti sporočamo. Prisluhni našemu šepetu.« Škratki govorijo in ti lepe misli delijo.

Pravljčna joga & pravljica

Pravljčna joga & meditacija je učence popeljala v pravljčno deželo, kjer so učenci spoznavali osnovne elemente joge in problematiko pravljice

Kraljična. Pravljčna joga je vodena vadba, posebej oblikovana za otroke od najnežnejše starosti naprej. Otrokom omogoči srečanje s to več tisoč let staro znanostjo na igriv in privlačen način. Otroci se spoznavajo s svojim telesom, naučijo se osnovnih jogijskih poz in preprostih dihalnih tehnik ter se ob tem odlično zabavajo. Pravljčna joga je namenjena otrokom vseh starosti. Vadi se v starostno različnih skupinah, najmlajši vadijo skupaj z mamicami, očki, babicami oziroma z nekom, ki mu zaupajo. Pravljčna joga je lahko čudovita izkušnja tudi za celotne družine. Otroci so naravni jogiji. Njihova telesa so prožna, dihajo globoko in spontano skozi nos, imajo dobro telesno držo in popolnoma odprt odnos do življenja. Zanima jih ta trenutek, tukaj in zdaj. **V nasprotju z vsemi drugimi prostočasnimi dejavnostmi je joga netekmovalna in uči učinkovitih tehnik sproščanja. Ponuja odlično orodje za spopad z današnjim hitrim in površnim svetom.**

Risanje z gibanjem

Učenci so ustvarjali risbe s svojim gibanjem. V pomoč jim je bila dana slika na platnu. S koščki krede med prsti stopal, rok itd. so se gibali po velikih rolah papirja.

Mandale

Učencem, ki so bili vpisani v podaljšano bivanje, smo predstavili mandale. Mandale večjega formata so izdelovali in ustvarjali sami. Delavnica je bila izvedena v razredu in na zunanjem šolskem igrišču. Pri risanju mandal je zanimivo to, da lahko tudi sicer smiselno zaposlimo otroke ne glede na vsebinski pomen. Barvanje mandal ustvari v razredu umirjeno, sproščeno in ozaveščeno vzdušje. Otroke barvanje mandal sprošča, umirja in izboljšuje koncentracijo. Pri barvanju sta aktivni tako leva kot desna možganska polovica, kar ustvarja v otroku notranje ravnovesje. Mandale harmonizirajo in aktivirajo procese samozdravljenja. Risanje ritmičnih krogov na igriv in fantazijski način spodbuja otrokove sposobnosti motoričnega razvoja, prav tako zahteva koncentracijo, pozornost, vnaša v njegovo življenje red in strukturo. Motorika rok in številnih ponavljajanj krožnih likov ustvari delovni ritem, ki sprosti in osvobodi veliko pozitivnega v notranjosti otroka. V njem prebujajo najlepša čustva, kot so resnica, ljubezen, sočutje, lepota in dobrota, vrednote, ki so priznane v vseh kulturah na svetu.

Sladoledna & Smoothie delavnica

Učenci so pripravili sladoled ter smoothie, napitke iz jagod. Uporabili smo sadje, ki je bilo tisti dan pri šolski malici. Učenci so sami razrezali jagode ter jih dali v zamrzovalnik, da so zamrznile. Nato so jih dodali v mešalnik in dodali malo sladkorja. Jagode in sladkor so zmešali ter dodali še malo tekočega jogurta in sladoledni napitek je bil pripravljen. Jagodni smoothie so učenci pripravili iz svežih jagod in malo jogurta.

PARTICIPACIJA OTROK V UVAJALNEM MESECU – UTRINEK IZ VSAKDANJE PRAKSE / Vesna Jarh, dipl. vzg. /

Vrtci občine Žalec

Otroci imajo zamisli. Razmišljajo preprosto, neposredno, inovativno, impulzivno ... Jih poslušamo, slišimo, upoštevamo?

V svojem prispevku se bom osredotočila na participacijo otrok v vrtcu, posebej pa želim izpostaviti primer izvedene participacije otrok v uvajalnem mesecu. V vrtcih je koncept participacije otrok pri načrtovanju in izvedbi dejavnosti še vedno pogosto izpuščen iz vsakodnevne prakse, ali pa ne zaživi v tolikšnem obsegu, kot bi bilo zaželeno. Batistič Zorec (2010) ugotavlja, da je participacija v današnjem času v vrtcih zelo aktualna (popularna) tema. To pa ne pomeni, da je široko uveljavljena v vrtcih, saj je, kot ugotavlja, bolj retorika kot dejanska praksa. Tudi rezultati raziskav (Turnšek, 2009) so pokazali, da imajo otroci v vrtcih le redko priložnost izraziti, kaj želijo. Za uspešnost in kakovost uvedbe participacije je pomembno, da se le-ta premišljeno pojavlja od predšolskega obdobja naprej. Moja razmišljanja, kako uresničevati participacijo otrok v vrtcu, so pogojevala odločitev, da že v mesecu septembru poskusim otrokom omogočiti kar največjo participacijo v oddelku, da se izkusijo kot delujoči posamezniki.

Sprva nisem vedela, kako se tega lotiti, zato sem nastavila vprašanja in iskala strokovne odgovore, na katera večina nisem dobila odgovora. Prepustila sem dogajanju prosto pot in čakala odziv na vprašanja: Ali lahko že septembra vključujem otroke v načrtovanje, kako bi to počela, koliko možnosti naj jim dam, kako otrok razume sodelovanje, kako mi bo uspelo zblížiti idejo otroka z mojim predlogom?

Kdaj sploh lahko govorimo o participaciji?

Ko govorimo o otroški participaciji, govorimo o tisti vrsti aktivnega udeleževanja otrok v družbenih situacijah, ki jih povečini še vedno obvladujejo in regulirajo odrasli, še zlasti, ko gre za področja, kjer otroci še niso sposobni sami tvoriti lastnih mnenj ali pa za to še niso dovolj zreli (James in James, 2008; v Močnik, T., 2012).

Sonja Rutar (2012) v svojem prispevku obravnava vprašanja, ali je participacija otrok sploh mogoča in ali gre zgolj za navidezno participacijo. Avtorica poudarja, da uresničevanje načela participativnosti zahteva dialoško soočanje pojmovanj otroka in otroštva v različnih sociokulturnih okoljih, ki vzpostavljajo načine manifestacije in priložnosti otrokovega izražanja ter vsebin in oblik soudeležbe otroka v njegovem življenju. Prav zato, kot za piše, se začne prva možnost uresničevanja načela participativnosti in participacije otrok z resno refleksijo podobe o otroku in z vprašanji: kdo

je otrok, kaj od njega pričakujemo, katere zmožnosti mu pripisujemo in kakšna je njegova vloga sedaj, v tem svetu, in končno, kaj je otroštvo. Zlasti ko gre za participacijo v vrtcu, piše S. Rutar, bomo morali biti v prihodnosti pri njeni implementaciji pozorni tako na vsebino (o čem otroci odločajo, soodločajo) kot na stopnjo otrokovega vpliva, ki se kaže v stopnjah participacije.

Participacija otrok – vredno, pomembno, smiselno

Predšolsko obdobje je temelj za vse nadaljnje življenjske konkretne izkušnje, ki jih otroci pridobivajo postopoma. Zato moramo otroke opazovati, spremljati, dokumentirati njihove dosežke, uspehe in interese uresničevati preko učnega okolja ter aktivnosti smiselno nadgrajevati. Nudimo jim možnost eksperimentiranja, raziskovanja in aktivnega participiranja v samem vzgojno-učnem procesu. Tako se učijo postati kritični; samostojni, znajo povedati, se izražati v različnih oblikah, sprejemati, se prilagajati (Vonta, 2009).

Kurikulum (1999) navaja, da na ravni načrtovanja dejavnosti in na ravni organizacije prostora in časa omogočamo otrokom, da izbirajo med različnimi dejavnostmi in vsebinami glede na njihove želje, interese, sposobnosti, razpoloženje in podobno. Pri tem je pomembno, da gre za izbiro med alternativnimi dejavnostmi in vsebinami, ne pa za izbiro med sodelovanjem in nesodelovanjem, aktivnostjo

in neaktivnostjo »usmerjeno zaposlitvijo« in prosto igro. Torej je otrokom omogočeno predvsem izbiranje med različnimi dejavnostmi, vsebinami ipd., ne pa tudi aktivna participativna udeležba pri načrtovanju, organizaciji in izvedbi dejavnosti. Otroci večkrat odločajo in izbirajo med možnostmi, ki jih v določenih okvirjih ponudijo vzgojitelji, zato ne moremo govoriti o participaciji.

Večina strokovnih delavk si zamisli svoj načrt izvedbenih oblik dela in od njega načeloma ne odstopa. Dоследnost je sicer ena od lastnosti, ki je nujna pri izvedbi načrtovanega, a vseeno obstaja tudi nasproten vidik, ki je prav tako zelo pomemben. Vzgojitelj mora vzpodbujati otroke k izbiri ponujenih dejavnosti, saj je kreativnost le ena izmed lastnosti, ki jo je potrebno razvijati in ne dušiti. Z neprestanimi sugestijami med aktivnostjo otrok pa delamo ravno nasprotno – dušimo kreativnost.

Aktivna participacija otrok v oddelku

V vrtcu so vsakodnevne oblike sodelovanja odraslih in otrok. Aktivna participacija je sodelovanje otrok v sklopu skupine skozi vsakodnevne spontane pogovore, oblikovanju idej, planiranju aktivnosti, oblikovanju pravil življenja in dela v skupini.

Izhajajoč iz neposrednega dela z otroki ugotavljam, da je za uspešno implementacijo participacije v življenje v oddelku potrebna prilagoditev oblik in

vsebin participacije. Le-te naj izhajajo iz otrokovih realnih zmožnosti, sposobnosti ter njihove razvojne stopnje, kot tudi védenja, da otrok potrebuje aktivno podporo odraslih pri oblikovanju vsakodnevnega participiranja.

Najlažji način je, da otroke pustimo, da se na začetku igrajo. Pustimo jim, da so glavni akterji v igri in v veliki večini samega procesa izvedbe. Otroke je treba osvoboditi bremena neprestanega sledenja raznim navodilom. S tem bodo dani pogoji za svobodno izražanje otrok, individualno rast in razmišljanje. V praksi to pomeni, da enostavno nekatere odločitve prepustimo otrokom. Otroci imajo potrebe, želje, ideje in mnenja, za katere bi morali biti odrasli odprti in jih vključevati v načrtovano in izvajano pedagoško delo.

September – kako se pripraviti nanj in predvsem, kako se pripraviti na nov začetek?

September je uvajalni mesec, priložnost za nov začetek zase in za otroke, njihova pričakovanja novih dogodivščin in spoznavanj. Pri načrtovanju uvajalnega meseca me je iz leta v leto nekaj silno motilo. Usmerjena sem bila zgolj v izbor primernih tem, iskanju informacij o predvidenih načrtovanih temah, ki jih bom predstavila otrokom. Le zakaj tako? sem se spraševala. Poskusila bom drugače.

Prednostna naloga, ki sva jo s pomočnico skupaj oblikovali, je dejavna participacija otrok. Prevladujoči način dela v mojem oddelku je aktivno učenje in raziskovanje. Zato bodo igralnica, igrišče in ožje okolje mesto učnih izzivov, kjer bodo otroci raziskovali, primerjali, spoznano ubesedili, se učili izražati, argumentirati, predlagati svoje sugestije. Otroci se bodo naučili več, če bodo delali sami.

Vsak dan se bo začel s pogovori v jutranjem krogu, kar bo ustaljen način dela preko celega šolskega leta. Tu bomo vključevali otroke, njihova priporočila, izražanja idej in zamisli. Ta čas pogovora bo otrokom nudil priložnost za participativno sodelovanje in soustvarjanje.

PLANIRAN NAČRT

GLOBALNI CILJI:

- *Doživljanje vrtca kot okolja, v katerem so enake možnosti za vključevanje v dejavnosti in vsakdanje življenje ne glede na spol, telesno in duševno konstitucijo, nacionalno pripadnost, kulturno poreklo, veroizpoved itn.;*
- *Spoznavanje samega sebe in drugih ljudi;*
- *Otrok je aktivno vključen v dejavnosti in njihovo načrtovanje.*

CILJI:

- *Otrok spoznava, da vsi, odrasli in otroci, pripadajo družbi (skupini) in so pomembni;*
- *otrok ima možnost razvijati sposobnosti in načine za vzpostavljanje, vzdrževanje in uživanje v prijateljskih odnosih z vsemi otroki (reševanje problemov, pogajanje in dogovarjanje, razumevanje in sprejemanje stališč, vedenja in občutja drugih, menjavanje vlog, vljudnost v medsebojnem komuniciranju itn.)*

V uvajalnem mesecu smo ozaveščali sprejemanje različnosti, drugačnosti kot spoznavanje otrok znotraj skupine. Navajali smo se na nove prostore, na druge odrasle in osnovali centre aktivnosti (kotičke). Nastajali so prvi skupni dogovori, pogovori in skupna pravila. Največji poudarek je bil na formativnem spremljanju otrok pri igri in učenju. Sodelovanje otrok, izražanje njihovih mnenj in predlogov je omogočalo njihovo večjo vpetost v dogajanja. Njihovi predlogi, ideje pa so bili upoštevani pri načrtovanju aktivnosti in izvedbi dejavnosti. Bistvo

participacije uvajalnega meseca je bilo vključevanje otrok v predlaganje, kaj bi radi delali, kako bomo to izvedli, kaj bomo potrebovali in kje lahko to naredimo. Pri tem je seveda ključnega pomena, da so otroci dejavno vključeni v proces, kar med drugim predpostavlja, da imajo možnost participacije.

Nastal je TEMATSKI PLAKAT OTROŠKIH IDEJ.

Moji predlogi, besedni komentarji in dejavno vključevanje v igro so dvignili otrokovo igro nad raven, ki jo je sposoben otrok doseči sam. S pomočjo in podporo mene kot partnerja v dejavnosti otrok so postopoma napredovali do samostojnega obvladovanja te dejavnosti.

Otroci participirajo ideje za dejavnosti:

... Da bi kaj ustvarjali, lahko bi delali iz testa, plastelina, mivke ...; lahko bi naredili ladvice, takšne, kot smo jih zadnjič ...; midva bi pa gradila ...; lahko bi naredili vrtec, tako veliko hišo, pa vse nas v njej ...; svojo mapo lahko naredimo ...; pa lutke na palici in lutkovno predstavo bi igrali ...

Otroci povedo ali pokažejo, kaj o predlagani vsebini ali problemu že vedo:

... A veš testo naredimo sami ... damo moko, vodo, sol ... če hočemo barvnega, še barvo. Pa ne sme se pacat ...; ja, mivka se podre, težko je gradit, luknje pa lahko delaš ...; ko pa narediš ladjico, ji lahko še kaj dodaš, zastavo, sidro. Ma rabiš pa stvari ...; vrtec je tako velik, zato rabimo veliko škatlo. Kje jo bomo dobili? Od hladilnika je velika, pa od omare ...; lani smo tudi delali mapo. Ti si pomagala. Mi smo vsak svojo naredili pisano ...; palčke lahko dobimo od drevesa. Lutka je pa iz papirja. Da jo damo na palico, potrebujemo lepilo ...

Otroci dajejo ideje, kaj bi se na določeno vsebino radi igrali:

... Mize bi dali skupaj, da je več prostora in bi ustvarjali; izdelali bi iz testa živali, iz gline okraske, pa izrezovali iz papirja ...; v peskovniku na drugem igrišču bi gradili gradove, delali predore, cesto, pa še mesto ...; jaz bi se

igral z vodo ... postavili bi vodno mizo, vanjo dali ladjice, opazovali bi ...; na sredini igralnice bi barvali škatlo ... več bi nas barvalo, risali, lepili bi, ti bi naredila okna, izdelali pohištvo, naselili bi nas otroke ...

Primeri, s katerimi sem ohranila igralni okvir in spodbujala otrokovo igro:

sprašujem po dejanju (npr. ga vprašam, ali boš še kaj dodal ...), jezikovno dopolnjujem (npr. ali boš to tudi prilupil?«), jezikovno opisujem dejanja (npr. »malo še preizkusiva drugače, morda bo potem bolje stalo!«), pozivam k dejanjem (Npr. »Poglej, ali je treba še kaj dodati.«), razlagam dejanja ali stanje stvari (npr. »Si videl, ko to izreževa, ne veva, kaj predstavlja, zato morava še narisati.«), pomagam pri izvedbi dejanja (npr. pri oblačenju dojenčkov, izdelavi lutk ...), usmerjam pozornost na dejanje (npr. »Ali vidiš, kako je dojenček premalo oblečen?«).

Otroci delijo svoje misli in občutje o dejavnosti (refleksija) z drugimi otroki in strokovnimi delavkami:

... Težko sem gradil peščeni grad ...; ma nisem vedel, kje naj se igram, so ...Tina, je bila prijazna lisica ..; to, ko smo delali (izdelava ladij), mi ni bilo všeč ...; hiša je že narejena, kje bomo pa mi (prazna hišica)? ...; vsak dan smo delali, kar smo radi delali; ti si rešla, si nam pomagala ...; poslušali smo se ...

Med pogovori lahko odrasli opazimo, da otroci tedaj, ko delujejo brez vmešavanja odraslih, govorijo o stvareh, ki so pomembne le njim. Aktivnosti otrok in pogovori so lahko izhodišče odraslim za oblikovanje novih idej o tem, kako otroci doživljajo svoje okolje ter kako znotraj njega sodelujejo.

Sama sem si dovolila izbiro, kje bomo začeli. Začeli smo z izdelovanjem makete vrtca. Vsebina je omogočala in spodbujala sodelovanje in uveljavljanje posameznika v skupini. V nadaljevanju dejavnosti za naslednje dneve izbiramo s tematskega plakata, jo izvedemo in skupaj evalviramo. Tako nadaljujemo vsak dan do konca septembra. Prav ta pomembnost sodelovanja je otrokom dajala možnost, da so skozi proces razvijanja izvedbenih oblik dejavnosti videli in občutili pomembnost lastnega dela. Skupaj smo evalvirali počutje in dosežke ter oblikovali nova izhodišča za naprej. Otroci so me presenetili z idejami. Pričakovanje, kaj bomo delali naslednji dan, jih je motiviralo. Otrokom je bila najbolj všeč dejavnost, kjer so bili najbolj aktivni. Vsi otroci so imeli možnost participirati pri načrtu vsaj ene dejavnosti po njihovi želji, imeli pa so možnost sodelovati pri vseh. Otroci, ki so bili v mojem oddelku že lansko leto, so to možnost izkoristili veliko bolje kot novinci. Stopnja zaupanja v skupno načrtovanje in v pomembnost njihovih idej se je povečala.

Na osnovi izvedenega lahko potrdim ugotovitev, da moramo strokovni delavci v uvalnem obdobju otrokom nuditi spodbudno okolje, kjer se lahko naučijo sodelovati, izražati ideje in mnenja, samostojno izbirati in sprejemati odločitve. Pomembno je, da v oddelku vlada ustrezna čustvena klima, v kateri se otroci počutijo varne, da lahko skupaj z odraslima v oddelku udeležujejo in preizkušajo rešitve. Pri tem pa morata biti obe strokovni delavki potrpežljivi, znati poslušati in otrokom nuditi podporo pri razvijanju njihovih lastnih idej. Za to pa je potrebna velika mera vzgojiteljeve

odprtosti in pripravljenosti, da otrok sam stopi na pot spoznavanja.

Literatura:

- Bahovec Dolar, E. in Golobič Bregar, K. (2004). Šola in vrtec skozi ogledalo. Ljubljana: DZS.
- Batistič Zorec, M. (2003). Razvojni psihologija in vzgoja v vrtcih. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Batistič Zorec, M. (2010). Participacija otrok v slovenskih vrtcih z vidika stališč in izkušenj vzgojiteljev. V: T. Devjak, M. Batistič Zorec, J. Vogrinc, D. Skubic in S. Berčnik (ur.). Pedagoški koncept Reggio Emilia in Kurikulum za vrtce: podobnosti in različnosti. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 67–87
- Hočevar, A., Kovač, Šebart, M. in Štefanc, D. (2009). Sodelovanje z okoljem in problematika participacije v pedagoškem pristopu Reggio Emilia. V: T. Devjak in D. Skubic (ur.), Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia, Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Močnik, T. (2012). Od šole rocka do generacije 2000. Časopis za kritiko znanosti, 2012, letnik 39 i. e. 40, številka 249. Študentska založba.
- Rutar, S. (2012). Kako razumeti in uresničevati participacijo otrok v vrtcu? Sodobna pedagogika, 2012 - (63/129), junij, št.3.
- Turnšek, N. (2004). Problemsko in raziskovalno naravnano učenje v vrtcu. Študijsko gradivo – tipkopis. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Turnšek, N., Hodnik Čadež, T., Krnel, D. (2009). Projektni pristop kot strategija spodbujanja participacije otrok v učenju in soustvarjanju življenja v vrtcu: V izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia. Ljubljana. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

NA POTEH SREČANJ Z DEDIŠČINO V VRTCU / Barbara Bednjički Rošer, vzgojiteljica/ Vrtec Ivana Glinška Maribor

Z aktivnim raziskovanjem in branjem slovenskih pripovedk, ki oživljajo slovstveno folkloro in otrokom približajo dogodke naših prednikov, se v vrtcu seznanjamo z nastankom našega mesta, dežele in s koreninami slovenstva. Dediščina nam ponuja bogato izhodišče, da otroke z večdisciplinarnim pristopom seznanjamo s specifičnimi oblikami in elementi našega življenja in kulture, zaradi katere se imenujemo Slovenci, smo po njej zanimivi in se razlikujemo od drugih. Obenem pa z vključevanjem sestavin naravne in kulturne dediščine prispevamo k njenemu ohranjanju.

Uvod

Slovenska etnologija že več kot stoletje znanstveno najtemeljiteje in najbolj načrtno raziskuje kulturo in način življenja našega naroda, z elementi našega kulturnega izročila pa smo se seznanjali tudi v Vrtcu Ivana Glinška Maribor, kjer se zavedamo, da je za obstoj dediščine bistvenega pomena prav posredovanje iz roda v rod in poustvarjanje, s čimer otroci pridobivajo in razvijajo občutek identitete, spoštovanja kulturne raznovrstnosti in ustvarjalnosti.

»Dediščine ne smemo razumevati le kot oblike preteklosti, ampak predvsem kot oblike sodobnosti z razsežnostjo iz zgodovine«, saj jo poleg t. i. spomenikov predstavljajo vse kulturne sestavine, ki so se ohranile iz določenih zgodovinskih obdobj oz. jih poznamo kot oblike življenjskega sloga preteklosti. Janez Bogataj (1992: 11) pravi tudi, da je kulturna dediščina »vsa človeška ustvarjalnost, ki je nastala mimo delovanja narave ali iz nje.« Pri delu z otroki oz. našem ustvarjalnem odkrivanju so nam oblike dediščine v vrtcu bogatile naš vsakdan, odpirale nove oblike ustvarjalnosti ter nas povezovala z iskanjem naše identitete in celovitega razumevanja življenja v sodobnem svetu.

Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO) je leta 2003 sprejela *Konvencijo o varstvu nesnovne kulturne dediščine*,¹ ki v svojih ciljih poudarja predvsem pomen dediščine na lokalni in nacionalni ravni in velja kot dodatek h *Konvenciji*

o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine² iz leta 1972. V slovenski pravni red je bila Konvencija formalno prenesena leta 2008 z *Zakonom o varstvu kulturne dediščine – ZVKD-1 (Uradni list RS, št. 16/08)*,³ ki kulturno dediščino opredeljuje kot **materialno** – nepremično, premično in živo dediščino, za katero je leta 2011 Slovenski etnografski muzej (Spanžel 2012) prevzel vlogo Koordinatorja varstva žive kulturne dediščine in njegova glavna naloga je skrb za *Register žive kulturne dediščine*,⁴ v katerega vpisuje pojave nesnovne kulturne dediščine: prakse, predstavitve, izraze, znanja, veščine in z njimi povezane premičnine in kulturne prostore, ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prepoznavajo kot svojo kulturno dediščino.

Dediščina našega mesta

Štajerska je regija bogate naravne in kulturne dediščine. Središče Podravja in prestolnica Štajerske ob reki Dravi je Maribor – drugo največje slovensko in univerzitetno mesto ter Evropska prestolnica kulture 2012. Posebnost našega mesta je *najstarejša vinska trta*⁵ na svetu, ki raste v osrednjem delu starega mestnega jedra na Lentu.

² <http://whc.unesco.org/en/conventiontext/> in http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/Kulturna_dediscina/UNSECO_konvencija_svetovna_dediscina.pdf (dosegljivi, 20. 6. 2017)

³ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/84972> (dosegljiv 20. 6. 2017)

⁴ Trenutno je v *Register nesnovne dediščine* vpisanih 58 enot in 163 nosilcev nesnovne kulturne dediščine. <http://www.nesnovnadediscina.si/sl/register> (dosegljiv 20. 6. 2017)

⁵ Zametna črnina oz. modra kavčina je s starostjo več kot 400 let vpisana v Guinnessovo knjigo rekordov kot najstarejša trta na svetu, ki še vedno rodi zlahatne sadove. Posajena je bila ob koncu srednjega veka, ko so Maribor oblegali Turki. Je tudi edina rastlina, ki ima svojo himno (<http://maribor-pohorje.si/files/himna.mp3> dosegljiva 20. 6. 2017) in lasten muzej v Hiši Stare trte.

Bližina vrtca nam omogoča, da smo jo lahko obiskovali v vseh letnih časih, opazovali rast in spremembe vse leto, se sprehajali ob reki Dravi in na dravskem nabrežju prebrali *Pravljico o Dravi*,⁶ ki govori o poslušnem in dobrem ribiču; povedko o treh slovenskih rekah – *Drava, Sava in Soča*,⁷ ki se pogovarjajo, katera bo prva pritekla do morja; bajko *Vodni mož Gestrin*,⁸ ki prebiva v vodnih vrtincih Drave z vodnimi deklicami in pripovedko *Gadja kraljica*,⁹ v kateri se pogumni snubec odpravi na Mariborski otok po krono kačje kraljice. Izvedli smo pohod na Piramido, ki je iz ostankov gradu, po katerem je Maribor dobil ime – Marchburch. V Mestnem parku, kjer se pogosto igramo in raziskujemo, smo opazovali drevesa in ptice ob Treh ribnikih, ki so bili v preteklosti vodni rezervat, iz katerega se je napajal mestni obrambni jarek ter prebrali legendo Čevljarček,¹⁰ nato pa smo si v predverju nekdanje kinodvorane Partizan ogledali razstavo kositrnih figur – *Svet na dlani* Pokrajinskega muzeja Maribor. Še posebej zanimiva je bila različica modernih figuric o pogumnem čevljarčku, ki je leta 1532 rešil mesto pred Turki. Pravljico smo z obiskom v muzeju ustvarjalno nadgradili, s figuricami pa povsem igrivo spoznavali in usvajali zgodovino našega mesta.

Dediščina šeg in navad

»S šegami in navadami označujemo najrazličnejše praznične oblike

⁶ Pergar, S. (2005). *Pravljica o Dravi*. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc.

⁷ Brenkova, K. (2005). *Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi* (str. 36). Ljubljana: Mladinska knjiga.

⁸ Brinar, J. (2012). *Vodni mož Gestrin*. Maribor: Založba Pivec.

⁹ Hudales, O. (2012). *Gadja kraljica*. Maribor: Založba Pivec.

¹⁰ Brodschneider Kotnik, M. (2009). *Čevljarček*. Maribor: Hiša knjig, Založba KMŠ.

¹ Slovenija jo je ratificirala septembra 2008. <http://www.nesnovnadediscina.si/sl/unesco> in https://www.etno-muzej.si/files/prirocnik_o_nesnovni_kulturni_dediscini.pdf (dosegljiva 20. 6. 2017)

človekovega delovanja, verovanja in vedenja. ... Ker so vzdignjene nad vsakdanjost, dobivajo simboličen pomen. Povezane so s človekovim pogledom na svet, v katerem živi, hkrati pa s sestavinami, ki jih je kot dediščino podedoval od prednikov« (Bogataj 2005: 15). Pustna dediščina je svojevrsten jezik skupnosti in odličen primer stalnega spreminjanja in teznje po ohranjanju. Pestrost slovenskih pustnih mask je najbogatejša na območju Ptuja (Bednjički Rošer 2015), kjer je prava zakladnica etnografskih pustnih likov, ki so nas magično prevzeli in očarali tudi v vrtcu. Izhajali smo iz literarnih zgodb, pesmi in ljudskih pripovedk, ki pust, pustne šeme ubesedujejo in jih je veliko, kar nedvomno potrjuje, da je bil pustni čas del naše kulture in narodne identitete skozi zgodovino.

Z otroki smo v sodelovanju z Muzejem NOB spoznali tradicionalne like - Baba nosi deda, ki je otroke zelo nasmejala; Jüreka in Rabolja, ki sta pomerila moči; ukročenega Medveda, ki je veselo rajal; Vile, ki so prevzele predvsem deklince, in Piceke, ki so bili tako zanimivi, da smo si vsi obraze porisali z barvicami in si izdelali s pisanimi trakovi okrašene stožčaste kape ... Veliko zanimivega smo izvedeli o njihovem izvoru in pomenu v preteklosti. Največje veselje pa so otroci pokazali ob obisku Korantov Poetovio Ptuj. Kurenti ali koranti so najpogostejši in zelo priljubljeni tradicionalni pustni liki Ptujkega in Dravskega polja ter Haloz. Ti mogočni »zimo preganjajoči demoni« (Hieng 2011: 148–157) so z vihtenjem ježevk in glasnim udarjanjem zvoncev prebudili tudi kanček strahu, ki pa je izpuhtel, ko so otroci pernatega kurenta potipali, si ogledali kapo, na kateri so najprej opazili dolgi nos in jezik. Deklicam so bile všeč rdeče gamaše in mehki ovčji kožuh, fantje pa so občudovali ježevke in glasne kravje zvonce. Koranti Poetovio Ptuj zimo preganjajo že več kot 30 let, prejeli so tudi nagrado FECC-a, ki je največje Evropsko združenje karnevalskih mest (združuje več kot 100 mest in 52 držav), saj so tradicionalni lik kurenta s srcem in profesionalni ponesli v svet in z njim ponosno

predstavljajo kulturno identiteto in dediščino Ptuja. Izvedeli smo, da se kurenti razlikujejo po kapah (pernati, rogati), njihove oprave - kurantije, pa izdelujejo posebni mojstri. Kurentovo skrivnostno življenje, njegovo preteklost in izročilo smo odkrivali tudi z branjem slikanic. Prebrali smo Staro pravljico o kurentu - Mire Mihelič, Kurenta - Liljane Klemenčič, Malega kurenta - Metke Stergar in Maškarada, maškarada ali kaj se je zgodilo na Ptuj - Polonce Kovač. Zgodbe so otroke spodbudile k likovnemu poustvarjanju in izdelovanju mask. Pustno smo si okrasili igralnico, si ogledali dramatizacijo Nerodne Avguštine, cvrli smo pustne miške, predvsem pa v maskah in kostumih peli in divje plesali ob glasbi Romaninih¹¹ Maškar, vriskali in visoko skakali ob Dominikovem¹² Kurentu ter pomagali preganjati zimo in klicati pomlad.

Dediščina znanj o živalskem svetu Čebelarstvo

»Ljudsko znanje o živalskem svetu je del znanja in verovanja o živi naravi, ki se pojavlja na vseh področjih kulture ... Živali že od nekdaj predstavljajo vir hrane ... Ljudska medicina pozna bogato zdravilnost medu, čebela pa je ena najbolj spoštovanih živali na Slovenskem« (Mlakar 2005: 149). Bogataj (1992: 128) piše, da »za vsemi sodobnimi dognanji o čebelarstvu, stojijo stoletja dediščine, ki so jo pomembno sooblikovali naši čebelarji in kranjska čebela«, ki se odlikuje po pridnosti, krotkosti, mirnosti in jo še danes pogosto primerjajo z našim narodnim značajem.

Vzgojiteljice menimo, da je treba o vlogi čebel v naravi in njihovem pomenu ozaveščati že otroke v vrtcu in prav naravoslovje (Bednjički Rošer 2014) je področje, s katerim razvijamo otrokove sposobnosti za dejavno in spoštljivo vključevanje v obdajajoče okolje. Po udarek je na zgodnjem pridobivanju

¹¹ Romana Kranjčan - Maškare <http://www.mojvideo.com/video-maskare/8719e98f3149b31bab68> (dosegljiv 20. 6. 2017)

¹² Zvezdana Majhen, Dominik Krt - Kurent <http://www.zmajcek.net/content/view/288/108/> (dosegljiv 20. 6. 2017)

izkušenj, v raziskovanju in odkrivanju. Uvod v spoznavanje čebelarstva, pomembnost in koristnost čebel je pripravila vzgojiteljica in čebelarka Danica Krčo. Otrokom je predstavila delo čebelarja v čebelnjaku na Pohorju. Skupaj smo si ogledali njen izobraževalni film in otroci so tako spoznali čebelarjeva opravila in življenje čebel. Predstavila jim je zaščitno opremo čebelarja - čebelarsko kapo ali pajčolan, čebelarski jopič ali kombinezon in rokavice. Otroci so čebelarjevo zaščitno opremo tudi z veseljem preizkusili.

Pri načrtovanju dejavnosti sta nas v oddelku obiskala slovenska avtohtona čebela - kranjska sivka in čebelar, Marko Cesar. Čebele nam dajejo številne dragocene proizvode (cvetni prah, propolis, vosek, matični mleček ...), med njimi je najpomembnejši med, ki so ga zaradi njegove zdravilne koristnosti in učinkovitosti cenili že stari Egipčani, Grki in Rimljani. Čebelar Marko Cesar nas je poučil o vrstah medu, ki ime dobijo po rastlinah, na katerih čebele nabirajo nektar ali mano (cvetlični, gozdni, lipov, kostanjev, smrekov, akacijev ...), osvežil zgodovino čebelarstva in tradicijo čebelarjenja Slovencev v svetovnem merilu ter nam podrobno predstavil tudi čebeljo družino - matico, čebele delavke in trota. Otroci so se najbolj razveselili podarjenega medu in se poučili, da je njegova uporaba vsestranska - lahko je hranilo (je vir energije, okrepi telo po bolezni, ugodno vpliva na celotno presnovo ...), zdravilo (za slabokrvnost, želodčne težave, obolenja dihal ...) in pomirilo (ohranja zdravje in pomirja). Predstavil nam je tudi bivališča čebel - panje. Ogledali smo si film ČZS - Kranjska sivka, pripravili »čebeljo« razstavo, brali pesmi in zgodbe o čebelah, se naučili slovensko ljudsko pesem Čebelica leti, peli pesmi o čebelah ter zapeli in zaplesali na Romanin Žuželci žur.

S spoznavanjem čebelarstva smo razvijali naklonjen, spoštljiv in odgovoren odnos do čebel, narave; spoznavali zdrav način življenja; spodbujali različne pristope k spoznavanju čebel in njihovih produktov ter na izvedbeni ravni zagotavljali preplet vseh kurikularnih

področij dejavnosti. Otroci so razvijali zavedanje o prepletenosti odnosov v okolju in odgovornem ravnanju z vsemi živimi bitji.

Lovstvo

»Dediščina sodobnega lovstva sega v drugo polovico 19. stoletja, ko smo dobili prve lovske organizacije, ... pričevanja o naši lovski dediščini pa so urejena v Tehniškem muzeju Slovenije na gradu Bistra pri Vrhniki« (Bogataj 1992: 134).

Pomemben vidik kakovosti predšolske vzgoje je tudi sodelovanje z okoljem, ki dopolnjuje institucionalno in družinsko vzgojo. Tako nas je v sodelovanju z Lovsko zvezo Maribor v oddelku obiskal lovec, Drago Vešner, iz lovske družine Rače s prijazno psičko Boro. Predstavil nam je delo lovcev in njihov odnos do narave, nas opozoril o nedovoljenem odtujevanju živali, mladičev iz njihovega naravnega življenjskega prostora ali zadrževanja v ujetništvu. Veliko smo se naučili o divjadi v naših gozdovih in dodobra spoznali medveda, ki ima močno in čokato telo, kratke in zaokrožene uhlje, drobne oči in kratek rep. Rjavi medved je največji predstavnik zveri v Sloveniji in sodi med izumirajoče in ogrožene živalske vrste. Na svetu danes, poleg njega, živi še sedem vrst medvedov.¹³ Je pomemben element naravne in kulturne dediščine v Sloveniji, a ga zaradi njegovih prostorskih zahtev, narave prehranjevanja in velike mobilnosti, uvrščamo med ranljive vrste, zato Slovenija sodeluje v projektih ohranjanja populacij medveda.

V vrtcu smo izhajali iz literarnih zgodb, pesmi in basni, ki medveda ubesedujejo in jih je v našem prostoru veliko, kar potrjuje nenehno sobivanje človeka in medveda. Iz ljudske zakladnice smo prebrali: Hvaležni medved, Medved in miška, Trije medvedi, Tista od Katre, Gozdna pojedina ... Brane zgodbe so nas tako navdušile, da smo medvede

tudi likovno upodabljali z različnimi tehnikami (slikanje, grafika), naredili plakat o medvedih, si ogledali plesno dramatizacijo Pod medvedovim dežnikom in sinhronizirani risani film Medvedek.

Vlasta Mlakar (2005) piše, da je bilo »življenje v preteklosti zaznamovano s tesno povezanostjo z naravo, iz katere je človek črpal živalsko hrano in druga sredstva, potrebna v vsakdanjem življenju«, zato je obisk lovca v oddelku pripomogel k odgovornejšemu odnosu otrok do živali, lovci pa pomembno prispevajo, ohranjajo in širijo zavest ter skrb za varstvo narave in odgovorno ravnanje z vsemi živimi bitji. G. Drago nas je razveselil tudi z izobraževalnim gradivom, prinesel nam je žepne knjižice Stopinje in sledovi divjadi, plakate naših ptic - kur, ujed, sov ..., zloženske o lovstvu, lovu in lovcih, koledar in družabno igro Črni Peter z risbami slovenskih prostoživečih živali.

Dediščina znanj o rastlinskem svetu Nabiralništvo

»Znanje o rastlinskem svetu je del ljudskega naravoslovnega znanja. Pomeni izkustveno pridobljeno znanje, s prevzemom tega znanja od starejših rodov, v sodobnosti tudi iz drugih virov. Znanje o rastlinskem svetu – etnobotanika ... je povezana z uporabo rastlin za prehrano, za izdelavo kozmetičnih pripravkov ter naravno zdravilstvo – zdravljenje z rastlinami, ljudska medicina. Izkušnje so se širile z ustnim izročilom, ki so ga ohranjale predvsem ženske« (Mlakar 2005: 145-147). Janez Bogataj (1992: 130) pravi, da »nabiralniška dediščina« sodi med najprvotnejše oblike pridobivanja živeža, nekatere oblike nabiralništva (zeliščarstvo, gobe, borovnice, kostanj) pa v današnjem času pridobivajo vse večji pomen in se povezujejo z rekreacijo in aktivnim preživljanjem prostega časa. Nabiranje zdravilnih rastlin v sodobnem času pridobiva veliko veljavo, zato nas je prav to področje dediščine še posebej pritegnilo. Skrb za zdravje in zdrav način življenja otrokom z lastnimi aktivnostmi posredujemo sami že v zgodnjem otroštvu. Zeliščne rastline smo raziskovali z *Malo čarovnico* Polonce Kovač, jih opazovali

na prostem, vonjali in zanje skrbeli v našem zeliščnem vrtu ter jih spoznavali v naravni zeliščni kremi, ki smo si jo za nego kože v mrzlih zimskih dneh izdelali iz cvetov sivke, ognjiča in kamilic. Sivko smo izbrali, ker prijetno diši in deluje pomirjajoče in antiseptično. Ognjič pomirja razdraženo kožo, preprečuje njeno izsušitev in pokanje, naredi jo gladko, elastično in mehko. Cvetovi kamilic pa kožo s svojimi negovalnimi olji pomirijo, očistijo, nahranijo in ji povrnejo sijaj. Izbrana zelišča smo dali v stopljeno kokosovo maščobo, ki vsebuje visok delež lavrinske kisline, zato deluje protimikrobno, antibakterijsko in protivirusno ter dviguje imunsko odpornost telesa. Sestavine smo premešali, dodali še kanček olivnega olja in pustili čez noč, da so cvetovi spustili sokove. Naslednji dan smo maslo ponovno segreti in precedili, otroci pa so si napolnili posodice z zeliščno kremo in jo tudi preizkusili.

Dediščina prehranske kulture – kulinarike

Skrb za zdravje in zdrav način življenja otrokom z lastnimi aktivnostmi posredujemo sami že v zgodnjem otroštvu. Janez Bogataj (1992: 178-203) pravi, »da človek jè, kar jé« in prav skozi načine prehranjevanja lahko spoznavamo navade družin, naselij, naroda ..., saj je »prehranska kultura odličen pokazatelj družbenih razsežnosti, dediščina kulinarčne kulture pa pomembna sooblikovalka naše narodne istovetnosti«. Kulinarika se je skozi čas zelo spreminjala, zato imamo danes pestro paleto dediščine. Prvo kuharsko knjigo¹⁴ v slovenskem jeziku smo dobili že konec 18. stoletja, kruh pa pisni viri na Slovenskem omenjajo že v 13. stoletju. Med »značilne slovenske jedi« prištevamo tudi žgance iz raznih vrst moke, kaše (proseni in ječmenovi), skuto, buče, fižol, kumare in krompir.

V vrtcu smo pričeli s pravljično uro – ŠKRAT BROKOLINO.¹⁵ Zgodba nas je navdihnila, da smo si izdelali

¹³ Ameriški črni medved (baribal), severni beli ali polarni medved, azijski črni medved (ogričar), termitski medved (šobar), orjaški panda (bambusni medved), andski medved (očalar) in malajski ali sončni medved

¹⁴ Vodnik, V. (1799). Kuharske bukve - <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-MKZZ-31GS> (dosegljiva 20. 6. 2017).

¹⁵ Volmert, J. (2004). Škrat Brokolino ali Pametne glave so zdrave. Ljubljana: Kres.

prehransko piramido.¹⁶ Izdelovanje prehranske piramide ob/po zgodbi je spodbuda za socialni, spoznavni in govorni razvoj, saj razvija prepoznavanje in razvrščanje prehranskih izdelkov, prostorske predstave, uri pozornost in spomin, spodbuja jezikovne zmožnosti – artikulacijo, besednjak, komunikacijo ... Prehranske izdelke smo izrezovali iz reklamnih letakov, nato so jih otroci poimenovali in prilepili na ustrezno mesto v prehranski piramidi.

Pester izbor zdravilnih zelišč nam je pripravila tudi Enejeva mama. Zelišča smo opazovali, opisovali, vonjali, tipali in si pripravili čajanko s poskusi.¹⁷ Otroci so spoznali različne vrste čajev (šipkov, bezgov, kamilični, lipov, metin ...), jih okušali z limono, medom, opisovali po barvi, vonjali ... Pripravili smo si tudi maslen (maslo, česen, peteršilj) in skutin (skuta, kislja smetana, čebula, drobnjak) zeliščni namaz. Obiskali smo mestno tržnico, si ogledali ponudbo sezonske zelenjave in izbrali bučo, iz katere smo skuhalo okusno juho. V gozdu pa smo s starši nabrali kostanj in pripravili kostanjev piknik. Zaradi sodobnega, urbanega načina življenja, ki postaja vse bolj odtujen od narave, saj z njo (še posebej v mestih) nimamo več pristnega, neposrednega stika, je spoznavanje dediščine kulinarčne kulture še toliko bolj pomembno. Za otroke so predstave o zdravi prehrani, naravi in gibanju, ki si jih ustvarijo v zgodnjem otroštvu odločilnega pomena, saj vplivajo na njihovo poznejše razumevanje in odnos do njih.

Sodobne šege in navade na Slovenskem – državni praznik kulture

8. februar je slovenski kulturni praznik – Prešernov dan, ki obeležuje spomin na smrt našega največjega pesnika Franceta Prešerna in ga kot praznik slovenske kulture praznujemo že od leta 1945 (Bogataj 2011). V Vrtnu Ivana Glinška Maribor se zavedamo, da je bila prav kultura vir naše narodne

¹⁶ Prehranska piramida je skupek dognanih strokovnjakov o tem, kaj naj bi jedli in v kakšnih količinah. Gre torej za priporočila glede zdravega prehranjevanja, česa naj bi vsak dan zaužili čim več in katera živila le izjemoma.

¹⁷ Topljenje sladkorja, medu; mešanje tekočin

identitete skozi zgodovino, zato jo skušamo približati tudi najmlajšim.

Skozi igro z jezikom in umetnostjo (glasbo, likovnim ustvarjanjem, multimedijo) smo spoznavali dr. Francea Prešerna in njegova dela. Življenje našega poeta smo otrokom predstavili s slikanico Mojiceje Podgoršek (Učila, 2009) – O DEČKU, KI JE PISAL PESMI, ob ilustracijah Matjaža Schmidta. Med njegovimi deli pa izbrali Povodnega moža (Mladinska knjiga, 2012) in prepesnitev starodavne ljudske balade Pesem od lepe Vide (Prešernova družba, 1987) z ilustracijami Jelke Reichman, Turjaško Rozamundo (Prešernova družba, 2004) z ilustracijami Andreje Peklar in Zdravljico (Mladinska knjiga, 2014) z ilustracijami Damijana Stepančiča. Raziskovali smo tudi državne simbole in se naučili, da ima grb Slovenije obliko ščita, v sredini je lik Triglava, pod njim valoviti črti, ki ponazarjata reke in morje, nad njim pa tri zlate zvezde. Zastava Slovenije je belo-modro-rdeča z grbom v levem gornjem delu. Himna Republike Slovenije je sedma kitica Prešernove Zdravljice, ki jo je uglasbil skladatelj Stanko Premrl. Naučili smo se tudi deklamacijo Zvezdane Majhen – PESNIK.

Otroci so skozi dejavnosti razvijali temeljni cilj – razumevanje jezika kot temeljne lastne identitete. Poudarili smo zavedanje obstoja lastnega jezika in kulture, spoznavali temeljna literarna dela in doživljali jezik (status slovenskega jezika kot državnega jezika). Z likovnim poustvarjanjem branih del in portretiranjem Franceta Prešerna smo uživali v likovni umetnosti, med igro pripevali pevcem slovenskega popa¹⁸ in Zdravljici (Grafoton, 1994). Največ veselja in znanja so otroci pokazali ob multimedijijski slikanici – JEZIČNI DOHTAR (Creativ plus, 2002), ko smo reševali kviz o Francetu Prešernu in zbrali 100 zlatih fig, za konec pa se posladkali še s suhimi.

Dediščina slovenskega prostora

Kulturna dediščina slovenskega kulturnega in etničnega prostora je nedvomno zelo obsežna in bogata. Ljudje še

vedno iz roda v rod prenašamo vede in znanje, ki predstavlja izziv tudi sodobnemu Slovencu, ki vse prepogosto kopira tuje znanje. V vrtnu si prizadevamo, da bi postala kultura del našega vsakdanjega življenja, predvsem pa spodbujamo razvoj osebne kulture posameznikov s spoznavanjem ožjega in širšega družbenega in kulturnega okolja ter spoznavanje medkulturnih razlik. Vzgojiteljice v vrtnu spodbujamo spoznavanje in raziskovanje naše kulturne dediščine že pri najmlajših, da se bo tudi v sodobnem času s hitrim načinom življenja ohranjala in si utirala nove poti samobitnosti.

Literatura

- Bahovec, E. D. idr. (2010). *Kurikulum za vrtec*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bednjički Rošer, B. (2015). *Odkrivamo preteklost*. Šolski razgledi, letnik LXVI (št. 6), str. 11.
- Bednjički Rošer, B. (2014). *Obogatitvena dejavnost – naravoslovni dnevi*. Educa, letnik XXIII (št. 1/2), str. 10–17.
- Bogataj, J. (2011). *Slovenija praznuje: sodobne šege in navade na Slovenskem*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bogataj, J. (2005). *Šege in navade*. V: Prešeren, D., Gorenc, N. *Nesnovna kulturna dediščina*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, str. 15–27.
- Bogataj, J. (1992). *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Hieng, P. (2011). *Ta norčavi pustni čas*. Brezovica pri Ljubljani: Harlekin No. 1.
- Mlakar, V. (2005). *Znanje o rastlinskem svetu. Znanje o živalskem svetu*. V: Prešeren, D., Gorenc, N. *Nesnovna kulturna dediščina*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, str. 145–151.
- Rajovič, R. (2016). *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Spanžel, Š. (2012). *Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine*. V: Jerin, A., Pukl, A., Židov, N. *Priročnik o nesnovni kulturni dediščini*. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, str. 9–14.

SODELOVANJE IN KOMUNIKACIJA MED VRTCEM IN STARŠI / Sabina Žavski, mag. managementa znanja, dipl.

vzgojiteljica / Vrtec Tončke Čečeve, Celje

Kakovostno sodelovanje med vzgojitelji in starši je eno od temeljnih načel delovanja sodobnega vrtca. Skupaj si delimo odgovornost za vzgojo in izobraževanje otrok, zato kakovostno sodelovanje prispeva tudi k večjim vzgojnim učinkom. A vzpostavitev dobrega sodelovanja ni preprosta. Predvsem za vzgojitelje, kot strokovne delavce vrtca, predstavlja dobro sodelovanje vrsto izzivov. Predstavljam formalne in neformalne oblike sodelovanja in dobro komunikacijo med starši ter vzgojitelji. Zanimali so me tudi dejavniki, ki spodbujajo oz. zavirajo sodelovanje.

Koncepcija institucionalne predšolske vzgoje poudarja sodelovanje zaposlenih v vrtcu in družine kot nujen pogoj za dopolnjevanje družinske in institucionalne vzgoje, vendar pri odnosu med njimi Lipičnik Vodopivec (2007) poudarja pomembnost delitve odgovornosti in različnost pristojnosti. Vrtec naj družini nudi storitve ob spoštovanju zasebnosti, starši pa morajo upoštevati meje svojega odločanja in ne smejo posegati v strokovne odločitve ustanove.

Raziskave so pokazale, da prevelika razdalja med vrtcem in starši negativno vpliva na socializacijo ter vzgojno-izobraževalno učinkovitost otrok, nasprotno pa kakovostna sodelovanja podpirajo otrokov celovit razvoj in napredek. Kottler (2001) dokazuje, da dobro sodelovanje med zaposlenimi v vrtcu in domom zelo ugodno vpliva na otroke, starše in vzgojitelje. Ob tem pa se postavlja vprašanje, kakšne so naloge, odgovornost, pričakovanja in nezadnje pristojnosti enih in drugih? Načelo sodelovanja s starši, ki je zapisano v Kurikulumu za vrtce (1999), predpisuje, da imajo starši pravico do:

- sodelovanja pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu in v oddelku ter po dogovoru z vzgojiteljico sodelovanja pri vzgojnem delu, vendar ob upoštevanju strokovne avtonomnosti vrtca;
- postopnega uvajanja otroka v vrtec;
- javno dostopnih obvestil o različnih ponudbah programov v vrtcu;
- sprotne izmenjave informacij in poglobljenega razgovora o otroku z vzgojiteljico, pomočnico ter svetovalnim delavcem;
- stalnega in pisnega informiranja ter seznanjanja z njihovimi pravicami in odgovornostmi.

KOMUNIKACIJA MED VZGOJITELJEM IN STARŠI

Jensen in Jensen (2011) menita, da so za dobro sodelovanje in delo s starši bistvenega pomena kompetence pedagoga. Ustvariti mora odnose, ki so enakovredni, ter na zastavljena vprašanja odgovarjati jasno. Bistveno vlogo tu igra osebnost pedagoga, pripravljenost za profesionalni razvoj, splošne vrednote ter način navezovanja odnosov. Pedagog mora biti sposoben delati z vsemi starši iz različnih ekonomskih, socialnih ter kulturnih skupin. Torej mora biti izjemno odprt in strpen. Na svet mora gledati široko, s čim manj predsodki.

Lepičnik Vodopivec 1996 trdi, da je komunikacija med vzgojitelji in starši pomembna, saj je predšolski otrok izjemno povezan in odvisen od staršev. Posledično ima vzgojiteljica največ možnosti, da z uspešno komunikacijo vpliva na stališča in prepričanja staršev. Z uspešnimi pogovori lažje usklajujemo različne poglede na vzgojne stile staršev in vzgojiteljic ter tako ne povzročamo konfliktov v razvoju otroka. S tem gradimo in uravnavamo čustveno stabilnost osebnosti otroka, saj otrok odnose med vzgojitelji in starši začuti ter doživlja varnost, sprejetost in potrditve ter tako lažje premaguje ovire in težave. Tako vzgojitelji kot starši bi se morali zavedati, da je vrtec tisti, ki nadgrajuje otrokovo primarno socializacijo in to lahko uspešno naredi le, če je v interakciji z otrokovimi starši.

Komunikacija ima vedno dva nivoja: vsebinski (to, kar povemo) in odnosni (kako to povemo). Težave v komunikaciji so običajno na odnosnem nivoju (»ni me razjezilo to, kar je povedal, ampak kako mi je to rekel«). Komunikacijo

delimo na besedno in nebesedno. V komunikaciji moramo uskladiti telo, govorico, izražanje in druge stvari. Besedno komuniciranje je lahko govorno in pisno ter predstavlja 7 odstotkov v procesu komuniciranja. Preostali del predstavlja nebesedno komuniciranje, ki zajema zvok, govorico telesa in stvari, kot so prostor in čas, otip, vonj in drugo. Uspešna komunikacija je, v kateri sogovornika spoštujeta drug drugega in je odvisna od skladnosti, jasnosti in načina izražanja, vsebine, odnosov med udeleženci, od njihove zavzetosti, sodelovanja in zaupanja (Wltavsky idr., 2007).

Vsekakor ne gre pozabiti, da so v ozadju komuniciranja vedno potrebe in interesi – komuniciramo, ker želimo nekaj doseči. Pri tem naletimo na težavo, ali lahko naše želje, zahteve in pričakovanja jasno izrazimo ali pa jih iz različnih razlogov želimo prikriti. Od tega je odvisno, kako jasni smo s sporočili. Tovrstne pristope je treba upoštevati še posebej v situacijah, ko poteka komunikacija med ljudmi z različnimi vlogami in položaji (npr. med otroki in starši, vzgojiteljem in starši, vodjo in delavci itd.). Praviloma osebe z »nižjim položajem« in manj moči težje sporočajo svoje potrebe in zastopajo sebe, bolj so tudi občutljive za sporočila drugih in način sporočanja. Lahko se bojijo vprašati, lahko pričakujejo, da »bodo nadrejeni brali« njihove želje, pogosto pa se zgodi, da izrazijo svoje potrebe na »uporniški način« in seveda povzročijo odklanjanje (Wltavsky idr., 2007).

Med komunikacijskimi spretnostmi kaže posebej izpostaviti sposobnost poslušanja, kar pomeni, da se usmeri na drugega, na problem. Pri tem je

pomembno, da se jasno sporoča, da se razume in sprejme težavo ter da so udeleženci pripravljeni skupaj iskati rešitev. Enako pomembna je sposobnost zastopanja sebe, svojih potreb in težav, še posebej, če jih povzročajo drugi (Vrhovec, 2003).

SODELOVANJE S STARŠI

Sodelovanje med starši in vrtcem temelji na skupnem cilju: omogočiti optimalno vzgojo in razvoj otroka ter srečno in zdravo otroštvo. Kakovostno sodelovanje staršev in vzgojiteljev lahko omogoča (Kroflič, 2005):

- poenotenje vzgojnih vplivov, ki oblikujejo otrokovo osebnost in razvoj,
- sistematično informiranje in usposabljanje staršev za vzgojo otrok,
- vplivanje na vsebine, organizacijo in načine dela v vrtcu,
- prispevanje k humanizaciji in demokratizaciji odnosov med starši ter vzgojitelji in odnosov do otrok ter
- odpiranje vrtca v neposredno okolje.

FORMALNE OBLIKE SODELOVANJA MED VRTCEM IN STARŠI

Formalne oblike sodelovanja (Lepičnik Vodopivec, 2012) so tiste, ki so predpisane s strani zakonodaje. Za izvajanje potrebujejo ustrezen čas in prostor. Organizirane in načrtovane so s strani strokovnih delavcev vrtca. Za formalne oblike sodelovanja je značilno frontalno posredovanje informacij, kar največkrat pomeni enosmerno komunikacijo.

Govorilne ure

Govorilne oz. pogovorne ure so najpogostejše oblike sodelovanja med vzgojiteljicami in starši. So oblika individualnega razgovora s starši o otrokovih dejavnostih ter morebitnih uspehih in težavah, otrokovem razvoju in počutju. Pomembna je priprava na pogovorno uro, vedeti moramo, katerim ciljem sledimo in kakšni bosta struktura ter vsebina pogovora (Jensen in Jensen, 2011). Starše o tem prej tudi obvestimo in jim s tem omogočimo, da se tudi sami nanje pripravijo, s čimer omogočimo enakopravno sodelovanje.

Roditeljski sestanek

Roditeljski sestanek je oblika sodelovanja s starši, ki je namenjena obravnavi skupnih vprašanj in ga običajno uporabljamo za posredovanje informacij. Prvi roditeljski sestanek se izvede na začetku leta. Takrat vzgojiteljice staršem posredujejo potrebne informacije o življenju in delu v oddelku, predstavijo letni delovni načrt, dogovorijo se o oblikah sodelovanja.

Pisna gradiva in oglasne deske

Pisna sporočila so koristna, predvsem kadar informirajo, nikakor pa ne morejo in ne smejo nadomestiti osebnega stika med vzgojiteljicami in starši. V vrtcu se pogosto uporabljajo obvestila, ki se navezujejo predvsem na organizacijsko, finančno in vzgojno področje. Največkrat je poleg oddelka oblikovana oglasna deska, kjer vzgojitelj staršem pušča pomembna obvestila, vabila, sporočila. Na oglasni deski je viden tudi delovni načrt, glavne aktivnosti otrok, velikokrat tudi slike otrok pri dejavnostih (Lepičnik Vodopivec, 2012).

Svet staršev

Svet staršev sestavlja po en predstavnik oddelka, ki so ga starši izvolili na roditeljskem sestanku oddelka. Svet staršev lahko predlaga nadstandardne programe; daje soglasje k predlogu direktorja o nadstandardnih storitvah; sodeluje pri nastajanju predloga programa razvoja vrtca, vzgojnega načrta, pri pravilih vrtčevskega reda ter da mnenje o letnem delovnem načrtu; obravnava pritožbe staršev v zvezi z vzgojno-izobraževalnim delom; voli predstavnike v svet vrtca; ter opravlja druge naloge v skladu z zakonom in drugimi predpisi (ZOFVI 1996, 66. člen in Zakon o spremembah in dopolnitvah ZOFVI 2008, 22. člen).

NEFORMALNE OBLIKE SODELOVANJA MED VRTCEM IN STARŠI

V neformalnih oblikah sodelovanja je veliko možnosti za dobro in kakovostno sodelovanje. Starši imajo možnost, da aktivno, neposredno doživijo različne dejavnosti in vzdušje v skupini, se med seboj spoznajo, povežejo, si nudijo medsebojno oporo in pomoč.

Neformalne oblike sodelovanja med vrtcem in starši so:

- pogovori s starši ob prihodih v vrtec in odhodih otrok iz vrtca,
- nenačrtovani razgovori, pikniki in izleti,
- delavnice za starše ali za starše in otroke,
- predstavitev poklicev,
- dnevi odprtih vrat,
- skupna praznovanja, izdelovanje igrač itd.

V takih primerih lahko starši opazujejo otroke pri igri, delu, druženju z vrstniki, vidijo, kako reagirajo v konfliktni situaciji, kaj zmorejo, kaj jim dela težave, prav tako spoznavajo tudi vzgojiteljico, njen odnos do otrok ter njen način dela in reagiranja. Naštete oblike sodelovanja zblížujejo otrokov dom in vrtec (Balič in Borucky 1990). Boljša informiranost staršev in vzgojiteljic pripomore tudi k vsestranskemu spremljanju otrokovega razvoja.

Podatki kažejo, da so v vrtcih danes nekoliko v ospredju neformalne oblike sodelovanja s starši, kar je verjetno tudi posledica drugačnega načina vzgoje v vrtcih. To je z vidika razvijanja samozavesti staršev in njihove odgovornosti za vzgojo otrok ter za razvijanje medsebojnega zaupanja med starši in vzgojitelji oz. pomočniki vzgojiteljev izjemno pomembno. Ob tem pa ne smemo pozabiti na pravico staršev biti informiran, kar nam zagotavljajo predvsem formalne oblike sodelovanja med vrtcem in družino. Na obeh ravneh (formalni in neformalni) obstaja še veliko možnosti tako pri že uveljavljenih oblikah sodelovanja kot tudi na področjih, ki so nekoliko manj zastopana, kot so npr. področje pisnega obveščanja, sodelovanje staršev pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu in pri aktivnem vzgojnem delu ter sistematičnem seznanjanju z njihovimi pravicami in odgovornostmi (Lepičnik Vodopivec, 2010).

DEJAVNIKI, KI SPODBUJAJO IN ZAVIRAJO SODELOVANJE

Med vzgojitelji in starši so razlike. Njihova stališča, želje, interesi, pričakovanja in potrebe po sprejetosti, uspehu,

spoštovanju in podobnem se razlikujejo. Nekateri dejavniki ovirajo, drugi pa spodbujajo dobro sodelovanje. Pomembno je, da jih vzgojitelji poznajo, saj potem lažje izbirajo ustrezne motivacijske strategije, ki jim pomagajo in olajšajo sodelovanje s starši (Batistič Zorec, 2006).

Temelj motivacije vsakega sodelovanja je skrb staršev za otrokovo napredovanje, rast in razvoj, njegovo kakovostno znanje in možnost za uspeh. Kot pravi Lepičnik Vodopivec (1996), se motivacija in pripravljenost za sodelovanje povečujeta, če so predlogi staršev, ki izhajajo iz pričakovane vloge vrtca v razvoju njihovega otroka in zamisli o podobi otroka, deležni odobravanja ter jih upoštevajo v vrtčevskem delu. Na drugi strani pride do upadanja motivacije za sodelovanje takrat, kadar starši nimajo možnosti, da bi prilagajali vrtec svojemu otroku oziroma je vse opredeljeno vnaprej. Vse to je podkrepila avtorica z empirično raziskavo, v kateri se je izkazalo, da je dominantni interes staršev ta, da je otrok v vrtcu uspešen in da dobi solidno izobrazbeno podlago za nadaljnje šolanje.

Vzrok za slabše sodelovanje Rutar in Pavlovič (2004) predstavljata prepričanje udeležencev o tem, čigava je odgovornost za vzgojo otrok. Rezultati kažejo, da so morebitne napetosti med obema skupinama, torej med starši in vzgojitelji, lahko rezultat nespoštovanja pristojnosti in meja drugega kot izvirne različnosti v stališčih. Seveda pa je treba poudariti tudi objektivne vzroke, ki ne omogočajo kakovostnega sodelovanja. Nekateri starši preprosto nimajo časa ali volje, zato vrtčevsko vzgojo ter izobraževanje prepustijo vrtcu in vzgojiteljem. Zmanjkuje jim časa za sodelovanje, ki je povezano z njihovim otrokom. Zato ne gre pričakovati, da bodo ti starši sodelovali z vrtcem v širšem smislu. Nekateri, velikokrat manj izobraženi starši, se vnaprej postavijo v podrejen položaj. Menijo, da je vzgojitelj strokovnjak, da je bolj izobražen, zato se ne počutijo v enakovredni vlogi za sodelovanje.

Zato je zelo pomembno, da razmišljamo, v kolikšni meri so prisotne ovire, ki lahko otežujejo odnos ter sodelovanje (Lepičnik Vodopivec, 1996):

- neenakopravnost – različnost v čustvenem doživljanju komunikacijske situacije (strah in negotovost pri starših, pričakovanje slabega in kritičnega ter večja gotovost in moč na drugi strani);
- preuradni pogovori in stiki s starši (neosebni, formalna posplošena sporočila);
- tendenca vzgojiteljic po analizi otroka in diagnosticiranja (je počasen, ne dohiteva, ne razume, je nagajiv ...);
- poučevanje staršev brez upoštevanja njihovih potreb, pa tudi nepriznavanja njihovih lastnih sposobnosti;
- vztrajanje na normativnosti – otrok po meri vrtca (tu so pogosto problemi in razhajanja med vzgojitelji in starši glede hrane, čistoče, spanja ...);
- vrtec po meri staršev – tendenca, da bi se vrtec popolnoma prilagodil individualnim potrebam in ambicijam posameznih staršev;
- serviranja rešenih težav namesto nudenja pomoči za kreativno iskanje rešitev pri starših;
- obojestranski občutki, da mu drugi »soli pamet«;
- večja vrednost se daje načrtovanim, formalnim kontaktom, kot spontani komunikaciji.

Marinšek (2006) pa meni, da je za sodelovanje potrebno skupno spoznanje, da obstajajo problemi in da jih lahko uspešno rešujemo le s sodelovanjem. Pri tem pa seveda obstajajo vse možnosti, da eni in drugi problemov ne vidimo, ali jih nočemo videti ali pa se jih ne upamo lotiti, ker se bojimo konfliktov.

Naj še poudarim, da so v vrtcih različno postavljene meje o življenju v vrtcu. V nekaterih vrtcih lahko starši in vzgojitelji v večji oziroma na drugi strani v manjši meri vplivajo na življenje v vrtcu. Čim bolj so te meje zožene, manjši je interes za sodelovanje, več je nezadovoljstva ter pasivnosti na obeh straneh, kar vodi k neproduktivnosti in neuspehu.

PROBLEMATIKA ODNOSNIH RAZMERIJ V VRTCU

Odnosi med vzgojitelji, otroki in starši so vse bolj težavni, kar je normalna

posledica vse večje problematike v odnosih med ljudmi na splošno. Na spletu ali med pogovorom s starši pogosto lahko zasledimo pritožbe nad neprimernim odnosom vzgojiteljev do otrok. A tu navadno ne gre za kaprico posameznega vzgojitelja, temveč se to dogaja zaradi prikritega kurikuluma. Prikriti kurikulum je tisti del kurikuluma, ki ni natančno določen, ampak se nanaša na dejavnosti, kot so hranjenje, počitek in higiena. Takrat v odnosu med vzgojiteljem in otrokom pridejo najbolj do izraza znanja zaposlenega o zakonitostih razvoja otroka, način vzgojiteljevega dela in njegov sistem vrednot. Metode in načini največkrat nakazujejo prenose vzorcev iz družine, v kateri je vzgojitelj živel. Ker otrok v vrtcu preživi veliko časa in je to pomemben del otrokovega življenja, je pomembno, da so vzgojitelji ljudje, ki imajo otroke radi in ki poznajo svojo odgovornost za vzpostavitev kakovostnega odnosa med njimi in otroki. Istočasno pa mora vzgojitelj prevzeti tudi odgovornost za kakovost odnosa s starši, saj ima v tem odnosu močnejšo vodstveno vlogo. Izkušeni vzgojitelji imajo pogosto tudi zakladnico znanj z veliko dragocenimi lastnostmi, ki jo je treba samo videti in jo pomagati odpreti (Bevčič, b. l.).

Znani družinski terapevt Jesper Juul v svoji knjigi, namenjeni vzgojiteljem in učiteljem, govori o treh kompetencah, ki bi jih moral imeti vsak strokovni delavec:

- sposobnost vzpostavljanja odnosov z otroki (odnose gradimo, ker otrok nima izbire, ali bo vstopil vanje ali ne – avtomatično vstopa),
- sposobnost, da v otrokovem življenju zavzame pomembno mesto – tudi če ni njegov roditelj,
- sposobnost sprejemanja dejstva, da je pedagoška resničnost enaka življenju.

Zato pa morajo strokovni delavci dobiti pravilno izobrazbo. Fakulteta nudi zelo malo takega znanja in dobra rešitev bi bila, da bi vzgojitelji ta znanja lahko pridobili pozneje v ustanovah, kjer so zaposleni (Bevčič, b. l.).

Literatura

- Bahovec, E. D. idr. (1999). *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Balič, F. in Boruck, V. (1990). Oblike sodelovanja s starši – utrjevanje vezi med otrokovim domom in vrtcem. V: Blažič, M., Vzgojitelj - kreator predšolske vzgoje.
- Batistič Zorec, M. (2006). *Ugotavljanje in spodbujanje kakovosti vrtca - dileme in možnosti*. Ljubljana: Supra.
- Bevčič, L. (b. l.). Pridobljeno s <http://www.uje.si/vzgoja/problematika-odnosnih-razmerij-v-vrtcih-in-solah>.
- Jensen, E., Jensen, H. (2011). *Dialog s starši*. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.
- Kroflič, R. (2005). *Vzgojiteljica - izhodišče prikritega kurikuluma v vrtcu*. Ljubljana: Supra.
- Lepičnik Vodopivec, J. (1996). *Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati*. Ljubljana: Misch, Oblak in Schwarz.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2007). *Kako starši doživljajo vzgojo v družini - vzgojni stili v družini danes*. *Sodobne pedagogika* 58 (124): 182–195.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2010). *Sodelovanje staršev z vrtcem kot dejavnik kakovosti vrtca*. Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2012). *Teorija in praksa sodelovanja s starši*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Marinšek, S. (2006). *Komuniciranje s starši*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Rutar, T. in Pavlovič, Z. (2004). Družina in šola: Razlike v pogledu staršev in učiteljev na otrokove pravice. *Sodobna pedagogika* 55(3): 42–59.
- Vrhovec, S. (2003). *Poslovno sporazumevanje in vodenje*. Interno gradivo za višje strokovne šole. Šolski center Celje.
- ZOFVI. 2007. *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja*. Uradni list RS, t. 16/2007.
- Wltavsky, Z., Hočevar, F., Kitek, A. in Vidmar, J. (2007). *Priročnik za mentorje pri usposabljanju za delo*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo.

KNJIŽNIČNA DEJAVNOST ŠOLSKIH KNJIŽNIC / Nataša Gerbec, univ. dipl. bibl., šolska knjižničarka / OŠ Milojke Štrukelj Nova Gorica, Podružnična šola Ledine

V obdobju pred uporabo osebnih računalnikov je bila, poleg ljudi, televizije ali radia, edini vir informacij – knjiga, in z njo povezane knjižnice. Obisk knjižnice, hoja vzdolž knjižnih polic, opazovanje hrbitišč knjig in iskanje knjige, za katero si upal, da ti bo dala odgovor na vprašanja, povezana z domačo nalogo, ali pa listanje in izbiranje leposlovne knjige z branjem povzetkov na hrbtni strani knjige, je bilo nekaj otipljivega, resničnega in domačega. V zadnjih letih se je slika spremenila. S širjenjem in uporabo informacijske tehnologije ter osebnih elektronskih naprav so informacije skoraj povsod dostopne in takoj na voljo. Tiskana beseda je v zatonu in knjižnice, kot smo jih poznali, se spreminjajo. Splošne knjižnice zagotavljajo dostop do spleta, zbirk DVD-jev, e-knjig in drugih e-virov. Tudi številne šolske knjižnice so sledile tehnološkemu napredku in se preimenovala v »informacijske centre« oziroma v »learning resource centres« (Bradley, 2016).

Vendar, pravi Bradley (prav tam), da ne gre zgolj za spremembo poimenovanja. Nov naziv je spremenil tudi fokus šolskih knjižnic. Knjige niso več tako priljubljene; nekateri, večinoma starejši učitelji, opažajo, da njihovi učenci niso več zainteresirani za knjige in so jih nadomestili z elektronskimi ekvivalenti. Bradley (prav tam) opozarja na raziskavo združenja The Association of Teachers and Lecturers (ATL) glede stanja šolskih knjižnic. 22 odstotkov anketiranih šolskih knjižničarjev na 485 šolah, ki so sodelovale v raziskavi, je dejalo, da je njihova šolska knjižnica utrpela vsaj 40-odstotno zmanjšanje sredstev od leta 2010, 21 odstotkov anketiranih pa je dejalo, da njihov proračun ne zadostuje za nakup knjig, namenjenih spodbujanju učencev za

branje iz užitka¹. To pa ne vodi do izboljšanja bralne pismenosti učencev: zmanjševanje števila knjig, do katerih imajo učenci redno dostop, pomeni še manj možnosti za njihovo srečevanje s stvarno literaturo in leposlovjem, ki »požene« in bogati domišljijo veliko bolj, kot jo vnaprej izdelan svet računalniške igre.

Torej, kakšna naj bo idealna šolska knjižnica² (po Bradleyju, 2016)? Smo

¹ "Branje ni samo delo, vzgoja čustev, razvoj domišljije in celo osebnosti, predvsem je velikanski užitek," je v svoji poslanici ob letošnjem mednarodnem dnevu knjig za otroke zapisal ruski pisatelj Sergej Mahotin. Dostopno na spletni strani: <http://www.ibby.si/index.php/int-ibby/ibby-2-april/278-poslanica-ob-mednarodnem-dnevu-knjig-za-otroke-2017>

² IFLA/UNESCO-v Manifest o šolskih knjižnicah (2001) poudarja, da šolska knjižnica nudi sto-

ritve za učenje, knjige in vire, ki omogočajo vsem pripadnikom šolske skupnosti, da razvijajo kritično mišljenje in postanejo učinkoviti uporabniki informacij v različnih oblikah in formatih ter nosilcih. Knjižnično osebje podpira uporabo knjig in drugih informacijskih virov, tako leposlovnih kot poučnih, tiskanih in elektronskih, v knjižnici in od doma. Gradivo dopolnjuje in bogati učbenike, učno gradivo in metode dela. Storitve šolske knjižnice se morajo zagotavljati vsem članom šolske skupnosti ne glede na starost, raso, spol, veroizpoved, narodnost, jezik, profesionalni ali socialni status. Za uporabnike, ki ne morejo uporabljati gradiva in storitev, namenjenih večini, mora knjižnica zagotoviti posebne storitve in gradivo. Dostop do storitev in zbirk ne sme omejevati nobena ideološka, politična ali verska cenzura. Šolska knjižnica je vključena v vzgojno-izobraževalni proces. Njeno delovanje usmerjajo naslednji cilji:

- podpora in bogatitev vzgojno-izobraževalnih ciljev, kakor jih opredeljuje poslanstvo šole in kurikulum;
- razvoj in vzdrževanje bralnih in učnih navad otrok ter osebnega zadovoljstva

v digitalni dobi in to se mora odražati tudi v šolskih knjižnicah, vendar ne v škodo tiskane besede. Šolska knjižnica naj bo prostor za učenje in raziskovanje, kjer tiskana beseda deluje skupaj z digitalnim dostopom. Mladi bralci morajo imeti na izbiro oboje, kajti vsi mladi ne želijo uporabljati računalnikov in nekateri imajo raje resničen, oprijemljiv predmet, kot je knjiga, in ne virtualnega ekvivalenta. Računalniki ali e-viri predstavljajo sestavni del šolske knjižnice, vendar ne morejo nadomestiti tiskane besede. Seveda so prav tako pomembne digitalne spretnosti in učenci, ki doma nimajo dostopa do računalnika, morajo imeti možnost uporabe računalnika, informacij in spleta – vendar ne na račun razvijanja raziskovalnih spretnosti v uporabi starejših, ne-digitaliziranih medijev. Zato je v dobro založeni in načrtovani knjižnici poskrbljeno za ravnovesje med njima. Pomemben dejavnik, ki povezuje digitalne in tiskane oblike, je oseba, ki upravlja šolsko knjižnico. Šolski knjižničar zagotavlja znanje in spretnosti za usmerjanje učencev v pravo smer. Knjižnica brez knjižničarja je kot šola brez ravnatelja – nihče je ne vodi in ne razvija.

ob branju in učenju ter uporabe knjižnic skozi celo življenje;

- nudenje priložnosti za izkustva v ustvarjanju in uporabi informacij za pridobivanje znanja, razumevanja, domišljijo in osebno zadovoljstvo;
- podpora vsem učencem pri učenju in praktični uporabi veščin za vrednotenje in uporabo informacij, ne glede na obliko, format ali medij ter z ozirom na načine komunikacije znotraj šolske skupnosti;
- zagotavljanje dostopa do lokalnih, regionalnih, nacionalnih ter globalnih virov in priložnosti, ki učeče izpostavljajo različnim idejam, izkustvom in mnenjem;
- organizacija dejavnosti, ki spodbujajo kulturno in socialno ozaveščenost in občutljivost;
- delovanje skupaj z učenci, učitelji, vodstvom in starši za izpolnitev poslanstva šole;
- razglašanje svobode misli in dostopa do informacij kot bistvenih za učinkovito in odgovorno državljanstvo ter udeleževanje v demokraciji;
- promocija branja in tudi promocija virov ter storitev šolske knjižnice med celotno šolsko skupnostjo in širše.

Učencem moramo zagotoviti dostop do šolskih knjižnic, ki so dobro založene in jih upravlja ter vodi strokovno izobražen in usposobljen šolski knjižničar, ki načrtuje in nadzoruje njihov razvoj in uporabo. Vse nove šole je treba načrtovati tako, da je knjižnica informacijsko središče šole in vsem sedanjim šolam bi bilo treba pomagati, da zagotovijo šolski knjižnici potreben prostor in gradivo.

Šolska knjižnica je več kot le vsota njenih knjig; to je panj znanja in kraj, kjer pridobivamo spretnosti, ki so potrebne za nadaljnje izobraževanje, raziskovanje in iskanje znanja. Šolski knjižničarji delajo več kot le žigosajo knjige – so vir nasvetov in informacij, in so ključnega pomena za razvoj ljubezni do literature in branja.

Bahor (2016) poudarja, da je namen bibliopedagoškega dela šolskih knjižničarjev individualno motiviranje, svetovanje, usmerjanje, vzgajanje in preverjanje pri bibliopedagoških urah pridobljenega znanja v praksi; pomoč pri iskanju informacij in gradiva za seminarsko in raziskovalno delo, za pouk ter branje doma, za bralno značko, za branje v podaljšanem bivanju in za prosti čas. Šolski knjižničar se z vodenjem interesnih dejavnosti (knjižničarski krožek, razstavna dejavnost, delo z mladimi bralci) vključuje tudi v pedagoške dejavnosti v okviru predmetnika šole; ves čas mora aktivno sodelovati z drugimi pedagoškimi delavci šole, njegova dejavnost je nujni in obvezni sestavni del celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa na šoli; in iz tega izhaja potreba po stalnem izobraževanju šolskih knjižničarjev. »Cilje in naloge šolski knjižničar uresničuje skozi različne oblike dejavnosti, od individualnih in skupinskih oblik dela z učenci, dijaki in drugimi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa, skozi različne predstavitve knjižnih in knjižničnih novosti, literarne večere, srečanja z avtorji, do različnih bralnih značk, nacionalnih projektov vzpodbujanja branja (Rastem s knjigo, Mega kviz), sodeluje na projektnih dnevih

in dnevih dejavnosti, ob medpredmetnih in kroskurikuralnih povezavah. Ustrezno izobražen knjižničar pa lahko svoje temeljne dejavnosti in storitve nadgradi tudi z dejavnostmi, ki presegajo klasične dejavnosti knjižnice.« (Kuštrin Tušek, 2012).

KNJIŽNIČNA DEJAVNOST NA PODRUŽNIČNI ŠOLI LEDINE, OSNOVNA ŠOLA MILOJKE ŠTRUKELJ NOVA GORICA, V ŠOLSKEM LETU 2016/2017

V tem šolskem letu smo poleg osnovnih dejavnosti, ki jih izvaja šolska knjižnica, namenili pozornost tudi dodatnim aktivnostim. Podružnično šolo Ledine OŠ Milojke Štrukelj Nova Gorica, obiskujejo učenci prvega triletja, matično šolo obiskujejo učenci od 4. do 9. razreda. Podružnična šola Ledine letos praznuje 30. obletnico obstoja. Ob tej priložnosti smo želeli naše učence seznaniti s tem, kakšne knjige so imeli njihovi predhodniki in kako je potekala izposoja knjig. Pripravili smo razstavo najstarejših knjig iz naše šolske knjižnice. Predstavili smo tudi berila, ki so jih učenci uporabljali v preteklosti, opremljanje knjig in ročni vnos podatkov, ročno evidentiranje izposoje ter stari listkovni abecedno-imenski katalog, ki omogoča iskanje gradiva po abecedi avtorjev ...

17. septembra smo obeležili dan Zlate knjige in začetek branja za Bralno značko. Učenci prvega razreda so prvič obiskali šolsko knjižnico. Učenke drugega razreda so jim prikazale način izposoje knjig v preteklosti, opozorile na to, kako skrbimo in ravnamo z izposojenimi knjigami, ter na pravila obnašanja v šolski knjižnici. Obisk so popestrile z recitacijo in pomagale razdeliti knjižna kazala, ki so nastala ob 30. obletnici šole. Pri Društvu Bralna značka Slovenije – ZPMS so se zelo potrudili in tudi letos jim je s pomočjo sponzorjev uspelo pripraviti slikanico za vse prvošolce. Ob 17. septembru, uradnem začetku nove bralne sezone, so tako vsi prvošolci prejeli slikanico Leopolda Suhodolčana 7 nagajivih ter zgibanko za starše Otrok, branje, odrasli.

Tudi učenci tretjih razredov so obiskali šolsko knjižnico. Najprej smo se pogovorili, kako ravnamo s knjižnim gradivom in kako se obnašamo v knjižnici. Naučili smo se, kako lahko sami najdemo knjigo, ki jo želimo prebrati. Učenci so se seznanili s knjigami, ki jih bodo prebirali za bralno značko v tem šolskem letu. Naše srečanje v šolski knjižnici je bilo prijetno. Opise dogajanj v šolski knjižnici smo predstavili tudi v obliki razstave.

Oktober in novembra smo sodelovali v projektu šolskih knjižnic, ki se izvaja ob mednarodnem mesecu šolskih knjižnic v organizaciji Sekcije za šolske knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije. Šolske knjižnice v mesecu oktobru praznujejo svoj mednarodni mesec in s tem opozarjajo na široko paleto dejavnosti, s katerimi učence in starše opremljajo za življenje. Letošnje geslo mednarodnega meseca šolskih knjižnic se je glasilo »Naučite se razvozlati svoj svet«. Šolsko knjižnico so obiskali učenci drugih razredov. Pri knjižničarskem krožku so učenci poslušali pravljice, izdelovali knjižna kazala, risali knjižne junake, ustvarjali in pisali pesmice v povezavi s šolsko knjižnico in jih poimenovali »Pesmice iz knjižnice«³. O pomenu šolskih knjižnic smo poročali na spletni strani šole.

³ Naše pesmice so bile objavljene pod istim naslovom v šolskem glasilu OŠ Milojke Štrukelj Nova Gorica in podružnice Ledine Žvečkalnik, decembra 2016

Ob bližajočih se novembrskih praznikih smo izdelovali strahce.

Decembra in januarja smo se učenci knjižničarskega krožka učili pesmice o zimi in pripravljali lutkovno igrico Snežaki korenjaki. Lutke smo izdelali iz nogavic. Nastopali smo v glasbeni učilnici za vse razrede.

Ob slovenskem kulturnem prazniku smo pripravili razstavo knjig našega največjega pesnika, izdelali dve lutki Franceta Prešerna in se igrali igrice »spomin« in sestavljanke na temo kulturnega praznika. Učenci drugega razreda so ilustrirali portret pesnika. Z ilustracijami smo okrasili šolsko knjižnico.

Ob tej priložnosti smo v šolski knjižnici pripravili razstavo knjig učencev tretjih razredov, ki so jih sami napisali in ilustrirali.

Pust je eden izmed najbolj pričakovanih praznikov za učence. Učenci so si z velikim zanimanjem ogledali razstavo knjig o pustnih maskah in pustnih običajih, izdelovali pustne maske iz papirja, prebirali pesmi in reševali uganke o pustu.

Marca smo s knjižničarskim krožkom risali in gubali cvetove, izdelovali

darila ob dnevu žena ter okrasili knjižnico, izrezovali in izdelovali zajčke, barvali metulje, brali na balkonu, se učili pesmice, si zastavljali uganke ..., in s tem obeležili 2. april – mednarodni dan knjig za otroke, 23. april – svetovni dan knjige in avtorskih pravic ter Slovenske dneve knjige. Reševali smo knjižno uganke in izžrebanim učencem podelili simbolične nagrade.

Praznovanje jubileja šole smo aprila zaokrožili z zaključnim koncertom otroškega pevskega zbora in mladih glasbenikov v veliki dvorani novogoriške mestne hiše. V avli novogoriške mestne hiše je bila na ogled pregledna razstava skozi 30 let šole. Tudi šolska knjižnica je prispevala z izdelavo plakatov o srečevanju učencev z ustvarjalci ob zaključkih bralnih značk skozi 30 let obstoja Podružnične šole Ledine in z razstavo »Med prvimi knjigami naše šolske knjižnice«, »Se me še spomnite?« (stara berila) in izposoja knjig nekoč.

Spodbujanje branja je ena od glavnih aktivnosti naše šolske knjižnice, zato vsako leto pridne bralce nagradimo s prav posebnim dogodkom – z zaključkom bralne značke. Za učence od prvega do petega razreda je bil to letos obisk priljubljene pisateljice, pesnice in igralko Nataše Konc Lorenzutti⁴. Bralna značka je pomembno kulturno-vzgojno gibanje za razvoj bralnih navad in bralne kulture med mladino in je ena izmed najbolj množičnih oblik prostovoljnih dejavnosti v vrtcih, šoli ali zunaj nje. Bralna značka, poleg spodbujanja prostovoljnega branja knjig, podpira pouk maternega jezika in književnosti, le da poteka na bolj sproščen, ustvarjalen način. Vsako obdobje branja za bralno značko se zaključi s kulturno prireditvijo in podelitvijo značk oziroma priznanj bralne značke ter knjižnih nagrad. Branje za bralno značko pa spremljajo tudi različne dejavnosti, od obiskov in srečanj z ustvarjalci do literarnih ekskurzij. Bralno značko odlikujejo odprtost, svobodnost, prostovoljnost, neobveznost branja in druženja vseh tistih bralcev, ki radi berejo in pritegnejo k branju in pogovoru o knjigi tudi druge otroke, ki sami knjige ne bi vzeli v roke.

Pred zaključno prireditvijo so učenci z veseljem prebirali knjige in pesmice naše gostje. Pesmice so jih tako pritegnile, da so kar tekmovali, kdo se jih bo več naučil in predstavil na prireditvi. Učenci knjižničarskega krožka podružnične šole Ledine so pripravili kulturni program, Nataša Konc Lorenzutti pa je učencem predstavila vse svoje knjige za otroke, zapela in recitala pesmice ter zabavala učence s svojimi zgodbicami. Na koncu je podelila bralna priznanja predstavnikom razredov.

JAK
JAVNA
AGENCIJA ZA
KNJIGO RS

⁴ Fotografije zaključka bralne značke prispevala šolska knjižničarka Boža Peršič

Obisk avtorice je omogočilo Društvo slovenskih pisateljev v okviru programa Povabimo besedo 2017.

Društvo slovenskih pisateljev
Slovene Writers' Association

In kaj so o prireditvi povedali učenci?

»Danes smo imeli zaključek bralne značke. Ob devetih smo nastopajoči imeli vaje. Po malici pa so prvi, drugi, tretji, četrti in peti razredi prišli na

prireditve v telovadnico. Emi je s svojim violončelom in pesmijo Metuljčki napovedala začetek prireditve. Nato so napovedovalke povabile gospoda ravnatelja, da pride povedat nekaj besed. Prvi razred se je naučil pesem Tole naša je družina. Napovedovalke so tudi recitirale pesem, in sicer Fantek in fantin. Za njimi so učenke 2. d zaigrale Madžarsko na violine in violončelo. Drugi razred je povedal pesem Koze, 3. b pa se je naučil dve pesmi Vprašanja in Vsak je včasih s sabo skregan. Sledil je glasbeni nastop učenk 2. d, ki so zaigrale Nemško. Z nestrpnostjo sem pričakovala svoj nastop. Skupaj z Markom in Jakobom smo povedali pesem z naslovom Ko bo Lovro ata. Najbolj vesela sem bila, ko sem končno zaigrala na trobento skladbo Lyra. Z veseljem sem poslušala pisateljico, brez katere zaključek bralne značke ne bi bil popoln. Prebrala nam je pravljico in recitirala par pesmic. Za konec pa je podelila še priznanja bralne značke. Nastopajoči smo mentoricam bralne značke podarili papirnate rože. S priklonom smo zaključili prireditev. Lepo mi je bilo, ker nas je obiskala pisateljica s svojimi literarnimi junaki.« Zarja Zoroja Gabriel, 3. d

»Ob desetih smo začeli z zaključkom bralne značke. Najprej je Emi zaigrala na violončelo, potem so napovedovalke povedale par besed o pisateljici Nataši Konc Lorenzutti, saj je bila naša gostja. Po govoru ravnatelja je nastopil knjižničarski krožek, ki je recitiral pesmi. Učenke so tudi zaigrale na različne instrumente. Nataša Konc Lorenzutti nam je predstavila nekaj svojih knjig in pesmic ter nam prebrala zgodbo Skrivališče. Posameznim razredom je podelila priznanja za končano bralno značko. Po mapo s priznanji našega razreda sta šla Lovro in Lana. Po podelitvi so se napovedovalke zahvalile učiteljicam, nastopajočim, knjižničarki in gostji Nataši Konc Lorenzutti. Knjižničarka nam je razdelila rože, ki smo jih v zahvalo podarili učiteljicam. Po koncu prireditve smo nastopajoči odšli v knjižnico, kjer smo se posladkali.« Jakob Dornik Kofol, 3. d

ZAKLJUČEK

Šolska knjižnica je pravica vsake šole. Učenci morajo imeti priložnost, da gre do na mirno mesto, da lahko pišejo domačo nalogo, delajo raziskovalne naloge, se učijo ali pa izbirajo knjige za branje. To je še posebej pomembno za materialno prikrajšane in socialno ogrožene otroke. Odprtost in dostopnost knjižničnih vrat pomaga otrokom odpreti svoj um. Za številne učence so knjige predrage in šolska knjižnica jim omogoča, da si jih izposodijo. Knjižnice morajo biti primerne in dostopne vsem otrokom – in ne prepuščene muhavosti tistih, ki zmotno mislijo, da so zastarele in nepomembne (Bradley, 2016).

»Knjižnice morajo postati del nacionalne izobraževalne politike in dobiti legalno mesto (zakonsko uveljavitev) v izobraževalnem sistemu, ki bi jim z rednim, ustreznim financiranjem zagotavljalo strokoven razvoj [...], pri čemer pa bi morali izhajati iz spoznanja, da je dostopnost kakovostne knjige bistvenega pomena za širitev pismenosti, da knjižnično gradivo šolske knjižnice lahko ustrezno izbere, obdela in posreduje ter vodi le profesionalni kader, ki bi moral biti polno zaposlen v vsaki šolski knjižnici. Skupaj z učitelji lahko knjižničar uresničuje cilje pouka, uči učence bralnih spretnosti, uči jih učenja.« (Novljan, 1994, str. 222)

Steinbuch (2011) opozarja, da je država z zakonom (ZOFVI, 49. člen) ravnateljem naložila vrsto pristojnosti, med katerimi je tudi spremljanje in vrednotenje dela pedagoških delavcev, kar pomeni, da prisostvujejo pri vzgojno-izobraževalnem delu, spremljajo delo strokovnih delavcev in jim svetujejo. Ravnatelj je torej na šolskem nivoju odgovoren za financiranje delovanja knjižnice, da se program šole, torej tudi program informacijskega opismenjevanja, izvaja in da poteka v sodelovanju med knjižničarjem in učitelji. Med njegove pristojnosti sodi tudi kadrovanje, saj zaposluje in odloča o sklepanju delovnih razmerij s strokovnimi delavci, med katerimi je tudi knjižničar. Zato je ravnatelj odgovoren tudi za zaposlovanje in spoštovanje

zakonskih in podzakonskih aktov, ki določajo izobraževalne pogoje za zaposelbo delovnih mest, med katerimi je tudi strokovno usposobljen šolski knjižničar.

»Rezultati [raziskav] kažejo, da so med dejavniki, ki so povsod tesno povezani z branjem, z boljšimi dosežki branja, [...] velike šolske knjižnice, z velikim in pestrim izborom knjig ter dosegljivost primernih knjig. Šola uči branje in branje je osnova za učenje.« (Novljan, 1994, str. 222)

Literatura

Bahor Stanislav (2016) Šolske knjižnice. Dostopno na spletni strani: https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2016/izobrazevanje/Solske_knjiznice.pdf

Bradley Andrew (2016) *School libraries face a bleak future as leaders try to balance the books. Libraries are suffering at the hands of budget, curriculum and digital demands.*

But we must not underestimate this vital resource. Dostopno na spletni strani: <https://www.theguardian.com/teacher-network/2016/apr/06/school-libraries-bleak-future-leaders-balance-books>

IFLA/UNESCO-v Manifest o šolskih knjižnicah: šolska knjižnica pri učenju in poučevanju za vse. (2001). Šolska knjižnica, let. 11 (št. 3): str. 138–139.

Kuštrin Tušek Nataša

(2012) *Dopis društva šolskih knjižničarjev Slovenije o varčevalnih ukrepih.* Pridobljeno 25.5.2016 s spletne strani: <http://biblioblog28.rssing.com/browser.php?indx=12421752&item=3>

Novljan Silva (1994) Kakršna šola, takšna šolska knjižnica. *Knjižnica*, let. 38 (št. 3/4): str. 211–229.

Poslanica ob Mednarodnem dnevu knjig za otroke 2017. Dostopno na spletni strani: <http://www.ibby.si/index.php/int-ibby/ibby-2-april/278-poslanica-ob-mednarodnem-dnevu-knjig-za-otroke-2017>

Steinbuch Majda (2011) Šolsko knjižničarstvo – knjižničarstvo v dveh sistemih = School librarianship - librarianship in two systems. V *Knjižnica: odprt prostor za dialog in znanje : zbornik referatov = Library : open space for dialogue and knowledge : proceedings.*: str. 215–227.

ARBORETUM VOLČJI POTOK SOBOTA | 9.9.2017

DOŽIVETJE
ZA MLADE PO SACU

ZNIZANA
VSTOPNINA
+ DARILO
ZA VSAKEGA
OBISOVALCA

ANSAMBEL ANŽETA ŠUŠTARJA	PEPEL IN KRI NUŠA DERENDA	TANJA ZAJC ZUPAN ROBERT GOTER
TOMAŽ PLAHUTNIK	WERNER	ZASEDBA KRANJC
PEVSKA ŠOLA ALENKE GOTAR	MANCA IZMAJLOVA	ALENKA GOTAR
GLASBENA ŠOLA MODERN MUSIC COLLEGE	ALENKA GODEC	SLAVKO IVANČIČ
	FOLKLORNE SKUPINE	ŽIGA LAKNER

GLASBENI STUDIO OSMINKA

WWW.CAROBNAJESEN.SI

PREDSTAVNICI IZ CIRIUS VIPAVA V OTROŠKEM PARLAMENTU / Mateja Kete Černe, prof. def., dipl. fiziot., učiteljica v posebnem programu vzgoje in izobraževanja na 5. stopnji / CIRIUS Vipava

Učenki posebnega programa vzgoje in izobraževanja iz Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje (CIRIUS) Vipava sta se skupaj z mentorico v šolskem letu 2016/17 udeležili projekta Otroški parlament, ki ga vsako leto organizira Zveza prijateljev mladine Slovenije.

UVOD

V Otroški parlament so vključene skoraj vse osnovne šole v Sloveniji. Letos je bilo naše sodelovanje še posebej aktivno, saj sta bili mladostnici iz CIRIUS-a skupaj z učenci bližnje OŠ Šturje aktivni udeleženci prireditve – zasedanja medobčinskega otroškega parlamenta v prostorih občine Ajdovščina. To je bila prav posebna naloga in izkušnja za Emo in Matejo, mladostnici z motnjo v duševnem razvoju. Posebna izkušnja je bila tudi zame, kot mentorico in tudi za vse druge mlade parlamentarce, njihove mentorje in udeležence. Odziv vseh navzočih je bil pozitiven, izpeljava zasedanja in skupno vodenje Osnovne šole Šturje in CIRIUS-a je bila za vse koristna. Naši učenki sta pokazali veliko mero odgovornosti in samozavesti, vsi drugi pa strpnost, spoštovanje in sprejemanje drugačnosti.

1. KAJ JE OTROŠKI PARLAMENT

V organizaciji ZPMS se po osnovnih šolah vsako leto izvajajo aktivnosti povezane z Otroškim parlamentom. Pomeni tudi obliko sodelovanja otrok v družbenem dogajanju ter pridobivanje vedenj o človekovih in državljskih pravicah. Otroški parlament je program vzgoje otrok in mladostnikov za demokratično obliko dialoga. Aktivnosti na šoli se nadgradijo s parlamenti na občinski in regionalni ravni ter zaključijo na nacionalnem otroškem parlamentu. Projekt spodbuja otroke k izražanju lastnega mnenja, k razmišljanju o vprašanih, ki jih izberejo sami. Mladi želijo javno spregovoriti, predstaviti svoja mnenja, ideje, dileme o vprašanih, ki so pomembna v obdobju odrasčanja, v okolju, kjer živijo, se šolajo in preživljajo prosti čas. Šolske in lokalne oblasti ter vladne in nevladne organizacije morajo prisluhniti pobudam mladih.

V programu na šolah mladi sodelujejo ob podpori mentorjev. Tema 27. otroškega parlamenta v šolskem letu 2016/17 je bila **Otroci in načrtovanje prihodnosti**. Otroški parlament je eden izmed projektov ZPMS. V naši občini organizacijo za otroški parlament prevzame Medobčinsko združenje prijateljev mladine Slovenije v Ajdovščini.

2. IZOBRAŽEVANJE ZA MENTORJE

Septembra je bilo v Ljubljani srečanje za mentorje iz vse Slovenije. Predavatelji so nas navdihnili, obogatili z energijo in konkretnimi idejami za delo z mladimi. Vse navzoče je pozdravila in nagovorila Petra Zega iz ZPMS. Med predavatelji so bili: dr. Leopoldina Plut Pregelj (Poslušanje – način življenja in vir znanja), Tilka Jamnik (Branje – način življenja in vir znanja), Nina Babič (Kakšen človek želim postati), Sonja Rutar (Razpetost otrok in mladostnikov med podobo o otroku in njihovo pravico do participacije), Damjan Habe (Kompetentni otroci – kompetentni odrasli).

3. DELAVNICA ZA MENTORJE V HIŠI MLADIH V AJDOVŠČINI

Mentorji iz naše regije smo na delavnici dobili precej smernic, kako organizirati delo z učenci in veliko pristopov, ki smo jih uporabili pri delu v razredu. Delavnico je vodil Jani Prgič iz Svetovalno izobraževalnega centra MI. Na srečanju smo v okviru osnovne teme parlamenta določili podteme: Kdo sem in kakšen človek želim postati, prihodnost, vrednote, okolje.

4. CIRIUS NA OTROŠKEM PARLAMENTU?

Za učence iz CIRIUS Vipava je tema otroških parlamentov vedno težka. Potrebno je bilo dobro premisliti, katere učence vključiti v program zaradi

motnje v duševnem razvoju, razumevanja, vedenjskih težav, motenj v komunikaciji ... Izbrani učenki sta dobro sodelovali in opravili svojo vlogo. Aktivnosti je bilo treba prilagoditi in se nanje zelo dobro pripraviti. Mentorji smo v mislih zbirali in razčlenjevali ideje, kako bi v svoji vzgojno-izobraževalni ustanovi organizirali delo z mladimi. Večkrat je bilo poudarjeno, naj bodo vodilo ideje in vsebine, ki jih predlagajo učenci. Tega sem se držala tudi sama.

Letošnja tema Otroškega parlamenta je bila dovolj nazorna, da sem lahko načrtovala delo tudi za naši dve parlamentarki. Tako se je začelo pravo delo, pogovori, delavnice, obravnavanje knjig ... Skratka od idej do dejanj. Pri odločitvi in izpeljavi programa so mi bili v vzpodbudo jasno napisani cilji otroškega parlamenta (v nadaljevanju). **Sodelovanje učenk s posebnimi potrebami na otroškem parlamentu je nedvomno zelo dober primer integracije med osnovnošolske sovrstnike in širšo socialno sredino ter primer aktivne participacije v družbi.**

5. PRIPRAVA NA SKUPNO DELAVNICO Z OSNOVNOŠOLSKIMI UČENCI

Priprava je potekala v znanem šolskem okolju. Ker se pri vsakodnevnem delu vse tri srečujemo že nekaj let, ni bilo težko vzpostaviti dobre klime za delo. Dekleti sta med seboj prijateljici in v tem vzdušju sta povedali marsikaj, kar čutita, mislita, kar ju bremeni. Dotaknile smo se osebnih tem, ljubezni, naklonjenosti, zamer, skritih želja za prihodnost ... Odgovorile smo si na vprašanja: Kdo sem? Kakšen človek želim postati? Kako mi odrasli lahko pri tem pomagajo?

Zelo resno sta izpolnjevali *Osebno izkaznico malo drugače*. Vesela sem, da

imata obe dekleti jasna merila, kaj se lahko pove ožjemu krogu prijateljev in kaj lahko izvedo tudi drugi. Razmišljali sta o svojih prednostih, ovirah, dvomih, pogumu, uspehu, svobodi in delu.

Tako smo prešle na novo področje in si odgovorile na vprašanja: Katere so pomembne vrednote za skupno prihodnost? Dekleti sta našli: sočutje, dobra dela, skrb za druge, za starejše, skrb za zdravje, kulturno vedenje, prijateljstvo, ljubezen, potrpežljivost, poštenost, resnicoljubnost, razumevanje, mir. Težko bi še kaj dodali.

V nadaljevanju smo dobile odgovore tudi na vprašanja: V kakšnem svetu želim živeti? Kje se vidim čez nekaj let? Kako lahko jaz oblikujem družbo in svet? Kaj želim zase in za druge? Ugotovile so (smo), da si želimo živeti v družbi, v kateri smo vsi sprejeti, brez fizičnega, verbalnega in psihičnega nasilja, revščine, lakote, kar želimo tudi drugim.

Čisto na koncu pa so (smo) se dotaknile še okolja in razmišljale: Kaj bi v okolju spremenile? Zakaj in kako? Želimo si čisto, urejeno okolje. Zaključile smo, da lahko z osebno voljo in pomočjo drugih ljudi naš svet postane bolj čist in urejen. Potrebujemo čistilne akcije, marljivost in doslednost v skrbi za okolje. Saditev dreves in rastlin lahko postane naš hobi za bolj čist in svež zrak ter za boljše osebno zdravje. Kako preprosto?!

6. DELAVNICA ZA UČENCE V HIŠI MLADIH V AJDOVŠČINI

V Hiši mladih smo se zbrali vsi mentorji in učenci Otroškega parlamenta iz občin Vipava in Ajdovščina. Učenci so spoznavali sebe, svoje lastnosti, želje, potrebe, poglede na prihodnost. Ob sebi so začutili razumevajoče ljudi, prijatelje, ki so poslušali, odrasle, ki so razumeli, organizatorje in predavateljice, ki so znali voditi pogovore, da so učenci vse to naglas, samozavestno in javno povedali. Vmes pa so (smo) se tudi zabavali in se veliko smejali.

Naučili so (smo) se pravilno podajati svoja mnenja, zagovarjati trditve in podajati protiargumente.

Na delavnici sta bili tudi naši mladostniki iz CIRIUS Vipava, Mateja in Ema. Delavnico so vodili: Elizabeta Korenčan in Barbara Švagan iz Zavoda Za in Proti (naslov delavnice: Retorika in argumentacija) ter Sonja Čandek iz Zavoda Ti povej (naslov: Moji talenti, potenciali in omejitve). Za organizacijo je poskrbela Maša Čibej iz MDPM Ajdovščina. Vse je bilo več kot odlično izpeljano.

Domov smo prišli bogatejši za veliko spoznanj tako mentorji kot učenci. Ponosna sem na naši učenki, saj sta se izkazali za dobri sogovornici osnovnošolskim učencem. Druženje in sodelovanje se je izkazalo za koristno in v obojestransko zadovoljstvo. V družbi zelo uspešnih učencev, bodočih intelektualcev, politikov, kot so jih imenovali ..., sta pokazali samozavest, voljo in pogum.

7. MEDOBČINSKO ZASEDANJE OBČIN VIPAVA IN AJDOVŠČINA

Po uspešnem sodelovanju na delavnici sem bila prepričana, da se ne bosta ustrašili mikrofona v sejni dvorani občine Ajdovščina. Ema je zelo dobro opravila delo podpredsednice, vodila je del programa skupaj s predsednico, učenko iz OŠ Šturje. Mateja je bila overovateljica zapisnika. Poleg svoje osnovne vloge in naloge sta dekleti lepo sodelovali in se vključili v debato. Prebrali sta poročilo o delu na šolskem nivoju in povedali predloge tem za prihodnje leto. Na zasedanju so učenci skušali izluščiti skupno sporočilo in oblikovati zaključne misli, kakšno prihodnost si želijo. V pomoč in vzpodbudo so jim bili gostje, ki so jih nagovorili in odgovarjali na vprašanja: Polona Bratina (Mladinski center, Hiša mladih Ajdovščina), Egon Stopar (Komunala Ajdovščina), Andreja Vister (Razvojna agencija ROD Ajdovščina), Helena Harej (Inštitut za mladinsko politiko Ajdovščina), Eva Mermolja in Ksenija Sulič (Ljudska univerza Ajdovščina, Center medgeneracijskega učenja). Učence sta nagovorila tudi župan občine Ajdovščina Tadej Beočanin in predsednica Medobčinskega združenja prijateljev mladine Ajdovščina, Kristina Valič. Z glasovanjem

so učenci izbrali predlog teme za prihodnje leto in izvolili predstavnike za regijski parlament. Regijskemu je sledilo še nacionalno zasedanje aprila v Ljubljani.

8. TEMA OTROŠKEGA PARLAMENTA IN TEMA TEDNA OTROKA SE NAVEZUJETA

Tema otroškega parlamenta se je tudi letos navezovala na temo tedna otroka: **Svet, v katerem želim živeti**. V CIRIUS Vipava teden otroka organizirajo mentorice Šolske in domske skupnosti ter poskrbijo, da so v dogajanje vključeni vsi učenci. Skupaj smo poiskali besede, ki so nadaljevale začeto poved: Svet, v katerem želim živeti, je ... čist in urejen, živahen in ustvarjalen, zabaven in prijazen, prijazen tudi do živali. Organizirali smo čistilno akcijo, izvedli ustvarjalne likovne in plesne delavnice, organizirali druženje in aktivnosti s psom ter konjem.

9. CILJI, UČNE OBLIKE IN METODE DELA ZA OTROŠKI PARLAMENT

Cilji, učne oblike in metode dela so bile v CIRIUS Vipava prilagojene zmoglosti učenk. Mentorji smo v okviru delavnic in dogodkov zasledovali lastne zastavljene cilje in skupne cilje nacionalnega Otroškega parlamenta. Opredelili smo problem, ga spremenili v cilj, naredili akcijski načrt in načrt udejanjili. Vseskozi je bil zame vodilni cilj enakovredno vključevanje učencev s posebnimi potrebami med učence rednih osnovnih šol. **Zavedam se, da je inkluzija uspešna, ko ima obojestransko korist. Prepričana sem, da nam je tokrat to uspelo.**

9.1. CILJI OTROŠKEGA PARLAMENTA

Cilji otroškega parlamenta so naslednji:

- Razvijanje odgovornega odnosa učencev do soljudi, do naravnega in družbenega okolja.
- Vzpodbujanje učenja, ki vodi do razvoja samostojnega, kritičnega in ustvarjalnega mnenja.
- Usmerjanje učencev v samostojno sporočanje, vrednotenje, iskanje in povezovanje informacij.
- Razvijanje sposobnosti za odločanje in sprejemanje odgovornosti.
- Razvijanje sodelovalne kulture.

- Razvijanje komunikacijskih spretnosti (nenasilna komunikacija kot vzgoja za strpnost).
- Okrepitev »glasu« otrok (glas otrok naj se sliši).
- Nudjenje možnosti mladim za aktivno obliko participacije v družbi, s čimer aktivno sodelujejo in vplivajo na odločitve odraslih; mladi s tem pridobijo socialne veščine, izkušnje, znanje in si oblikujejo pozitivno samopodobo itd.
- Vzgoja in izobraževanje mladih za aktivno in demokratično državljanstvo ter multikulturalnost, kar je temeljnega pomena za »promocijo« vrednot človekovega dostojanstva, svobode, enakosti in solidarnosti ter zavest o skupnih vrednotah, kot so npr. spoštovanje razlik, strpnosti in razumnega dialoga.
- Uresničevanje mednarodnih konvencij, zlasti Konvencije ZN o otrokovih pravicah, predvsem 13. člena, ki določa, da ima vsak otrok pravico do prostega izražanja lastnega mnenja, kar je povezano s pravico do svobode mišljenja in govora.

9.2. UČNE OBLIKE IN METODE DELA

Učne oblike so bile: individualna oblika, delo v dvojicah in delo v skupinah. Metode dela so bile: razgovor, razprava, opazovanje, delo s slikami, fotografijami, metoda stene z listki, debata, metoda vrednotenja dela, diskusija.

10. DELO Z UČENCI NA ŠOLSLEM NIVOJU

Med šolskim letom smo naše skupne ideje z učenci tudi uresničili. Zastavili smo si naslednja vprašanja: Kaj želim spremeniti, zakaj in kako?

Na našem skupnem dvorišču smo organizirali čistilno akcijo. Sodelovala je cela hiša. Vztrajnost in motivacija za skupni cilj sta bili veliki, saj smo učence na to pripravili s pogovorom o pomembnosti čistega okolja za našo prihodnost.

Na travi poleg stavbe smo posadili drevo. Komaj čakamo, da obrodijo prvi sadovi. Tako smo prispevali k bolj svežemu zraku in pridobili kakšno dobro

malico. V prihodnjih letih, preden se konča pouk, bomo z drevesa utrgali prve sladke češnje.

Ugotovili smo, da so medsebojni odnosi zelo pomembni, da je medgeneracijsko sodelovanje vsem v korist. Pogosto v našo ustanovo prihajajo prostovoljci, ki kratkočasijo ure našim učencem. Odločili smo se, da enako lahko naredimo tudi mi. Pred veliko nočjo smo obiskali sosednjo ustanovo Dom starejših Pristan in vsem stanovalcem poklonili voščilnice, ki smo jih izdelali sami.

Tilka Jamnik, svetovalka za branje otroške in mladostniške literature, je tudi letos na izobraževanju za mentorje ponudila seznam knjig, ki so primerne za otroško in mladinsko branje ter se navezujejo na temo otroškega parlamenta. Iz seznama sem izbrala nekatere, ki so primerne za učence s posebnimi potrebami. V skupini smo lahko obravnavali vrsto knjig, od slikanic do priročnikov in mladinske literature. Naj omenim le nekatere, ki v svojih vsebinah skrivajo lepo sporočilo o pogledu na svet, o okolju, vrednotah, odnosih, drugačnosti in dobroti: Princesa v papirnati vreči, Peter Klepec, Kdo je napravil Vidku srajčico, Mestna miška in poljska miška, Podposteljni škrat, Modrosti srca, Otroci sveta, Mali princ ...

Na pobudo in v organizaciji kolegice smo se z nekaterimi mladostniki udeležili nagovora Nicka Vujičića v Kopru. Z nekaj mislimi o tem srečanju zaključujem. Nick Vujičić je mednarodno znani motivator mladih in govornik, ki se bori proti nasilju. Je tudi sam oseba s posebnimi potrebami. Rodil se je brez rok in nog. Podal nam je jasne smernice, kakšno naj bodo naše življenje, medsebojni odnosi in kakšne vrednote so potrebne v svetu, v katerem si želimo živeti. Njegov govor ne bi mogel bolje opisati vsebin, o katerih bi se morali pogovarjati z mladimi in so potrebne za načrtovanje skupne prihodnosti. Govoril je o strpnosti, drugačnosti, nagovoril mlade proti etiketiranju in stigmatizaciji oseb (tudi

s posebnimi potrebami), da je potrebno zatreti vse vrste nasilja, tudi medvrstniškega. Dogodek so organizirali Ministrstvo za izobraževanje, Zavod za šolstvo in Društvo Zaživi življenje. Naši parlamentarki sta se nagovora udeležili in za šolsko glasilo Studenček zapisali: *»Joj, kako sem srečna, da sem taka, kot sem. Imam se rada.«*

11. TEME OTROŠKIH PARLAMENTOV

Temo vsako leto izberejo otroci sami. Izmed več predlogov za naslednji 28. Otroški parlament, ki bo v šolskem letu 2017/18, je bila na nacionalnem zasedanju v Državnem zboru 29. maja 2017 izglasovana tema Šolstvo in šolski sistem.

Vsake nekaj let se teme ponovijo, saj so generacije mladih vedno nove, vsebine, ki jih zanimajo, pa ostajajo enake. **Pri temah, ki jih zanimajo, se učenci s posebnimi potrebami bistveno ne razlikujejo od osnovnošolskih učencev.**

12. REALIZACIJA SKLEPOV OTROŠKEGA PARLAMENTA

Na pobudo otroškega parlamenta sta nastali TV oddaji: informativna oddaja za mlade Infodrom in Firbcologi ter spletni časopis namenjen otrokom Časoris. Projekt Otroški parlament živi in deluje. Uresničuje ideje mladih, ki oblikujejo prihodnost sveta. **Naloga mentorjev Otroškega parlamenta je zahtevna, saj vzgajamo mlade v odgovorne državljane in dobre ljudi.**

Literatura:

E-priročnik za mentorje/-ice in koordinatorje/-ke otroških parlamentov®, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Ljubljana, september 2016

Zbornik za mentorje/ice in koordinatorje/ice otroških parlamentov, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Ljubljana, september 2016

http://www.os-volicina.si/dej_parlament.php

<http://www.zpms.si/programi-in-projekti/otroski-parlament/>

NASTAJANJE PREDSTAVE MARTINKRAN.COM, KI SO JO USTVARILI UČENCI SAMI / Mojca Fuchs Lukežič,

prof. slovenščine / OŠ Marije Vere, Kamnik

V članku »Nastajanje predstave MartinKran.com, ki so jo ustvarili učenci sami« je opisan proces nastajanja predstave, ki so jo ustvarili učenci pri izbirnih predmetih gledališki klub in glasbeni projekt, mentorji pa so bili le »usmerjevalci« in motivatorji. Predstava MartinKran.com, ki vsebuje ideje celotne skupine, je nastala na podlagi Levstikovega Martina Krpana, vendar je postavljena v današnji čas in je zajela aktualne dogodke zadnjih nekaj mesecev (begunci, teroristični napadi, izginjanje mladostnikov, kvote slovenske glasbe, evforija nad uspehi slovenskih športnikov ...), ki so bili prikazani skozi tv-studio in tv-oglas.

Rezultat 9-mesečnega ustvarjalnega dela učencev je 40-minutna družbeno-kritična predstava, ki je bila pri gledalcih zelo dobro sprejeta in za katero smo prejeli zlato priznanje na 23. državnem Kekčevem srečanju otroških gledaliških skupin.

1 UVOD

Biti učiteljica na šoli, ki nosi ime po prvi slovenski akademsko izobraženi igralki Mariji Veri, hkrati pa biti velika oboževalka gledališča, kar kliče po tem, da je potrebno učencem ponuditi možnost gledališke izkušnje tudi na predmetni stopnji.

Na OŠ Marije Vere Kamnik že vrsto let delujejo gledališki krožki od prvega razreda dalje, zato smo se že leta 2012 odločili, da učencem ponudimo izbirna predmeta gledališki klub in glasbeni projekt. Naš prvotni cilj je bil na oder postaviti muzikal. Pri iskanju primerne besedila, ki vsebuje tudi že melodije, smo mentorice ugotovile, da nimamo veliko izbire. Tako smo leta 2012 na oder postavili spevoigro Radovana Gobca Kresniček, leta 2013 spevoigro Uroša Vošnjaka Želvica Bara gre na morje, leta 2014 pa muzikal V deželi Oz.

Gledalci so sicer bili nad predstavami navdušeni, a vedno bolj izkušeni učenci igralci so želeli več, nekaj sodobnega, predstavo, ki jim je blizu, ki je »čisto njihova« ..., da niso le liki na odru, ki so jih ustvarili odrasli. Kot učiteljica slovenščine pa sem želela na odru uprizoriti kanonsko oz. obvezno umetnostno besedilo za 3. triado osnovne šole. Tako smo se v šolskem letu 2015/16 lotili projekta MartinKran.com.

Prvo slovensko povest, Levstikovega Martina Krpana, smo uprizorili na nekoliko drugačen, sodoben in mladostniško obarvan način. Dejstvo je,

da so učenci precej kritični, če jim le damo možnost in svobodo izražanja lastnega mnenja. Prav tako jih zaznamujejo aktualni dogodki, bolj kot si odrasli mislimo. Občinstvu in učencem smo ponudili predstavo, ob kateri bi jih malce zbudili, da začnejo razmišljati. Hkrati pa smo želeli apelirati na mlade, naj ne verjamejo vsem zgodbam, ki krožijo po medijih. Puščice kritike so bile uperjene tudi v medije in njihovo senzacionalistično poročanje ter da svet ni tako črn, kot je prikazan v dnevno-informativnem programu. Prepogosto razmišljamo pesimistično, negativno (Brdavs prodaja seno za konje, a ker je »čefur«, je stereotipno prepoznan kot slab, »diler«, a v bistvu je zelo dober človek, saj pomaga Martinu). Obregnili smo se tudi ob odtujene družinske odnose (Martinov oče ne ve, da Martin že nekaj mesecev trenira dresurno jahanje, z mamo/bivšo ženo pa ne govori), s katerimi se učitelji srečujemo vsakodnevno. Mlajše gledalce je pritegnil ritem dogajanja na odru, starejši pa so prepoznali kritiko družbe. Ugotovili so, da Kamnik kot znano srednjeveško mesto res nima hotela za turiste, da mladih ne ugrabljajo kar vse po čez, lik Helene Ulice, poročevalke s terena, pa predstavlja madžarsko novinarko, ki je brcnila begunca ...

2 NASTAJANJE PREDSTAVE

Gledališka skupina Verine zvezdice deluje pod okriljem ŠKUD Verine zvezdice in OŠ Marije Vere, od leta 2013 pa smo tesno povezani z Mladinskim centrom Kotlovnica Kamnik in zunanjim mentorjem Goranom Završnikom, naši

projekti pa nastajajo v okviru izbirnih predmetov gledališki klub in glasbeni projekt.

Z učenci smo najprej prebrali in natančno interpretirali Levstikovega Martina Krpana. Nato so se začeli učenci uryti v različnih disciplinah improvizacijskega gledališča. Ustvarjati so morali različne nenavadne prizore, mentorji smo jih zapisovali ali pa snemali z diktafonom. Učencem smo postavljali provokativna vprašanja, v njih zbuvali kritičnost in zahtevali utemeljevanje. Tako je nastalo ogrodje predstave, nato so učenci zaigrali ali besedno utemeljili, kako bi se lahko prizori končali. Ves čas nastajanja predstave smo bili mentorji le »usmerjevalci« dogajanja, učenci pa so bili tisti, ki so ustvarili potek dogodkov. Končni scenarij je napisal Goran Završnik (MC Kotlovnica Kamnik).

V predstavi se na eni strani pojavita Martin Krpan, ki ni več tisti Krpan, ki ga poznamo iz Levstikove pripovedke, temveč 16-letni dijak, ki je zamudil avtobus, in Brdavs, ki v resnici sploh ni slaba oseba in pomaga Martinu, na drugi strani pa so mediji, ki v javnost pošljejo zgodbo Martinovega izginotja in ves čas poročajo o negativnih posledicah izginotja, v resnici pa je vse le splet naključij. Predstava je zajela aktualne dogodke zadnjih nekaj mesecev (begunci, teroristični napadi, izginjanje mladostnikov, kvote slovenske glasbe, evforija nad uspehi slovenskih športnikov ...), ki so bili prikazani skozi medije in reklame, ki so bile del informativnega programa.

2.1 Scenografija

Predstava ima tri dogajalne odre – levo na odru je TV-studio, ki senzacionalistično poroča o dogajanju, sredina odra je dogajanje »v živo« (Martin Krpan na avtobusni postaji, v avtu z Brdavsom, arena dresurnega jahanja ...), desni del odra pa je rezerviran za provokativne tv-oglasse.

2.2 Koreografija, kostumografija in petje

Predstava je zmes igre, plesa in petja. Ker Martin Krpan trenira dresurno jahanje, so učenci na skladbo Radetsky march (Strauss) sami pripravili koreografijo, kjer so v vlogi dresurnih konjev. Mentorica plesa je bila spet le v vlogi usmerjevalke oz. je predloge učencev sestavila v celoto. Opazila sem, da učenci ob primerni motivaciji kar hlepijo po tem, da bi bili slišani. Tudi kostumografija in scenski pripomočki so bili plod idej učencev.

V predstavi so glasbeni vložki – učenci so priredili besedilo pesmi glede na dogajanje. To je edini del predstave, kjer smo mentorji naredili selekcijo, zato je pevske točke prevzel mladinski pevski zbor pod vodstvom zborovodkinje.

2.3 Vaje, premiera in ponovitve

Sestajali smo se enkrat tedensko po dve šolski uri. Prve vaje so bile namenjene branju in razumevanju Levstikovega besedila, ozadja, likov in situacij. Šele ko smo bili mentorji popolnoma prepričani, da jim je Levstikovo besedilo razumljivo, smo se lotili improvizacije. Krpana smo postavili v prihodnost, namesto konja je imel avto, Brdavs je imel samo pozitivne lastnosti ipd. Učenci so bili še posebej izvirni pri ustvarjanju provokativnih tv-oglasov.

Mentorji smo si najboljše ideje zapisali, učenci pa so jih morali na naslednji vaji še nadgraditi, jim dodati komičnost/kritičnost ... Učence je tak način dela tako prevzel, da so prihajali do mentorjev tudi ob dnevih, ko ni bilo vaj, in povedali, kako bi izboljšali prizor. Z vsako novo vajo je motivacija samo naraščala.

Nekaj dni pred premiero so vaje potekale tudi pet, šest ur dnevno, imeli

smo štiri delovne sobote, vendar se učenci niso pritoževali. Prevladal je ponos, da je to »njihova« predstava in nihče ni želel, da njegov lik ne bi bil izpiljen do popolnosti.

Pri izbiri nastopajočih mentorji nikoli ne delamo selekcije (z izjemo pevskih točk), ker ne želimo zapreti vrat nikomur. Tako smo dobili seznam 26 učencev, ki so se prijavili k izbirnima predmetoma. Učenci so bili zelo raznoliki, imeli so različno predznanje in sposobnosti. Delo s tako skupino je naporno, vendar se trud splača, saj na odru zasijejo tudi tisti, ki imajo šibko šolsko znanje ali pa skozi vaje okrepijo svojo samozavest in suvereno izpeljejo svoj del. Hkrati pa nam mentorjem sploh ni bilo treba delati selekcije in dodeljevati vlog, saj je na koncu tisti, ki je najbolj izpilil svojo idejo, prevzel tisto vlogo.

Premiera predstave je bila 24. maja 2016 v Domu kulture Kamnik. Predstavo smo ta dan zaigrali trikrat. Dopolodne dve ponovitvi za učence naše šole, popoldne za povabljenе (starši, lokalna skupnost).

Ogled predstave MartinKrpan.com je bil del dneva dejavnosti (kulturni dan) za učence predmetne stopnje. Učenci so po ogledu predstave v šoli izvajali različne dejavnosti glede na učni načrt razreda. Učenci 6. razreda so pisali oceno predstave, starejši, ki

so Levstikovo besedilo že poznali, pa so primerjali vsebino in like.

Predstavo smo odigrali še petkrat, in sicer dvakrat novembra 2016 ob 30-letnici obstoja naše šole kot samostojne šole ter na območnem, regijskem in 23. državnem Kekčevem srečanju otroških gledaliških skupin, ki ga organizira JSKD Slovenije. Za predstavo smo prejeli zlato priznanje.

3 POVZETEK

Predstava MartinKrpan.com je dokaz, da učenci zmorejo veliko več, kot učitelji/mentorji mislimo. Ko učenci uvidijo, da je del predstave njihov dialog, njihov predlog za kostum ali scenski pripomoček, motivacija zraste in jim niso odveč delovne sobote ali pa večurne vaje pred premiero. Kot mentorico pa so me presenetili predvsem s kritičnostjo in spremljanjem ter poznavanjem aktualnega družbenega dogajanja. Zanimivo je tudi to, da se k izbirnemu predmetu pogosto prijavijo učenci, ki so sicer ali učno manj uspešni in/ali v razredu povzročajo nered, kar pa se pri nastajanju predstave ne opazi.

Z GLASBENO PRAVLJICO V POMLAD: RAZREDNI PROJEKT – 1. RAZRED / Anamarija Cvek in Irena Snodic,

OŠ Križe

UVOD

Letos smo imeli dolgo zimo. Bila je mrzla, a brez snega. Le posamezniki so si lahko privoščili užitke na snegu, zato smo v našem razredu težko čakali na prihod pomladi. Ko nam je pošlo še zadnje upanje na snežne padavine, smo sklenili, da v deželo povabimo pomlad. Razmišljali smo, kaj naj storimo, da nam bo čas do njenega prihoda hitreje minil. Otroci so predlagali, da bi s petjem lepih pesmi o pomladi morda pospešili njen prihod v naše kraje. Idejo smo nadgradili z zgodbo o pomladi. Ker pa je bila zgodba učencem zelo všeč, smo se odločili, da pripravimo še dramatzacijo. Nazadnje smo zgodbo spremenili v glasbeno pravljico.

NAČRT DELA:

- Branje zgodbe o pomladi.
- Učenje pesmic.
- Učenje plesa.
- Učenje spremljave pesmi.
- Izdelava preprostih kostumov za dramatzacijo.
- Dramatzacija besedila.
- Izvedba nastopa za skupino otrok iz vrtca in učence prvih treh razredov domače šole.

MEDPREDMETNE POVEZAVE:

GUM – petje pesmi, ples, spremljava pesmi z ritmičnimi inštrumenti
 ŠPO – plesne dejavnosti
 LUM – izdelava preprostih kostumov
 SLO – poslušanje in doživljanje zgodbe in dramatzacija

Naloga je bila obsežna, zajemala je cilje z različnih področij. Učenci so lahko sami izbrali svojo vlogo, pomembno je bilo le to, da pri izvedbi sodeluje ves razred, brez izjeme.

CILJI:

- Poslušanje in doživljanje glasbene pravljice.
- Vživljanje v knjižno osebo in poistovetenje z njo.
- Spodbujanje ustvarjalnosti pri izdelavi kostumov za dramatzacijo.

- Dramatzacija.
- Ustvarjanje plesne koreografije.
- Ples, spremljava z ritmičnimi inštrumenti in petje pesmi: Sinička, Dobro jutro, Burja piha, Zajček al' se ne bojiš, Zvončki in trobentice, posamezne kitice pesmi Ježek teka, teka.
- Nastopanje pred širšo publiko.

Delo sva razdelili v več sklopov, saj je postopnost in nazornost v prvem letu šolanja pomemben in potreben element poučevanja. Za izvedbo naloge sva načrtovali zadostno število ur. Izkušnje so naju pripeljale do zaključka, da si je za vsako delo potrebno vzeti dovolj časa. Delo naj bo opravljeno kakovostno in do konca, sicer se ga ni vredno lotiti.

POTEK DELA

Predstavitve umetnostnega besedila – Mala Marjetica in gozdni mož
 Osnovo našega dela je predstavljalo umetnostno besedilo Mala Marjetica in gozdni mož. V prvi uri so se učenci seznanili z zgodbico. S pomočjo vprašanj sva preverili razumevanje vsebine besedila. Razložili smo besede, ki jih nekateri učenci niso razumeli in poiskali takšne, s katerimi bi jih lahko nadomestili. Pogovarjali smo se o književnih osebah, jih poimenovali in ugotavljali njihove lastnosti. Izpostavili smo dialoge književnih oseb in jih večkrat ponovili. Tako so učenci spoznali, kaj govorijo posamezne osebe.

V naši zgodbi, ki smo jo nekoliko priredili, nastopajo: mala Marjetica, zajček Pedajček, veverica Skokica, medved Orjak, palček, ptička sinička, gozdni mož.

Izmislili smo si tudi nekoliko drugačen konec zgodbe; gozdni mož se pokesa in obljubi, da nikoli več ne bo ukradel pomladi. Sledi zabava za vse: pojejo, plešejo in igrajo na inštrumente. Snovanje smo nadaljevali šele naslednji dan, saj sva želeli, da učenci zgodbo prespijo, jo podoživijo.

Čakala nas je nova naloga. Izbrati je bilo treba pesmice, ki bodo ustrezale besedilu in književnim osebam.

Izbira pesmic

Pri izbiri pesmic sva učence spodbujali, naj sami predlagajo pesmi, ki jih že poznajo in bi bile primerne za posamezno književno osebo. Nevsiljivo sva jim svetovali, odločitev pa prepustili učencem samim.

Zgodba se začne zjutraj, ko je mala Marjetica vstala, zato se nama je zdelo smiselno, da izberemo mirno pesmico, ki bo nakazovala, da se je Marjetica šele prebudila. Izbrali smo torej melodijo pesmi **Dobro jutro**, ki je bila učencem že znana, besedilo pa smo spremenili. Učenci so spremembo hitro osvojili.

Zajčku so izbrali pesem – **Zajček al' se ne bojiš**. Tudi to pesmico so že poznali.

Za veverico in medveda smo izbrali **ustrezni kitici iz pesmi Ježek teka, teka**.

Pesem o sinički pa je bila nova. Naučili smo se **ljudsko pesmico Sinička**.

Tudi vetru smo izbrali pesem – **Burja piha**.

Naša pravljica se je zaključila s pesmijo **Zvončki in trobentice**.

Sklenili smo, da se naučimo ob pesmi tudi zaplesati, del učencev pa naj bi pesem spremljal z ritmičnimi glasbili. Ker je naša zgodba vsebovala toliko pesmic in drugih glasbenih prvin, ni bila več navadna pravljica, temveč **glasbena pravljica**.

Nove pesmice smo večkrat ponavljali – kadar se je le ponudila priložnost za to.

Učenje dramatzacije

Za izvedbo dramatzacije je bilo potrebnih več ur. Učenci so najprej izbrali

književno osebo, ki jim je bila najbolj blizu. Posamezni učenci ne kažejo velike želje po govornem nastopanju. Za to so krivi različni zadržki. Učenci, ki niso izrazili želje po govornem nastopanju, so dobili nalogo, da s svojim petjem sodelujejo pri petju vseh pesmi, v dramatizaciji pa so dobili vloge, pri katerih jim ni bilo treba govoriti (potoček, rožica, snežinka, metuljček, ptiček, skala).

Tako sva dosegli cilj, da bodo v dramatizacijo vključeni vsi.

Učenci so se učili besedil, različne izgovarjave, poudarkov, poteka dogajanja, nastopanja na odru (gledalcem ne smeš nikoli kazati hrbtna), glasnega govora ...

V vajo dramatizacije smo vpletli tudi petje pesmi.

Učenje spremljave pesmi

Vse pesmice, ki so jih otroci peli, so posamezniki spremljali na ritmične inštrumente. Spremljave so bile preproste, a so kljub temu popestrile našo glasbeno pravljičo. Učenci so pri spremljavi morali upoštevati ritem pesmi, poleg tega so morali paziti tudi na to, kdaj vstopijo v glasbo oz. katero pesem spremljajo s svojim glasbilom. Inštrument, na katerega so igrali, so izbrali sami.

Učenje plesa

Naučili so se dveh plesov. V plesu snežink so sodelovale le deklice. Pri plesu ob pesmi Zvončki in trobentice pa je bila skupina mešana. Oba plesa je bilo treba večkrat ponoviti, zato smo se plese učili tudi pri urah športa.

Izdelava kostumov za dramatizacijo

Kostumi za dramatizacijo so bili naš likovni izziv. Odločili smo se, da vse kostume, tako za nastopajoče književne osebe kot za učence, ki bodo v dramatizaciji zgolj statisti, izdelamo sami. Kostume smo izdelovali na enostaven način, zato da so učenci večino dela lahko opravili sami. Dogovorili smo se, da bodo izdelali »pokrivalo«, ki bo nazkazovalo, kaj kdo predstavlja. Pomerili smo širok trak, ga speli s sponkami za

papir, na ta trak pa so učenci potem prilepili ustrezne dodatke: trakove, listke, ušesa ...

- Marjetica – izdelala rožico z belimi cvetnimi lističi.
- Veverica – na trak pripne majhna ušeska.
- Zajček – na trak pritrdi dolga ušesa.
- Medved – na trak prilepi okrogla ušesa.
- Rožice – naredijo rožice s cvetnimi listki poljubne barve.
- Ptiček – na trak pritrdi kljunček.
- Potoček, skale, veter, gozdni mož – na osnovni trak prilepijo dolge trakove ustrezne barve.
- Palček – naredi brado.

Za snežinke smo v šoli že imeli izdelana krilca iz tanke bele tkanine. Nekateri učenci pa so dele kostumov prinesli od doma in tako še popestrili našo pisano paletto izdelkov.

Zadnje priprave na nastop

Po dveh tednih dela so bili učenci pripravljani na sklepno dejanje. Dogovorili smo se, da pred nastopom še enkrat zaigramo glasbeno pravljičo. Morda sva izbrali napačen dan – bil je namreč petek, vsi skupaj pa že utrujeni. Ugotovili sva, da so učenci pred to vajo že igrali bolje. Nisva bili navdušeni, a svojih pomislov nisva delili z učenci. To je ostala tema najinega pogovora in skrbi. Učencem sva naročili, naj doma poskušajo svoja besedila vaditi, prav tako pa naj si zapojejo pesmice iz naše glasbene pravljiče.

Z mešanimi občutki sva zapuščali šolo in že razmišljali, kako bo v ponedeljek, ko bo pravi nastop, saj so bili gledalci že povabljeni.

Nastop

Na dan nastopa smo z učenci pripravili prostor v učilnici. Pričakovali smo obisk iz vrtca in sošolce iz paralelnega razreda. Učenci so oblekli kostume in ob prepevanju pesmic pričakovali obisk.

Gostje so prišli in sedli na mesta, ki smo jih pripravili posebej zanje – gledalce.

Med učenci ni bilo opaziti pretirane treme. Nekaj napetosti je med učenci

bilo, a je s prvo pesmijo skoraj popolnoma izginila. Učencem je dramatizacija lepo stekla. Med samim nastopom so bile potrebne le manjše usmeritve posameznikov.

Gledalci so bili nad predstavo navdušeni, celo triletni malčki so dogajanje dokaj mirno spremljali. Verjetno so jih zamotile pesmice, gibanje in barviti kostumi.

Pripravili pa smo še en nastop. Tokrat so bili gledalci učenci tretjega razreda. Tudi oni so z zanimanjem spremljali glasbeno pravljičo. Nastopajoče učence so nagradili z močnim aplavzom. Za trenutek so se v spominu lahko vrnili v čas, ko so bili še v prvem razredu in ob slovesu se je marsikateri učenec za trenutek stisnil k učiteljicama prvega razreda. Po njihovih izrazih se je razbralo, da so bili veseli povabila na obisk. Nama pa je godilo, da naju učenci še niso pozabili in da so jim časi, ko smo bili skupaj ostali v lepem spominu.

Izjave učencev po nastopih

Andraž: Jaz sem bil veter, bil sem močan.

Lejla: Dobro sem se počutila, ker sem tako različno govorila in pela solo. Bila sem sinička.

Zoja: Bila sem srečna, ker so me malčki gledali in ker sem plesala snežinko.

Stina: Bila sem Marjetica. Dobro sem se počutila med prijatelji.

Urh: Všeč mi je bil moj nastop. Bil sem skala. Nastopal sem še v orkestru, igral sem na činele. Srečen sem bil.

Tal: Vesel sem, ker sem se fotografiral z otroki iz vrtca.

Tilen: Jaz sem igral v orkestru, bil sem skala in še gozdni mož. Imel sem tri vloge, pa sem vse zmogel.

Tim: Nastopal sem kot voda. Dobro sem se gibal in sam naredil kostum.

Julija: Dobra igralka sem, s prijatelji sem se igrala igrice.

Rok: Všeč mi je bilo, ker je bilo toliko gledalcev.

Ela: Bila sem dobra veverica, dobro sem skakala.

Matej: Bil sem voda. Znal sem se dobro gibati kot valovi.

ZAKLJUČEK

Kot se je izkazalo, smo z našo dejavnostjo v deželo res privabili pomlad. Vreme je vsak dan toplejše, z učenci pa smo spet lahko več na šolskem dvorišču.

Ko sva analizirali delo, sva ugotovili, da so skozi dejavnosti učenci realizirali vse zastavljene cilje. Najine skrbi in pomisleki so se razblinili. Že večkrat se je izkazalo, da ko ne gre, je treba dejavnost za nekaj časa opustiti. Tako je bilo tudi pri našem projektu.

Učenci so pri delu uživali. Sodelovali so vsi učenci, nastopili so pred širšo množico gledalcev. Takšne izkušnje v prvem razredu niso nezamisljive. Morda sva komu od nastopajočih prebudili ljubezen do igranja v dramski skupini. Vsekakor so učenci ob svojih nastopih doživeli pozitivno izkušnjo, kar vsekakor nekaj šteje.

Literatura:

Brest, V., 1985: Mala Marjetica in gozdni mož, Ljubljana, Mladinska knjiga

KULTURNI DNEVI V PIONIRSKEM DOMU - DNEVI, KJER OTROCI AKTIVNO SODELUJEJO / Pionirski dom – center za kulturo mladih / Vilharjeva cesta 11, Ljubljana / www.pionirski-dom.si

Seznam priloženih kulturnih dni je nastal kot rezultat dolgoletnega ustvarjanja in delovanja našega zavoda tako na jezikovnem kot kulturnem področju. Pri oblikovanju vseh naših programov združujemo znanje, veščine in želje naših mentorjev, sodelavcev, tečajnikov ter obiskovalcev festivalov in ostalih programov.

Učenci postanejo v okviru kulturnega dne **aktivni udeleženci** in ne zgolj opazovalci kulturnega programa. Poudarek je na pridobivanju izkušenj, saj verjamemo, da le na ta način lahko pri otroku zanetimo iskrico in ga vzpodbudimo k večjemu in trajnostnemu zanimanju za kulturno – umetniške vsebine. Tudi učenje tujih jezikov postane veliko lažje in predvsem zabav-

nejše, ko spoznaš in začutiš zgodbe velikih glasbenih avtorjev ali pa ugotoviš, zakaj je japonska arhitektura tako zelo drugačna od naše.

Otroci spoznajo, da lahko z malo domišljije in želje po znanju ter z nekaj malega opreme sami izdelajo risanko, strip ter da skozi umetnost lahko izražajo svoja najgloblja čustva. V Pionirskem domu jim želimo omogočiti ravno to – želimo, da začutijo umetnost.

1. Vizualna umetnost

Animirajmo zgodbo (vsi razredi)

Otroci bodo v sodelovanju z društvom Slon spoznali celoten postopek animacije, s poudarkom na razvoju domiselne ideje oziroma sporočila kot likovne podobe.

Delavnica je razdeljena na več delov; na prvem se pripravlja zgodba, liki in scena, na ostalih pa sta nameščena računalnika in fotoaparata oziroma kamere. Na ta način otroci nekajkrat zamenjajo delovni prostor, delo v manjših skupinah je prijetnejše in omogoča maksimalen izkoristek časa, obenem vsak od otrok spozna vse etape ustvarjanja animiranega filma. Material, ki je posnet na delavnici se naknadno zmontira, doda zvok in opremi z napisi. Učencem tako ostane trajen spomin.

Grafični relief (vsi razredi)

V okviru kulturnega dneva se bomo najprej seznanili z osnovami grafičnega medija v sodobni umetnosti, saj nas že stoletja nagovarja prav zaradi

njene specifičnosti ponavljanja in re-produciranja. Za osnovo bomo vzeli klasično grafično tehniko visokega tiska – linorez.

Mladi bodo spoznali transformacijo grafičnega medija in sicer bo osnova matrica, ki jo bomo odtisnili v kiparski material in z njo izpeljali relief in kiparski objekt. Grafika je danes vključena v široko paleto umetniških izrazov in različni umetniki ta klasičen medij vključujejo v svoje slikarstvo, oblikovanje in kiparstvo.

Od kamna do podobe (vsi razredi)

Na likovni delavnici bomo ob izdelovanju MOZAIKA spoznavali različne načine ustvarjanja kompozicij in si zamisljali nove likovne rešitve. Cilj delavnice je spodbujanje veselja do likovnega izražanja, promoviranje individualnega likovnega izražanja, spoznavanje materialov in tehnik pri oblikovanju mozaika ter razvijanje kulturnega odnosa do dediščine mozaikov. Pri delu v kiparski delavnici se promovira praktično – doživljajsko ustvarjanje in izražanje likovnih zamisli. Mentor pripravi prostor in materiale - primerne okoliščine za izbrano delo in domisli motivacijo za udeležence, da se z zanimanjem lotijo ustvarjanja mozaika.

Z umetnikom na obisku (vsi razredi)

V okviru kulturnega dne bomo mladim ponudili obisk slikarskega/kiparskega ateljeja ali pa obisk sodobne umetniške razstave. Raznolikost umetniških del se kaže tudi v raznolikosti umetnikovega delovnega prostora. Izkušnja gledalca v galerijskem prostoru, ko se ta sreča z umetniškim delom je mnogokrat lahko osiromašena mnogih informacij, ki bi jih gledalec lahko dobil, če bi imel priložnost ob umetniškem delu govoriti tudi z umetnikom. Kulturni dan bo nadgrajen s praktičnim delom, v katerem se bomo seznanili z različnimi sodobnimi ustvarjalnimi postopki.

Od zidaka do bivaka (vsi razredi)

Arhitektura se zdi samoumevna, velikokrat spregledana in ljudje se sploh

ne zavedamo, kako pomemben je dobro oblikovan prostor za doseganje večje kvalitete bivanja. Kulturni dan Od zidaka do bivaka bo v sodelovanju s Centrom arhitekture preko igre z materialom opozarjal na kvalitetne primere graditeljstva in nenazadnje mladim razlagal, kaj sploh pomeni arhitektura, kaj je urbanizem, kaj je krajinska arhitektura, notranje oblikovanje in zakaj so vse te štiri panoge tako pomembne za naše vsakdanje življenje.

2. Glasbena umetnost

Moj šolski bend (1. triada)

Na glasbenem kulturnem dnevu bomo najprej poslušali kratek in zabaven nastop dveh glasbenikov Pionirskega doma s programom »Od klasike do tanga«, kar bo krasen uvod v praktično delavnico, kjer bomo iskali ritme in melodije. Kasneje bomo iz naravnega in odpadnega materiala ustvarili nekaj preprostih ritmičnih in tudi melodičnih glasbil (kastanjete, boben, brenkalo, strgalo itd.). Ob koncu bomo svoje znanje pokazali na pravem odru Festivalne dvorane.

3. Uprizoritvena umetnost

Pred zaveso (vsi razredi)

Na gledališkem kulturnem dnevu bomo otrokom predstavili gledališče na zabavnejši in bolj dinamičen način. Spoznali se bomo z osnovami gledališke izraznosti preko skupinskih improvizacij oziroma kratkih improviziranih iger, s pantomimo ter osnovnimi dihalnimi vajami. Ravno z aktivnim vstopom v gledališki svet so bo otrok lažje spopadel s svojo tremo, razvijal kreativnost, domišljijo, govorno spretnost, sproščenost ter postal del odrskega sveta, v katerem lahko prevzamejo najrazličnejše vloge, ki jih v običajnem življenju ne morejo ali ne smejo. Kulturni dan lahko združimo tudi z ogledom gledališke predstave (Show strahov, Lena in Lenart, Do konca) in krajšimi gledališkimi delavnicami.

Cirkuški vrvež (vsi razredi)

Skupaj z zavodom Bufeto bomo na zabavnem, norčavem in barvitom

kulturnem dnevu spoznali osnove cirkuških veščin. V prvem delu igro in vaje namenjene ogrevanju in sproščanju uma in telesa, v drugem delu pa specifične vaje in naloge; učenje in trening veščin kot tudi dramsko-improvizacijske naloge. Z udeleženci bomo osvojili osnove zavedanja in nadzora telesa, glasu in čustvenega izraza ter prvih fizičnih veščin.

4. Tuji jeziki in kulture

Delavnica nemškega jezika in glasbe: Wie geht`s, Beethoven? (vsi razredi)

V naši glasbeno jezikovni delavnici lahko učenci skozi glasbo in glasbeno ustvarjanje na zanimiv in igriv način spoznajo osnove nemškega jezika, njegovega ritma in melodije. Veličastna dela nemških glasbenih velikanov bodo podlaga in vodilni motiv. Delavnica je polna igranja veselih not, petja in jezika. Učenci se spoznajo tudi z Orffovim inštrumentarijem.

Delavnica japonske arhitekture (vsi razredi)

Delavnica na sproščen način skozi igro in različne aktivnosti medsebojno prepleta japonščino in arhitekturo. Učenci spoznajo osnove načrtovanja interierja (npr.: japonska tradicionalna soba) ter različne pristope k ustvarjanju načrta in dela z različnimi materiali (npr.: izdelava pahljače...). Na tak način spoznajo tudi osnove japonskega jezika, kulturo obnašanja ter poimenovanja bitij, stvari in materialov, ki so povezani z arhitekturo.

Delavnica španskega jezika in slikarstva – ¡Hola, Gaudi! (vsi razredi)

Na delavnici se z učenci podamo na slikarsko obarvano popotovanje po Španiji. Spoznamo osnove slikanja in risanja podob živali in ljudi ter s slikanjem portretov. Preko tega odkrivamo njihove značilnosti in nato na svoj način poskušamo ustvariti avtoportrete. Prav tako se seznanimo z znanimi španskimi umetniki, vizualno popotovanje pa zaključimo z arhitektom Gaudijem.

KOLUMNA / METKA ZOREC

Foto: Anže Petkovšek

Metka Zorec je profesorica francoščine in zgodovine na OŠ Prežihovega Voranca v Ljubljani. Je predsednica Učiteljskega združenja Slovenije (UZS).

Učiteljsko združenje Slovenije je strokovno združenje. Povezuje osnovnošolske in srednješolske učitelje ter druge zaposlene v šolstvu. Zastopa, zagovarja in ščiti njihovo avtonomijo in strokovnost. Vzpostavlja se kot vežni člen med učitelji in Ministrstvom

za izobraževanje, znanost in šport. Na ta način lahko učitelji v medijih in pred širšo javnostjo nastopajo pod skupnim imenom in s tem pokažejo na moč svojega združevanja, povezanost in slog. Namen Združenja je med drugim tudi, da izvaja postopke, ki privedejo do uzakonitve Učiteljske zbornice Slovenije.

Učitelji si več o članstvu in delu UZS lahko preberete na: www.uzs.si

Nasilje v šoli

Z nasiljem se v današnji družbi srečujemo vsak dan. Včasih smo nanj popolnoma neobčutljivi, včasih ga toleriramo, včasih samo pogledamo stran. O njem pa se resneje pogovarjamo samo takrat, ko preraste vse okvire sprejemljivega vedenja. Nato pa nanj spet pozabimo. Saj nasilje ne boli zares, dokler se ne zgodi nam samim ali našemu otroku.

Moja teza je, da je nasilje prisotno v vsaki osnovni šoli. Ko sem jaz hodila v šolo, smo nasilneža hitro prepoznali: večinoma so bili to otroci, ki so na vsem viden in razumljiv način obračunali s svojim nasprotnikom. Uporabili so fizično nasilje: udarec, brco ali porivanje. Danes pa poleg fizičnega nasilja v osnovni šoli opažam predvsem druge oblike nasilja – to nasilje je prikrito in veliko bolj prefinjeno. Gre za nove oblike osebnostnih motenj, kot so narcistične motnje, psihopatije ter sociopatije, in ki so lahko zakoreninjene tako globoko, da jih je nemogoče odpraviti z običajnimi vzgojnimi pristopi, ki se jih učitelji po zakonu lahko poslužujemo. Ker je tovrstnih motenj v slovenskih šolah čedalje več, se tudi oblike nasilja razraščajo. Trenutna zakonodaja ščiti otroke pred nasilnimi odraslimi, ne pa tudi pred njihovimi vrstniki.

Nasilno vedenje je največkrat posledica vzgoje, ki ne razvije odgovornega, samostojnega in discipliniranega

posameznika. Nasilje ni vzrok vedenja, temveč njegova posledica. Nasilje je posledica neprimerne, manipulativne in narcisoidne vzgoje otrok, nasilje v šolah pa je tudi posledica namerne izrinjenosti vzgoje iz osnovne šole. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je vzgojo počasi, vendar dosledno popolnoma izrinilo iz šolskega predmetnika in danes je v imenih predmetov ni več zaslediti. Začelo se je z ukinitvijo ocenjevanja vedenja, nadaljevalo z ukinitvijo opisnega ocenjevanja vzgojnih predmetov in končalo s preimenovanjem vzgojnih predmetov: športna vzgoja v šport, likovna vzgoja v likovno umetnost, glasbena vzgoja v glasbeno umetnost itd. Kakšni so bili pri tem nameni in cilji Ministrstva za izobraževanje, nam učiteljem ni znano in nam ni bilo nikdar pojasnjeno. Lahko pa dodam, da nam osnovnošolskim učiteljem izrivanje vzgoje iz šole pri vzgoji otrok zagotovo ni v pomoč.

Razred je skupek raznolikih posameznikov. V njem se vsak dan ustvari in razreši polno konfliktnih situacij. Kar je normalno in nujno potrebno za zdrav otrokov razvoj. Vendar pa danes postaja problematično to, kako učenci rešujejo konfliktno situacije.

Otroci postajajo izredno občutljivi, kadar se prepoznajo kot žrtve konflikta. Velikokrat se sklicujejo na to, kako so situacije in odzivi vrstnikov in učiteljev do njih nepravilni. Vse je grozno hudo, ne prenesejo več normalnih

obremenitev medsebojnih odnosov. Otroci kot žrtve konfliktov na situacijo reagirajo pretirano: prekomerno se izražajo z besedami, dejanji in pogosto se zatečejo k fizičnemu in/ali psihičnemu nasilju. Kadar se krivec in žrtev konflikta obrneta, pa krivci popolnoma nerealno ocenjujejo posledice svojih besed ali dejanj v smislu: »saj nisem naredil/naredila nič narobe«.

Za svojega nasprotnika v konfliktni situaciji so neobčutljivi, zase pa preobčutljivi. Zdrave normalne meje otroci ne čutijo več tako pogosto, kot bi si želeli starši in učitelji.

Otroci v nekaterih razvojnih obdobjih težje realno ocenijo konfliktno situacijo. Na tem mestu nastopimo odrasli. Naša naloga je, da v otroku prebudimo empatijo in občutek za realnost. In takrat nastopi največja težava današnje družbe. Otroci imajo namreč enak odnos do odraslih kot do vrstnikov. Učitelj si mora dobesedno izboriti položaj avtoritete, ki ga s težavo ohranja. Odraslost in vloga učitelja mu danes ne zagotavljata več položaja vzgojitelja in vzornika, kljub starosti, odraslosti, šolanju, znanju in izkušnjam.

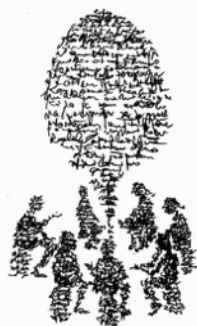
Učitelji, ravnatelj in starši bi se morali pogovarjati o vzgoji vrednot, ki nas delajo človeške in občutljive do drugega in drugačnega in ki jih vsaka osnovna šola želi prenesti na učenca v času 9-letnega šolanja. Če želimo nasilje v šolah omejiti ali celo odpraviti, si moramo

naliti čistega vina in se vprašati, česa ne počnemo dobro: očitno ne vzgajamo odgovornega posameznika. Šele ko bomo starši, učitelji in ravnatelji postali dobri vzgojitelji, bomo nadomestili nasilje z drugimi vrlinami. Če se bomo posvečali nasilju, le-tega ne bomo odpravili, temveč ga bomo porinili v drugo okolje: zunaj šole.

Osnovnošolski vzgojni načrti so premalo učinkoviti, ker ne izhajajo iz pedagoške stroke, temveč temeljijo na pravni stroki. Če vzgojo pojmemo

kot celostno »duhovno in značajsko oblikovanje« učenca in če je šola še vedno vzgojno-izobraževalna ustanova, ne smemo učiteljev omejevati pri vzgojnih ukrepih, ki učencu pomagajo odrasti v odgovorno in samostojno osebnost. Spoznanje, da učitelj ne more zakonito vzgojno delovati na učence, ki z nasiljem kršijo družbena pravila, ker so dovoljeni vzgojni prijemi neučinkoviti, je za učitelja velika frustracija. Občutek nemoči pri predajanju vzgojnih vrednot načenja njegovo samozavest in avtoriteto.

Učitelji v šoli otrok ne vzgajamo več, temveč jih prevzgajamo, za kar pa v resnici nismo dovolj usposobljeni. Za prevzgojo nimamo ustrezne izobrazbe. Za to bi morale poskrbeti Ministrstvo za izobraževanje. Pozivam ministrstvo, naj v dogovoru z Varuhom človekovih pravic in pedagoško stroko sprejmejo nabor učinkovitih vzgojnih kazni in ukrepov, ki jih bodo šole lahko vključile v vzgojne načrte. Prav tako jih pozivam, da nam učiteljem vzgojo vrnejo v šolo prav tako hitro, kot so nam jo odvzeli.

Logo Učiteljskega združenja Slovenije (oblikovanje Jirek Kočica)

Večanje pod lipo je bil star slovenski običaj, ki se je obdržal po nekaterih delih slovenskih dežel tudi po tem, ko so ukinili ustoličevanje knezov in je pomenil predvsem razsojanje o pomembnih rečeh določenega kraja. Gospodarji so pod lipo sprejemali odločitve v demokratičnem duhu.

Znak Učiteljskega združenja Slovenije izhaja iz tega običaja. S tem se na znakovni ravni učitelji opredeljujejo do demokracije in medsebojnega sodelovanja, hkrati pa želimo v odločanju o šolstvu in njegovem dolgoročnem vplivu soodločati skupaj s starši, ministrstvom in politiko.

UČITELJSKO ZDRUŽENJE SLOVENIJE

Z navodili in pravilniki se ne more zajeti celosti pedagoškega procesa. Pedagoške probleme lahko razrešimo samo učitelji sami, združeni v svoji strokovni organizaciji.

NALOGE IN CILJI UČITELJSKEGA ZDRUŽENJA SLOVENIJE:

- ♦ Povezuje učitelje različnih strok v šolstvu od vrtca do univerze ter zastopa, zagovarja in ščiti njihova strokovna mnenja.
- ♦ Zavzema se za vertikalno, regijsko in predmetno zastopanost učiteljev v Združenju.
- ♦ Organizira razprave o različnih problemih v šolstvu, zbira predloge učiteljev ter jih posreduje ministrstvu, strokovnim in šolskim institucijam ter javnosti.
- ♦ Spodbuja sodelovanje med člani Združenja in skrbi za pretok informacij med njimi.
- ♦ Organizira razprave o Učiteljski zbornici Slovenije in seznanja učitelje, institucije ter šolsko politiko o njenem pomenu, namenu in nalogah.

Naročilnica na revijo DIDAKTA

Ime ustanove (oz. ime in priimek) _____

Naslov _____

Pošta _____

E-pošta _____

SI/davčna številka _____

DA NE davčni zavezanec _____

Telefon _____

Kraj in datum _____

Žig/podpis _____

Letna naročnina na revijo DIDAKTA znaša 89,99 EUR za 9 števil (7 enojnih in 2 dvojni). Posamezna enojna številka stane 11,99 EUR in posamezna dvojna številka 16,99 EUR.

Vsi individualni kupci imajo 50 % popust.
Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov založbe:
Didakta d.o.o., Gradnikova 91a, 4240 Radovljica
Naročila sprejemamo tudi po telefonu (04) 53 20 210 in e-pošti: zalozba@didakta.si.

Za založbo
Rudi Zaman

Urednica
Polona Meglič

Uredniški odbor
dr. Natalija Komljanc,
Dora Gobec,
Mojca Grešak,
dr. Justina Erčulj,
dr. Robi Kroflič,
dr. Kristijan Musek Lešnik,
Andrej Antolič,
Matic Pavlič

Časopisni svet
dr. Cveta Razdevšek Pučko,
mag. Teja Valenčič,
Rudi Zaman

Lektura
Grega Rihtar

Fotografije
avtorji člankov,
foto dokumentacija
uredništva

Oblikovanje
Didakta, d.o.o.

Tisk
Grafika Soča, d.o.o.

Naslov uredništva
Revija Didakta
Gradnikova 91a
4240 Radovljica
tel.: 04 53 20 200
faks: 04 53 20 211
e-pošta: revija@didakta.si
www.didakta.si
Naročnino prosimo
poravnajte na račun
št. 02 068-0016734826,
odprt pri NLB.

Letna naročnina na revijo DIDAKTA znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil. Posamezna dvojna številka stane 18,99 EUR.

Revija Didakta sofinancira
Javna agencija za raziskovalno
dejavnost Republike Slovenije.

NAVODILA AVTORJEM ČLANKOV

Članki za revijo naj obsegajo od 9.900 do 15.000 znakov s presledki. Prispevke pošljite po elektronski pošti na naslov revija@didakta.si ali na zgoščenki po pošti na naslov Didakta, d. o. o. Radovljica, Gradnikova 91a, 4240 RADOVLJICA, s pripisom "Za revijo Didakta".
Zaželeno je, da besedilu priložite slikovno gradivo: slike, fotografije, risbe ... Prosimo, da slikovno gradivo pošljete kot samostojno prilogo. Elektronske fotografije ali skenirane slike morajo biti ustrezne kakovosti (10 cm, 300 dpi).
Prispevek opremite s podatki o avtorju – imenom in priimkom, naslovom ustanove, domačim naslovom, telefonsko številko in elektronskim naslovom. Upoštevajte znanstvena oz. strokovna načela pisanja člankov, članek naj bo napisan zvezno in ustrezno strukturiran (naslovljen in smiselno razdeljen na poglavja), navedeni naj bodo citati in uporabljena literatura. Že objavljenih prispevkov ne objavljamo.
Pridržujemo si pravico do manjših sprememb.

Uredništvo revije Didakta